

Møte tirsdag den 15. november 2016 kl. 10

President: Olemic Thommessen

Dagsorden (nr. 16):

1. Redegjørelse av statsministeren om Norges bidrag til kampen mot ISIL
(Det vil bli foreslått debatt umiddelbart etter redegjørelsen)
2. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Kampkraft og bærekraft. Langtidsplan for forsvarssektoren
(Innst. 62 S (2016–2017), jf. Prop. 151 S (2015–2016))
3. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Helga Pedersen, Stein Erik Lauvås, Marianne Aasen og Ruth Grung om en kompetansereform for kommunene
(Innst. 46 S (2016–2017), jf. Dokument 8:68 S (2015–2016))
4. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Endringer i burettslagslova mv. (omfanget av legalpanteretten)
(Innst. 32 L (2016–2017), jf. Prop. 134 L (2015–2016))
5. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande og André N. Skjelstad om nye og mer treffsikre metoder for alderstesting av barn som søker asyl
(Innst. 40 S (2016–2017), jf. Dokument 8:93 S (2015–2016))
6. Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Arild Grande, Sonja Mandt, Anette Trettebergstuen og Hege Haukeland Liadal om en strategi for økt satsing på norske tv-serier
(Innst. 50 S (2016–2017), jf. Dokument 8:91 S (2015–2016))
7. Innstilling fra finanskomiteen om Endring i skattebetalingsloven (utsatt betaling av formuesskatt)
(Innst. 36 L (2016–2017), jf. Prop. 2 L (2016–2017))
8. Innstilling fra finanskomiteen om Endringer i ligningsloven (land-for-land-rapportering til skattemyndighetene)
(Innst. 42 L (2016–2017), jf. Prop. 120 L (2015–2016))
9. Innstilling fra finanskomiteen om Samtykke til å sette i kraft avtale om utveksling av opplysninger i skattesaker mellom Norge og De forente arabiske emirater
(Innst. 43 S (2016–2017), jf. Prop. 152 S (2015–2016))
10. Innstilling fra finanskomiteen om Samtykke til å sette i kraft en protokoll til endring av skatteavtalen mellom Norge og Sveits
(Innst. 38 S (2016–2017), jf. Prop. 153 S (2015–2016))
11. Innstilling fra finanskomiteen om Samtykke til å sette i kraft en skatteavtale mellom Norge og Zambia
(Innst. 37 S (2016–2017), jf. Prop. 156 S (2015–2016))
12. Referat

Presidenten: Representantene Rigmor Aasrud, Kristin Vinje, Mazyar Keshvari, Torstein Tvedt Solberg, Geir Sigbjørn Toskedal, Bård Hoksrud, Christian Tynning Bjørnø,

Geir Jørgen Bekkevold og Eirik Milde, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Følgende innkalte vararepresentanter tar nå sete:

For Møre og Romsdal fylke: Steinar Reiten

For Nordland fylke: Dagfinn Henrik Olsen og Tor Arne Bell Ljunggren

For Oslo: Guri Melby

Fra representantene Åsmund Aukrust, Heikki Eidsvoll Holmås og Anna Ljunggren foreligger søknader om permisjon i tiden fra og med 15. november til og med 17. november – alle for å delta i høynivådelen av den 22. partskonferanse under FNs klimakonvensjon og det 12. partsmøte under Kyotoprotokollen i Marrakech i Marokko.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:

For Akershus fylke: Are Helseth

For Nordland fylke: Anette Kristine Davidsen og Tor Arne Bell Ljunggren

For Oslo: Ingunn Gjerstad

Presidenten: Are Helseth og Ingunn Gjerstad er til stede og vil ta sete.

Representanten Per Olaf Lundteigen vil fremsette et representantforslag.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [10:01:41]: På vegne av Kjersti Toppe og meg sjøl fremmer jeg forslag om endring av arbeidsmiljøloven § 14-12 (2) første punktum om tidsbegrenset innleie av arbeidsfolk.

Presidenten: Representantforslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Valg av settepresident

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges en settepresident for Stortingets møte i dag – og anser det som vedtatt.

Presidenten vil foreslå Sverre Myrli. – Andre forslag foreligger ikke, og Sverre Myrli anses enstemmig valgt som settepresident for dagens møte.

Ad behandlingen av statsbudsjett og nasjonalbudsjett

Presidenten: Fordi det fortsatt pågår forhandlinger mellom regjeringspartiene og samarbeidspartiene om budsjettet, er det klart at det ikke vil være mulig for finanskomiteen å avgi finansinnstilling innen fristen, 20. november.

Presidenten vil derfor foreslå at Stortinget fraviker bestemmelsen i forretningsordenens § 43 tredje ledd om at finanskomiteen senest 20. november skal avgi innstilling om nasjonalbudsjettet og statsbudsjettet.

Forlanger noen ordet?

Jonas Gahr Støre (A) [10:03:00]: Jeg tar stortingspresidentens orientering til etterretning.

Jeg opplever at dette er et forsøk på å legge et løp for budsjettbehandlingen som skiller seg noe fra fjorårets erfaring, hvor det var daglige utsettelser og uoversiktighet når man skulle forholde seg til finanskomiteens arbeid.

Jeg vil likevel fra denne talerstol si at også denne utsettelsen setter Stortinget i en vanskeligere situasjon enn hva meningen er for Stortingets arbeid. Partier som ikke sitter i regjering eller har samarbeidsavtaler, legger mye i sine alternative budsjetter – muligheten til å kunne få dem diskutert, gjennomgått og sett opp mot en helhet. Det gjelder kanskje særlig for mindre partier, med en begrenset kapasitet til på veldig kort tid å skulle forholde seg til over 20 områder der det skal være detaljer. Og det er slik at det er først når det endelige budsjettet foreligger vedtatt, at opposisjonspartier kan gjøre ferdig sine alternativer. Med det opplegget som nå er skissert, blir det igjen svært lite tid til å ta det ansvaret som påhviler oss.

Jeg vil bare si at dette må iallfall være det endelige. Utsettelse utover dette vil være uansvarlig for Stortingets behandling.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet.

Presidenten opplever heller ikke at det har kommet innvendinger mot hans forslag – og presidentens forslag anses vedtatt.

Som en konsekvens av forrige vedtak vil det ikke være mulig for Stortinget å behandle fagkomiteenes budsjettinnstillinger innen fristen, 15. desember.

Presidenten vil derfor også foreslå at Stortinget fraviker bestemmelsen i forretningsordenens § 43 sjette ledd om at fagkomiteenes budsjettinnstillinger skal være ferdig behandlet senest 15. desember.

– Ingen innvendinger har kommet mot presidentens forslag. Heller ikke ber noen om ordet, og presidentens forslag anses vedtatt.

Presidenten vil videre orientere Stortinget om at presidentskapet snarest vil fastlegge og kunngjøre en revidert tidsplan for avgivelse og behandling av budsjettinnstillingene.

Presidenten vil i den forbindelse nevne at representantene må påregne at det blir møte i Stortinget lørdag 17. desember.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet fortsetter utover kl. 16.

Sak nr. 1 [10:05:32]

*Redegjørelse om Norges bidrag til kampen mot ISIL
(Det vil bli foreslått debatt umiddelbart etter redegjørelsen)*

Statsminister Erna Solberg [10:05:55]: Den siste tiden har vi sett noen av de kraftigste kampene i Syria siden borgerkrigen i landet startet for fem og et halvt år siden. Aleppo har vært under kraftig bombing. Offensiven mot Raqqa har akkurat begynt, og i Irak er de lenge planlagte kampene om Mosul i full gang.

Det er kampen mot terrororganisasjonen ISIL som vil være hovedfokus for denne redegjørelsen. Men vi skal huske at Syria-konflikten startet med et folks frihetstrang og en leders vilje til å bruke rå og brutal makt for å slå den ned. En konflikt som har vart omtrent like lenge som an-

nen verdenskrig, har tatt livet av tusentalls og ført millioner på flukt. Grunnleggende rettigheter i humanitærretten blir konstant brutt. Ringvirkningene rammer Syria, regionen, Europa og resten av verden – gjennom rasering av landet, masseflukt, radikaliserings, terrorangrep og internasjonal handlingslammelse.

Kampen mot ISIL er en del av en global kamp mot voldelig ekstremisme. Vi har en plikt til og et moralsk ansvar for å bekjempe ISIL og ekstremisme. Jeg vil takke for den muligheten til å redegjøre for Norges innsats i kampen mot ISIL. Denne redegjørelsen vil handle om:

- hvordan ISIL har fått fotfeste i Syria og Irak
- våre humanitære bidrag til regionen
- hvordan Norge bidrar i den internasjonale koalisjonen mot ISIL, herunder militært
- den politiske utviklingen i regionen, og hva som blir våre hovedutfordringer

Som sagt, konfliktene i Syria startet som et folkelig opprør mot det sittende regimet for snart seks år siden. I dag er Syria en slagmark for regionale spilleres maktkamper. På den ene siden står det syriske regimet, støttet av Russland, Iran og Hizbollah. På den andre siden står en rekke opposisjonsgrupper og militante opprørsstyrker støttet bl.a. av USA, Saudi-Arabia, Qatar og Tyrkia. Dette er aktører med ulike interesser som kan stå i konflikt med hverandre, og maktbalansen mellom dem endres stadig. Dette gjør situasjonen uoversiktlig og krevende.

Borgerkrigen i Syria har skapt et handlingsrom for radikale grupperinger, slik som ISIL, og ISIL har utnyttet konflikten i Syria til å sikre seg kontroll over områder primært i det østlige Syria. Aktørene i den blodige borgerkrigen opererer i andre deler av Syria og har i liten grad fokus på å bekjempe ISIL. Kampen mot ISIL i østlige deler av Syria og i Irak skiller seg derfor fra konfliktene ellers i Syria.

ISIL har vokst frem i en region destabilisert av svikten de styresett, politisk undertrykking og sekteriske spenninger. Konfliktene i Syria og Irak har bidratt til å skape den største flyktning- og migrasjonsstrømmen til Europa i nyere tid. Det er anslått at om lag 300 000 kan ha mistet livet i konflikten. Slike tall er nødvendigvis usikre.

Vi har den siste tiden fulgt kampen om byen Mosul, ISILs hovedsete i Irak. Det var i Mosul at ISILs leder erklærte opprettelsen av det såkalte kalifatet for over to år siden. Siden den gang har sivilbefolkningen levd under ISILs terrorvelde, og vi hører om grusomme overgrep.

Jesidiske Nadia Murads grufulle beretning om hvordan hun ble holdt fanget og misbrukt av ISIL-opprørere i flere måneder, er ett vitnesbyrd om dette. Mange kvinner og barn holdes fremdeles fanget i Irak og Syria, og sivilbefolkningen i Mosul brukes som menneskelig skjold. ISIL sprer terror, frykt, intoleranse og hat. ISIL viser ingen nåde, for noen. Mennesker blir brukt som mål og middel i deres krigføring.

Den humanitære krisen i regionen er prekær. Det er vanskelig å forestille seg de lidelser sivilbefolkningen går igjennom. I Irak er fortsatt om lag 3,4 millioner mennesker på flukt fra ISIL. Over 10 millioner har behov for humanitær bistand. Etter at ISIL begynte å tape terreng i april 2015, har over 900 000 internflyktninger i Irak returnert til sine hjem, ifølge FN. Det har vært en svært farlig reise. ISIL har plantet miner og eksplosiver på veier og i boligområder, skoler og sykehus.

I 2016 anslår FN at 13,5 millioner mennesker har behov for nødhjelp inne i Syria. 6 millioner av disse er barn. 6,5 millioner syrere er internt fordrevne. I tillegg har over 4,8 millioner syrere allerede flyktet ut av landet. Disse tallene er overveldende og gjør det vanskelig å ta inn over seg alle enkeltskjebnene som ligger bak.

I 2016 gir regjeringen til sammen over 300 mill. kr til humanitære tiltak i Irak, og minerydding er høyt prioritert. Norskstøttet minerydding i Irak har hittil i år bidratt til at 2 100 personer har fått tilgang til sine hjem igjen. Norge støtter også flere organisasjoner som hjelper ofre for kjønnsbasert vold, bl.a. jesidiske kvinner og barn.

Norge har tatt en global lederrolle i den humanitære innsatsen i Syria. Vi er det femte største humanitære giverlandet til Syria og nærområdene. Vi bidrar med 10 mrd. kr over fire år. Så langt har vi utbetalt eller kontraktfestet mer enn 90 pst. av vårt bidrag for 2016.

Regjeringen tok initiativ til en internasjonal giverkonferanse for Syria som ble avholdt i februar. Der ble det mobilisert et samlet giverbidrag på 12 mrd. dollar. Det er et historisk høyt tall. Men vi må gjøre mer. Flere land må bidra. Initiativtagerne til konferansen har hatt et systematisk arbeid for å sikre at utbetaling finner sted. Internasjonale givere har forpliktet seg til bidrag på 6,3 mrd. dollar i 2016. Det er 5 pst. mer enn de opprinnelige tilsagnene. Tall fra oktober viser at cirka 4,7 mrd. dollar er utbetalt så langt.

Vi må unngå at en generasjon syriske barn vokser opp uten skolegang. Utdanning er en forutsetning for å gjenoppbygge samfunn ødelagt av krig. Et viktig resultat av Syria-konferansen er et bedre samarbeid med Syrias naboland om utdanning for syriske flyktninger. Jeg møtte noen av de syriske flyktningbarna da jeg besøkte Libanon og Jordan i fjor. De hadde hjerteskjærende historier å fortelle. Vi må bidra til å gi disse barna en fremtid.

Norge har overoppfyllt vårt løfte om at 15 pst. av vår humanitære bistand til Syria og nærområdene skal gå til utdanning. Vår støtte utgjør nå 20 pst. Gjennom støtte til UNICEF, Flyktninghjelpen og Redd Barna har regjeringen bidratt til at 360 000 syriske flyktningbarn mellom 5 og 17 år har fått utdanning i Jordan og Libanon.

I tråd med humanitære prinsipper prioriterer vi og våre partnere å hjelpe der behovene er størst. Våre partnere arbeider i komplekse og krevende landskap. For å få tilgang til sivilbefolkningen kreves ofte forhandlinger med regimet eller med væpnede grupper som kontrollerer området dit hjelpen skal inn. Som humanitær aktør er det viktig å være upartisk: Å hjelpe sivilbefolkningen som er rammet, uavhengig av hvor de kommer fra og hvor de er.

Dette er svært krevende i et så politisert landskap som Syria. For å komme til der behovene er størst, er våre humanitære partnere avhengig av kontakt med partene i konflikten. Det betyr ikke at de støtter noen av sidene. Her har vi å gjøre med grunnleggende humanitære prinsipper som Norge vil forsvare og fremme i alle sammenhenger – ikke minst i Syria og Irak.

Alle partene i konflikten har en plikt til å etterleve de grunnleggende reglene i internasjonal humanitærrett. Vi kan ikke godta målrettede angrep på sykehus og skoler, slik vi lenge har sett i Syria. Det er uakseptabelt at helsepersonell utsettes for angrep når de arbeider for å redde liv, eller at lærere og elever blir drept på skolen. De som gjør seg skyldige i krigsforbrytelser, må holdes ansvarlig. Nor-

ge har støttet organisasjoner som dokumenterer brudd på humanitærretten i Syria. Disse bevisene vil senere kunne brukes i rettsprosesser på nasjonalt eller overnasjonalt nivå. Norge er også blant statene som har bedt FNs sikkerhetsråd henvisе situasjonen i Syria til Den internasjonale straffedomstolen.

FNs sikkerhetsråd har gjort det helt klart: Det internasjonale samfunnet må benytte alle nødvendige virkemidler for å stanse ISILs ødeleggelser. Norge har fulgt oppfordringen om å bidra. Regjeringen har de siste to årene bidratt på mange fronter i innsatsen mot ISIL. Vår innsats skjer i hovedsak gjennom den internasjonale koalisjonen mot ISIL, som ble opprettet i 2014. Det er en bred koalisjon som består av 67 land og organisasjoner. Både vestlige land og land i regionen deltar. Koalisjonen arbeider etter de fem følgende sporene: stanse tilførsel av finansiering, stanse tilførsel av fremmedkrigere, ha en militær innsats, imøtegå ISILs propaganda og ha tiltak for å stabilisere.

Jeg skal redegjøre for vår innsats på disse områdene. La meg begynne med den innsatsen vi har for å stanse tilførsel av finansiering. Lenge var ulovlig salg av olje og skattlegging av energisektoren ISILs største inntektskilde. ISIL kunne tiltrekke seg fremmedkrigere med lovnader om høye lønninger og gode vilkår. Gjennom målrettede angrep har koalisjonen svekket ISILs tilgang til finansiering. Norske eksperter deltar i arbeidet for å analysere ISILs finansieringsgrunnlag, spesielt fra olje- og energisektoren. Målet er å finne stadig bedre metoder for å blokkere ISILs inntektskilder. Når ISIL mister territoriell kontroll, reduseres også inntektsgrunnlaget betraktelig. Det må forventes at ISIL vil skaffe seg inntekter fra andre former for terrorfinansiering i tiden fremover. I desember 2015 sto Norge sammen med 67 land bak en sikkerhetsrådsresolusjon som utvidet sanksjonene mot personer, grupper og selskaper som støtter ISIL. En norsk forskrift pålegger norske aktører, spesielt bankene, å bidra til dette viktige arbeidet.

La meg redegjøre nærmere for den militære innsatsen. La meg først understreke at når norske soldater sendes ut, skal det alltid ha grunnlag i folkeretten. Vår og våre alliertes militære tilstedeværelse i Irak har grunnlag i en anmodning fra Irak om hjelp til å forsvare landet mot angrep utført av ISIL. Vårt bidrag er basert på samtykke fra Irak og inngår som del av en bred koalisjon.

Militær maktanvendelse mot ISIL på syrisk territorium har sitt folkerettslige grunnlag i kollektivt selvforsvar av Irak, i samsvar med FN-paktens artikkel 51. I tillegg anerkjenner FNs sikkerhetsrådsresolusjon 2249 at ISIL utgjør en global trussel uten sidestykke mot internasjonal fred og sikkerhet. Resolusjonen understøtter et folkerettslig grunnlag for maktbruk basert på Iraks rett til selvforsvar.

De siste to årene har norske militære trent sikkerhetsstyrker i de kurdiske områdene i Irak for å sette dem i stand til å understøtte bekjempelsen av ISIL. I tillegg bidrar vi med medisinsk personell til koalisjonens sykehus i Erbil. Treningen i Nord-Irak har gitt gode resultater. Behovet for opplæring i grunnleggende militære ferdigheter på treningssenteret i Erbil er nå mindre. Som Stortinget er informert om, vil vi redusere innsatsen vår noe der. Det er fortsatt behov for støtte til irakiske styrker andre steder enn i Erbil. Regjeringen vil vurdere anmodninger fra irakiske myndigheter og koalisjonen om militære bidrag på vanlig måte og konsultere Stortinget. Irakiske myndigheter har

også bedt NATO om samarbeid innenfor kapasitetsbygging. Detaljene for et slikt samarbeid er foreløpig ikke klare.

Regjeringen besluttet i mai å styrke den militære innsatsen mot ISIL. Styrken på om lag 60 soldater vil bidra med trening, rådgivning og operativ støtte til lokale syriske grupper som selv kjemper mot ISIL. De norske styrkene har base i Jordan og er nå en del av operasjonen «Inherent Resolve».

De norske styrkene har mandat til å kunne trene, rådgi og gi operativ støtte på syrisk territorium dersom operasjonskonseptet krever det. Situasjonen i de områdene hvor norske styrker opererer, endrer seg raskt. Dette er et vanskelig oppdrag i et krevende og uoversiktlig landskap. Vi følger utviklingen tett, og norske styrker gjør fortløpende vurderinger for å kunne løse oppdraget effektivt og i henhold til det nasjonale mandatet. De lokale gruppene som støttes, gjennomgår en klareringsprosess. Det er et krevende arbeid som må ivaretas kontinuerlig, noe som er en av grunnene til at vi sender noen av våre mest erfarne soldater til å løse oppdraget. Jeg vil likevel gjenta at vi aldri kan ha noen absolutt garanti for hvor lojaliteten til lokale aktører ligger i fremtiden.

En forutsetning for støtten er at operasjonen er rettet mot ISIL, og at den ikke undergraver den pågående prosessen for en fremtidig politisk løsning i Syria. Det er etablert mekanismer på operativt nivå mellom koalisjonen og andre relevante aktører som bekjemper ISIL for å unngå at man kommer i konflikt med hverandre.

Det norske styrkebidraget er underlagt koalisjonens kommando, det er helt vanlig for våre styrkebidrag til internasjonale operasjoner. Men norsk kontroll med styrkene er ivarettatt. Vi har fortsatt overordnet kommando over de norske styrkene. Vi har norske stabsoffiserer i alle relevante hovedkvarter og kommandoled. Den norske styrkesjefen utøver som alltid en nasjonal «Red Card-funksjon». Dette sikrer at vårt bidrag ikke benyttes i konflikt med det nasjonale mandatet. Soldatene vi sender, er godt forberedt og har lang erfaring i å løse slike oppdrag. Bidragene er høyt verdsatt blant allierte i koalisjonen. Av hensyn til sikkerheten til egne og andre styrker kan jeg ikke gå i detaljer om operasjonen de norske styrkene deltar i. Regjeringen legger vekt på å holde den utvidede utenriks- og forsvarskomite så godt orientert som mulig og vil gjøre dette også fremover.

Den militære kampen mot ISIL har hatt betydelig fremgang det siste året. Koalisjonen, ulike militser og kurdiske styrker har hjulpet Irak med å gjenerobre strategisk viktige byer, områder og forsyningslinjer fra ISIL. Med koalisjonens bistand utfører irakiske styrker og deres støttespillere en operasjon for å ta Mosul tilbake. Men dette kan ta lang tid. I Syria har lokale styrker med hjelp fra koalisjonen jaget ISIL ut av viktige områder. I Nord-Syria er ISIL drevet bort fra den tyrkiske grensen. De er dermed i stor grad avskåret fra tilførsel av ressurser og personell. ISIL kontrollerer imidlertid fortsatt byen Raqqa i Syria, hovedsetet i ISILs selverklærte kalifat. Den første innledende fasen med å isolere ISIL der har nettopp startet.

Selv om ISIL fratras territorium, må vi fortsatt være forberedt på en langvarig kamp. Denne kampen må kjempes med flere virkemidler, hvor den militære innsatsen kun er ett av flere. Etter hvert som ISIL mister fotfeste i viktige byer som Mosul og Raqqa, må vi forvente at gruppen grad-

vis vil legge enda mer vekt på terroroperasjoner. ISIL vil trolig i økende grad flytte fokus fra det vi kan kalle det «fysiske kalifatet» til det «virtuelle kalifatet». Dette kan innebære en økt satsning på terrorangrep utenfor kjerneområdet i Syria og Irak.

La meg også redegjøre nærmere for norske bidrag til stabiliseringstiltak. De væpnede konfliktene i Syria og Irak har rasert samfunnsstrukturer. Syria var et mellominntektsland. Nå lever halvparten av befolkningen i ekstrem fattigdom. Humanitær innsats er livsviktig for sivilbefolkningen i Irak og Syria. Samtidig må vi sette lokalbefolkningen i stand til å bygge seg en fremtid, i sikre omgivelser. Først da får vi stabile samfunn. Dette vil ta lang tid, kanskje generasjoner. Regjeringen styrker satsningen på stabiliseringstiltak både til Irak og Syria. Neste år vil regjeringen nær doble innsatsen, til totalt 400 mill. kr. Der humanitær bistand brukes til langsiktige tiltak, vil det gjøres med grunnlag i de humanitære prinsipper om upartiskhet, nøytralitet og uavhengighet.

Utsiktene til stabilisering er i første omgang større i Irak enn i Syria. I Irak kanaliseres den norske støtten til stabiliseringstiltak først og fremst gjennom FNs utviklingsfond. Vi støtter lokal sysselsetting, polititjenester og helse- og skoletilbud. Vi bidrar til å gjenoppbygge infrastruktur og til økt matvaresikkerhet. Norske myndigheter samarbeider med irakiske myndigheter om entreprenør opplæring av ungdom og arbeidsledige. Mellom januar og november 2015 ble 793 nye bedrifter etablert gjennom dette prosjektet. Slik bidrar vi til å gi unge irakere både håp og verktøy til selv å bygge en bedre fremtid. Det er spesielt krevende å bygge opp igjen lokalsamfunn i Syria, der utsiktene til politiske løsninger foreløpig er små. Sammen med det internasjonale giversamfunnet arbeider vi med å utvide samarbeidet med FN og andre egnede partnere med tiltak utover kortsiktig humanitær bistand.

Norge bidrar også til koalisjonens innsats for å styrke kunnskapen om fremmedkrigere i regionen og hindre at fremmedkrigere slutter seg til ISIL. ISILs ødeleggende ideologi finner fortsatt fotfeste i noen miljøer i Europa. ISIL har skapt et målrettet og sofistikert propagandaapparat som aktivt bruker sosiale medier til sin rekruttering. Det antas at siden 2014 har mellom 15 000 og 25 000 fremmedkrigere fra om lag 80 land reist til Syria og Irak for å kjempe på ISILs side. Disse tallene er usikre. Noen av disse fremmedkrigerne er norske. Vi har også sett at terrorister uten fremmedkrigererfaring, men inspirert av jihad, har gjennomført angrep i Europa.

Koalisjonen har svekket ISILs propagandaapparat, og gruppen er i ferd med å miste mye av sin appell. Norge bidrar til dette arbeidet. Vi er særlig opptatt av å støtte stemmer som viser alternativer til ISILs hatefulle ideologi. Vi ser at innsatsen nytter. Koalisjonens brede innsats har svekket ISILs moral. Militære nederlag, kutt i lønninger som følge av innstramminger i finansieringskilder, voksende korrupsjon og brutale arbeidsvilkår har gjort det mindre attraktivt å reise ut som fremmedkriger. Det har også blitt vanskeligere å ta seg inn i Syria og Irak. Gjennom gjensidig utveksling av informasjon har vi og våre samarbeidsland også fått en bedre oversikt over fremmedkrigere og deres bevegelser.

Mange radikaliseres lokalt. I Norge vurderer PST fortsatt ekstrem islamisme som den største terrortrusselen mot norske interesser. Det er derfor viktig at vi vektlegger fore-

bygging – både nasjonalt og internasjonalt. I 2014 var Norge medforslagsstiller til sikkerhetsrådsresolusjon 2178, med tiltak for å forebygge fremmedkrigervirksomhet.

Innsatsen mot ISIL må ses i sammenheng med den brede og langsiktige innsatsen for forebygging mot terrorisme og mot voldelig ekstremisme. Sivilt samfunn, ungdom og kvinner spiller en viktig rolle i dette arbeidet. I 2015 tok Norge initiativ til et nettverk som så langt har engasjert 650 ungdommer fra over 100 land i arbeidet med å forebygge rekruttering til voldelig ekstremisme. Vi har også tatt initiativ til en global allianse av kvinneorganisasjoner som støtter lokalt arbeid, bl.a. i Syria og Irak.

Under åpningen av FNs generalforsamling i september var jeg vertskap for et møte om forebygging av voldelig ekstremisme. Her diskuterte vi hvordan myndigheter og sivilt samfunn kan samarbeide bedre om forebygging. Resultatet var lanseringen av en global samarbeidsmekanisme. Gjennom denne kan vi i fellesskap identifisere nye løsninger og tiltak.

Her hjemme har regjeringen vært opptatt av å få på plass en lovhjemmel som kriminaliserer fremmedkrigervirksomhet. I vår vedtok Stortinget endringer i straffeloven som gjør det straffbart å delta i virksomhet i en væpnet konflikt i utlandet. I 2015 igangsatte PST en nasjonal etterforskningsinnsats for etterforskning av hjemvendte fremmedkrigere. Så langt har PST siktet 26 fremmedkrigere. Flere er fengslet og domfelt. Fra 2015 har antallet fremmedkrigere som reiser fra Norge, sunket drastisk. Det gjelder også antall hjemvendte fremmedkrigere. Regjeringen vil fortsette arbeidet for å hindre at ISIL og andre ekstremistiske grupper får slå røtter her hjemme. Regjeringens handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme vil være sentral i dette arbeidet.

Det er viktig å være tidlig ute med forebyggende arbeid. Forskere og sivilt samfunn gir innspill i en løpende nasjonal dialog om tilpasning av handlingsplanen. Vi har styrket kompetansen hos bl.a. politi, lærere og helsepersonell. Flere kommuner har utviklet lokale handlingsplaner for å fange opp tidligere tegn på radikaliserings i lokalmiljøet. I løpet av høsten og vinteren gjennomføres et systematisk arbeid for å videreutvikle tiltakene i planen.

Så til de politiske utfordringene fremover: Konfliktene i regionen gir grobunn for den tiltrekningskraften vi ser at ISIL fortsatt har. Konfliktene kan bare løses med politiske virkemidler. Utviklingen i regionen er en utfordring for NATO og alliansens sørlige flanke. Russlands militære engasjement i Syria er spesielt bekymringsfullt. Det støtter oppunder det syriske regimets brutale overgrep mot egen befolkning. I tillegg ser vi igjen at russisk militærmakt bidrar til større usikkerhet og uforutsigbarhet i en allerede spent sikkerhetspolitisk situasjon.

Handlingslammelsen i Sikkerhetsrådet er urovekkende. Norge har en grunnleggende interesse i en verdensorden basert på respekt for folkeretten og FN-paktens prinsipper. Vi er avhengige av at FN ivaretar sitt ansvar for å sikre internasjonal fred og sikkerhet. Det er et ansvar som i første rekke hviler på de faste medlemmene av Sikkerhetsrådet.

Medlemmene av FNs sikkerhetsråd og regionale spillere med innflytelse over partene på bakken må ta ansvar for å finne en syrisk ledet politisk løsning. USA og Russland spiller en avgjørende rolle. FN har lenge forsøkt å sette i gang politiske forhandlinger, men det var først i vår at par-

tene kom til forhandlingsbordet. Det siste året har USA og Russland forsøkt å forhandle frem to avtaler om våpenstillstand. I vår varte stillstanden noen uker. Det ga kun små framskritt. Siden da har det vært mange tilbakeslag.

Norge støtter aktivt FNs innsats for en politisk løsning i Syria. Jeg har sterk tro på at løsningene for Syria blir mer omfattende og varige dersom også kvinner og sivilt samfunn omfattes. Vi har derfor arbeidet for at kvinner og øvrige sivilsamfunnsgrupper kan bidra i forhandlingsprosesser. I forhandlingsmøtene som pågikk i Genève i vår, bidro flere sivilsamfunnsgrupper.

Også i Irak er en inkluderende politisk prosess eneste mulighet for å oppnå varig stabilitet. ISILs fremvekst i Irak skyldes mange år med konflikt, politisk vanstyre og sekterskilt splittende lederskap. Det er viktig at irakiske myndigheter legger til rette for inkluderende politiske løsninger og nasjonal forsoning. Inkludering av den marginaliserte sunniarabiske befolkningen er spesielt viktig. Uten dette vil ISIL og andre ekstremistgrupper på ny få spillerom. Det er viktig at samtlige irakiske aktører er villige til å legge til side stridigheter, maktkamper og spørsmål om skyld. Friggjøringen av Mosul er i så måte en test på deres vilje og evne til å finne felles løsninger for fremtidens Irak.

Det internasjonale samfunnet har gjort betydelige framskritt i kampen mot ISIL. ISIL er svekket. Gruppen har mistet mer enn halvparten av områdene de har kontrollert i Irak, og en fjerdedel av landområdene de kontrollerte i Syria. I Libya er de i stor grad fordrevet fra sitt hovedsete i Sirte. Likevel er ISIL fortsatt en betydelig sikkerhetstrussel. ISIL har i løpet av de siste to årene gjennomført blodige terrorangrep i Midtøsten, Europa og Asia. Vi må være forberedt på at ISIL også fremover vil inspirere til, bidra til og gjennomføre angrep mot Vesten. Vi har allerede sett at ISIL kompensere for tap av landområder i Irak med flere terroranslag.

Norge er en viktig alliert i kampen mot ISIL, og det skal vi fortsatt være. Vi skal bidra med militære, økonomiske og politiske virkemidler. I tillegg skal vi opprettholde vår lederrolle på det humanitære feltet. Der det er mulig, vil vi legge opp til langsiktig forebygging gjennom ulike stabiliseringstiltak. Som kjent har asylankomstene til Norge vært lave i 2016. I regjeringens forslag til ny saldering av budsjettet for 2016 ligger det derfor an til en nedgang i ODA-godkjente flyktningutgifter sammenlignet med revidert nasjonalbudsjett. Vi tar sikte på at disse midlene i stor grad kan omdisponeres til humanitær hjelp og bistand i disse sårbare områdene.

Vi vil ikke lykkes med mindre konflikten i Syria finner en politisk løsning. Vi vil heller ikke lykkes uten en inkluderende politisk prosess i Irak. FN har fått et omfattende mandat for å legge til rette for en fredelig løsning i Syria. Men FN kan ikke gjøre dette uten støtte fra det internasjonale samfunnet. Kampen mot ISIL krever mye av oss. Den stiller oss overfor nye globale sikkerhetsutfordringer, dilemmaer og vanskelige beslutninger. Vårt militære engasjement mot ISIL kan gjøre oss sårbare for angrep her hjemme og er heller ikke uten risiko for dem som reiser ut.

Bekjempelsen av ISIL og voldelig ekstremisme er en langsiktig investering i vår felles sikkerhet. Dette er ikke en kamp vi velger, men en kamp vi må ta.

Presidenten: Presidenten vil nå i henhold til Stortingets forretningsorden § 45 annet ledd foreslå at det åpnes

for en kort kommentarrunde, begrenset til ett innlegg på inntil 5 minutter fra hver partigruppe og et avsluttende innlegg fra statsministeren. – Det anses vedtatt.

Jonas Gahr Støre (A) [10:39:22]: Jeg vil takke statsministeren for redegjørelsen.

Vi står i denne sal samlet om å se den såkalte islamske stat som et undertrykkende terrorvelde i de områdene i Irak og Syria som ISIL fortsatt kontrollerer. ISIL utgjør en svært alvorlig trussel mot stabilitet i hele Midtøsten, og terrororganisasjonen og mennesker som lar seg inspirere av den, utgjør en av vår tids mest alvorlige trusler også mot oss og våre allierte.

Kort fortalt: ISIL er en alvorlig sikkerhetstrussel for oss, for Europa, for NATO, for Midtøsten og langt utover denne regionen. Derfor må ISIL bekjempes. Vi kan ikke se bort. Det ligger fast. Og vi må handle klokt, for her finnes ikke ett utvalgt tiltak som gir alle svar, som statsministeren også understreket. ISIL og voldelig islamistisk ekstremisme må møtes med fasthet – militært, politisk og sosialt – like til våre egne samfunn.

Norge bidrar militært i kampen mot ISIL som en del av en bred sikkerhetskoalisjon, og det har Arbeiderpartiets støtte. Hovedkampen må kjempes av folk i regionen, dem som er berørt, dem som skal vinne tilbake sitt land. Men vi kan bistå. Våre styrker trener og støtter styrker som kjemper mot ISIL, både kurdiske militssoldater i Arbil i Nord-Irak og syriske styrker i Jordan.

Den siste tiden ser vi at koalisjonens innsats gir resultater. ISIL drives tilbake. Terrororganisasjonens grep om viktige byer som Aleppo, Mosul og Raqqa er svekket. Den militære innsatsen Norge er en del av, synes altså å virke. De styrkene som norske styrker trener og støtter, bidrar nå til at ISIL utvilsomt står svakere militært enn på flere år, og opplever langt svakere rekruttering. Det er oppløftende.

Det er fortsatt vanskelige dilemmaer knyttet til den militære innsatsen Norge er en del av. Vi trener og støtter styrker som vi ikke fullt ut kjenner rollen til i et framtidig Midtøsten. Vi bidrar militært i en konflikt hvor det ikke for noen nå er mulig å si noe sikkert om hvordan regionen vil se ut dersom og når ISIL nedkjempes. Det pålegger derfor regjeringen å vise særlig oppmerksomhet og aktsomhet når det gjelder endringer på bakken, militært og politisk.

Derfor må vi være rede til å endre og om nødvendig utvikle bidrag som ikke fungerer etter hensikten, slik vi forstår regjeringen gjorde da de avsluttet vårt treningsoppdrag i Bagdad. Men de dilemmaene står ikke i veien for å anerkjenne de militære resultatene som koalisjonen og de norske styrkene som en del av den, har oppnådd. Således er det grunn til å gi honnør til de norske kvinner og menn som er med på dette. Vi kan vanskelig vinne andre folks kriger, men vi kan støtte og trene andre til å ta en kamp som er legitim og i tråd med verdier vi alle deler.

Så må vi likevel, eller nettopp nå som den militære innsatsen ser ut til å gi resultater, minne oss selv på at en slutt-kamp mot ISIL kun kan vinnes politisk. Varig stabilitet og bedre sikkerhet i regionen kommer kun i stand ved at vi samtidig svekker betingelsene for at ISIL har vokst seg sterke. Det handler mest om politikk, ikke først og fremst om militær innsats. Det betyr at vi skal bistå med å finne politiske løsninger, særlig i Irak, som bedre inkluderer de moderate sunnimuslimske lederne og folkegruppene som har søkt til ISIL eller tolererer ISIL, ikke fordi de er drevet

av en religiøs overbevisning, nødvendigvis, men fordi de føler seg under angrep fra andre grupper, særlig den sjiamuslimske majoriteten i Irak.

Det betyr også at vi ikke kan gi opp troen på en politisk løsning av den grusomme borgerkrigen i Syria. Det betyr å gjøre alt som står i vår makt – i regionen, i hvert land som har fremmedkrigere i Syria – for å hindre radikaliserings av unge menn og kvinner. Det er en innsats som går like til vårt eget land og norske lokalsamfunn. Her er ikke militære maktmidler løsningen, men godt politi- og etterretningsarbeid, sammen med en mobilisering av lokalsamfunn, som gir unge mennesker tilhørighet, og som gjør at de forblir innbyggere med forpliktelser, rettigheter og tillit til sine medmennesker.

Vi må være faste i vår støtte til norske styrker i Jordan og Irak. Vi må i denne sal være åpne om dilemmaene ved militær innsats mot ISIL. Og vi må være ærlige om at krigen mot ISIL ikke bare vinnes militært, men mest av alt gjennom politiske løsninger.

Arbeiderpartiet gir på denne bakgrunn sin fortsatte støtte til at Norge bidrar militært og politisk for å få en slutt på det terrorveldet ISIL har etablert i Irak og Syria og den sikkerhetstrusselen ISIL fremdeles utgjør for oss og våre allierte. Vi legger til grunn at regjeringen på passende måte holder Stortinget løpende orientert om utviklingen i dette krevende oppdraget.

Trond Helleland (H) [10:44:23]: Jeg vil først takke statsministeren for en grundig redegjørelse av det regjeringen gjør for å hindre at terrorisme får ytterligere fotfeste. Jeg vil også takke de norske styrkene, instruktørene, sanitetspersonell og annet personell som bidrar i koalisjonen mot ISIL. I god tradisjon er Norge med på å hjelpe til der menneskers grunnleggende rettigheter er innskrenket, truet og angrepet.

Situasjonen i Irak og Syria representerer den største krisen i vår tid. I Syria er den brutale borgerkrigen nå inne i sitt sjettede år. Den har kostet over 300 000 menneskeliv. Tallene på flyktninger og internt fordrevne i Irak og Syria øker og utgjorde i fjor en stor del av den massive flyktning- og migrasjonsstrømmen inn i Europa.

Som statsministeren også var inne på i redegjørelsen, er borgerkrigen i Syria svært uoversiktlig, med et komplisert aktorbilde og med overføring av innflytelse til andre land i regionen. At et stadig mer selvhevdende Russland det siste året har involvert seg på Assads side, har ikke bidratt til å bedre situasjonen. Det har snarere betydd mer lidelse for sivilbefolkningen.

Krigen mot ISIL i Syria og Irak har krevd en koordinert innsats med både sivile og militære, politiske og økonomiske komponenter. Som vår statsminister sa i 2014, så ser vi en krig uten regler, med krigere uten moral. En samlet internasjonal opinion sa allerede da at nok er nok. Vi ser dessverre at det ikke er noen «quick fix», men redegjørelsen her viser at det internasjonale samfunnet samlet evner å kjempe mot ISIL, og det er bra.

Dette er en kamp med lang tidshorisont, med både fremskritt og tilbakeslag. Regjeringen med statsministeren i spissen har tatt lederskap på den sivile siden. Gjennom giverlandskonferansen i januar i London, der Merkel og Cameron også deltok, bevilget regjeringen over 10 mrd. kr over fire år. Vi vet at vi risikerer en tapt generasjon dersom barn og ungdom ikke får utdanning. Det er i så måte

beroligende at statsministeren i dag melder at hjelpen kommer frem, og at vi holder våre nasjonale mål for 2016.

Samlet sett ble det lovet 10 mrd. dollar fra verdenssamfunnet over den samme tidsperioden. Nå blir det viktig at de landene som har meldt inn bidrag, holder tempoet oppe og sørger for at løftene holdes, slik at de som er på flukt, gis den nødvendige utdanning og helsehjelp.

Det kompliserte aktørbildet gjorde det ikke uproblematisk å sende styrker til regionen, men lidelsene blant sivilbefolkningen, gjør det helt nødvendig. Norske styrker trener, rådgir og støtter lokale grupper i deres kamp mot ISIL, i utgangspunktet uten å skulle gå inn i væpnede konflikter. Samtidig vet vi at alle oppdrag innebærer fare.

Den norske deltakelsen har sitt grunnlag i folkeretten og Iraks ønske om assistanse for å stanse ISILs herjinger. Verdenssamfunnet er enige om at ISIL må bekjempes. Stortinget har blitt holdt underrettet og blitt konsultert om regjeringens bidrag til kampen mot ISIL i flere ledd. I 2014 ble det vedtatt å stille med et militært bidrag for trening av irakiske styrker. Regjeringen har besluttet å videreføre det norske bidraget til kapasitetsbygging i Nord-Irak frem til mars 2017.

FN har gjentatte ganger oppfordret alle medlemsland til å styrke innsatsen i kampen mot ISIL i deres fristeder i Irak og Syria. FNs sikkerhetsråds resolusjon 2249 påla alle medlemsland å vurdere om de kan styrke innsatsen i kampen mot ISIL. I mai i år besluttet regjeringen å stille med et nytt militært bidrag, med base i Jordan, til koalisjonen. Her skal norske styrker trene opp lokale syriske grupper som igjen skal frigi områder som i dag er kontrollert av ISIL. Beslutningen dreier seg igjen om kollektivt selvforsvar av Irak, fordi angrep som blir organisert og forsynt fra Syria, blir sett på som angrep på Irak, og er derfor i tråd med FNs resolusjon. Ved å gi den støtten som trengs for å nedkjempe ISIL, vil vi på sikt redusere terrortrusselen også her hjemme.

Som forsvarsministeren uttalte da vårt styrkebidrag først ble diskutert: Det å ikke bidra kan også ha en pris. Enda mer prekært er det å hindre de brutale angrepene på sivilbefolkningen i regionen og la irakerne igjen få kontroll over sine hus, hjem, landområder og naturressurser som ISIL har fratrudd dem.

Vi ser at en samlet, demokratisk front mot ISIL har gitt resultater. Deres selverklærte kalifat krymper nå, både i omfang og i antall sympatisører. Vi må også hindre at nye konflikter blusser opp i kjølvannet av det eksisterende. Vi har ikke råd til at regionale stridigheter utvikles til globale konflikter. Det trengs kontinuerlig handling fra det internasjonale samfunn. Og det er det Norge bidrar til.

Harald T. Nesvik (FrP) [10:49:37]: Først av alt vil jeg benytte anledningen til å takke statsministeren for en veldig god og grundig redegjørelse – en redegjørelse som til de grader viser at kampen mot ISIL dreier seg om å kjempe på mange forskjellige områder og mange fronter.

Det kommer til å bli et langsiktig arbeid. Hvis vi ikke lykkes, kommer verden til å se helt annerledes ut enn det man i denne salen og i resten av verden ønsker seg.

Jeg har også helt innledningsvis lyst til å takke de norske som bidrar i denne regionen for å bekjempe ISIL. Det gjelder de soldatene og spesialstyrkene som er med på å bidra til opplæring, sanitetspersonell og humanitært personell som jobber i området for å hjelpe sivilbefolkningen.

Det gjøres en stor innsats på mange områder og av mange personer. Jeg vil benytte anledningen til å takke alle dem som er med på å bidra i så henseende.

I 2014 i forbindelse med opprettelsen av koalisjonen, da bestående av 67 land og organisasjoner, ble man enige om at det var flere spor man måtte jobbe etter. Regjeringen viser gjennom denne redegjørelsen at den er med på å følge opp alle disse sporene. Det var følgende fem spor man ville jobbe etter: Det første var å stanse tilførselen av finansiering. Der har det vært gjort et grundig arbeid, og det er helt åpenbart at IS nå sliter med å få finansiert sine utgifter. Det ser vi også knyttet til å gi lønn til soldater etc.

Det var også svært viktig å få stanset tilførselen av fremmedkrigere. Der har det også vært gjort et grundig arbeid. Der er det svært viktig at vi fra norsk side er veldig tøffe, ved å følge opp og straffe de personene som kommer tilbake, som har vært med på å bidra til de barbariske handlingene som vi ser utspille seg i regionen.

Det neste gjelder den militære innsatsen. Der har Norge vært med på å bidra til opplæring og veiledning av disse styrkene, særlig disse grupperingene. Men man settes igjen, som også statsministeren var inne på, i en vanskelig situasjon nettopp fordi vi ikke er helt trygge på hvordan disse grupperingene vil agere etter at man har bekjempet IS.

Videre må man imøtegå ISILs propaganda og innføre tiltak for å stabilisere. Det er helt åpenbart at verdenssamfunnet ikke bare må fokusere på det som skjer akkurat nå, for det er ekstremt viktig at ISIL bekjempes med alle midler. Vi må sørge for at ISIL blir slått ned. Vi må sørge for at vi får stanset det barbariet som nå skjer overfor sivilsamfunnet i regionen. Men vi er også nødt til å fokusere på hva som skjer etterpå.

Norge er nødt til å ha en exit-strategi: Hvordan reagerer vi når selve det militære bidraget begynner å nærme seg slutten? Hva skjer da? Statsministeren var inne på noe veldig viktig i sin redegjørelse. Det dreier seg om at vi må være forberedt på at når man har nedkjempet styrkene til ISIL i nærområdet, vil dette kunne medføre terroraksjoner og annet som går utover kjerneområdet de har i dag i Syria og Irak. Dette må vi sørge for at vi får på plass.

Hvis man ser på det som skjer i Mosul, må vi vite: Hva skjer når man har slått tilbake ISIL i Mosul? Da vil også en rekke aktører kunne melde seg på banen. Hva skjer i etterkant, i det maktvakuumet som oppstår når man har klart å bekjempe disse styrkene?

Jeg er veldig trygg på det regjeringen gjør. Vi jobber på mange områder. Men vi kommer ingen vei, og man får ingen stabilitet i dette området med mindre man får bygd opp framtidige generasjoner – med trygghet, utdanning og sikkerhet – og sørger for at man har noe å strekke seg etter. Derfor er det humanitære bidraget til oppbygging av skoler, sykehus og institusjoner ekstremt viktig i tiden som kommer. Men først skal ISIL bekjempes. Så må man sørge for å bygge strukturene. Samtidig må vi sørge for å ha en exit-strategi: Hva skjer når den dagen kommer og man er ferdig med det såkalte militære oppdraget i området. Da må man også være klar til å agere på andre felt.

Knut Arild Hareide (KrF) [10:55:05]: Lat meg først få takke statsministeren for ei grundig, god og nøktern utgreiing om kampen mot ISIL, ein av vår tids største truslar mot internasjonal sikkerheit og fred.

Eg vil òg rette ein takk til dei norske militære som bidreg inn i dette viktige arbeidet, og til alle andre aktørar som er med på å kjempe mot ISIL, for å bidra til ei langsiktig utvikling, frå bistandsarbeidarar til politi – og til diplomatiet.

Etter at ISIL erobra store landområde i Irak og Syria, fekk dei styrkt sitt jerngrep før det blei skapt ein koalisjon som no driv dei til retrett. Det er strategisk viktig at det er regionens egne styrkar som frontar nettopp den kampen. ISIL ønskjer å framstille det som ein religiøs endetidskamp mot Vestens vonde makter, men no blir dei drivne tilbake av lokale styrkar frå Midtausten.

Me er vitne til eit tidsskifte. Me har sett ISILs vekst. No er me vitne til første akt av ISILs fall. Men me skal ikkje ha nokon illusjonar om ein rask og lettvindt siger. Dette blir langvarig, øydeleggjande og ein blodig kamp, men at vindingen har snudd, er tydeleg på mange område. Rundt halvparten av landområda som ISIL kontrollerte, er no frigjorde. Fleire av leiarane er borte, og deira rekruttering av nye framandkrigarar tørkar inn. ISILs økonomiske styrke blir svekt dag for dag. Dei mistar oljeinntekter og må kutte i goda til sine krigarar. Tilbakegangen verkar demoraliserande på mange.

Me skal ikkje ha nokon illusjonar: Kampen blir langvarig, ideologien deira blir framleis spreidd, og han motiverer til eit farleg, globalt nettverk av terrorisme. I lange tider framover trengst eit haldningsskapande arbeid for å vaksinere mot ekstremisme, og eit tett politisamarbeid over landegrensene for å finne og stanse terrorceller.

Det ISIL står for, er eit tyranni med ei totalitær einsretting. Det regionen treng, er demokrati, menneskerettar og rettsvern. Å slå ISIL tilbake militært er berre éin fase i den kampen. Det må følgjast opp av bistand til gjenoppbygging, politisk stabilisering og løysingar som kan gi varig fred. Ein avgjerande test er om det blir skapt eit truverdig vern av minoritetane, både dei etniske og dei religiøse.

I går las eg om byen Keramlis, ein kristen landsby i det nordlege Irak. No er byen frigjort. Sist søndag kom mange som hadde flykta frå ISIL, tilbake for å vere med på ei gudsteneste i kyrkja og ta eit gjensyn med heimane sine. Tårane rann då kyrkjeklokkene igjen kunne høyrast – for første gong på to år. Men kyrkjerommet var vandalisert av islamistane før dei drog seg ut. Inventaret var knust, statuen av Jomfru Maria var halshogd. Og då dei besøkte dei gamle husa sine, fann dei dei øydelagde, plyndra og ramponerte. Ein av byens lærarar uttrykte det mange følte: Eg føler berre ei stor sorg, eg er ikkje sikker på når eller om eg vil kome tilbake hit, og eg tenkjer på mine barn – vil dei ha ei framtid her? Det er det spørsmålet sivilbefolkninga no stiller seg. Det er til sjuande og sist det naudropet dei må hanskast med. Skal dei bli flyktningar – eller skal dei starte livet på nytt i heimtraktene sine? I så fall treng dei meir enn bomber, artilleri og hemn; dei treng bistand, arbeidsplassar, politiske løysingar og håp.

Europa blei òg ramma av terroren frå ISIL denne sommaren. Vi skal likevel ikkje gløyme at den vondskapen ein har opplevd i Europa, berre er ein brøkdel av den vondskapen Midtausten har opplevd frå ISIL. Eg nemnde her ein kristen landsby, men vi skal òg vite at dei som lir aller mest av ISILs herjingar, er nettopp muslimar – muslimar i Midtausten.

Liv Signe Navarsete (Sp) [11:00:13]: Fyrst: Takk til statsministeren for ein fyldig tale om Noregs rolle i kampen mot ISIL og situasjonen i Syria og i nærområda.

Senterpartiet er ikkje mindre uroa over den valden og lidinga som me ser i denne regionen, enn andre parti i denne salen er. Det er heller ikkje tvil om at ISILs terror trugar stabiliteten i heile regionen. Men Noreg har ingen lang tradisjon i å stille med militære bidrag utan eit mandat frå FN eller som ledd i ein NATO-operasjon. Dei norske tradisjonane ligg fyrst og fremst i å yte humanitær hjelp, og det bør me gjere, gjerne i endå større grad enn i dag. Eg vil gi regjeringa ros for at ho fylgde opp initiativet frå Senterpartiet om å få ein internasjonal givarlandskonferanse – og det på ein så god måte, og at han vart så vellukka. Det tener regjeringa sterkt til ære.

Senterpartiet var skeptisk til norsk krigsdeltaking i Irak, og me var minst like skeptiske til å sende norske styrkar for å bidra i konflikten i Syria. Det er ingen tvil om at norske styrkar gjer ein formidabel innsats der dei vert plasserte. Skepsisen vår er ikkje retta mot soldatane – tvert imot, han er retta mot vedtaka som ligg bak det vanskelege arbeidet deira.

Det er to spørsmål eg og Senterpartiet har stilt til regjeringa i tida etter vedtaket om at norske styrkar skulle trene soldatar i kampane i Syria. Det fyrste er: Kven er det soldatane trener opp? Kva bakgrunn har dei, kven sympatiserer dei med, og kva er deira motivasjon for å krige i Syria? Det neste spørsmålet som òg er særskilt viktig, er: Kven ser regjeringa som legitim styresmakt i Syria? Trass i at me har spurt fleire gonger, føler me ikkje at me har fått gode, avklarande svar. Statsministeren har fortalt at regjeringa skulle gjere mykje for å sikre at me visste kven vi faktisk gav militær trening. Mellom anna var løgnedektorar nemnde som ein metode. Eg vart ikkje trygg då eg fekk svaret, og eg må vedgå at eg ikkje er noko meir trygg no.

Eg såg dokumentaren som vil verte vist på Brennpunkt på NRK i kveld. Dokumentaren gjer meg heller ikkje roleg. Han set fingeren på dei same spørsmåla som eg har stilt til regjeringa utan å få svar. Eg vonar statsministeren i dag i si oppsummering vil svare tydeleg på det som eg trur mange spør seg om.

Godal-utvalet gav ein grundig analyse av det norske bidraget i Afghanistan. Ein klar konklusjon frå Godal-utvalet var at ein måtte ha ein klar plan for politisk løysing og ein exit-strategi før ein går inn i ein framand krig. Det er vanskeleg å sjå føre seg at ein har ein klar plan for ei politisk berekraftig løysing i Syria, dersom ein ikkje hadde klart for seg kven ein meiner er legitim regjering og styresmakt i landet.

Forskar ved Forsvarets høgskole Tormod Heier åtvare allereie før Noreg sende soldatar til Irak, om konsekvensane. Til Klassekampen sa han m.a. at Noreg i Irak kunne «risikere å snuble inn i en langvarig borgerkrig, og jeg har ennå til gode å se hva vi ønsker å oppnå av politiske målsettinger i den andre enden».

Kritikken hans treff truleg endå betre i Syria.

Det var interessant å høyre statsministeren sin analyse av den politiske situasjonen kring Syria og ISIL. Det er ein krevjande situasjon. Det finst ingen grunnar til å sympatisere med noko som helst av det ISIL førete seg. Mykje ser òg ut til å kunne endre seg. For to dagar sidan gav USAs nyvalde president eit intervju med avisa The Independent. Der sa han m.a.: For tida støttar me opprørarar mot Syria,

og me har inga aning om kven desse menneska er. Samstundes åtvara USAs komande president og sa at viss USA skulle ende med å angripe Assad, kunne dei ende med å slåst mot russiske styrkar. Intervjuet er så visst ingen fasit på situasjonen i Syria. Like fullt understrekar det kor kompleks situasjonen er, og kor krevjande det er å klare å føreseie alle scenario.

Eg håpar den dagen kjem at ein kan gå inn i fredsforhandlingar i området, òg i Syria. Når den dagen kjem, er det viktig at Noreg, med sine tradisjonar som ein fredsforhandlar og forkjempar for fred, ikkje vert oppfatta som partisk, men som ein aktør som kan byggje bruar mellom motpartar som kan vere med og byggje ein varig fred i det som i dag er ein svært uroleg region, der mange, mange menneske lid.

Trine Skei Grande (V) [11:05:31]: Jeg vil også begynne med å takke statsministeren for det jeg syns var en god redegjørelse, og jeg vil også takke, som de andre, alle dem som gjør en jobb på bakken for de vedtak som er gjort i regjering og storting.

Kampen mot IS er viktig, men jeg syns at vi også skal kunne koste på oss å tenke litt tilbake til de debattene vi har hatt i denne salen de siste årene. Jeg får en følelse av at det verste som det skremmes med, alltid har en tendens til å bli verre og verre. Jeg husker debatter her der Hamas var det verste man kunne tenke seg levert til denne verden, eller da Taliban var det verste man kunne tenke seg å drive fredsforhandlinger med, men nå er det blitt IS. Jeg håper jo at ingenting blir verre etter det, men vi må ha litt perspektiv på at vi har sett en utvikling med ganske ekstreme krigsmakter, som bruker ganske ekstreme virkemidler. Sjøl om jeg er helt enig i hovedtrekkene i alt det som statsministeren la fram, syns jeg det er viktig å ta lærdom både av Afghanistan og av det vi har gjort tidligere i Irak, av det vi har gjort i Libya, og av de andre operasjonene vi har hatt. Det er viktig å ta alle de lærdommene med seg. Jeg er enig med representanten Gahr Støre når han sier at fred ikke lages militært. Fred er noe vi lager politisk, og vi må ta lærdom av de prosessene vi har vært inne i.

Afghanistan har lært oss at når vi først forplikter oss og går inn militært, vil det ta lang tid. Det vil ta lang tid å jobbe freden fram, og krigen er heller ikke over, sjøl om de militære aksjonene kan være over. Det å bruke militær makt forplikter. Det forplikter oss til å følge opp videre, men det forplikter oss også på de følgene vår deltakelse har. Som representanten Hareide sa, når vi går inn og hjelper ulike militære grupper, løfter det derfor også noen moralske problemstillinger, når de ikke følger krigens folkerett sånn som vi mener at den skal følges. Vi har lært at i Libya gikk vi inn for kort. Vi har lært at i Syria var verden handlingslammet, og vi klarte ikke å ta grep før den krigen hadde fått et enormt omfang.

Det eneste som hjelper, er om vi klarer, for noen, spesielt barna, også i den krigen som vi nå ser utspille seg, å dyrke håpet. Håpet er det eneste som hjelper mot ekstreme strukturer, som dem vi ser hos IS. Derfor er utdanningsatsingen så viktig. Derfor er hele den skolesatsingen som vi har gjort sammen med regjeringa, så viktig. Derfor er det også spesielt viktig å løfte jentene. For skal vi virkelig klare å demme opp for mer og mer ekstreme miljøer, er det det å bygge håpet hos folk som fungerer. Håp er det beste

middel mot avmakt, og det er avmakt disse nærer kreftene sine fra.

Jeg syns også det var godt at statsministeren hadde en runde om ekstremisme. Den ser vi jo vokse, ikke bare den muslimske ekstremismen. Demonstrasjonen i helgen viser at også de høyreekstreme miljøene i Norge vokser. Kampen mot ekstremisme er ganske lik uansett hvilket fortegn ekstremismen har. Vi må lære de kodene som knekker framveksten av sånne miljøer. Jeg syns at PST gjør en bra jobb når det gjelder den muslimske ekstremismen, og det er viktig at de fortsatt holder trykk på de andre formene for ekstremisme som vi også ser vokse fram i samfunnet vårt.

Bård Vegar Solhjell (SV) [11:10:17]: Eg vil takke for utgreiinga, som eg synest var både god og reflektert. SV deler resten av Stortingets sterke engasjement for at vi skal bidra til stabilitet og fred i regionen, gjennom både den heilt nødvendige kampen mot ISIL og den heilt nødvendige langsiktige oppbygginga av stabilitet og fred i Syria, men eg vil leggje til i nabolandet Irak. Noreg bidreg på ei rekkje viktige måtar til det, som statsministeren breitt var innom, men i eit kort innlegg vil eg òg konsentrere meg om tre felt der eg meiner vi kan gjere meir eller ta klokare val.

For det første: Vi bør styrkje freds- og forsoningsarbeidet gjennom betre kontakt med det syriske sivilsamfunnet. Det finst ingen klar og einskapleg opposisjon i Syria i dag. Mange av organisasjonane er dårleg organiserte, og kontrollerte eller avhengige av støtte frå lokale militære grupperingar med svært ulike motiv. Det er likevel ikkje heile biletet. Det finst eit aktivt sivilsamfunn som vi kan jobbe med, sjølv om det ofte er risikabelt. Eit eksempel er fleire hundre lokalstyre som har vorte danna i Syria dei siste åra. Fleire rapportar har peika på dei som bidrag til å minske kaoset frå krigen og gje viktig hjelp og støtte til befolkninga. I tillegg finst det ei rekkje opposisjonsgrupper som er mot både Assad og ISIL. Det kan vere freistande å bryte kontakten med mange fordi det ikkje finst enkeltorganisasjonar som representerer breitt nok, men det ville vere eit feilsteg. Auka kontakt med syrisk sivilsamfunn vil vere viktig for å sikre ei eventuell fredsavtaleforankring, men òg for å sikre at vi har eit godt kontaktnettverk med dei miljøa når ein forsoningsprosess skal setjast i gang etter at kampane er avslutta.

For det andre: vårt militære bidrag i Jordan. Den konkrete strategien Noreg bidreg i med å trene opp militsgrupper, har vore prøvd ut før med avgrensa suksess. USA trente Mujahedin i Afghanistan på 1980-talet med stor effekt på kort sikt og enorme problem på lang sikt. USA trente moderate opprørarar i Syria i 2013 og 2014, men enda opp med berre eit titals soldatar som faktisk kriga mot IS, avvika programmet og har seinare innrømt at det var mislykka.

Det er vanskeleg å forstå kvifor ein liknande strategi skal føre til fred no. Det er framleis uklart kva grupper vi faktisk trener og kva dei står for, og ikkje minst i kva grad dei vil vere ein del av ei langsiktig fredsløysing over tid. Det er òg diskusjon om det folkerettslege grunnlaget for den delen av operasjonen som dreier seg om å operere inne på syrisk territorium.

Fleire forskarar har påpeika at krigen mot ISIL slik han vert ført i dag, ikkje nødvendigvis vil bringe ei varig løysing til Irak eller Syria. Vi risikerer å vinne krigen, men tape

freden. Det er etter mitt syn òg vanskeleg å sjå at det militære bidraget er det beste eller mest avgjerande vi kunne gje til både kampen mot ISIL og den langsiktige stabiliseringa av regionen. Derfor er SV framleis motstandar av den deltakinga.

For det tredje kan vi styrkje innsatsen for den humanitære situasjonen ytterlegare. Noreg gjer ein svært viktig og stor humanitær innsats i Syria og i regionen i dag, og den vil eg rose. Det er likevel mogleg å gjere meir, først og fremst fordi behova er enorme. UNHCR og andre hjelpeorganisasjonar er underfinansierte og skrik etter pengar både i Syria og i nabolanda. Alt tyder på at den alvorlege situasjonen vil vare ved over tid, og nabolanda til Syria er overbelasta av flyktningar.

Utanrikskomiteen har i løpet av det siste året besøkt både Nord-Irak og Syrias naboland Jordan. I Nord-Irak møtte vi ein situasjon med på det tidspunktet meir enn 3 millionar internt fordrevne, i nabolandet til Syria, Jordan, ein liknande situasjon med nesten 1 million flyktningar – begge stader med store finansieringsbehov.

Til slutt: Å bidra til ein varig fred og bidra i flyktningkrisa i Syria fører med seg eit moralsk ansvar, men er òg ei fundamental europeisk eigeninteresse. Ingen stader møtest interessene og verdiane våre så klart som i Midtausten, no representert ved Syria. I åra som kjem, vil USA kanskje truleg ta mindre ansvar i Midtausten. Europa må førebu seg på å ta meir. Det er ein komplisert konflikt utan enkle løysingar, men vi må ta meir ansvar og ikkje mindre ansvar i åra som kjem.

Rasmus Hansson (MDG) [11:15:42]: Takk til statsministeren for en god og reflektert redegjørelse. Miljøpartiet De Grønne støtter Norges deltakelse i koalisjonen i kampen mot ISIL og at Norge arbeider etter den koalisjonens fem spor.

Kampen mot ISIL er åpenbart en sivilisasjonskamp, og den framferden ISIL står for – de opprørende og horrible overgrepene som den grupperingen foretar seg – er totalt uakseptabel og må nedkjempes. Derfor har Miljøpartiet De Grønne støttet norske instruktørbidrag i Irak i samsvar med folkeretten, men vi har ikke støttet deltakelsen i Jordan, av den grunn som vi har oppgitt tidligere, nemlig at vi er redde for at det folkerettslige grunnlaget er for svakt, at norske styrker kan bli trukket direkte inn i konflikt i Syria, og at det er for lite sikkert i hvilken grad vi risikerer å møte de styrkene vi trener, i senere konflikter på motsatt side av slagmarken. Vi understreker likevel at vi selvsagt har tillit til og anerkjenner i høy grad den kvaliteten som de norske mannskapene har, og den jobben de gjør på oppdrag fra regjeringen.

ISIL må nedkjempes – og må nedkjempes av lokale styrker. Det skal vi støtte. Men som mange har påpekt: Kampen mot ISIL kan ikke vinnes bare på slagmarken. Det å bekjempe ISIL er først og fremst et spørsmål om å gi folk i regionen tilstrekkelig trygghet og tilstrekkelig håp til å bygge en fredelig sivil framtid i et samfunn hvor menneskerettigheter og demokrati for både majoritetsgrupper og minoritetsgrupper sikres. Derfor er det ekstra viktig at Norge i større grad fokuserer på å støtte ikke minst de gruppene som allerede nå i dette øyeblikk opprettholder sivil orden og lokaldemokrati, og skaffer strøm og vann i mange områder i Syria og Irak. Det er disse gruppene som på egenhånd legger grunnlaget for demokrati og framtid i

Syria, og det er helt avgjørende at de gruppene får den støtten som gjør at de kan bygge dette arbeidet videre.

Derfor er Miljøpartiet De Grønne glad for at regjeringen vil omdisponere midler som er blitt til overs etter lave flyktningutgifter i 2016, til humanitære formål. Vi håper at statsministeren i sitt sluttinnlegg kan bekrefte at disse midlene vil komme i tillegg til midler som allerede settes av på statsbudsjettet i 2017. Det er den typen innsats som er viktigst for å bidra til en langsiktig fred i Midtøsten, og til kampen mot ISIL.

Så er det viktig å minne oss om, nå når vi har en debatt om ISIL, at om ISIL er en ekstrem trussel og om ISIL skremmer oss, ikke minst oss i Vesten fordi de har tatt sin krig til våre hovedsteder, er det ikke ISIL som dreper flest mennesker i Syria, og det er ikke ISIL som er den største trusselen mot Syrias framtid. Det er det Assad som er, det er det iranske styrker som er, og det er det russiske bomber som er. De er en lang større trussel mot framtida i dette området enn ISIL er, uten at det reduserer viktigheten av kampen mot ISIL.

Jeg vil sette pris på å høre statsministerens refleksjoner om Norges posisjon i et ekstremt komplekst bilde, hvor regionale makter bruker Syrias slagmark som en arena for å skaffe seg posisjoner på det syriske folks bekostning. Det er rimelig klart at Syria ikke har noen framtid med Assad, og et for ensidig fokus på ISILs overgrep gjør at vi risikerer å komme i feil posisjon i forhold til disse andre maktene.

Statsminister Erna Solberg [11:21:09]: La meg først få lov til å takke for kommentarene som er gitt til redegjørelsen. Jeg opplever en bred støtte til den strategien som regjeringen har valgt, både for den humanitære og den militære deltakelsen. Den støtten tror jeg er viktig, ikke minst for de mange som gjør jobben ute i felten. Jeg vil også benytte anledningen til å takke både dem som gjør den i uniform på vegne av det norske militæret, og de mange humanitære hjelpearbeiderne som er langt inne i Syria og bidrar til, i farefulle situasjoner, å gjøre hverdagen i en krigssituasjon bedre for folk.

Det er tatt opp noen spørsmål. Det første er hvem vi trener. Vi trener for øyeblikket to steder. Vi trener kurdisk peshmerga som opererer som en del av irakiske sikkerhetsstyrker. De er en del av den styrken, og det er ikke slik, som enkelte har antydning tidligere, at vi trener militær i Irak. Dette er en del av sikkerhetsstyrkene.

I Syria, på grensen mellom Jordan, Syria og Irak, trener vi lokale sunniarabiske grupperinger med tilhørighet til de områdene som skal frigis fra ISIL. Det er et omfattende system for utvelgelse der bakgrunnsjekk, kartlegging av motivasjon, ja, inklusiv også det som tidligere er sagt, bruk av løgnedetektor, men det er betydelig mer enn det. Det er en liten del av det hele som gjøres for å se på motivasjonen.

I tillegg er det slik at når vi har egne soldater til stede som knytter kontakter med gruppene som vi trener og støtter, vil de få enda mer informasjon om gruppene. I tillegg driver vi informasjonsinnhenting selv og sammen med de allierte. Men som jeg sa i min redegjørelse, kan vi aldri gi fullstendige garantier, når vi trener den typen grupper, for hva de senere vil gjøre.

Det er veldig viktig for meg å understreke at det vi gjør i regionen militært, er knyttet til kampen mot ISIL – ikke

til borgerkrigen i Syria, men til kampen mot ISIL, og det er å sikre oss at ISIL fortsatt skal slås tilbake. Det er riktig at det er en stor og vanskelig konflikt i Syria, men ISIL har fått lov til å vokse frem uten at partene i borgerkrigen i Syria virkelig har hatt adresse mot ISIL. For noen har det kanskje også vært bekvemt at andre har vokst frem. Derfor er det viktig at man nå tar tak. Den handlingslammelsen som FN har vist i å forsøke å gjøre noe på et tidlig tidspunkt i Syria, har også vært bidragsytende til at ISIL har vokst frem, ikke minst fordi det for mange fremmedkrigere fra europeiske land har vært et motiv at når verdenssamfunnet ikke hjelper, vil de være med og hjelpe.

Det er riktig at vi har mange ting vi skal lære fra Afghanistan-evalueringen. Jeg mener også at den perfekte situasjonen vil alltid være at vi har en plan for løsning og en exit-strategi. Men det er ikke alltid slik verden er. Den er full av dilemmaer, og det å skape fred må alltid komme innenfra. Det er ingen som utenfra klarer å skape varig fred, det må skje fra partene internt. Men før man er kommet til det punktet, er det selvfølgelig slik at de facto territoriell kontroll fra enkelte grupper gjør at det er umulig å få til en fredsløsning. Derfor er det også slik at når ISIL har så stor territoriell kontroll og utgjør en så stor trussel, med alle overgrepene, er vi nødt til å gjøre noe for å føre dem tilbake.

Som sagt bygges fred nedenfra, men de faktiske mulighetene for å få startet den byggeprosessen betyr at man av og til må engasjere seg. Jeg har stor respekt for at man kan mene at Norge ikke skal delta militært i slike konflikter, men det vil ikke bety noen forbedring for Syrias eller Iraks befolkning at vi unnlater å gjøre det. Det er territoriell kontroll som er avgjørende også for mulighetene for til slutt å skape en basis for fred og stabilisering.

Så kan man si at man skal være upartisk etterpå. Jeg er ikke upartisk. Jeg er veldig partisk. Jeg er partisk på vegne av folkeretten, på vegne av menneskerettighetene, på vegne av humanitærretten, på vegne av folks rett til å ta sine egne bestemmelser. Det er vårt verdigrunnlag, og det må vi også ha med oss. Verdigrunnlaget er ikke å være relativ til overgrep mot kvinner, barn eller å halshugge mennesker uten lov og dom eller grunnleggende rettsprinsipper. Det må fortsatt alltid være Norges partiskhet inn i enhver konflikt.

Presidenten: Debatten om redegjørelsen er dermed avsluttet.

Presidenten vil foreslå at statsministerens redegjørelse om Norges bidrag i kampen mot ISIL vedlegges protokollen. – Det anses vedtatt.

Sak nr. 2 [11:26:26]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Kampkraft og bærekraft. Langtidsplan for forsvarssektoren (Innst. 62 S (2016–2017), jf. Prop. 151 S (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 1 time og 35 minutter, og at taletiden blir fordelt slik:

Arbeiderpartiet 30 minutter, Høyre 25 minutter, Framskrittspartiet 15 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter,

Senterpartiet 5 minutter, Venstre 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter og Miljøpartiet De Grønne 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til inntil tre replikker med svar etter partienes hovedtalere og seks replikker med svar etter medlemmer av regjeringen.

Videre foreslås det at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Anniken Huitfeldt (A) [11:27:42] (komiteens leder og ordfører for saken): Da jeg våknet opp til valget av ny president i USA på onsdag, var jeg lettet over at vi klarte å bli enige om en langtidsplan for Forsvaret tirsdag ettermiddag. Mens mange land i Europa og USA er preget av dyp politisk splittelse, klarer vi å enes om de viktige spørsmålene her i Norge. Men uavhengig av presidentvalget har det vært et krav fra vår viktigste allierte at vi må betale mer av regninga og vårt eget forsvar selv, og Norge ligger ikke dårlig an i så måte. Vi betaler nest mest per innbygger i NATO, etter USA. Bare USA bruker mer på forsvar per innbygger. De andre NATO-landene kommer et stykke etter.

Debatten tidligere i dag viser behovet for at vi tar økt internasjonalt ansvar for sikkerhet. At vi skal styrke og støtte sikkerhetsstyrker i land som er i oppløsning, blir det nok mer av i framtida. Samtidig må vi sørge for å forsvare våre store territorier i nord, hvor det aller meste er hav.

Den tida vi nå er inne i, krever mer – ikke mindre – samarbeid med våre allierte, i nord, men også i områder preget av terror og statsoppløsning. Etter andre verdenskrig ble det klart at vi ikke klarte å forsvare oss alene, at forsvaret av våre store havområder krever samarbeid, og at vi kan bidra til sikkerhet utenfor vårt eget land. Slik er det også nå. Vi må bygge opp vårt forsvar i nært samarbeid med våre allierte. Et lite land som Norge må forsvare folkeretten, og vi må bidra til dialog. Derfor er det ingen motsetning mellom vår linje for fred og forsoning og vårt ønske om et sterkere forsvar. I mange krise- og konfliktområder bidrar vi både med humanitær innsats og med sikkerhet, slik vi gjør i Midtøsten i dag.

Mens vi har styrket vårt forsvar, har andre land de siste årene bygget det ned. Dermed har vi gått fra å være en liten til en mellomstor stat i NATO-sammenheng. I tillegg til å øke våre budsjetter har vi siden 2000 modernisert vårt forsvar. Vi har tatt veldig mange upopulære avgjørelser om baser, men samtidig har vi maktet å investere i nytt materiell. Vi bygget vårt forsvar etter krigen på teknologi og på moderne materiell. For meg er det uforståelig å rokke ved denne grunntanken i dag. Teknologisk overlegenhet var, er og blir en forutsetning for et godt forsvar i framtida.

Langtidsplanen for Forsvaret skaper vanligvis veldig mye strid. På 1990-tallet ble disse stridighetene løst ved at de aller fleste baser ble fredet, men når pengene ikke kom, forvitret hele Forsvaret. Opplegget vi har i dag, er jo ikke perfekt. Ordførere og forsvarsansatte over hele landet har advart sterkt mot en del av de endringene vi gjør. Men endringer må til. Hvis ikke strukturen er bærekraftig, rammes hele vår evne til å forsvare oss selv.

Jeg har hatt et godt samarbeid med regjeringspartiene og forsvarsministeren i denne saken. Selv om det er bred

enighet i forsvarspolitikken, er det sjelden enighet om langtidsplanen mellom Høyre og Arbeiderpartiet. Det har skjedd kun én gang før, da Marit Nybakk var leder av forsvarskomiteen og Jens Stoltenberg var opposisjonsleder. Og jeg vet at veldig mange av de endringene som er gjort, har støtte fra alle partiene her i denne salen. Det var imidlertid ikke mulig å lande en enighet rundt hele opplegget.

Det var ikke et enkelt opplegg regjeringa leverte fra seg samme dag som Stortinget gikk fra hverandre i juni. Det var for sent å behandle planen før statsbudsjettet ble lagt fram. I tillegg ble investeringer i landmakten satt på vent. Jeg er enig i at vi trenger en vurdering av vår evne til å forsvare oss hurtig på land, men etter tre år med utredninger burde en slik vurdering ha vært forelagt Stortinget sammen med investeringer i sjø og luft. Dermed kunne vi ikke se disse tre forsvarsgrenene godt nok i sammenheng. Jeg har derfor forståelse for de partiene som i dag legger inn investeringer i landmakten.

I Arbeiderpartiet valgte vi imidlertid å inngå en avtale med regjeringspartiene, hvor vi sammen lager et konkret opplegg for når investeringer i hær og heimevern skal legges inn: i statsbudsjettet for neste år, innenfor de økonomiske rammene som langtidsplanen legger. Dessuten fikk vi gjennomslag for at investeringer i kampluftvern kan starte før, og en stor budsjettøkning til hær og heimevern, spesielt i nord. For oss var det avgjørende at hvis vi skal øke våre forsvarsbudsjetter i årene som kommer, må vi starte nå. Vi klarte å øke budsjettet for 2017 noe og håper at det kan gjøre det enklere å nå målet i fireårsperioden.

Vi beholder Kystjegerne, for vi trenger godt trente styrker som kan reagere raskt. Vi trenger dem i nord og ser dem gjerne i en organisasjonsmodell sammen med spesialstyrkene.

Vi fant en løsning for helikoptrene. De trengs for å understøtte spesialstyrkene og drive taktisk trening. Men det er etter min mening galt å be Hæren utrede sin evne til å være rask og mobil og samtidig fjerne alle helikoptrene i nord. Derfor skal landmaktutredningen vurdere om de ni helikoptrene som i dag er på Bardufoss, eller andre helikoptre, er nødvendig for å ivareta Hærens mobilitet. Jeg mener at Hæren trenger helikopterstøtte i nord.

Andøya flystasjon har vært den vanskeligste avgjørelsen. Jeg er blitt overbevist om at en kraftsamling av både kampfly og overvåkningsfly på Evenes er nødvendig. Nå er det storsamfunnets oppgave å stille opp for Andøya, som blir hardt rammet av dette vedtaket. Men at vi trenger nye overvåkningsfly, som holder oversikt i norske farvann, er jeg overbevist om. Sammen med nye ubåter og kampfly er disse investeringene avgjørende for framtidens forsvar.

Korpsene beholdes, men 40 pst. av regningen skal betales av Kulturdepartementet. I tillegg opphever vi vedtak om privatisering av verkstedet i Horten. Men på området privatisering kom vi ikke så langt med regjeringa. Her bestemte vi oss tidlig for ikke å skrive oss sammen.

En usikkerhet i planen er om de effektiviseringsgevinstene som er lagt inn, kan nås. Kan de ikke det, er det ikke mulig å nå alle målene i denne langtidsplanen, slik forsvarssjefen også påpeker.

Og leiren på Setnesmoen skal vurderes som en del av landmaktutredningen. Da kan vi se hele heimevernsstrukturen i sammenheng. Det viktigste for oss denne gangen

var å få på plass mer penger, slik at Heimevernet kan få bedre utstyr og øve mer.

Jeg mener denne planen ble bedre etter stortingsbehandlingen, men jeg merker meg at ingen av partiene, foruten SV, vil redusere antall kampfly. Det gir jo SV mer penger til andre ting. Alle de andre partiene har like store ambisjoner som flertallet, men vil bare skyve på innfasingen av en del av utgiftene. I tillegg vil de beholde en mer kostbar struktur. Så mer penger koster det uansett. Derfor er det helt avgjørende for at vi når målene i denne planen, at alle partier øker forsvarsbudsjettene i årene som kommer. Høye ambisjoner i en langtidsplan uten finansiering er en veldig dårlig løsning for den norske forsvarsevnen. Vi må stå sammen om en opptrapping.

Ingjerd Schou hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [11:36:19]: Nå har Arbeiderpartiet blitt enige med regjeringa, så jeg skal ikke være så vanskelig mot Anniken Huitfeldt denne gangen. Men i innlegget sa Huitfeldt at Arbeiderpartiet var imot en privatisering og konkurranseutsetting av tjenester. Det er interessant. Forsvaret har brukt dette over lengre tid, og bl.a. har man inngått et logistikksamarbeid med Wilhelmsen. Er det slik at også representanten Huitfeldt er imot dette, eller er det bare enkelte ting man er imot når det passer partiet?

Anniken Huitfeldt (A) [11:36:49]: Arbeiderpartiet er imot ideologisk privatisering – altså privatisering som ikke gir et bedre forsvar. Avtalen med Wilhelmsen mener jeg er god. Et veldig dårlig eksempel på privatisering er det man har gjort når det gjelder renhold, hvor man i realiteten bare fratar de ansatte pensjonsrettigheter, og så blir det ikke noe billigere. Det var nylig en sak i en avis om at Securitas måtte følge en del renholdsarbeidere rundt for å ivareta sikkerheten. Her mener jeg at denne regjeringa går for langt – ikke bare på forsvarsområdet, men på veldig mange områder. Privatisering vil i mange tilfeller gi økte utgifter.

Jeg er imidlertid fornøyd med at vi klarte å bli enige om verkstedet i Horten. Så får vi se på andre løsninger for framtida, men jeg er ikke tilhenger av den linja som forsvarsministeren i dag fører.

Knut Arild Hareide (KrF) [11:37:49]: Det er tre parti som har kome til full enighet, men mange av dei andre partia er einig i store delar av planen, så det er ganske brei enighet totalt sett – utover dei tre partia. Eg vil takke saksordføraren for den jobben ho har gjort.

Representanten Huitfeldt sa i innlegget sitt at me ikkje må vere redde for endringar. Det er eg heilt einig i. Eitt av dei områda som dei tre store partia er blitt einige om endring i, er utdanningssystemet. Her har forsvarssjefen sagt, etter at regjeringa la fram forslag om å endre på utdanningsreforma:

«Min anbefaling var å vente med strukturelle endringer (...).»

Han seier også:

«Regjeringa anbefaler imidlertid en omfattende omlegging av utdanningssystemet uten at erfaringer av

ny militær ordning foreligger og tilsynelatende uten at konsekvensen av løsningen er grundig vurdert.»

Da er spørsmålet mitt til representanten Huitfeldt: Er det klokt å gjere den typen endringar når forsvarssjefen seier at konsekvensane av løysingane ikkje ein gong er grundig vurderte?

Anniken Huitfeldt (A) [11:38:55]: Ja, jeg mener det er riktig å ta initiativ, slik Forsvarsdepartementet har gjort, til en endring i utdanningssystemet, slik at vi i større grad kan se de ulike skolene i en sammenheng og sørge for at de ulike forsvarsgrenene og utdanningene innenfor disse i større grad ses i en sammenheng. Det jeg er noe mer usikker på, er om alt det effektiviseringspotensialet som var lagt inn, slår til.

Vi har en utdanning i dag som er veldig kostbar. På den annen side gir det en veldig god oppfølging av den enkelte ansatte som får utdanning. Om vi når alle kravene, er jeg ikke helt sikker på, men at det trengs en reform, og at Forsvaret i dag må se de ulike forsvarsgrenene i en sammenheng, mener jeg er helt riktig.

Liv Signe Navarsete (Sp) [11:40:08]: Fleirtalet si løysing om nye overvakingsfly låg ikkje inne i forsvarssjefen si tilråding. Det er òg slik at utfasinga av Orion, som no er oppussa, det siste skal vel overtakast nyoverhald om kort tid, har kosta ganske mykje pengar, og nye fly vil uansett ikkje bli fasa inn før om ein del år.

Så spørsmålet mitt vert: Kvifor hastar det så mykje å få lagt ned Andøya flystasjon? Og kvifor hastar det så med å få vedteke overvakingsfly? Eg har hatt kontakt med mange frå lokale medium som hevdar at Arbeidarpartiet har fått nye opplysningar. Me har vel stort sett sete i dei same møta, men kanskje ikkje alle. Er det slik at Arbeidarpartiet har fått andre opplysningar enn det dei andre partia har fått i denne saka?

Anniken Huitfeldt (A) [11:41:09]: Jeg mener at hvis vi skal ha god kontroll med våre havområder, som er en svært viktig kapasitet i NATO, trenger vi overvakingsfly.

Jeg vet også at representanten Navarsete er gjort kjent med hva forsvarssjefen mener om dette, at dette er en viktig kapasitet for Norge.

Når vi nå skal innføre nye fly, mener jeg at det skal være full sikkerhet rundt disse flyene. Derfor mener jeg det er riktig å ha en kraftsamling av kampfly og overvakingsfly på Evenes. Jeg kjenner ikke all informasjonen som representanten Navarsete har fått, men jeg er i hvert fall overbevist om at når vi investerer i en såpass kostbar kapasitet, må vi se på sikkerheten rundt dem, og at den er 100 pst. troverdig.

Presidenten: Replikordskiftet er over.

Øyvind Halleraker (H) [11:42:18]: La meg starte med å berømme forsvarsministeren for den åpenhet som har preget arbeidet med langtidsplanen, og for det solide grunnlaget som ble gitt oss i komiteen. Styrking av de operative elementene i Forsvaret har stått sentralt. Det har vært foretatt tøffe, men nødvendige og strategiske veivalg.

Så har jeg lyst til å rette en takk til kollegaer som så viktigheten av Forsvarets framtid i en ny tid, og som sørget

for at vi kom til enighet i Stortinget. En særlig takk har jeg lyst til å rette til komitéleder og saksordfører Anniken Huitfeldt for en konstruktiv tone som førte fram til bred og bærekraftig enighet mellom Høyre, Fremskrittspartiet og Arbeiderpartiet. De parlamentariske lederne loset til slutt planen i havn, trass enkelte skjær i sjøen – må man kunne si.

Bakteppet for behandlingen av denne langtidsplanen er alvorlig og understreker at den sikkerhetspolitiske situasjonen vi nå ser, er nødt til å prege utformingen av Forsvaret framover. Krig og terror med utspring i Midtøsten, særlig i Irak og Syria, har skapt økt usikkerhet. Et økt antall episoder i Svartehavet og Østersjøregionen har gitt våre naboland i øst større grunn til uro.

Dagens uforutsigbare sikkerhetspolitiske landskap krever et sterkt og troverdig nasjonalt forsvar, i kombinasjon med et nært alliansesamarbeid. Vi må øke den operative evnen, og vi må bygge troverdig forebyggende kapasiteter.

For Norge, som en av grunnleggerne av NATO, har sikkerhetsgarantien stått sterkt. For å trygge vår egen sikkerhet må vi sørge for å investere mer i egen sikkerhet og sørge for økt byrdefordeling. Jeg er glad for at forsvarsministeren har vært blant de fremste talspersonene for en slik utvikling. Norge er NATO i nord. Det forplikter oss til å bidra til overvåkning, avskrekking og tilstedeværelse i våre farvann.

NATOs primære funksjon, nemlig å bevare fred og sikkerhet på eget og alliansens territorium, har vært helt sentralt for flertallet som står bak innstillingen. Investeringer i fire nye ubåter, videre satsing på kampfly og innføring av nye maritime overvakingsfly er investeringer som er etterspurt i alliansen, men de er først og fremst nødvendige gitt vår geografiske beliggenhet.

Også trusler langt unna våre grenser kan få konsekvenser for vår sikkerhet. Derfor trygger bidrag til internasjonale operasjoner i mange konfliktområder vår sikkerhet. Våre soldater verdsettes og berømmes for sin offervilje og sine holdninger. Vi har god grunn til å være stolte av våre styrker ute. Når enkelte i den hjemlige debatten ønsker å svekke våre internasjonale bidrag, synes jeg det er på sin plass å si at denne innsatsen også er vårt førstelinjeforsvar.

I dag vedtar vi en helt nødvendig opptrapping av forsvarsbudsjettene, som vil starte allerede neste år og fortsette gjennom den kommende fireårsperioden. Det anbefales en historisk styrking. Forsvarsrammen skal fram mot 2020 løftes til et nivå som ligger 7,2 mrd. kr over dagens nivå, og som over de nærmeste 20 årene skal dekke et merbehov på om lag 165 mrd. kr.

Langtidsplanen baserer seg på en grundig gjennomgang av behovene for å øke driftsbudsjetter og bemanning. Forsvarsbudsjettene har de siste tiårene ikke hatt balanse mellom Forsvarets oppgaver, struktur og økonomi. Det tror jeg at vi alle må ta inn over oss. Det er avdekket et vedlikeholdsetterslep, mangel på reservedeler og ammunisjon til over 2 mrd. kr.

Økte bevilgninger skal bedre beredskapen og utholdenheten i alle forsvarsgrener. Uten å bygge denne «grunnmuren» er det liten nytte i å investere i og innføre nye kapasiteter. Bemanningen øker, nødvendig vedlikehold og reservedelsanskaffelser foretas, logistikken styrkes, og aktivitetsnivået og tilstedeværelsen i prioriterte områder skyter fart.

Pris- og kostnadsveksten er høyere i forsvarssektoren enn i andre sektorer. Derfor er det i langtidsplanen tatt høyde for den forsvarsspesifikke kostnadsveksten. For å oppnå effektivitet har Forsvaret over lengre tid vært i omstilling, og denne prosessen fortsetter i langtidsplanen. Det kuttes i stabs- og støttefunksjoner, man effektiviserer logistikken og overfører mer midler til den spisse enden. Vi tar Forsvaret ut av kontor og ut i felt. Slik oppnår vi økt operativ evne.

Dagens basestruktur er sårbar og vanskelig å beskytte. Derfor legges det opp til færre baser med bedre beskyttelse. Det har selvsagt ført til debatt om lokalisering, og jeg forstår utmerket godt den frustrasjonen det har ført til lokalt. Her vil jeg spesielt trekke fram Andøya og flytting av basen for maritime patruljefly til Evenes, der også kampflyene skal ha sin base. Det var ingen lett beslutning, men nødvendig av operative og økonomiske grunner.

Departementet og komiteen har kommet med innspill som vil hjelpe Andøy-samfunnet etter at den operative driften legges ned. Det legges opp til å frigjøre arealer for kommunen og muligheter for alternativ verdiskapende virksomhet i fasilitetene.

Komitéinnstillingen legger til rette for at Andøya flyplass opprettholdes også etter 2020 med en rullebanelengde som gjør det mulig for Andøya Test Center å drive videre, samt muligheter for å utvikle Andøya Test Center og Andøya Space Centers virksomhet. En spennende dronelokalisering er også nevnt som en mulighet i innstillingen.

I Sjøforsvaret står anskaffelse av nye ubåter sentralt. Denne kapasiteten bidrar til å sikre våre og NATOs maritime flanker i nord. Langtidsplanen framskynder også anskaffelse av tre nye helikopterbærende kystvaktfartøyer, og med nytt logistikkfartøy vil vi øke utholdenheten i operasjoner langs kysten. Å samle 334-skvadronen på Haakonsværn vil legge til rette for en mer effektiv øving og trening med fregattene.

Når komiteens flertall ønsket å opprettholde Kystjegerkommandoen og Taktisk båtskvadron, var det med bakgrunn i den viktige maritime kampkraften de representerer. På sikt bør de antakelig samvirke med spesialstyrkene, noe komiteens flertall ber departementet om å se nærmere på, slik at kapasiteten og kompetansen deres blir utnyttet mest mulig effektivt også lokaliseringmessig.

Langtidsplanen legger opp til en ytterligere styrking av Hæren og Heimevernet. I perioden 2017–2020 har regjeringen satt av om lag 5–6 mrd. kr til gjennomføring av investeringer. For perioden 2019–2028 er det i beregningsgrunnlaget satt av om lag 25 mrd. kr til ytterligere investeringer i Hæren.

For å sikre at man foretar de riktige investeringene, igangsettes nå landmaktstudien. Hensikten er å ta inn alle perspektiver; ny teknologi og krav til mobilitet og slagkraft, som skal gi landmakten de kapasiteter framtidens utfordringer krever.

Allerede i år tas det grep. Beredskapen og tilgjengeligheten styrkes, Heimevernet i de nordlige fylkene får tilført flere midler, Panserbataljonen i Indre Troms får flere øvingsdøgn, og Garnisonen i Sør-Varanger får et nytt jegerkompani.

Bell 412-helikoptrene skal i framtiden prioriteres for spesialstyrkene og flyttes fra Bardufoss til Rygge, men først når alternativ helikopterkapasitet er på plass. Det blir

nå opp til landmaktstudien å vurdere Hærens behov for løftekapasitet. I påvente av landmaktstudien setter vi av penger til nye investeringer i Hæren.

Forsvaret styrkes for å øke kampkraften. Det blir økt aktivitet og tilstedeværelse, med vekt på Nord-Norge. Sjøforsvaret skal seile mer, Luftforsvaret skal fly mer, Hæren og Heimevernet skal øve og trene mer. Det gjør at store deler av Forsvaret skal være tilgjengelig og klar til innsats på kort varsel.

Valget vi reelt sett sto overfor ved inngangen til arbeidet med langtidsplanen, var enten å tviholde på gårsdagens forsvarsstruktur eller å øke forsvarsevnen vår gjennom en ny struktur. Det må ikke være tvil om at vi i dag legger Forsvarets behov til grunn når vi med denne innstillingen starter snuoperasjonen og bygger opp igjen landets forsvarsevne.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Martin Henriksen (A) [11:51:34]: Jeg er glad for at forliket om langtidsplanen opprettholder Kystjegerkommandoen og Taktisk båtskvadron, og at regjeringas forslag om å legge ned Kystjegerkommandoen ikke får støtte. Med tanke på både utenlandsoperasjoner og hurtig reaksjon er Kystjegerkommandoen en kapasitet vi trenger.

Flertallet sier i innstillingen at Kystjegerkommandoen skal videreføres, og at det skal vurderes å knytte den tettere til andre avdelinger, som spesialstyrkene. Det er en løsning som de tillitsvalgte ved både Kystjegerkommandoen og Marinejegerkommandoen selv har ønsket.

Spørsmålet til Høyre som regjeringsparti er: Hvordan vil Høyre følge opp dette vedtaket og sikre at Kystjegerkommandoen blir vurdert også i en modell med spesialstyrkene?

Øyvind Halleraker (H) [11:52:25]: Det er riktig at denne var foreslått nedlagt, og ser man i argumentasjonsnotatene for det, finner man hovedsakelig økonomiske begrunnelser. Jeg er derfor veldig glad for at vi har funnet økonomi til å videreføre den, og det virker som om hele Stortinget er enig i det.

Når det gjelder videreføringen, har også flertallet lagt til rette for at regjeringen, forsvarsministeren og departementet kommer tilbake med en vurdering knyttet til videreføringen og den mulige samlokaliseringen og samorganiseringen som representanten her nevner. Jeg tror det er åpning nok i de merknadene som flertallet har levert, til at vi får en grundig vurdering av dette.

Knut Arild Hareide (KrF) [11:53:24]: Den viktigaste kimen til usemje har nok vore at investeringsavgjerdene for ein avgjerande del av Forsvaret – landmakta – er utsette til neste år. Det har skapt ein utryggleik.

Mitt spørsmål til representanten Halleraker er: Når me veit at det er ein risiko for overskridingar på kampflyprogrammet – saksordførar Huitfeldt var og inne på at me kan oppleve at effektiviseringspotensialet og gevinstane blir mindre enn føreset, og at det vil avgrense handlingsrommet for nettopp investeringar i Hæren, ein hær som òg treng nytt materiell – er det ei uro som representanten Halleraker deler?

Øyvind Halleraker (H) [11:54:13]: Det er riktig at de tre store strategiske kapasitetene som vi relativt tidlig i forhandlingene heldigvis ble enige om å gjennomføre – ikke minst fordi det foreligger ganske store forpliktelser knyttet til F-35-kjøpet, men også fordi F-35 ofte blir litt borte i debatten – representerer noe helt nytt i det norske forsvaret. Det er ikke en videreføring av et kampfly som F-16. Det er en helt ny kapasitet som skal ivareta helt andre forhold i sikkerheten til landet vårt. Derfor er det viktig å videreføre det. Det er klart at det alltid vil være en viss usikkerhet knyttet til investeringer som ligger langt fram i tid. Jeg har ikke sett at andre har kommet med alternativ finansiering av behovene til Hæren, men jeg ser at regjeringen har satt av 25 mrd. kr i det neste 20-årsperspektivet – i tillegg til 5–6 mrd. kr for neste fireårsperiode, som jeg nevnte.

Liv Signe Navarsete (Sp) [11:55:39]: Ved førre langtidsplan ville ikkje Høgre inngå forlik med den raud-grøne regjeringa fordi ein meinte at landmakta var for svakt beskriven, at ein trong tre panserbataljonar, og ein ville satse på Heimevernet for å få ei massiv styrking av landmakta. Seinast i fjor la regjeringa fram eit forslag i investeringsproposisjonen, der ein omtala nettopp investeringar i Hæren som heilt vesentlege for ikkje å få eit svekt forsvar. Jamvel for årets budsjett, 2016, skreiv ein at ein var i gang med investeringar som har stått på vent i denne perioden for Hæren. Kva er det som har skjedd det siste året, som har gjort at alt det ein meinte for eitt år sidan – og også for fire år sidan – no har endra seg så dramatisk?

Øyvind Halleraker (H) [11:56:39]: Vi mener fortsatt at Hæren er helt vesentlig, for å bruke representantens eget uttrykk, og det viser vi ved at vi allerede neste år legger inn 7 mrd. kr til hær og heimevern. Aldri har hær og heimevern fått så mye penger på ett år – aldri tidligere. Det vi ser, er at verden rundt oss forandrer seg i et sånt tempo at også hærmakten må ses nærmere på. Så langt var ikke regjeringen kommet da planen måtte legges fram. Jeg tror det er ganske viktig å være klar over at det som har skjedd etter at den forrige langtidsplanen ble lagt fram, nærmest er en omveltning av den sikkerhetspolitiske situasjonen i verden, i Europa og det Norge må forholde seg til. Det er vi nødt til å ta inn over oss, alle sammen. Derfor må vi være fast i investeringene i de strategiske, avskrekkende kapasitetene – som vår allianse forventer av oss.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [11:57:58]: La meg også først takke saksordføreren for god fremdrift i en komplisert sak og på et vanskelig tidspunkt, og for at saksordføreren la klare betingelser for å komme videre. Det gjorde at vi slapp å få for mye smelling med dører og fikk en god fremdrift.

La meg helt innledningsvis poengtere at noe av årsaken til at ulike partier vektlegger ulike kapabiliteter, beror på ulike sikkerhetspolitiske vurderinger. Skal det norske forsvaret være alt for alle, må det tas høyde for:

1. forsvar av eget land, både til avskrekking og i mulig kamp mot en potensiell fiende
2. militær beredskap i Nord-Norge, grensen mot Russland

3. militær beredskap ved vår langstrakte kyst
4. militær beredskap i nordområdene
5. militært forsvar av NATOs 28 medlemsland
6. fokus på nasjonalt grenseforsvar i sør, gjerne i samarbeid med politiet
7. samarbeid med de nordiske landene
8. internasjonale operasjoner
9. cybertrusler og cyberangrep

Skal det norske forsvaret være forberedt på alt dette, kan man like godt doble forsvarsbudsjettet umiddelbart. Derfor må det prioriteres.

Samme dag som Stortingets flertall oppnådde forlik om Forsvarets langtidsplan, ble Donald Trump valgt til president i USA, landet som er vår fremste samarbeidspartner i og utenfor NATO. Hva vil det bety for vårt forsvar? Hva vil det bety for forliket vi debatterer og langtidsplanen vi vedtar i dag? Vil dette være utdatert før det i det hele tatt blir implementert? Velger USA å bli mer aktiv i konflikter ute i verden, eller vil landet bli mer innadvendt? Ulike signaler har vi mottatt.

IS skal bekjempes med alle midler i samarbeid og forståelse med Russland. Men vi har også hørt at USAs allierte skal finansiere mer av eget forsvar for at NATOs sikkerhetsgaranti skal gjelde. Samtidig er det liten appetitt i USA på nye militære eventyr. Alle har så langt vært mislykkede, enten det gjelder kampen mot Taliban i Afghanistan eller engasjementet i Irak, Libya og Syria. Diktatorer er fjernet, men er blitt erstattet av kaos og etniske konflikter og islamsk ekstremisme. Det har blitt mer ustabilitet, ikke mindre. Videre har de menneskelige omkostningene vært store og kostnadene høye.

Norge har deltatt i disse prosessene, begrunnet med artikkel 5 eller en omstridt FN-resolusjon. Spørsmålet blir da selvsagt om norske bidrag og norsk innsats i de samme konfliktene trappes ned i en eventuell beslutning om et redusert amerikansk engasjement, noe statsministeren også diskuterte.

I Fremskrittspartiet er det en økende skepsis til Norges deltagelse i ulike konflikter utenfor NATOs territorium, og i går fikk vi i NRK presentert en påstand om at de vi kjemper sammen med mot IS, muligens også begår overgrep. Uavhengig av det: Våre spesialstyrker fortjener all honnør for den innsatsen de har gjort og gjør. De er dyktige, ettertraktede og et forbilde for soldater i mange land. De er også en viktig kapasitet for støtte til kontraterror, krisehåndtering og gisselredning, slik komiteen presiserer i innstillingen.

At spesialstyrkene nå får økt sin operative evne ved at det etableres en dedikert helikopterkapasitet ved Luftforsvaret på Rygge, vil redusere responstid i forbindelse med nasjonale oppdrag.

At Kystjegerkommandoen opprettholdes og vil bli tettere knyttet opp mot spesialstyrkene, vil totalt sett styrke norsk kampkraft vesentlig. KJK er en avdeling med høy kompetanse og høy tilgjengelighet. Dette er viktig når varslingsstiden er kort. KJK har samtidig kapasitet til å gjennomføre bordingsoperasjoner i situasjoner som ikke krever bruk av spesialstyrker. En slik kapasitet gjør at Sjøforsvarets fartøy kan benyttes i flere typer oppdrag, både nasjonalt og internasjonalt. Derfor er en videreføring av Kystjegerkommandoen positivt og nødvendig.

Det nye forsvaret skal gi mest mulig kampkraft, men det skal samtidig være bærekraftig. Det betyr endringer,

noen mer omfattende enn andre. Lokalsamfunn blir berørt, arbeidsplasser forsvinner, og dagliglivet vil for flere bli snudd på hodet. Den mest omfattende endringen vil være nedleggelsen av flystasjonen på Andøya. Det smerter for de berørte, og jeg forstår at de er skuffet i dag. Nedleggelsen betyr imidlertid ikke at Andøya overlates til seg selv. Andøya vil oppleve at det offentlige stiller opp for å gjøre et tap av arbeidsplasser minst mulig smertefullt.

Andøya Test Center vil kunne opprettholdes. Det vil også bli vurdert å danne et nasjonalt kompetansesenter for droner. Videre må Andøya flyplass sikres slik at større fly kan lande. Det er positivt.

Hybrid krigføring er økende. Cybertrusler og cyberangrep er ikke science fiction, men en realitet som kan utgjøre en reell fare for kritisk infrastruktur og stabilitet. Det er derfor viktig at dette arbeidet koordineres på alle plan. Ikke minst er dette viktig for Forsvaret, hvor flere systemer er integrert med NATOs systemer. Regjeringens ambisjon om en helhetlig omstrukturering og modernisering av dette arbeidet og en konsolidering av IKT-virkosomheten på Jørstadmoen er derfor positivt. Her vil samarbeid mellom politiet og Nasjonal sikkerhetsmyndighet gjøre senteret til en sentral aktør innenfor cyberoperasjoner og cyberangrep. Norge må beskyttes, og informasjon på feltet må derfor deles.

Heimevernet er viktig for forsvaret av landet, men det er samtidig viktig som et lim som binder landsdelene sammen, skaper identitet og fellesskap. Tidligere var førstegangstjenesten et slikt verktøy. I dag er det Heimevernet som fyller en slik rolle.

Landmaktstudien vil utrede hvorvidt den teknologiske og konseptuelle utviklingen får langsiktige konsekvenser for fremtidens landstyrker. Kampkraft, mobilitet, utholdenhet og reaksjonsevne er viktige faktorer. Det er positivt. Fremskrittspartiet er glad for at flertallet har lagt føringer og forutsetninger for hvordan Heimevernet skal inkluderes i studien. Det innebærer styrking av distriktsstaber i Troms og Finnmark gjennom tilføring av ekstra personell. Videre vil det bli sett på fordeling og sammensetning i Hæren mellom vervet og vernepliktig personell og modernisering av materiellet i landmakten, inkludert fremtidig behov for helikopterkapasitet.

Videre vil øremerkede midler benyttes til styrking av staben i HV-16 og HV-17.

Flertallet er enig om at forsvaret av Norge og vårt bidrag til NATOs kollektive forsvar skal bygges rundt tre sentrale strategiske kapasiteter: ubåter, maritime overvåkingsfly og F-35 kampfly, inkludert luftvern.

Videre innføres i dag moderne CV90-kampvogner til Hæren, samtidig som anskaffelse av kampluftvern til Hæren gjennomføres så raskt som mulig.

Disse systemene vil sikre oss fleksibilitet, reaksjonsevne, kampkraft og beskyttelse. Landmaktstudien vil klargjøre Hærens struktur og hvilke kapabiliteter som vil være påkrevd, både i et nasjonalt perspektiv og i et allianseperspektiv.

Fremskrittspartiets landsmøte er partiets høyeste organ, og under landsmøtet i mai vedtok partiet følgende fire punkter:

- Bevilgningen til Forsvaret skal innen 2024 økes til 2 pst av BNP, i tråd med NATOs målsetting som ble vedtatt i Wales i 2014.

- Bevilgningen til Forsvaret skal som et minimum være i tråd med Forsvarssjefens fagmilitære råd, 185 mrd. kr i perioden.
- Tilstedeværelsen i nord skal styrkes i forhold til dagens situasjon.
- Det skal etableres et Forsvarets materiellanskaffelsesfond på 100 mrd. kr.

Dagens forlik innebærer at Fremskrittspartiet enten har fått gjennomslag for eller har foreslått tre av disse punktene. Fremskrittspartiet forholder seg til sitt partiprogram og sin egen stortingsgruppe når vi forhandler med andre partier. Hos oss er stortingsgruppen suveren. Den samme strategien har vi også benyttet under forhandlingene om LTP, langtidsplanen. Forliket innebærer at tilstedeværelsen i nord styrkes i tråd med Fremskrittspartiets landsmøtevedtak. Opprettholdelse av Kystjegerkommandoen var videre stortingsgruppens høyeste prioritering. Vi er også glade for at forhandlingene førte til styrking av Heimevernet, og at fokuset mot Nord-Norge vil styrkes. Det ligger inne som forutsetning for landmaktutredningen, som legges frem våren 2017.

Etableringen av et fond ble fremmet første dag i forhandlingene og ville gitt en årlig avkastning på 3–4 pst. dersom man legger til grunn den forventede avkastning i Statens pensjonsfond utland. Samlet sett ville dette kunne gitt ca. 35 mrd. kr utover dagens forlik i perioden. Et slikt fond ville bygge på prinsippene for regjeringens allerede etablerte infrastrukturfond innenfor samferdselssektoren, som også er på 100 mrd. kr. Det overordnede målet med fondet er varig og forutsigbar finansiering av infrastruktur. Foreløpig har alle partier vært lunke til et slikt forslag, men det er å håpe at dette vil finne gjenklang dersom fremtidige investeringsbehov skulle tilsi dette. Det vil også gi mye penger til drift av Forsvaret.

Avslutningsvis er det viktig å påpeke at en langtidsplan har en ambisjon om å se 20 år inn i fremtiden. Med bakgrunn i anskaffelsens lange «lead time» er dette fornuftig. Det er imidlertid samtidig rimelig sikkert at det det blir enighet om i dag, ikke vil være status 20 år frem i tid. Fremtiden er umulig å forutse, men vi vet samtidig at våre omgivelser og de politiske realiteter endres kontinuerlig, og at det som oppfattes som en klok og riktig beslutning i 2016, ikke nødvendigvis vil oppfattes på samme vis i 2035.

Skal Forsvaret være relevant, må det fokuseres på kampkraft og bærekraft, slik langtidsplanen legger opp til. Men i det hele må det ikke glemmes at Forsvaret også gir betydelige inntekter til de offentlige budsjettene gjennom tilstedeværelse og ikke minst gjennom industriens aktive rolle. La oss ikke glemme at for hver krone Norge bruker på anskaffelse av forsvarsmateriell, omsetter norsk forsvarsindustri for 99 øre.

Verneplikten er også et positivt samfunnsbidrag. Verneplikten bevisstgjør norsk ungdom på at forsvar av landet ikke kommer av seg selv, og at det ikke finnes en hær med NATO-soldater som detter ut av et skap og kommer ilende for å redde vårt land. Bevisstgjøring om betydningen av Forsvaret, plikten til å bidra og samholdet det skaper, gjør at langt flere burde vært inne til førstegangstjeneste. Forsvaret kan tjene som et redskap til identitetsbygging og nasjonalfølelse, noe som hindrer alenegang, splittelse og segregering.

Valget av ny amerikansk president samme dag som forliket ble inngått, viser potensielt hvor raskt forutsetningene for vår kampkraft og bærekraft kan endres. Men det gjenstår å se.

Uavhengig av begivenheter vi ikke har kontroll på, er langtidsplanen vi vedtar i dag, et historisk løft for Forsvaret. Investeringene blir fulgt opp, vedlikeholdet løftes, og aktiviteten økes. Viktige kompromiss har vært med på å styrke Forsvarets kampkraft ytterligere.

Fremskrittspartiet vil i dag stemme imot alle forslag som vi ikke er en del av.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Kåre Simensen (A) [12:08:20]: Uten Arbeiderpartiets støtte tror jeg få av Fremskrittspartiets landsstyrevedtak hadde blitt vedtatt i forbindelse med denne planen. Men det var ikke det jeg skulle spørre om.

NATOs 2 pst.-mål har blitt ytterligere aktualisert etter det amerikanske presidentvalget. Europa må ta et større ansvar, er budskapet fra den nye presidenten. Fremskrittspartiet har vært veldig tydelig på at bevilgningen til Forsvaret skal opp til 2 pst. av BNP, slik representanten også var inne på i sitt innlegg. Jeg registrerer at denne planen ikke vil bringe oss nærmere – snarere tvert imot, er det mange som hevder, og jeg registrerer videre at det er få organisasjoner som er fornøyd med rammen i planperioden. Mitt spørsmål er: Er Fremskrittspartiet fornøyd med gjennomslaget hos egen finansminister og i egen regjering med hensyn til mer penger i planperioden og ikke minst å nå 2 pst.-målet?

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [12:09:18]: Jeg takker Arbeiderpartiet for støtten til langtidsplanen, at de styrket langtidsplanen utover det som lå der. Det synes jeg vi skal være ærlige på. Det er vi glad for. Så er det slik at 2 pst. kommer an på BNP – Hellas har nå nådd målet på 2 pst. av BNP etter at de omtrent har halvert, hvis ikke mer, sitt eget nasjonalprodukt. Så det er også en måte å gjøre det på – vi håper at vi ikke kommer dit. 2 pst. i Norge er langt mer enn det er i andre land, altså i kroner og øre. Skulle man gått opp til 2 pst., ville man måtte ha økt med 17 mrd. kr. Det er i dag helt urealistisk at vi skal øke forsvarsbudsjettet med 17 mrd. kr. Men det er ikke dermed sagt at man ikke skal ha det som mål på sikt, og det er også noe som alle landene i NATO har sluttet seg til.

Fremskrittspartiet har altså foreslått, som vi gjerne skulle hatt støtte til fra Arbeiderpartiet, et investeringsfond for forsvarsanskaffelser, noe som ville gitt 3,5 mrd. kr mer til Forsvaret enn det som ligger der i dag. Jeg håper at Arbeiderpartiet i fremtiden vil se det som en mulighet som ikke vil belaste statsbudsjettet totalt sett.

Knut Arild Hareide (KrF) [12:10:31]: Eg var litt usikker på om eg skulle ta replikk – det har vore innlegg representanten Tybring-Gjedde har halde som eg har vore betydeleg meir ueinig i enn dette. Men ein av dei tinga representanten tar opp, er Heimevernet. Representanten bruker ordet «lim» – Heimevernet bind landet saman. No har me fått ei løysing på Setnesmoen, HV-11 er sikra, og spørsmålet mitt, når ein er opptatt av nettopp at Heimevernet er eit lim og bind landet saman, er: Kva er da Framstegspartiets tenking rundt nettopp dette i eit litt len-

gre perspektiv enn det me har sikra gjennom budsjettavtalen for 2017?

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [12:11:21]: Hareide er alltid litt gøy på talerstolen. Det er klart at HV er viktig for landet totalt sett, og det har vært slik at vi har hatt utfordringer med å bemanne med det ønskede antall HV-soldater, og det har vi også tatt inn over oss. Vi skulle gjerne drive aktiv kampanje for å få flere inn i HV, og jeg tror det er bra at en har en bevisstgjøring om hva Forsvaret faktisk er. Fremskrittspartiet ønsker å få flere folk inn i verneplikten, altså førstegangstjenesten, en obligatorisk tjeneste som gjør at man kan få det limet som er viktig for samfunnet – det som kan binde sammen, også i et integreringsperspektiv, som jeg antar at Hareide også er opptatt av. Jeg tror at dette at en møtes og er sammen om felles utfordringer, får kjeft av det samme befalet, må pusse skoene sine, knytte lissene sine og re opp senga si, kan være et godt bidrag til å få et samfunn til å holde sammen – i et fellesskap og i tillit mellom folk. Så jeg tror førstegangstjenesten er enda bedre enn Heimevernet, men Heimevernet er også et godt bidrag.

Bård Vegar Solhjell (SV) [12:12:25]: Mykje av debatten rundt langtidsplanen no har dreidd seg om Hæren. Eg trur det er to grunnar til det – eller det kan vere fleire. Men iallfall har merksemda rundt at vi må ha kapasitet til heile breidda av ulike oppgåver, vorte større, samtidig som mange av dei store investeringane har vore på andre område, og ein del av avgjerdene er foreslått flytta fram i tid gjennom ein landmaktstudie når det gjeld Hæren. For Framstegspartiet må dette vere litt spesielt, for i førre periode nekta dei å vere med på forlik bl.a. på grunn av at det var for lite løyvingar til landmakta, og foreslo store aukingar til Hæren. No – både i budsjettet for i fjor og budsjettet for i år – er det slik at Framstegspartiet i samband med det endelege vedtaket i Stortinget foreslår mindre til Hæren enn SV gjer, òg i det opplegget dei har no. Sidan Framstegspartiet si gruppe er suveren, ifølgje Tybring-Gjedde, så er dette vilja. Derfor er spørsmålet mitt: Kva vil Framstegspartiet gjere for å strekkje seg opp mot SV sitt nivå når det gjeld Hæren?

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [12:13:27]: Det er interessant at vi ligger bak SV på hærsiden. Jeg vet ikke hvordan det var tidligere år – da var kanskje SV ikke like aktive som de er nå, i opposisjon. Men sånn er nå det politiske livet, og jeg innrømmer gjerne at når vi skal inngå kompromisser, må vi inngå kompromisser. Nå hadde vi en prioriteringsliste i vår stortingsgruppe hvor Kystjegerkommandoen lå øverst, som vi ville kjempe for å beholde, og det fikk vi gjennomslag for, men det er også andre prioriteringer som vi har fått delvis gjennomslag for. Men sånn er det, vi kan ikke regne med at stortingsgruppen skal overgå en langtidsplan som har blitt utarbeidet over to år, og som også baserer seg på det fagmilitære rådet. Det vil være helt urealistisk. Men jeg kan sikkert si at førsteprioritet for Fremskrittspartiet skulle vært å styrke Hæren ytterligere. Vi vil gjerne styrke Forsvaret ytterligere også, men dette er altså realiteter vi må forholde oss til innenfor en ramme som kunne vært styrket dersom SV hadde støttet vårt forslag om et fond som ville gitt mer penger til Forsvaret.

Presidenten: Replikordskiftet er slutt.

Knut Arild Hareide (KrF) [12:14:39]: Eg vil òg takke saksordføraren og komiteen for det arbeidet som er gjort, og for å gjere ære på saksordføraren har eg lyst til å starte med eit sitat frå hennar tidlegare partileiar og nåverande generalsekretær i NATO, Jens Stoltenberg. Han kom med ei åtvaring til den påtroppande presidenten i USA, Donald Trump, om at aleinegang ikkje er eit alternativ, verken for Europa eller for USA. Eg er einig med NATO-sjefen. Det er i vår felles interesse å bevare den atlantiske alliansen. Me er, som det heiter frå Hillary, «stronger together».

Det er brei einigheit om mykje i den nye langtidsplanen for Forsvaret. Alle erkjenner at den sikkerheitspolitiske situasjonen er blitt meir bekymringsfull. Islamistisk ekstremisme og terror er ein trussel. Maktbruken til Russland overfor Ukraina er uakseptabel. Anneksjonen av Krim er folkerettsstridig.

Det er brei einigheit om at Forsvaret skal styrkjast markant økonomisk i åra framover. Noreg er blant dei europeiske landa som best har oppretthalde forsvarsbudsjetta etter den kalde krigen. No kjem det eit formidabelt løft.

Det er også brei einigheit om at Noreg skal ha tre strategiske kapasitetar, som denne langtidsplanen fokuserer mest på: kampfly, ubåtar og maritime overvakingsfly inn-til 52 nye F-35-kampfly erstattar dei gamle F-16-flya. Ein ny generasjon ubåtar erstattar den gamle ULA-klassen. Og maritime overvakingsfly skal gi oss og NATO oversikt over kva som skjer langs Noregs kyst og i ein strategisk viktig del av Atlanterhavet.

Kvar stikk så ueinigheita? Den viktigaste kimen til ueinigheit er at investeringsavgjerdene for ein avgjerande, viktig del av Forsvaret, landmakta, er utsette til neste år. Det har skapt usikkerheit.

Kristeleg Folkeparti er opne for å skaffe nye overvakingsfly, men me vil først vere trygge på at Hæren kan sikrast pengar til nødvendig modernisering. Det må ikkje skyvast langt inn i ei usikker framtid, for da er det ein risiko for at overskridingar i kampflyprogrammet og mindre effektiviseringsgevinst enn føresett vil avgrense handlingsrommet. Hæren treng nytt materiell snarast mogleg.

Hausten 2017 kjem landmaktutgreiinga og regjeringas forslag om den andre delen av langtidsplanen. Først da ser me om heilskapen blir god. Forsvarssjefen anbefalar å vente med strukturendringar i utdanningssystemet i Forsvaret til me har erfaring med den nye militære ordninga, og til konsekvensane er skikkeleg utgreidde. Kristeleg Folkeparti er heilt einig med forsvarssjefen. Me vil ikkje vedta ei nedlegging av Kjevik på eit forhasta grunnlag. Kristeleg Folkeparti vil heller ikkje stemme for eit vedtak om å leggje ned Andøya militære flystasjon. Det er spørsmål om det økonomiske avgjerdsgrunnlaget for eit slikt vedtak. Me meiner regjeringa alt til våren må kome tilbake til Stortinget med eit oppdatert avgjerdsgrunnlag. Uansett vil Kristeleg Folkeparti kjempe for å sikre framtida til Andøy-samfunnet.

Me er glade for å ha skapt stortingsfleirtal for nokre endringar i regjeringas forslag til langtidsplan. Kystjegerkommandoen ved Harstad blir ikkje lagd ned, han blir ført vidare. Ikkje alle Bell-helikoptera blir flytte sørover, det blir i staden ei delt løysing: Halvparten skal sørve Hæren frå Bardufoss, og halvparten skal gi spesialstyrkane heli-

kopterstøtte i Sør-Noreg frå Rygge. Og når landmaktutgreiinga kjem, vil me sjå om me sikrar Hæren ein langt betre mobilitet med endå betre helikopterdekning i nord. Forsvarets musikkorps i Horten og Trondheim blir ikkje lagde ned, alle dagens fem korps skal bestå. Det er eit samlande symbol for Forsvaret og ein viktig ressurs for korpsmusikk elles i samfunnet.

Me har òg oppnådd einigheit mellom samarbeidspartia om forsvarsbudsjettet for 2017. Me styrkjer Hæren, Heimevernet og spesielt forsvarret i nord. Det er ei linje me vil følgje opp når andre delen av langtidsplanen for Forsvaret skal behandlast hausten 2017.

Med det tar eg opp dei forslaga som Kristeleg Folkeparti er med på.

Presidenten: Representanten Knut Arild Hareide har tatt opp de forslagene han refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Svein Roald Hansen (A) [12:19:28]: Kristelig Folkeparti reiser i merknader sammen med andre partier tvil om hvorvidt effektiviseringskravet som ligger i planen, er realistisk, men beholder en mer kostnadskrevende struktur. Men jeg kan ikke se at de har foreslått å bevilge mer til Forsvaret i sitt alternative budsjett for neste år.

Det er allikevel langt til Venstres luftige økonomiske opplegg i innstillingen. Likevel snakkes det om at sentrum står samlet i denne saken. Spørsmålet er: Føler representanten Hareide at Kristelig Folkeparti står nærmest regjeringspartiene og Arbeiderpartiet eller nærmest Venstre i denne innstillingen?

Knut Arild Hareide (KrF) [12:20:22]: Kristeleg Folkeparti står nok nærast Kristeleg Folkeparti i denne saka.

Så er det slik at me har sett at sentrum har stått samla i ein del av strukturtenkinga. Men eg er òg ærleg om det og seier at me er opne for at me skal skaffe oss nye overvakingsfly, men før eg kan seie eit endeleg ja til det, må eg vere sikker på å kunne vise kva landmaktutgreiinga reelt sett vil gi oss av utfordringar, og kva investeringsbehov som vil liggje i ho. Eg synest det har vore krevjande at me har hatt ein langtidsplan som har gitt oss mange viktige føringar, men å sjå heilskapen for Forsvaret her vil me i realiteten ikkje gjere for me òg får landmaktutgreiinga. Det har vore ei utfordring. Me har vore ærlege på at me må sjå heilskapen før me tar dei endelege avgjerdene våre om kva me skal investere i.

Peter Christian Frølich (H) [12:21:35]: I forhandlingene om langtidsplanen er det ofte slik at partiene dras mellom hensynet til de fagmilitære rådene og gjerne distriktspolitiske eller sysselsettingspolitiske hensyn på den andre siden. Jeg oppfatter det slik at Kristelig Folkeparti står litt i spagat mellom disse hensynene. De støtter en god del av forslagene – og i langt større grad enn de andre i mindretallet. Det fortjener Kristelig Folkeparti honnør for. Men det er også en del andre forslag, som i litt for stor grad preges av lokalpolitiske hensyn.

Det er allerede nevnt en del eksempler. Jeg har lyst til å trekke fram igjen Kystjegerkommandoen, der flertallet åpner for spennende løsninger om en mulig framtidig omorganisering og samordning med f.eks. spesialstyrkene, mens Kristelig Folkeparti låser seg i større grad til å se-

mentere både struktur, baselokalisering osv. Det overrasker meg litt at Kristelig Folkeparti ikke ønsker å være med på det.

Generelt vil jeg si at Stortinget må gi større rom for fagmilitære beslutninger. Det er derfor jeg er litt overrasket over at Kristelig Folkeparti velger å binde seg såpass mye, både i basespørsmål og ved at de ikke gir mer rom for de fagmilitære endringene.

Knut Arild Hareide (KrF) [12:22:41]: Det er oppgåva vår som politikarar å sjå heilskapen.

Når det gjeld Kystjegerkommandoen, er det ei av dei sakene me har prioritert i budsjettforhandlingane, nettopp i samarbeid med Høgre. Me har sikra å bevare han.

Eit anna eksempel er utdanningssystemet. I salen sit forsvarssjefen, og han har kome med veldig tydelege faglege råd om å vente med utdanningsreforma. Han seier:

«Regjeringen anbefaler imidlertid en omfattende omlegging av utdanningssystemet uten at erfaringer av ny militær ordning foreligger og tilsynelatende uten at konsekvensen av løsningen er grundig vurdert.»

Her er det altså Høgre og Framstegspartiet som vel å gå på tvers av fagmilitære råd. Den fridomen tek dei partia seg. Kristeleg Folkeparti vurderer heilskapen, men nettopp å lytte til fagmilitære råd har vore viktig for oss i denne prosessen.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [12:23:58]: Jeg tenkte jeg skulle følge opp Svein Roald Hansens gode spørsmål. Kristelig Folkeparti er nærmest Kristelig Folkeparti, Kristelig Folkeparti er nærmest Venstre og Senterpartiet, men Kristelig Folkeparti er også nærmest Høyre og Fremskrittspartiet – hva da med Miljøpartiet De Grønne? Men det var ikke spørsmålet.

Kristelig Folkeparti ønsker å opprettholde Andøya flystasjon, de ønsker å opprettholde skolevirksomheten på Kjevik, de ønsker kanskje å kjøpe overvåkingsfly – det kommer litt an på – og så er de i tvil om besparingsbehovet på 40 mrd. kr. Allikevel bruker partiet like mye, 165 mrd. kr. Da har man selvfølgelig møtt alle partienes forutsetninger, slik at man kan være enig med alle, men samlet sett må man faktisk be til høyere makter for å få det til å gå opp. Hva mener representanten om det?

Knut Arild Hareide (KrF) [12:24:44]: Me har svart veldig ærleg på dette. Me seier at når det gjeld innkjøp av nye overvåkingsfly, ønskjer me å sjå landmaktutgreiinga før me gjer ei endeleg vurdering av det. Det er no eingong slik at når me skal sjå forsvaret vårt i heilskap, er det ei – vil eg seie – betydeleg svakheit med denne planen at me har to bein som me får full innsikt i, mens det tredje beinet får me ikkje moglegheita til å sjå. Når me ser på Luftforsvaret og på det marine, har me ei god innsikt i denne planen, men me har ikkje det same på landmaktsida.

Eg meiner det hadde vore ein stor fordel om me hadde fått sett den heilskapen når me landar prioriteringane våre. Derfor vel Kristeleg Folkeparti å vere ærlege og seie: Ja, me går for investeringar både på ubåtsida og på flysida, men når det gjeld overvåkingsfly, har me valt å vente til me ser landmaktutgreiinga. Da får me heilskapen, og da har me òg moglegheita til å gi svar på det som representanten Tybring-Gjedde med rette stiller spørsmål om.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Liv Signe Navarsete (Sp) [12:26:06]: Dagens debatt går føre seg i ei tid med store endringar. Trugsmål mot freden mange ei tid tok for gitt, har auka. Tidlegare i dag har me drøfta kampen mot ISIL. Framveksten av ekstreme høgrekrefter i Europa uroar. Det same gjer ein mindre føreseieleg president i nabolandet vårt, Russland, og no òg nyvald president i USA. Alt dette gir likevel ikkje grunnlag for å endevende konseptet for det norske forsvaret.

Då den førre forsvarsplanen vart vedteken i Stortinget, var eit samla storting samde om at Noreg treng ein sterk hær og heimevern. Trass i dette ville Høgre ikkje delta i eit forlik. Høgre ville styrkje Heimevernet meir, for å sikre ein massiv auke i landmilitær evne. Dei meinte òg at to mekaniserte bataljonar ikkje var nok, Noreg trong ein tredjet.

Sidan den gongen har eit samla storting sagt tydeleg at om me skal tryggje landet, treng me norske menn og kvinner med forsvarskompetanse – «boots on the ground». Seinast i fjor la regjeringa fram ein investeringsproposisjon for Stortinget der dei åtvara mot at det norske forsvaret utan oppgraderte stridsvogner vil ha vesentlege veikskapar som ein motstandar kan gjere seg nytte av. Stortinget var samd i dette. Difor vedtok eit samla storting å gå i gang med investeringar i stridsvogner og kampluftvern. Frå før har Stortinget gitt grønt lys for investeringar i artilleri. Høgre slo våren 2014 fast at å skaffe nytt artilleri var viktig for kampkrafta til brigaden.

Forsvarssjefen har gitt tydelege råd. Noreg må ikkje svekkje, men styrkje Hæren, og me må vidareføre den mekaniserte brigaden. Då må me gjere dei investeringane som alle i denne salen for eit år sidan sa var naudsynte. Å sikre ein mekanisert brigade er i tillegg det NATO ber Noreg om å gjere. Både Russland og NATO-land over heile Europa, inkludert våre naboland, moderniserer no brigadane sine. Er det då ein klok strategi om Noreg, saman med Island og Luxembourg, vert eitt av svært få land utan ein brigade? Og viss ein er så usikker på korleis Heimevernet bør vere i framtida, kvifor føreslo regjeringa alt for neste års forsvarsbudsjett å starte nedbygginga av Heimevernet med 7 000 menneskap, avvikle Sjøheimevernet og leggje ned tre av Heimevernet sine basar?

Eg har registrert at regjeringa prøver å gje inntrykk av at Heimevernet si utfordring ikkje er manglande finansiering, men mangel på soldatar. Det er ei merkeleg framstilling. Noreg har i dag over 100 000 soldatar i vernepliktig alder som har gjennomført førstegongsteneste. Det einaste fylket der det nesten ikkje er fleire soldatar å hente, er Finnmark.

Regjeringa skyv Hæren og Heimevernet ut i ei særsviss framtida. Det er ikkje fordi det er uråd å vite om me treng ein sterk hær og eit sterkt heimevern, med grunnleggjande kapasitetar og soldatar over heile landet. Alle offisielle dokument fortel at me treng dette. Problemet er ikkje innretninga på Forsvaret, problemet er manglande finansiering av Forsvaret. Dette har òg vore peikt på av fleire medium. Forsvarsministeren fekk rett og slett ikkje det ho trong for å finansiere Hæren og Heimevernet. Mens forsvarsviljen er høg i det norske folk, er finansieringsviljen til regjeringa ikkje så høg.

Det er fullt mogleg å finansiere eit nasjonalt forsvar. Det handlar om prioriteringar. I morgon legg Senterpartiet fram sitt alternative budsjett. Der vil ein sjå korleis det kan gjerast. Me nyttar om lag ein fjerdedel av det regjeringa gir i ekstra skattelette neste år, til å styrkje Hæren og Heimevernet. Den ekstra milliarder me løyver til Hæren, gjer det mogleg å gå i gang med investeringar til både stridsvogner, kampluftvern og artilleri. Det skulle berre mangle. Det er jo dette me alle seinast i fjor var samde om å gjere.

Det kan synast som om regjeringa ynskjer å få vedteke ein langtidsplan som innrettar Forsvaret etter teoriar om korleis Forsvaret kanskje kan sjå ut om 10–15 år. Å styre Noreg med eit mangelfullt forsvar over så lang tid er ikkje akseptabelt. I forsvarssjefens fagmilitære råd skreiv han i fjor at risikoen knytt til reduksjonar i landmakta «i liten grad kompenseres av NATO, med mindre det stasjoneres styrker på norsk jord til daglig, (...)». Han stadfesta dermed det dei fleste meiner, nemleg at utan evne til å yte motstand på bakken er det ein betydeleg risiko for at ein motpart kan nå sine territorielle mål utan at vårt nasjonale forsvar kan påverke situasjonen. Me er avhengige av allierte, men utan eit norsk forsvar med norske menn og kvinner på bakken har me ikkje lenger mykje handlingsrom, sjølv ikkje i mindre kriser.

Regjeringa har lagt fram ein langtidsplan som no skal vedtakast, der ein styrkjær luftforsvaret. Eg vil òg påpeike at i tillegg til landmakta er kystforsvaret den andre taparen. Me har den nest lengste kystlinja i verda. Åtti prosent av innbyggjarane i Noreg bur langs kysten eller i kystnære strom. Utanfor kysten ligg verdfulle installasjonar. Dette faktuma er ikkje tilstrekkeleg spegla i regjeringa sin langtidsplan. Regjeringa legg opp til at Sjøforsvaret skal kunne segla 80 pst. av sine fartøy. Det har ingen nasjon klart tidlegare, verken i krigs- eller i fredstid.

Eg vil kome tilbake med ytterlegare utdjujing av Senterpartiet sitt syn på langtidsplanen. Eg tek opp dei forslaga Senterpartiet har saman med Venstre og dei vi står aleine om.

Presidenten: Representanten Liv Signe Navarsete har tatt opp de forslagene hun viste til.

Det blir replikkordskifte.

Marit Nybakk (A) [12:31:42]: En rød tråd i proposisjonen – noe som Arbeiderpartiet for øvrig er sterkt skeptiske til – er at vedlikehold og andre sivile oppgaver i Forsvaret skal settes ut til private. Rent bortsett fra at dette trolig er en del av en politisk ideologi, uten hensyn til sikkerhet – hvem skal egentlig håndtere gradert materiale i Forsvaret? Nå har vi fått med oss regjeringens partiene på å opprettholde verkstedet i Horten, som jo bl.a. håndterer spesialstyrkene på Vealøs, men Arbeiderpartiet og SV har lagt inn en ganske sterk merknad der vi påpeker nettopp dette med privatisering og beredskap og er veldig skeptiske til den utviklingen vi ser i Forsvaret. Vi registrerer at Senterpartiet ikke er med på denne merknaden, og jeg vil spørre representanten Navarsete: Hva mener hun og Senterpartiet om denne typen privatisering?

Liv Signe Navarsete (Sp) [12:32:47]: Dette er jo ikkje det fyrste forslaget om privatisering som har kome frå regjeringa, ein har allereie private løysingar på fleire felt, og der uttrykte Senterpartiet ein viss grad av skepsis.

Me opplevde vel ikkje at Arbeidarpartiet var like sterke då. Det må jo vere anten – eller. Anten er ein for private løysingar på nokre felt, eller så er ein imot det. Senterpartiet har ei pragmatisk haldning til det. Det er særdeles viktig at gradert informasjon vert sikra, slik at han ikkje kjem folk eller organisasjonar i hende som han ikkje skal kome i hende. Utover det har ikkje Senterpartiet aversjonar mot at private kan ta over mindre delar av Forsvaret si oppgåve viss det kan gjere Forsvaret meir effektivt og me får nytta pengane betre til dei føremåla Forsvaret skal bruke pengane til.

Line Henriette Hjemdal hadde her overtatt presidentplassen.

Elin Rodum Agdestein (H) [12:34:08]: Som vi har hørt flere framheve i debatten i dag, er det satt av betydelige midler til Heimevernet og Hæren i langtidsplanen – en stor økning både til investeringer og drift og til nye kapasiteter som jegerkompaniet ved GSV. Da er det nesten uforståelig at Senterpartiet kan hevde at det er landmakten som er taperen – at Hæren og Heimevernet er nedprioritert. Det rimer også veldig dårlig med den stemningen jeg møter lokalt, som i Stjørdal, der Senterparti-ordføreren Vigdenes jubler over styrkingen av Heimevernet og Værnes garnison.

I neste års budsjett legger vi opp til en større økning på ett år enn den økningen regjeringen som Senterpartiet satt i, prioriterte på åtte år. Jeg minner også om at Senterpartiet i regjering la ned fire heimevernsdistrikt fra 2007. Synes Senterpartiet likevel fortsatt at det er rimelig å påstå at Hæren og Heimevernet er nedprioritert i langtidsplanen, og har man glemt det man selv gjennomførte å kutte i Heimevernet da man satt i regjering?

Liv Signe Navarsete (Sp) [12:35:08]: Ja, Senterpartiet meiner framleis at hær og heimevern er nedprioriterte. Årsakene til det kan ein spekulere mykje i – om det handlar om økonomi, eller om det handlar om at nye overvåkingsfly kom «seglande inn som ein rett høgre», som ein eller annan uttalte, etter at forsvarssjefen hadde lagt fram si tilråding.

Poenget er at ein skyv hær og heimevern inn i ei utgreiing, at ein låser store delar av langtidsplanen sine midlar for alle forsvarsgreinene har fått si behandling. Det kan godt hende at ein er fornøgd i Stjørdal – trønderar er flinke til å få lagt nye kapasitetar til sitt område. Men viss du møter Hæren og Heimevernet rundt omkring elles i landet, jublar dei ikkje over innretninga på langtidsplanen. Me held oss til den totale situasjonen, og den er dessverre ikkje slik at ein har prioritert opp hær og heimevern, sjølv om det er lagt på nokre kroner i neste års budsjett.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [12:36:23]: Jeg registrerer at Senterpartiet er opptatt av å styrke Forsvaret, og det har de vært hele tiden, i hvert fall i denne prosessen. Senterpartiet har også vedtatt et mål om at de skal ha 2 pst. av BNP til Forsvaret, og det er et fint mål, som man også har hatt ambisjoner om i NATO. Det betyr at man skal legge på 16 mrd. kr på forsvarsbudsjettet. Senterpartiet står jo nå utenfor regjering, og det er kanskje ikke fullt så krevende å stå utenfor regjering og fremme det man faktisk har vedtatt i eget parti. Så mitt spørsmål er om re-

presentanten Navarsete fremdeles er for 2 pst. til Forsvaret, eller om det egentlig bare er valgkampretorikk.

Liv Signe Navarsete (Sp) [12:37:04]: Då Framstegspartiet hadde vedteke at partiet skulle gå for 2 pst., uttala representanten Tybring-Gjedde at dette var ein merkedag, og at det ville bety ein stor forskjell for forsvaret i Noreg. Så eigentleg burde eg spurt representanten Tybring-Gjedde om han og Framstegspartiet framleis står for deira eige landsmøtevedtak. Senterpartiet står for sitt, og det vil òg vise seg når me legg fram vårt alternative budsjett at me, i motsetning til Framstegspartiet, følgjer opp vedtaket ved å leggje inn meir midlar til Forsvaret allereie i neste års budsjett. Me trur det er nødvendig, ikkje fordi vi skulle ynskje det var det, men fordi situasjonen me er oppe i, krev det, og fordi Senterpartiet ynskjer at me skal ha ei satsing på alle forsvarsgreinene og ikkje prioritere ned landmakta og delvis kystforsvaret, slik som det er gjort frå regjeringa.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Trine Skei Grande (V) [12:38:29]: Venstre gikk inn i arbeidet med denne planen med følgende mål: styrke Hæren og Heimevernet. Vår hovedutfordring med den langtidsplanen som er lagt fram, er at det er en langtidsplan bare for deler av Forsvaret. Man har brukt alle midler og hele handlingsrommet på det som man har bestemt seg for å gjøre, mens man setter store deler av forsvaret vårt i hær og heimevern på vent.

Venstre støtter antallet jagerfly, vi har bare ønsket oss en annen innfasing. Vi støtter kjøpet av ubåter, men å kaste seg over et innkjøp av overvåkningsfly, som er så dårlig utredet, som er så dårlig faglig fundert, mener vi er feil når man har satt så mange andre vedtak på vent i den samme planen. Venstre er enig i at man må være ærlig og prioritere inn i planen, og vårt opplegg henger godt sammen også økonomisk. Men det vi ser, er at nå er det en enighet her i salen om at man bruker store midler på luftforsvar og marine, og jeg tror at man ikke har rom for hær og heimevern etterpå. Vi opplever her at man trykker på pauseknappen for både hær og heimevern. Det er mange utredninger som foreligger for Hæren. Det er mange vurderinger som er lagt fram, men her velger man av en eller annen grunn å sette en stor del av det norske forsvaret på vent.

Det er også mange investeringer innenfor Hæren som ligger som bare tørre kommentarer i årets forsvarsbudsjett, ved at de ikke er gjennomført. Det bekymrer meg at noen investeringsvedtak i denne salen er veldig viktige, mens når det gjelder andre, like klare og like spesifikke investeringsvedtak, kan man med letthet trykke på pauseknappen. Jeg syns alle vedtak fattet i denne salen er akkurat like viktige, og det er vanskelig å se hvordan man skal kunne argumentere for at noen er det viktig å presse gjennom uten videre vurderinger, mens andre setter man med letthet pauseknappen på.

Vårt mål har vært å beholde funksjoner og sette spørsmålstegn ved noe av pengebruken i meldinga. Vårt mål og utgangspunkt har ikke vært distriktspolitikk eller å beholde baser for basenes skyld. Grunnen til at vi er mot å legge ned Andøya og er for en delt løsning, er at vi mener at den løsningen som nå foreslås, om å legge ned alt på Andøya og flytte det, er en ekstremt dyr løsning. Det er en løsning

der man bruker så mye penger at det tar bort handlingsrommet for å satse på hær og heimevern seinere. Dette er vi soleklart uenige om. Men det er soleklart at hvis regjeringas kalkyler ikke slår til, er regjeringa forpliktet til å komme tilbake igjen til Stortinget med de kalkylen som er riktige, og da tror jeg vi har en sjanse til å diskutere dette på nytt, for vi har ikke stor tiltro til de tallene som er lagt fram. Det er militære og økonomiske vurderinger som ligger bak våre ambisjoner om å endre i denne planen.

Planen har en tendens til å underbudsjettere alle investeringer og overbudsjettere alle innsparinger. Det er få tall og få svar vi egentlig har fått på bordet. Det syns jeg er dumt, for dette er viktige og store investeringer for landet, og da burde vi hatt mer tillit til tallene. Vi er også mot den nedbyggingen av Hæren som ligger i å flytte helikoptrene fra Bardufoss. Her foretar vi andre veivalg.

Noen har skrytt av prosessen. Det kan dessverre ikke jeg gjøre. Jeg syns det har vært en dårlig prosess, der de store partiene, Arbeiderpartiet og Høyre, har vært mer opptatt av å dytte enn å lytte. Jeg har hørt at representanten Tybring-Gjedde har vært i utlandet. Det er vel kanskje derfor han ikke var i nærheten da han hørte døra smelle, så denne gangen skal jeg ikke anklage ham for å være i nærheten da det smalt. For det har smelt her.

Vi vil også si at vi har brukt vår budsjettmakt til å sørge for at når det gjelder mange av de tingene som var foreslått nedlagt i budsjettet, kan det nå faktisk åpnes for en omkamp. Det vil jeg gjerne komme tilbake til.

Og så tar jeg opp en hel haug med forslag fra Venstre.

Presidenten: Representanten Trine Skei Grande har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Sverre Myrli (A) [12:43:55]: I løpet av en del år i dette huset er det ikke så sjelden at jeg har opplevd at Venstre har foreslått å kutte i Forsvarets bevilgninger. Men når jeg leser innstillingen til langtidsplanen ser jeg at Venstre, med et par unntak, ikke vil kutte noen av Forsvarets baser, men de vil heller ikke tilføre Forsvaret mer penger – en dyrere struktur, men ingen flere midler. Det er iallfall slik jeg leser innstillingen.

Men det er ikke det spørsmålet mitt egentlig dreier seg om. Det dreier seg om spesialstyrkene og helikopterstøtte, som de andre partiene i innstillingen beskriver. Men jeg ser ikke hva Venstre mener om helikopterstøtte til spesialstyrkene. Så spørsmålet mitt er rett og slett: Hva er Venstres løsning for å sikre at spesialstyrkene har helikopterstøtte?

Trine Skei Grande (V) [12:44:50]: Jeg prøvde å si i mitt innlegg at den klokkertroen på at bare man legger ned, flytter og bygger opp nye ting, sparer man penger, har ikke jeg. Jeg tror faktisk at det å bygge på noen av de strukturene vi har, når de er både militærfaglig og økonomisk riktige, er det riktige å gjøre. Jeg tror at det vi har lært gjennom de siste forsvarsinvesteringene, er at disse nybyggene alltid blir mye dyrere enn man tror. De aller fleste investeringene blir mye større enn man tror, mens innsparingen ikke blir så stor som man tror. Tallene rundt Andøya flystasjon har virkelig skapt stor debatt der ute. Det er ingen som har klart å forklare i det offentlige rom hvorfor dette er et økonomisk fornuftig grep å ta. Så ikke

kom og anklag Venstre for at vårt økonomiske program ikke henger sammen, for det gjør det. Det gjør det, for vi tror faktisk at å bygge på noen grunnleggende strukturer også bringer oss i mål.

Hårek Elvenes (H) [12:45:57]: Først vil jeg beklage at Venstre ikke er med på forliket, men når man ser innretningen på Venstres langtidsplan, kan man godt skjønne det. Hvilke fagmilitære råd Venstre har basert seg på, og hvilke sikkerhetspolitiske vurderinger som ligger til grunn, vet vel egentlig bare Venstre selv, i den grad Venstre vet det. Men la nå det ligge.

Et av Gjörv-kommisjonens tydelige oppfølgingspunkter var at helikopterstøtten og transportkapasiteten til beredskapstroppen og Forsvarets spesialstyrker måtte styrkes. Et av grepene som ligger i langtidsplanen, er at man forsøker å få til det. Mitt konkrete spørsmål til representanten Skei Grande er: Hvordan vil Venstre følge opp Gjörv-kommisjonen, slik at beredskapstroppen og Forsvarets spesialstyrker får økt helikopterkapasitet?

Trine Skei Grande (V) [12:46:51]: Jeg er glad for at jeg fikk det spørsmålet – jeg skulle gjerne svart ordentlig på det forrige også, men det skal jeg nok få mulighet til i senere innlegg.

Hvis man skal ha en hær, må man også ha helikopter som er effektive i forhold til den hæren. At man skal legge ned alle funksjonene i Bardufoss og så likevel ha et godt tilbud til Hæren gjennom de redningshelikoptrene som skal plasseres der, har ikke jeg noen tro på. Det at man prøver å løse beredskapstroppens utfordringer ved å bruke langtidsplanen for Forsvaret og undergrave Hærens basisstrukturer, tror ikke vi er riktig løsning. Vi må løse det for beredskapstroppen på sitt felt, og så må vi sørge for at Hæren har helikoptertjenester som gjør at de faktisk kan gjøre jobben sin. Det gjør man ikke med de redningshelikoptrene som skal opp dit.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [12:47:50]: Det hadde vært fristende å stille det samme spørsmålet som de to foregående spørrene, men man får jo ikke noe svar, så da er det ikke noen vits i å rope inn i skogen.

Venstre ønsker å faseforskyve anskaffelsen av F-35, de siste kampflyene. Og så skal man anskaffe andre ting til Hæren istedenfor de pengene man da eventuelt skulle spare. Venstre foreslår også at man skal anskaffe en del ting «Commercial Off-The-Shelf», altså COTS. Jeg vet ikke hvor godt representanten Skei Grande kjenner til forsvarsmateriell og anskaffelsesprosesser og hva slags materiell som kreves for ulike forsvar, men «Commercial Off-The-Shelf» er ikke akkurat en vare som er veldig vanlig. Men mitt spørsmål er egentlig: Hva er det representanten Skei Grande har sett av forsvarsindustriens rolle i dette? For jo mer man ekskluderer forsvarsindustrien, jo færre arbeidsplasser og jo mindre teknologiutvikling får man i norsk forsvarsindustri. Og har representanten Skei Grande vært i kontakt med forsvarsindustrien og spurt om konsekvensene av det partiet foreslår, som gjør at teknologi ikke utvikles, f.eks. romfartsteknologi eller miljøteknologi, som forsvarsindustribedriftene også ... (presidenten klubber).

Trine Skei Grande (V) [12:48:58]: Der var det mye å ta tak i. Hvis Tybring-Gjedde skal angripe Venstres forslag, må han sette seg inn i hva vi gjør. Vi ønsker bare å endre forskyvningen av innfasingen av flyene. Vi ønsker ikke færre fly. Men problemet med det som er regjeringas forslag, er at altfor mange av investeringene innenfor hær og heimevern settes på vent fordi man vil flytte innfasingen av disse flyene fram i tid. Vi mener at dette bør man skifte mellom. Så investeringene er helt like i Venstres alternativ som det er i regjeringas, det er bare en ulik innfasing.

Jeg syns kanskje at hvis man representerer regjeringa, som har kuttet hele romfartsforskningsprogrammet i budsjettet, bør man ha en litt lav profil når det gjelder ønsket om å støtte romforskningen i Norge. Det må vi ha inn i budsjettforhandlingene hvis vi skal kunne klare å flagge det høyt.

Men jeg tror at norsk forsvarsindustri ikke bare er avhengig av flykjøpene. Den er også avhengig av de andre investeringene, og det ligger like mye investeringer i vår plan som det ligger i regjeringas.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Bård Vegar Solhjell (SV) [12:50:22]: Kanskje tok «etter(kald)krigstida» slutt i 2016 – endeleg. Iallfall står vi i ei tid prega av store endringar i den sikkerheitspolitiske situasjonen, og som tydeleggjer kor nødvendig det er at Noreg byggjer opp eit sterkare nasjonalt forsvar som er i stand til å løyse eit breitt sett av oppgåver, òg utan alliert hjelp – sterkare enn vi har hatt, og sterkare enn SV kanskje har sett det i fortida.

Lat meg kort seie litt om grunnlaget. Russland har dei siste åra ført ein meir aggressiv politikk samtidig som dei har rusta opp sitt eige forsvar. Områda nord for Noreg har store petroleums- og mineralressursar og er strategisk viktige. Nye seglingsleier kan verte kommersielt interessante. Vi kontrollerer havområde som er mange gonger større enn vårt eige landområde, og i det bildet er det viktig å føre ein langsiktig og føreseieleg sikkerheitspolitikk – ikkje langsiktig som fire eller ti år fram, men langsiktig som generasjonar framover. Det inneber at Noreg har ei forsvarsevne som er rusta også for nye endringar i den allianse- og sikkerheitspolitiske situasjonen. Norsk sikkerheit har vore og er avhengig av NATO, men det ville vere uklokt å basere vår sikkerheit utelukkande på det i framtida.

Difor synest ikkje vi at langtidsplanen for Forsvaret, slik fleirtalet vedtek han i dag, svarar godt nok på det, særleg langs fire aksar. Storleiken på kampflyinvesteringa stel dei store pengane, og det vert for lite igjen til investeringar i andre område, som hær, sjøforsvar og nærvære i Nord-Noreg. Det er etter vårt syn ikkje ei klar nok prioritering av nordområda, verken når det gjeld nærvære eller operativ evne. Det er, som fleire talarar har vore innom, ikkje ei god nok prioritering av landmakta – og særleg Hæren – no. Det er heller ikkje ei klar nok sikring av eit sjølvstende i heile si breidd i framtida.

Det er i lys av det ein må sjå mange av SVs enkeltstandpunkt i dei forskjellige sakene som er oppe. Eg skal no berre nemne to av dei kort. I ei av sakene er vi glade for ei positiv endring, nemleg at Kystjegerkommandoen består. Til det vil vi òg seie at vi er opne for å diskutere nye organisa-

toriske løysingar i framtida som ser den i samanheng med spesialstyrkane. Det kan vere interessant.

Den andre saka er vi kritiske til, nemleg at basen på Andøya vert lagd ned. Etter mitt beste skjønn er det ein godt eigna base, der innsparingsgrunnlaget som er lagt fram, er høgst uklart og ligg langt fram i tid.

Likevel skal eg bruke dei siste minutta på dei store, tunge vegvala, som får for lite merksemd, og som bind på ein heilt annan måte.

SV støttar at Noreg skal ha kampfly, og vi støttar kampflykjøpet, men vi trur det ville vore klokare å nedskalere det no for å få rom til andre ting. Då vi behandla det i forkant av bestillinga, konkluderte rapportar og berekningar frå Luftforsvaret med at vi ikkje burde underskrive 27 til 42 kampfly for å kunne kalle det det minste kompetanseberande våpen. Viss vi ser til våre allierte, er det fleire som kuttar i bestillingane. Alle NATO-land som er med i F-35, utanom Tyrkia, har vedteke eller vurderer å redusere talet på kampfly som dei skal kjøpe inn. Difor er det både økonomisk, ansvarleg og forsvarspolitisk klokt. Så er det sant at om ein kjøper nokre færre av ein kapasitet, får ein noko mindre, men det må vegast mot den betydelege investeringskrafta ein får igjen til anna.

Vi støttar òg intensjonen om å kjøpe inn nye maritime patruljefly. Det er særleg viktig å ha ei sjølvstendig evne til overvaking i dei store havområda våre. Men eg trur det ville vore klokt å avvente og greie det ut noko nærmare før ein tok den endelege avgjerda. P-3 Orion-flya har nyleg vorte oppgraderte. Det er dessutan mogleg at droneteknologi kan utviklast vidare og på sikt fungere som ei meir kostnadseffektiv erstatning. Eg synest i alle fall det er tungvegande argument for å utsetje avgjerda noko, om ein så har som intensjon å berekne grunnlaget betre. Dette er store, tunge vegval som kunne frigjort midlar til investeringar i det som stort sett alle, i både mindretalet og fleirtalet i denne sal, seier at vi gjerne kunna hatt meir av i åra som kjem.

Heilt til slutt: Det er bra at det vart lagt inn nokre få millionar ekstra til Forsvarets musikk. Forsvarets musikk er neppe kjernen i eit forsvar i 2017, men eg trur ein kan argumentere for at det er ein viktig kulturberar og kjernen i kulturlivet mange stader. Eg ser likevel at berekningar viser at det ikkje vil kunne sikre fullverdige korps, så eg vil be òg andre parti her bidra til det i åra som kjem.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Marit Nybakk (A) [12:55:44]: Først til kommentaren frå Solhjell om kampfly. Er det ikke slik at en endret sikkerhetspolitisk situasjon, og ikke minst ansvaret vårt for store havområder, tilsier at vi må ha disse kampflyene?

Så til en annen sak. Da Stortinget behandlet Gjörvikkommisjonens innstilling – det var den kommisjonen som gikk igjennom beredskapen etter 22. juli, for ikke å snakke om manglende beredskap – var det en forutsetning fra Stortinget at det skulle være forsvarshelikopter på Rygge for å sikre frakt av og støtte faktisk både til spesialstyrkene og til beredskapstroppene i politiet ved et mulig nytt terrorangrep mot Oslo og hovedstadsregionen, eller østlandsregionen. Hva er SVs løsning for å gi spesialstyrkene helikopterstøtte?

Bård Vegar Solhjell (SV) [12:56:49]: Til det første er det – uavhengig av det som har skjedd i det siste – ingen diskusjon om at det er behov for eit sterkt og godt fungerande kampflyvåpen for ein nasjon som Noreg. Det vi diskuterer, er om talet på 52 er det rette, eller om vi kunne ha nokre færre for å skape rom for andre, store og viktige investeringar, som eg trur òg Arbeidarpartiet er tilhengjar av.

Til det andre, som er uhyre viktig, vil eg seie at det er ni Bell-helikopter på Rygge i dag. Men dei faglege tilrådingane er at vi må gjere noko for betre å kunne støtte terrorberedskapen. Uavhengig av talet er det nødvendig med meir personell og betre organisering for å sikre at dei kan ha betre oppetid. Eg har ikkje sett at det i materialet vårt er lagt fram eit godt nok grunnlag for at det ikkje skal vere mogleg å gjere det med ni helikopter – at det trengst fleire. Men vi er opne for å diskutere det vidare. Det er viktig for terrorberedskapen med helikopter i Sør-Noreg, men det er òg viktig med helikopter i Nord-Noreg for å støtte Hæren og som sivil beredskap.

Øyvind Halleraker (H) [12:58:09]: Jeg har lyst til å gi SV honnør i dag. Jeg synes de har hatt en veldig positiv tilnærming i denne behandlingen av langtidsplanen. Det viser også innstillingen. De er riktig nok med på et avvikende forslag, som jeg tror plager mange, i spørsmålet om Andøya. Ellers er de relativt positiv i sin tilnærming.

Det er også gledelig å se at SV nå framholder NATO-samarbeidet som positivt. Det er i den relasjonen jeg har lyst til å spørre Solhjell om dette med maritime overvåkingsfly, for Norge har et enormt sjøterritorium, og vi ser økt aggressivitet fra Russland. Nordflåten seiler igjennom dette bastionområdet. Da er det slik at enten må Norge ivareta denne overvåkingen selv, eller så vil våre allierte gjøre det. Hva mener SV om den problemstillingen?

Bård Vegar Solhjell (SV) [12:59:14]: SV har alltid ei positiv tilnærming, det er berre det at representanten Halleraker kanskje ikkje fullt ut har fått det med seg.

Når det gjeld innhaldet i spørsmålet, er eg ikkje i tvil om at det er avgjerande viktig for Noreg å ha nasjonal kontroll over og ha svært god kapasitet til å gjennomføre overvaking og etterretning i våre egne havområde. Det er grunnen til at vi har gått inn for at det er riktig – etter å ha sett oss inn i det – å ha som mål å kjøpe nye maritime patruljefly. Det er likevel sånn at vi har P-3 Orion-fly som nyleg er oppgraderte. Eg veit det er utfordringar med å drifte dei, bl.a. fordi færre og færre land gjer det, men dei er der likevel. Det er òg eit felt i rivande utvikling. Eg vil ikkje utelukke at ubemanna fly kan handtere endå meir av det same i framtida. Difor trur vi det hadde vore klokt å gjennomføre ei grundigare utgreiing av det før vi endeleg konkluderte.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [13:00:36]: Litt tidligere i dag sa representanten Solhjell at Fremskrittspartiet ikke satset på hær og heimevern, at det var en mangel ved regjeringens satsing sammenliknet med tidligere, og at SV satset mer enn regjeringen på dette. Så leter jeg i innstillingen med lys og lykte, jeg leter og leter, og jeg finner ingen forslag fra SV om hær og heimevern. Da lurer jeg på om det egentlig er i Solhjells fantasi SV satser

på heimevern, eller om han satsar på heimevern uten å si det til noen andre.

Bård Vegar Solhjell (SV) [13:01:13]: Nei, det er ikkje i min fantasi. Det er i noko som vert kalla budsjett. Det vert lagt fram, og det er der ein behandlar økonomiske løyvingar for neste år. Det var budsjetta eg viste til. I fjorårets budsjett, altså det som gjeld for i år, føreslo SV meir til både hær og heimevern enn det som vart det endelige vedtaket – og for så vidt det som var regjeringas forslag. Det same gjeld no. Sidan det på dette feltet no er forhandla fram einigheit mellom partia, veit vi kva dei har. SV la i går fram vårt alternative budsjett, der vi igjen løyvde meir til dette. Men eg sa ikkje – og vil ikkje seie – at Framstegspartiet kraftig nedprioriterer det. Eg meiner at SV prioriterer det, og Framstegspartiet er berre eit stykke unna SV. Det er bra, men eg vil seie, som eg sa tidlegare i dag, at eg synest Framstegspartiet har eit stykke å strekke seg etter det dei tidlegare har sagt om kor viktig det er å styrkje Hæren.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Rasmus Hansson (MDG) [13:02:31]: Miljøpartiet De Grønne sitter ikke i forsvarskomiteen, så jeg vil gjerne bruke denne anledningen til å klargjøre noen overordnede linjer for Miljøpartiet De Grønnes forsvarspolitik. Først og fremst: Miljøpartiet De Grønne stiller seg bak den overordnede linja i norsk forsvarspolitik. Vi er enig i det som slås fast i innstillingen, at målet for norsk forsvar- og sikkerhetspolitikk er å sikre Norges suverenitet og territoriale integritet, og at Forsvarets grunnleggende rasjonale er å ha en avskrekkingseffekt på mulige angripere.

Vi støtter hovedprioriteringene for videreutviklingen av Forsvaret innenfor rammen av NATOs kollektive forsvar og totalforsvaret. Derfor støtter vi også i hovedsak – med noen åpninger for justeringer – Forsvarets oppgavesett slik det framgår i proposisjonen:

- troverdig avskrekking med basis i NATOs kollektive forsvar
- forsvare Norge og allierte mot trusler
- avverge og håndtere episoder og sikkerhetspolitiske kriser
- sikre et nasjonalt beslutningsgrunnlag gjennom overvåking og etterretning
- hevde norsk suverenitet
- ivareta myndighetsutøvelse på avgrensede områder
- delta i flernasjonalt krisehåndtering og fredsoperasjoner
- bidra til internasjonalt samarbeid og sikkerhets- og forsvarspolitiske tiltak
- bidra til ivaretagelse av samfunnsikkerhet og andre sentrale samfunnsoppgaver

Miljøpartiet De Grønne ser, som alle andre, at i senere tid – temmelig nylig – har det grunnlaget for norsk forsvarspolitik som har ligget der siden den kalde krigens slutt, blitt forandret ganske betydelig. Det er et hovedgrunnlag for de valgene vi gjør i denne saken. Det er blitt en krevende og kompleks situasjon med Russlands vesentlig mer offensive linje, med en ukontrollerbar situasjon i Midtøsten og selvfølgelig – lenger borte – med de betydelige maktendringene som skjer i Asia og andre deler av verden, som stiller oss overfor et helt nytt bilde.

Derfor er Miljøpartiet De Grønne kritisk når regjeringen har valgt å endre formuleringen av Forsvarets første oppgave fra «å utgjøre en krigsforebyggende terskel» til det de kaller «troverdig avskrekking». Vi er ikke enig i at balansen mellom avskrekking og beroligelse blir endret, og for oss er det viktigere enn noen gang, i en situasjon som den vi nå står overfor, at betydningen av Forsvarets første oppgave blir forstått slik at den er krigsforebygging og et terskelforsvar. På det grunnlaget vil vi over de nærmeste fire årene bruke anslagsvis like mye ressurser på Forsvaret som regjeringen foreslår, men vi vil endre sammensetningen av de investeringene og endre innfasingen over tid av ulike investeringselementer som ligger i regjeringens forslag. Vi vil også endre sammensetningen av disse kostnadene, og dermed også hvor de settes inn, og hvilken aktivitet som prioriteres. I denne sammenheng er bl.a. landmaktutredningen, når den kommer, en viktig forutsetning for oss å sette oss inn i.

I sum ønsker vi en innretning av Forsvaret som går tydeligere i retning av et defensivt terskelforsvar. Iverksettelsen av et defensivt terskelforsvar vil Miljøpartiet De Grønne gjennomføre bl.a. ved å støtte Venstres forslag nr. 16 og de elleve hovedprioriteringene som ligger der for Forsvarets framtidige styrkestruktur. Miljøpartiet De Grønne er også enig i å utsette, eller faseforskyve, bestillingen av 18 F 35-kampfly med fem år, fordi det vil frigjøre ressurser vi mener er mer hensiktsmessig å sette inn i landmakten. Vi støtter at maritim luftovervåking videreføres med Orion-flyene, driftet fra Andøya, mens Evenes beholdes som QRA-base for F 35, og vi er enig i at kostnadene ved å kjøpe nye overvåkningsfly nå ikke står i forhold til det man kan få ut av de midlene ved å bruke dem på et annet område, særlig ved å gjennomføre det som allerede er prioritert for Hæren: kampvern, artilleri og stridsvogner.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Anniken Huitfeldt (A) [13:07:48]: Mitt spørsmål handler om samarbeid mellom politi og forsvar, for i hele etterkrigstida har det vært klart at her må det være klare skiller. Forsvaret etter Menstadslaget skulle ikke brukes på samme måten mot norsk befolkning, og forsvarsminister Thorvald Stoltenberg ble spurt i 1981 om å vurdere om norske soldater skulle brukes mot Alta-demonstranter. Svaret var klart og entydig nei, og det mener jeg var helt riktig for troverdigheten til det norske forsvaret.

Spørsmålet er: Terrortrusselen og terrorfaren vi i dag står overfor, krever et helt annet samarbeid mellom politi og forsvar, både når det gjelder materiell, og at Forsvaret skal yte helt klar bistand til politiet. Det har vi sett også i andre land som har vært rammet av terrorangrep, at de har vært helt avhengige av dette samarbeidet. Mener representanten Hansson at vi må se nytt på samarbeidet mellom politi og forsvar i lys av terrorfaren?

Rasmus Hansson (MDG) [13:08:44]: Som en av demonstrantene som satt der oppe på Finnmarksvidda og ventet på hva som kom, satte jeg og setter fortsatt meget stor pris på den veldig klare enigheten om skillet mellom Hærens oppgaver og politiets oppgaver i Norge. Det skillet må være like soleklart nå som det har vært før.

Så lærte vi under terroraksjonen vi opplevde for en del år siden, at det logistiske samarbeidet og beslutningsstrukturene i forholdet mellom politi og hær var for dårlig organisert. Det arbeidet som nå pågår for å samorganisere politi og hær under operasjoner, er Miljøpartiet De Grønne selvsagt positiv til, men vi må understreke at det må foregå på basis av et like soleklart grunnleggende oppgaveskille mellom politi og hær som det vi har hatt hittil.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [13:10:15]: Jeg vil først få rette en takk til komiteen for samarbeidet, til komitélederen for å ha loset dette i havn, til Arbeiderpartiet for å ha sikret en bred og nødvendig enighet om langtidsplanen og til Kristelig Folkeparti og Venstre for å ha bidratt til en budsjettenighet som legger noen ekstra midler på toppen av en allerede historisk budsjettøkning i 2017. Jeg vil også sende en hilsen til alle våre ansatte hjemme og ute, som gjør en veldig god jobb hver eneste dag. Vi har noen av soldatene våre sittende på galleriet her også, og det er hyggelig å se.

Alle er enige om at verden har endret seg. Vi er i en ny sikkerhetspolitisk situasjon. Trusselbildet ser annerledes ut enn for bare kort tid siden, og i tillegg utfordres vi av at nye og gamle trusler smelter sammen. Alle er enige om at den nye teknologien gir oss enorme muligheter, men utfordrer oss også på andre måter enn tidligere. Alle er enige om at vi ikke kan regne med å ha varslingstider lenger. Alle er enige om at geografisk avstand ikke lenger er det samme som trygghet. Det å ikke ta hensyn til alle de endringene i hvordan vi innretter Forsvaret, ville være direkte uansvarlig, og det ville bygge ned Norges forsvarsevne.

Vi kan ikke velge bort forandring og tro at alt blir som før. Sånn ser ikke verden ut lenger. Våre veldig klare prioriteringer i langtidsplanen er et historisk økonomisk løft som er helt nødvendig, bl.a. for å ta igjen det mangeårig oppbygde etterslepet på vedlikehold, reservedeler, beredskap osv. Det andre er en prioritering av investeringer som er viktig for Norges forsvarsevne, og som er viktig for alliansen. Vi prioriterer forsvarsevne. Det er det avgjørende i denne langtidsplanen. Mange av utfordringene som Norge har, kan vi rett og slett ikke bevilge oss bort fra. De er av en karakter som gjør at det er helt naturlig at Norge siden 1949 aldri har innrettet sitt eget forsvar til å kunne håndtere et storskala angrep alene. Vi er for små. Vi må samarbeide med allierte både i NATO og bilateralt. Det gjør vi, og det styrker vår forsvarsevne. Samtidig har vi et spesielt ansvar i nord. Vi er NATO i nord, og det betyr at det vi gjør av investeringer, av drift, av innretning, har et spesielt fokus på nordområdene.

Det nye trusselbildet får selvfølgelig også konsekvenser for basestrukturen vår. Det betyr ikke at valgene er lette å ta, men de er nødvendige. Vi må ha en basestruktur som kan operere i krisetid likesom i fredstid. Men vi har ikke lenger den luksusen at vi kan opprettholde baser som ikke er godt nok beskyttet, og som bare kan operere i fredstid.

De store prioriteringene av kapasitetene vi gjør, dreier seg om å fortsette investeringene i kampfly. Det er ikke bare til Luftforsvaret, men det styrker hele forsvarsevnen i Norge. Vi kommer også til å investere i nye ubåter, i nye maritime overvåkingsfly, og en av de viktigste årsakene til

det er at Norge har seks, sju ganger større havområder enn landområder. Vi har et ansvar for å følge med i våre nærområder, men i tillegg er det viktig at vi gjør den jobben selv, fordi dette er avgjørende for å holde den sikkerhetspolitiske spenningen lav. Vi legger opp til store investeringer i Hæren. Bare i 2017 skal vi investere 1,9 mrd. kr i kampvogner til Hæren. Vi har satt av mellom 5 mrd. kr og 6 mrd. kr de neste fire åra, og vi har satt av ca. 25 mrd. kr til investeringer i Hæren fram til 2028. Det er penger som er øremerket Hæren. Det er ikke penger som skal gå til fly. Det er ikke penger som skal gå til etterretning eller til luftvern.

Vi gjennomfører en historisk styrking av forsvarsbudsjettet. Den er også helt nødvendig å gjennomføre. I 20-årsperspektivet blir det over 165 mrd. kr mer. Og husk på utgangspunktet vårt her. Det er at ikke alt vi har i dag, fungerer, vi må gjøre store ting for å rette opp det, men i tillegg må vi sørge for en bærekraftig finansiering av Forsvaret framover.

Jeg er veldig glad for at det store flertallet i komiteen og i Stortinget slutter seg til å ta de vanskelige valgene vi er nødt til å ta for å sikre Norge kampkraft og et bærekraftig forsvar i framtida. Det er et stort ansvar, men det er et helt nødvendig ansvar å ta, og jeg er veldig glad for det vi nå har sett, at komiteen stiller seg bak.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Anniken Huitfeldt (A) [13:15:30]: Jeg er enig med forsvarsministeren i at det er behov for å se på landmakten i lys av de nye sikkerhetspolitiske utfordringene, men det er jo slik at dette har forsvarsministeren hatt lang tid på å utrede, og det burde vært forelagt Stortinget sammen med resten av langtidsplanen. Forsvarssjefen hadde laget ett forslag. Jeg tolker det dit hen at dette ikke var et solid nok grunnlag til å kunne bli lagt fram i langtidsplanen.

Kan forsvarsministeren si noe om hva slags forventninger hun har til landmaktutredningen, hva slags sikkerhetspolitisk analyse og utfordring som landmakten vil stå overfor i tida som kommer, og hva slags opplegg hun forventer for dette?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [13:16:13]: Jeg takker for spørsmålet og skal prøve å svare så fyllestgjørende som mulig innenfor det minuttet jeg har.

Det er helt åpenbart at den utviklinga vi har sett i trusselbildet, stiller hele Forsvaret, inkludert landmakten, overfor relativt store utfordringer. Noe har vært nevnt her tidligere, og det handler om mobilitet, om slagkraft, om beskyttelsesevne og ikke minst om det å kunne stille landmakten som en del av et fellesoperativt perspektiv inn i en konfliktsituasjon – og også det å forebygge konflikter. Men vi ser også at nye scenarioer kommer til, som f.eks. urban krigføring, som er noe vi også må håndtere innenfor rammen av det fellesoperative i Norge.

Ut fra det som ble gjort i den forrige langtidsplanen, der man gikk inn i Luftforsvaret spesielt, særlig når det gjaldt kampflybase og flykjøp, og mindre inn på de andre områdene, mener vi derfor at det er nødvendig å gjøre denne gjennomgripende analysen. Den skal være ferdig til budsjettet for 2018 legges fram, og vi mener det er en viktig og riktig måte å sikre at alle de milliardene vi har satt av til

investeringer, brukes på den måten som gir best operativ evne.

Sverre Myrli (A) [13:17:40]: Jeg har med interesse merket meg at det i innstillingen under Forsvarets oppgaver – til og med enstemmig, tror jeg – står at «proposisjonen er å betrakte som en videreføring av forrige langtidsplanproposisjon». Det er fire og et halvt år siden vi hadde en god og konstruktiv debatt om den forrige langtidsplanen – jeg synes nok kanskje toneleiet til forsvarsministeren var litt annerledes da enn det det er i dag. Da hørte vi at langtidsplanen var for dårlig, Høyre ville ha en massiv, tror jeg til og med det var, satsing på Hæren, Bodø hovedflystasjon skulle vel ikke legges ned, heller ikke Luftforsvarets stasjon på Mågerø, og på høsten holdt Eriksen Søreide et foredrag i Oslo Militære Samfund, hvor hun heller ikke akkurat sparte på kruttet – for å bruke et slikt begrep.

Spørsmålet mitt er egentlig: Hva var det egentlig som skjedde? Ettersom nåværende langtidsplan er en videreføring av forrige langtidsplan – hva var det egentlig som skjedde, bortsett fra at Eriksen Søreide ble forsvarsminister?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [13:18:53]: Det som egentlig skjedde, var at regjeringa har brukt den tida den har sittet i regjeringskontorene, på å styrke Forsvaret. Vi har overoppfyllt den inneværende langtidsplanen økonomisk, og det har vært viktig for å prøve å skape en større balanse mellom oppgaver, struktur og økonomi. Vi har i tillegg satset på noen utvalgte områder som har vært spesielt viktige, særlig Etterretningstjenesten og Sjøforsvaret, fordi vi hadde så store etterslep, særlig på vedlikehold i Sjøforsvaret. Det betyr at vi nå, denne uka, på øvelse Flo-tex for første gang kan seile fire fregatter samtidig. Det er en massiv forbedring sammenlignet med det som var situasjonen.

Vi ønsket den gangen mer informasjon om noen av de tiltakene som ble foreslått i langtidsplanen, men vi opplevde den gangen at fordi det satt en flertallsregjering ved roret, var det vanskelig å få ut informasjon, og derfor stilte vi spørsmål ved noen av vedtakene. Det betyr ikke at vi var imot vedtakene, men vi ønsket noe mer informasjon om dette.

Vi har bidratt til en helhet i denne langtidsplanen, som styrker Norges forsvarsevne. Det er jeg veldig glad for at Arbeiderpartiet har stilt seg bak.

Knut Arild Hareide (KrF) [13:20:12]: Fordelen med ein langtidsplan er at der kan ein sjå lenger enn ein normalt gjer. Ikkje minst kan ein sjå heilskapen. Mitt spørsmål til forsvarsministeren er: Ser ho ikkje utfordringa i at me har fått ein langtidsplan som ser heilskapen når det gjeld Luftforsvaret og Marinen, men ikkje har ei landmakt som er klar før neste haust? Kor enkelt er det da å sjå heilskapen? Det er det eine spørsmålet mitt.

Det andre spørsmålet er: Fleire gonger under denne debatten har eg referert til forsvarssjefens ord om nettopp det å implementere ein ny struktur for utdanningssystemet. Han seier det veldig tydeleg i det brevet han sende etter at regjeringa hadde gjort sine vedtak, at dette set regjeringa i verk «uten at konsekvensen av løsningsen er grundig vurdert». Det er veldig tydelege ord. Korleis kan forsvarsmi-

nisteren likevel velje å gå for ei slik løysing, når forsvarssjefen er så tydeleg imot?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [13:21:16]: Til det første først. Vi har i denne langtidsplanen et mye mer helhetlig syn og ser mye lenger enn det som har vært vanlig. Vi legger 20-årsperspektivet til grunn for å sikre bærekraft i de løsningene som velges, og vi ser også på hele sektoren, ikke bare på Forsvaret. Det er helt avgjørende, fordi alle etatene i Forsvaret bidrar til å bygge opp under forsvarsevnen, og dermed er det viktig å se helheten.

Men som jeg var inne på i mitt svar til representanten Huitfeldt, var den forrige langtidsplanen primært fokusert på Luftforsvaret og valget av kampflybase, innfasing og beslutning knyttet til nye kampfly. Det betyr jo ikke at alt annet ble satt på vent, men det var det som var hovedprioritet da. Vi fortsetter store investeringer i Hæren i denne langtidsplanperioden, allerede fra 2017, og vi har perspektiver for store investeringer i de kommende årene også. Det er viktig, for vi skal ha en sterk og relevant landmakt som en helt avgjørende del av det norske forsvaret.

Til utdanningssystemet: Det er gjort grundige utredninger og utregninger – vi bruker ca. 2,5 mrd. kr i året på utdanningen i Forsvaret. Det mener vi kan gjøres annerledes, og det at vi nå får en ny militærordning, med færre offiserer og flere generalister, gjør at det også er på tide å gjøre endringer i utdanningssystemet.

Liv Signe Navarsete (Sp) [13:22:43]: Eg fekk ikkje noko svar frå Halleraker om kva endringar som har skjedd det siste året. Eg skal lese høgt litt frå proposisjonen som vart lagt fram 24. april i fjor – investeringsproposisjonen. Der står det:

«Ei manglande modernisering av stridsvognene vil gje ein hærstruktur i teknologisk ubalanse. Dette vil føre med seg ei svekking av systemet som heilheit, til dømes at stridsvognene ikkje er digitaliserte.»

Vidare sa ein at ei oppgradering skal sikre at «strukturen ikkje har vesentlege veikskapar som kan verta nytta av ein motstandar», og at ekstern kvalitetssikrar har konkludert med at dette er både «nøkernt, balansert og framtidsetta».

Regjeringa hevdar at me ikkje kan gjere investeringar i Hæren og Heimevernet sidan sikkerhetsbiletet har endra seg så mykje. I fjor var regjeringa ikkje i tvil i det heile. Difor vil eg spørje statsråden om ho kan svare meir konkret på kva som har skjedd det siste året som gjer at me ikkje lenger treng stridsvogner og artilleri, som regjeringa seinast i fjor varsla Stortinget om at dei ville kjøpe.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [13:23:44]: For det første er det helt feil at vi ikke gjør investeringer i Hæren. Tvert imot har jeg redegjort for dette flere ganger – det kan man også lese i både budsjettproposisjonen og langtidsplanen. Det gjøres store investeringer i Hæren og i Heimevernet, både i 2017 og i de neste årene. Vi har satt av store midler til å investere i Hæren i årene som kommer. Det er heller ikke slik at det noen steder står at vi ikke trenger stridsvogner.

Vårt poeng har vært følgende: Nå som det er så store endringer i trusselsituasjonen, i det sikkerhetspolitiske bildet, må vi være sikre på at vi i en fellesoperativ norsk ramme og i en alliert ramme gjør de investeringene i landmak-

ten og i alle andre forsvarsstrukturer som er riktige for å møte det trusselbildet. Det foreligger flere utredninger og analyser rundt det, men de går i ganske ulike retninger, og derfor ønsker regjeringa å gi forsvarssjefen et oppdrag om å se på dette helhetlig. Jeg ser at det også er i tråd med det representanten Navarsete og Senterpartiet skriver i innstillinga, nemlig at det er forsvarssjefen som får dette oppdraget.

Trine Skei Grande (V) [13:25:07]: Jeg har lyst til å begynne med overfor forsvarsministeren at vi kan være enige om at vi er uenige om en god del tall og om en god del av det som er blitt lagt fram under behandlingen av denne langtidsplanen, f. eks. prosjektet Andøya.

Det jeg vil forsikre meg om, er to ting. Det ene er at statsråden, hvis det viser seg at de tallene som er lagt fram, er feil, kan forsikre oss om at den vurderingen kommer til denne salen igjen. Det andre er at dette er en avgjørelse det er knyttet lav tillit til. Hva vil statsråden gjøre for at en får høyere tillit til de vurderingene som kommer framover, og høyere forståelse for og tillit til at de tallene som er der, faktisk er de rette?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [13:26:00]: Jeg er glad for at vi kan være enige om å være uenige om en del ting, for jeg tror ikke det er noen stor tvil om at når det gjelder det overordnede forsvarskonseptet, er det ganske stor uenighet mellom regjeringspartiene og Arbeiderpartiet på den ene siden og Venstre på den andre siden. Men det syns jeg er greit forklart i innstillinga, og det er etter min oppfatning også et godt grunnlag for debatten.

Det står også i innstillinga – som representanten Skei Grande selvfølgelig vet – at dersom det skulle komme vesentlige endringer i det tallmaterialet som ligger der, er det noe som regjeringa selvfølgelig kommer tilbake til Stortinget med på helt vanlig måte. Vi har også sagt – og det følger vanlig praksis – at når vi gjennomfører store prosjekter, oppdaterer vi i de årlige budsjettproposisjonene om framdriften i de prosjektene. Det står også beskrevet i innstillinga. Det er det vi gjør hvert år når det gjelder Ørland. Det er det vi gjør også når det gjelder kampflyanskaffelsen, for å nevne noen eksempler.

Bård Vegar Solhjell (SV) [13:27:08]: Forsvarets musikk er vel ikkje i kjernen av det som skal forsvare landet i åra som kjem, men det er iallfall nær kjernen av ein viktig historieberar og svært viktig for norsk kulturliv – og dessutan under ansvarsområdet til forsvarsministeren.

Ifølgje Musikernes fellesorganisasjon, som organiserer mange av dei som jobbar der, har den ekstraløyvinga på 7 mill. kr som no kjem i budsjettet for neste år, gjort at det er nok til lønnskostnader til fem korps, men ikkje til å spele konsertar, reise, investere i instrument, ha noter, gjere noko ekstra – ting ein kanskje ville sagt er relativt nødvendig for å operere orkesteret, og iallfall viktig når ein først har dei.

Så spørsmålet mitt til forsvarsministeren er todelt: Kan ho forsikre oss om at vi får drift av fem fullverdige korps, med det det inneber, neste år, og vil ho ta eit initiativ overfor kulturministeren for å diskutere ei meir langsiktig løysing for forsvarskorpsa enn dei gjentekne truslane om nedlegging ein har høyrte over mange år?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [13:28:13]: Det er helt riktig at Forsvarets musikk er viktige kultur- og tradisjonsbærere i Forsvaret. Og vi har ut fra de beregningene som er gjort av den aktiviteten som gjennomføres, en situasjon hvor Forsvarets musikk gjennomfører ca. 40 pst. av sin aktivitet rettet inn mot Forsvarets behov – og Stortingets, kongehusets, regjeringas osv. – som altså er mye av kjernevirksomheten. Det er også grunnen til at vi i det forliket som ligger, har funnet en ordning der Kulturdepartementet bærer 40 pst. av kostnadene ved fire av korpsene, altså bortsett fra Stabsmusikken, og det er et bidrag til å sikre denne finanseringen også framover. Det betyr at vi får en mer rimelig fordeling av det som er det reelle forholdet mellom aktiviteten til Forsvarets musikk i dag knyttet til Stortinget, Forsvaret, kongehuset og regjeringa, og det som er annen aktivitet, som også er veldig viktig aktivitet, men som ikke nødvendigvis er forsvarsrelatert. Så den ordningen er allerede på plass.

Presidenten: Da er replikkordskiftet omme.

Jonas Gahr Støre (A) [13:29:36]: Det er en svært viktig enighet som vi har oppnådd med denne innstillingen. Alt som angår Forsvaret, er ikke avklart i denne planen, men det er tatt viktige valg som gir forutsigbarhet – for viktige investeringer, for viktig materiell og viktig kompetanse for å ta vare på sikkerheten til Norge, med sin geografi og sin lange kyst, Norge med sine naboland, Norge som NATO-alliert.

Utfordringen er tydelig: Vi trenger betydelige investeringer og stor innsats fra kvinner og menn i Forsvaret for å gi Norge det forsvaret landet trenger. Vi skal leve med og forklare nordmenn at en større del av et mindre handlingsrom vil bli viet Forsvaret i årene som kommer. Det pålegger storting og regjering et stort ansvar som politiske myndigheter, og det pålegger Forsvaret et stort ansvar for gjennomføring av sitt oppdrag og for forvaltningen av store samfunnsressurser.

Det er nødvendig med denne satsingen framover av flere grunner. Det har vært nevnt her i dag:

- En mer uforutsigbar sikkerhetspolitisk situasjon gjør et godt og moderne forsvar enda viktigere.
- Det er behov for store investeringer i viktige kapasiteter og forutsigbarhet for disse: kampfly, ubåt, overvåkingsfly.

For å understreke at vi skal utvikle et forsvar i pakt med en tid da det skjer store endringer, skal vi forberede Forsvaret på å møte et enda bredere spekter av oppgaver i framtiden og må ruste for det: terror, cyber, internasjonale operasjoner, forsvar av norsk territorium, internasjonale operasjoner med NATO-allierte og FN-partnere, med et avklart folkerettslig mandat.

Arbeiderpartiet har lang tradisjon for å søke brede forlik når det handler om nasjonale interesser, og når de står på spill. Det har vi gjort også nå, men jeg legger ikke skjul på at det har vært krevende.

- Planen kom for sent, og det ga dårlig grunnlag for debatt.
- Høren var ikke ferdig utredet. Det ga et svakt bilde av en helhet som er så viktig.
- Det ble skapt usikkerhet om kalkylene for nedleggelser av baser og effektivisering. Det stilte spørsmål ved legitimiteten av viktige avgjørelser.

– Samarbeidspartiene har vært dypt uenige om den delen av avtalen som berører budsjettet for neste år. Det gjorde at saken trakk ut i tid og tok oppmerksomhet fra mange andre sentrale tema.

Likevel er det blitt enighet. Planen som vedtas i dag, er blitt betydelig forbedret gjennom behandlingen i Stortinget. Tre partier stiller seg bak. Det gir et bredt flertall av representantene, men som representanten Hareide sa, er det også enighet på viktige punkter fra partier som ikke er med på hele forliket. Det velger jeg å se på som positivt. Vi skyver mindre av regningen foran oss – det var et hovedkrav fra vår side – 390 mill. kr mer på neste års budsjett.

Et annet hovedkrav er at Hæren og Heimevernet ikke må bli stående på vent. Det klargjøres friske penger til å investere mer i bl.a. luftvern for Hæren og mer midler til trening i nord for Hæren.

Et tredje hovedkrav er et sterkere forsvar i nord, som bl.a. er reflektert gjennom at Kystjegerkommandoen skal bestå. Helikopterberedskapen på Bardufoss opprettholdes i påvente av landmaktstudien, og Hæren og Heimevernet styrkes, spesielt i nord.

Planen betyr smertefulle endringer for flere lokalsamfunn. Det er ikke nytt i Forsvarets historie i vårt land. Forsvaret vårt ser helt annerledes ut i dag enn det gjorde i tiårene vi har bak oss. Da synes jeg det er grunn til å si at tøffest rammet blir Andøy-samfunnet i Nordland. La meg si: Det smelter. Vi har klart og tydelig merket oss det lokale engasjementet.

Beslutningen er fattet basert på hva våre militære fagmyndigheter mener gir den beste forsvarsløsning og forsvarsevne over tid, til lavest kostnad. Jeg kan forsikre om at vi har boret og snudd steiner for å få fram de analysene, slik at de lever opp til de kravene. At de fagmilitære rådene er så tydelige, må veie tungt i en plan som handler om vår forsvarsevne. Her som ellers må økonomi veie tungt, ikke minst fordi vi trenger å frigjøre midler til den ventede landmaktstudien og Hærens evne.

Vi har sikret at det er enighet om ekstraordinære tiltak for å støtte Andøy-samfunnet gjennom en krevende omstilling. Dette vil Arbeiderpartiet følge opp ganske umiddelbart. Representanten Hareide ba regjeringen om å gjennomgå tallene og eventuelt komme tilbake til Stortinget om det skulle være nødvendig. Det har innstillingen slått veldig klart fast. Vi har gitt regjeringen et særlig oppdrag i å kvalitetssikre vurderingene og tallmaterialet som ligger til grunn for beslutningen i planen, og om nye gjennomganger endrer beslutningsgrunnlaget, har vi bedt regjeringen om å komme tilbake til Stortinget med en full gjennomgang i revidert budsjett i 2017. Det burde vært nødvendig for alle prosjekter, men det er særlig uthevet nå fordi Forsvaret har en historie med ofte avvik. Da trenger vi å få de opplysningene raskt og helst i god tid før våren 2017.

Trond Helleland (H) [13:34:59]: I dag markerer vi en viktig seier for forsvarsevnen. Et stort flertall i Stortinget har sluttet seg til hovedlinjene i regjeringens langtidsplan for Forsvaret. De tre største partiene, Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet, har inngått forlik, og Kristelig Folkeparti, det fjerde største partiet, har gitt tilslutning til de viktigste investeringene og grepene i langtidspla-

nen. Det er viktig i en tid da vi ser alvorlige endringer i våre nærområder og mye ny våpenteknologi.

Dagens enighet styrker beredskapen mot den terrorfaren som mange frykter. Forsvaret må styrkes og tilpasses det nye trusselbildet. Det gir et tryggere Norge. Russlands anneksjon av Krim og krigen i Øst-Ukraina var det få – om noen – som så komme da vi behandlet forrige langtidsplan. Det viser at vi er i en omskiftelig verden, og at vi trenger en høy beredskap.

Det viktigste for regjeringspartiene har vært å sikre Norge et forsvar med økt kampkraft og økonomisk bærekraft. Det vi investerer i, skal vi faktisk også kunne drifte, og det er noe av det viktigste i denne planen. Det sikrer trygghet om viktige investeringer i nye kampfly, overvåkningsfly og ubåter. Norges strategiske posisjon og store havområder fordrer at Norge tar sin rolle som NATO i nord på alvor. Det gjør vi med disse investeringene.

Under forhandlingene i Stortinget har partiene også blitt enige om å legge på ekstra midler til det som allerede er en historisk satsing på Forsvaret. Vi vil styrke Hæren og Heimevernet ytterligere. Det kommer i tillegg til de 6 mrd. kr i investeringer i landmakten som allerede lå inne i planen. De ekstra midlene og opprettholdelsen av Kystjegerkommandoen, som vi nå er enige om å tilføre langtidsplanen, gjenspeiler også et engasjement fra våre mange tilslitsvalgte i Høyre, i fylkes- og lokallag. Det er mange i vårt parti som har et stort og viktig engasjement for forsvarssektoren, og temaet var et av de viktigste på vårt landsmøte i vår.

Forsvaret har over lengre tid vært blant de sektorene som har hatt lavest vekst. Jeg er glad for at Arbeiderpartiet og regjeringspartiene tar de samme veivalgene – at vi har samlet oss i et bredt flertall for norsk forsvar, og at et stort flertall nå har forpliktet seg til å øke forsvarsbudsjettene i årene framover.

Det er gledelig at Arbeiderpartiet har vist seg konstruktiv i denne prosessen og nå bidrar til å sikre et solid flertall for viktige langsiktige investeringer som Forsvaret er helt avhengig av. Langtidsplanen som regjeringen la fram, vil sørge for at vi får det eksisterende utstyret i Forsvaret til å fungere, at vi får økt øving og trening. Samtidig har partiene blitt enige om grep som vil skuffe enkelte lokalmiljø. Spesielt på Andøya har dette brakt skuffelse. Da har jeg lyst til å understreke at komiteens flertall har lagt inn klare merknader og føringer for avbøtende tiltak på Andøya, som skal følges opp. Det er viktig å vise den solidariteten også med Andøy-samfunnet, som har stått opp for Forsvaret i så mange år.

Disse grepene er nødvendige fordi vi er nødt til å sette nasjonens hensyn og forsvarsevne først. Da kan ikke alt fortsette som før. Samtidig får vi en kraftsamling på Evenes, som vil bli svært viktig i årene framover. Langtidsplanen som vi nå er enige om, møter de sikkerhetspolitiske utfordringene på en offensiv og ansvarlig måte.

Jeg vil takke de andre partiene for å vise ansvar for å sikre Forsvaret kampkraft og bærekraft. I en tid da usikkerheten er større enn på lenge, er vår alliansetilknypning til NATO viktigere enn noen gang. At Norge også har svært gode relasjoner – ja historisk gode relasjoner – til sine viktigste allierte, som USA, Storbritannia, Tyskland og Frankrike, er også viktig. Samtidig er det nordiske samarbeidet også bedre utviklet og på et helt annet nivå enn under den kalde krigen.

Vi har et spesielt ansvar i nord. Det tar vi gjennom denne langtidsplanen. Jeg er glad for enigheten som er oppnådd. Det gir trygghet for framtiden. Det gir oss sikkerhet i en ny tid.

Harald T. Nesvik (FrP) [13:39:49]: Først av alt vil jeg bare få lov til å si at det er en veldig viktig sak vi nå behandler – ja kanskje en av de aller viktigste sakene Stortinget skal behandle i denne perioden. Dette dreier seg om å sikre bevilgninger og planverk for en rekke år framover, som skal si noe om retningen, om hvor Norge skal gå. Det er viktig for Fremskrittspartiet som et forsvarsvennlig parti at vi nå sørger for at vi får et nivå på bevilgningene og en struktur som tar oss inn i framtiden, og sørger for å finansiere det som vi har behov for. Dette var et av hovedelementene på Fremskrittspartiets landsmøte: å sørge for å sikre Forsvaret inn i en ny tid. Jeg har til og med funnet anledningen i dag så stor at jeg har tatt på meg høgskolens slips, nettopp for å markere at dette er Forsvarets dag her i denne salen.

Det er mange viktige ting som ligger her. Man har klart å få på plass et flertall, bestående av Fremskrittspartiet, Høyre og Arbeiderpartiet, som sikrer disse tre store kapasitetene. Norges kyst og Norges hav- og landområder er det helt vesentlig at kan overvåkes. Da trenger vi tilstrekkelig antall kampfly. Da trenger vi ubåter som vi kan bruke langs kysten vår i forsvaret av kystlinjen. Da trenger vi overvåkingsflyene våre og ikke minst nye overvåkingsfly, som skal sikre oss inn i den nye tiden. Derfor har dette vært viktig å få på plass.

I tillegg er jeg glad for at vi har fått på plass et forlik knyttet til budsjettet for neste år på forsvarssiden, med Kristelig Folkeparti og Venstre. Det sikrer en forbedring også innenfor dette. Det sikrer at Kystjegerkommandoen kan fortsette på Trondenes i tiden som kommer. Det sikrer at Hæren også neste år faktisk får betydelig økning i bevilgningene. Det samme gjør Heimevernet. Man sørger for at man opprettholder verkstedet i Horten. Ja, man sørger også for å opprettholde korpsvirksomheten, som også er en viktig kulturbærer. I tillegg styrker man Heimevernet, særlig knyttet til Troms og Finnmark spesielt. I tillegg er det slik at av og til slår også lokalpolitikeren inn, og det er kjekt å se at i hvert fall Setnesmoen også er sikret ett år til, fram til landmaktstudien ligger på plass.

Men det aller viktigste med denne planen er at man viser en retning, og med den retningen viser man også hvordan ting skal finansieres. Det er det som er det vesentlige: Vi må ha en trygghet for, og Forsvaret må ha en trygghet for, at det som vi putter inn i planen, også skal finansieres. Derfor er det viktig med den retningen og med den enigheten mellom Fremskrittspartiet, Høyre og Arbeiderpartiet, fordi det sikrer, også i årene som kommer, at det planverket som legges, også følges opp av kanskje – hvis vi er veldig uheldige – ulike regjeringsalternativ, selv om det som vi har i dag, selvsagt er det aller beste alternativet.

En ting som jeg har lyst til å komme litt inn på, som jeg mener har fått litt for lite fokus i debatten i dag, og som vi må ha mer fokus på framover, er cyberforsvaret. Det legges til rette for det, men jeg tror nok dessverre at for framtiden er det en av de ting vi kommer til å ha mye mer fokus på enn det vi har hatt fram til i dag. Det er ikke nødvendigvis slik dersom et land blir invadert i årene som kommer, at man først ser det ved at det kommer stridsvogner over

grensen. Det kan være at viktig infrastruktur ikke lenger virker, som at strømmen forsvinner, man har ikke vann etc., noe som kobler ut viktige samfunnsstrukturer. Det er grunn til å være oppmerksom på det.

En av de tingene som på mange måter er det mest såre for mange i dette planverket, er selvsagt Andøya og Andenes. Jeg har selv tjenestegjort på Andenes og bodde der i tolv måneder da jeg var i det militære. Jeg skjønner godt lokalbefolkningen og hvordan man ser på det som skjer. Derfor er det viktig for Fremskrittspartiet å sørge for å få på plass avbøtende tiltak. Derfor er det viktig at man sørger for å opprettholde flystripa på Andøya, slik at flyplassen kan være der. Det er en veldig viktig faktor for lokal-samfunnet. Derfor må vi sørge for at ATC, altså testsenteret, videreføres i årene som kommer. Derfor må vi sørge for å legge til rette for næringsutvikling. Vi har et særskilt ansvar for Andøy-samfunnet.

Marit Nybakk (A) [13:45:17]: I perioden 2001–2005 var jeg med på å bidra til to forsvarsforlik. Det var forlik mellom Arbeiderpartiet og Høyre-, Kristelig Folkeparti- og Venstre-regjeringen. Vi mente det var viktig og nødvendig med et bredt flertall for et bærekraftig forsvar tilpasset en ny sikkerhetspolitisk hverdag og uforutsigbare trusselbilder. Det høres kjent ut.

Forsvaret ble da omdannet fra et invasjonforsvar til et innsatsforsvar basert på færre baser og på enheter med høy kompetanse.

En langtidsplan for Forsvaret skal helst være utover den aktuelle stortingsperioden, være forutsigbar og sikre stabilitet og trygghet. Derfor er forlik viktig. Det har vi et ansvar for. Jeg vil gi ros til forsvarsministeren selv om hun som komitéleder og saksordfører i forrige periode – da var hun i opposisjon – sa nei til forlik fordi hun mente framlegget om landmakten ikke var konkret nok.

Et forsvar for de neste årene må være fleksibelt og mobilt nok til å møte raskt endrede utfordringer i de sikkerhetspolitiske omgivelsene. Det dreier seg både om våre nærområder og om den ustabile situasjonen rundt Middelhavet.

I Midtøsten og Nord-Afrika finner vi en rekke stater med liten eller ingen statlig kontroll, noe som har gitt grobunn og friområder for terrororganisasjoner, internasjonal organisert kriminalitet og menneskesmuglere. Krigen i Syria kommer stadig nærmere. Samtidig opplever vi nå usikkerhet knyttet til det transatlantiske samarbeidet, som har vært vår bærebjelke i 70 år.

Det er derfor behov for en styrket operativ evne og investeringer i nye kapasiteter for å stå rustet i en ustabil situasjon, men også for et økt sivilt–militært samarbeid i en antiterrorberedskap. Det må også være styrende for innretning på og dimensjonering av enkelte av Forsvarets kapasiteter.

Derfor er det viktig å ha en helikopterberedskap både på Bardufoss og på Rygge. Vi trenger helikoptre på Rygge som en del av en terrorberedskap for hovedstadsområdet for å frakte både spesialstyrker og politi. Men vi må også ha helikoptre til Hæren på Bardufoss. Ingen helikoptre blir derfor flyttet fra Bardufoss før nye helikoptre er på plass. Og Arbeiderpartiet vil ha nye helikoptre for Hæren på Bardufoss og vil ta dette opp både foran vårt landsmøte og etter stortingsvalget.

Andøya er vanskelig for oss. Nå skal regjeringen gå gjennom kostnadsberegningen og legge det fram til revidert nasjonalbudsjett, slik at vi kan se på de beregningene som er gjort – om de er riktige eller ikke.

Våre havområder er sju ganger større enn vårt landteritorium. Derfor trenger vi kampfly, derfor trenger vi ubåter, og vi trenger overvåkingsfly. Nordområdene er det viktigste strategiske området i utenrikspolitikken. Det gjelder ikke minst de nordlige havområdene.

Det er dessverre en gjennomgående forutsetning i proposisjonen – som vi er sterkt skeptiske til – at vedlikehold og andre sivile oppgaver skal settes ut til private. Dette styres trolig av en politisk ideologi, uten hensyn til sikkerhet eller hva slags firmaer som plutselig overtar renhold, vedlikehold og andre sivile oppgaver. Hvem skal egentlig håndtere gradert materiale? Hvem skal bevege seg i Forsvarets lokaler en sen kveldstid? Vedlikehold av sensitiv forsvarsmateriell kan virkelig medføre økt risiko.

I proposisjonen foreslås verkstedet i Horten lagt ned, et verksted som bl.a. server spesialstyrkene når de er på Vealøs. Jeg er glad for at vi gjennom forliket har sikret verkstedet. La meg legge til at verkstedene i Forsvaret stort sett er inntektsfinansiert. Og til slutt: Leveransene av stridsklart materiell – husk på at det er stridsklart materiell – er avgjørende for Forsvarets operative kapasitet. Det skal man håndtere på en bedre sikkerhetsmessig måte enn å sette det ut til litt tilfeldige private.

Regina Alexandrova (H) [13:50:30]: Vi er alle opp-tatt av en viss sikkerhet for å føle oss trygge. Det er ikke noe de fleste av oss tenker på i hverdagen, men vi har behov for sikkerhet i dagliglivet for å fungere, og vi har behov for sikkerhet for å ivareta statsmakten. Et lands viktigste oppgave er å beskytte sine innbyggere – forsvar er en av statens kjerneoppgaver.

En nedbygging av Forsvaret over mange år har medført at vi i dag ikke har den forsvarsevnen som svarer til vårt behov for forebygging, avskrekking og trygghet. Med den sikkerhetspolitiske situasjonen vi har i dag, er jeg ikke i tvil om at forsvarsevnen må styrkes. Da må vi ha et forsvar som kan møte de nye utfordringene med økt operativ evne, kampkraft og utholdenhet.

De sikkerhetspolitiske utviklingstrekkene viser at kriser kan oppstå raskt, og at behovet for å ha militære kapasiteter tilgjengelig for krisehåndtering med kort varslings-tid har økt.

Langtidsplanen har tatt tak i disse utfordringene, og forsvarsstrukturen tilpasses en ny sikkerhetssituasjon og nye trusselbilder. Mye av langtidsplanen for Forsvaret handler om å gjøre større deler av Forsvaret tilgjengelige og klare til innsats på kort varsel.

Langtidsplanen legger også opp til å bruke mer av Forsvarets penger på operativ virksomhet. Vi må bruke materiell, våpensystemer og personell på en slik måte at vi får mest mulig kampkraft.

Vi må se Forsvarets kapasiteter som en helhet for forsvaret av Norge – det handler ikke bare om hvor vi har militære avdelinger, men også om hvordan de er utrustet, og hvordan vi bruker dem.

Nordområdene er Norges viktigste strategiske innsatsområde: Norge er «NATO i nord» – og det forplikter. Den nye planen gir økt tilstedeværelse i nord fordi vi øker aktiviteten i alle forsvarsgrenene.

En satsing på etterretning, nye kampfly, nye ubåter og maritime patruljefly styrker Norges forsvarsevne, og mye av denne aktiviteten vil foregå i nord. Forsvarets tyngdepunkt har blitt flyttet nordover, og Nord-Norge har stått sentralt i norsk sikkerhets- og forsvarspolitikken siden krigen. Dette styrkes i denne langtidsplanen.

Økt seiling i nord medfører også økt aktivitet ved Sjøforsvarets base i Ramsund. Basen skal være maritim logistikkbase for overflatefartøy og ubåter, og videreføres som et øvingscenter for spesialstyrkene. Kystvakten videreføres på Sortland, og innfasing av nye NH90-helikoptre styrker kapasiteten til både Kystvakten og fregattene. Og ved at vi seiler mer i nord, viser vi tilstedeværelse og sikrer norsk suverenitet og våre suverene rettigheter.

Kystjegerkommandoen skal videreutvikles og knyttes tettere opp mot bl.a. Forsvarets spesialstyrker. De har høy tilgjengelighet, er eksperter på operasjoner i kystnære områder og videreføres som en viktig kapasitet for Nord-Norge.

Langtidsplanen legger opp til å utvikle Evenes som en godt beskyttet base både for kampfly og for nye maritime patruljefly. En videreføring av våre maritime overvåkingsfly sikrer god situasjonsforståelse langs kysten og styrker kapasiteten til overvåking av våre enorme havområder.

Med opprettelsen av et jegerkompani i Finnmark prioriteres økt tilstedeværelse, operativ aktivitet og beredskap. Grensevakten vil få bedre egenbeskyttelse, mobilitet og ildkraft.

Det satses betraktelig på hær og HV. Det skal øves og trenes mer, og det gjøres et stort løft med å ta inn etterslep på vedlikehold og økt beredskapsbehov. Det betyr at det blir mer materiell å øve og trene med, og samlet vil dette bidra til å øke beredskapen, utholdenheten og kampkraften.

Brigaden får endelig kampluftvern etter mange år uten, og landmaktstudien vil avgjøre den videre utviklingen for hær og HV, der mobilitet og reaksjonsevne blir en sentral del av utredningen, hvor behovet for helikopterkapasitet skal vurderes. Det er jeg glad for.

Det er på mange måter en merkedag i Stortinget. Det satses på økt forsvarsevne. Et stort flertall forplikter seg nå til å øke budsjettene betraktelig i årene framover. Det sikrer Forsvaret kampkraft og bærekraft – og det skal sikre et trygt Norge.

Kåre Simensen (A) [13:55:47]: Jeg vil begynne med å slå fast at dette er en viktig plan. Den er viktig for Finnmark, for Nord-Norge, for hele Norge og for det arktiske samarbeidet, men ikke minst for våre internasjonale forpliktelser. Forsvarets viktigste oppgave er det tidløse ansvaret for å ivareta vår suverenitet og våre rettigheter – et ansvar vi tar på det dypeste alvor.

Det var med en viss bekymring jeg registrerte regjeringens forslag til langtidsplan for Forsvaret da den endelig kom for sommeren. Her var det omlegging av retorikk, et mulig sporskifte i det sikkerhetspolitiske fundamentet, og til tross for regjeringens lovnad om et historisk løft var det få, om noen, organisasjoner som jublet og var fornøyd med satsingen. Derimot har vi i komiteen gjennom sommeren og høsten fått mange og grundige bekymringer når det gjelder retningen på forslaget og budsjettutviklingen – hva dette vil bety for forsvarsevnen, og ikke minst tall og grunnlag for de ulike forslagene – bekymringer som jeg

mener det var grunnlag for å lytte nøye til. Derfor er jeg glad for at vi har kommet fram til et kompromiss – et kompromiss som jeg mener gir en bedre løsning for morgendagens forsvar enn det som var utgangspunktet for regjeringen. Særlig fornøyd er jeg med at Hæren og Heimevernet er styrket, at det kommer i nord, og at det kommer spesielt Troms og Finnmark og Porsangermoen til gode. En sterk hær og et landsdekkende heimevern er og vil forbli kjernen i et balansert nasjonalt forsvar.

Jeg er svært tilfreds med at vi gjennom forliket sikrer Kystjegerkommandoen, som mange har vært inne på, og dermed sikrer en viktig del av vårt kystforsvar ved at vi opprettholder en viktig beredskap fra en meget kompetent avdeling i nord. Det er viktig for både Forsvaret, Hæren og beredskapen i nord at man er blitt enige om å videreføre Bell-helikoptrene etter dagens modell, noe som sikrer, støtter og øker beredskapen i hele landet. Jeg vil benytte anledningen til å si at Arbeiderpartiet er tydelig på at Bell eller nye helikoptre til Hæren også i framtiden skal være stasjonert på Bardufoss.

Vi som bor i nord, kjenner det kanskje ekstra godt på kroppen. Vi er «NATO i nord», selve grunnmuren for en trygg og stabil forsvarspolitik, samtidig som vi skal legge til rette for et godt og konstruktivt naboskap i nord, basert på tillit og forutsigbarhet. Derfor er jeg fornøyd med at komiteen har vektlagt den defensive dimensjonen gjennom å fokusere på at vi skal ha et krigsforebyggende terskelforsvar.

Som sagt er jeg glad for kompromisset, men samtidig: Det er et kompromiss. Det er noe som både jeg og Arbeiderpartiet må forholde oss til. Det er ikke tvil om at kompromisset endrer flere viktige forutsetninger i den langtidsplanen den rød-grønne regjeringen la fram for fire år siden. Vi vedtar i dag nye strukturer for Forsvaret. Vi har alle registrert engasjementet fra svært mange hold i et ærlig forsøk på å påvirke de vedtakene vi skal gjøre i dag – fra å bevare klarinettene til fortsatt drift på Andøya. Folk bryr seg fordi det handler om mennesker.

For å være litt personlig så har Andøya vært en svært vanskelig sak for meg også. Jeg hilser til ordføreren, som sitter på galleriet her, og sier: Vi har forsøkt å få det til, men det gikk ikke vår vei. Derfor er jeg veldig fornøyd med at komiteen er så tydelig på at vi er nødt til å gjøre det vi kan for at Andøya skal være et livskraftig samfunn også etter at det siste overvåkingsflyet har tatt av fra basen på Andøya.

Ikke minst er jeg fornøyd med at komiteen ber regjeringen kvalitetssikre de tallene som ligger til grunn for alle beslutninger i forbindelse med vedtakene i denne langtidsplanen. Jeg har også en klar forventning om at regjeringen gjør denne jobben på en grundig måte, og at regjeringen vil lytte til de mange spørsmålene og innsigelsene som har kommet. Jeg tror også det vil være smart av regjeringen å benytte seg av eksterne konsulenter for å sikre legitimitet til resultatet, noe jeg tror alle parter vil være tjent med. Jeg viser til at inneværende langtidsplan inneholder en klar retning og klare tiltak for Hæren og Heimevernet. Vi er nå enige om at det skal gjennomføres en landmaktstudie for å kvalitetssikre denne retningen og med den klare føringen at Hærens tyngdepunkt skal være i indre Troms og Porsanger og Sør-Varanger i Finnmark. Det er jeg svært glad for.

Jeg tror jeg må stoppe der, for tiden går ut.

Ole M. Thomassen hadde her overtatt presidentplassen.

Sverre Myrli (A) [14:01:05]: Forsvarsministeren sa i sitt innlegg tidligere i dag at verden har endret seg. Etter at jeg har hørt dagens talere fra Høyre og Fremskrittspartiet, vil jeg si at også forsvarsdebattene i Stortinget har endret seg. Og jeg vil legge til: til det bedre. Jeg synes vi har hatt en god debatt i dag: Mange viktige saker er berørt, det er stor enighet om mange ting, men også uenighet på enkelte punkter.

På fredag skal mange av oss på årlig sesjon i NATOs parlamentarikerforsamling, av alle steder, i Istanbul. Der kommer vi til å diskutere spørsmål som har med situasjonen i Tyrkia å gjøre, situasjonen i Syria, forholdet mellom NATO og USA, kampen mot ISIL, forholdet til Russland, og la oss ikke glemme situasjonen i Afghanistan – viktige spørsmål i en utfordrende situasjon for NATO-samarbeidet, faktisk en situasjon hvor det foregår krig i Europa, med det som skjer øst i Ukraina.

Gjennom snart 70 år har vi hatt kollektiv beskyttelse gjennom NATO-samarbeidet. Og vi kan si det som det er: USA har finansiert svært mye av NATO-strukturen. Den tida er forbi. Det har ikke noe med at Donald Trump har blitt valgt til president i USA – det vil kanskje forsterke det, tida vil vise – men i hvert fall de to siste presidentene i USA har sagt at Europa og de europeiske NATO-landene må ta større ansvar for egen sikkerhet. Det må vi gjøre. Vi må gjøre det som enkeltland, og vi må gjøre det de ulike NATO-landene sammen.

Mange, ser jeg, i det offentlige ordskiftet sier at nå må vi ha en plan B. Nei, det mener jeg ikke er riktig å si. Men vi skal tenke nytt innenfor NATO-samarbeidet. Derfor mener jeg det er riktig og viktig at vi utvikler det nordiske forsvarssamarbeidet. Der er vi til og med i den situasjonen at vi samarbeider med to land som ikke er NATO-land. Og jeg kunne tenke meg, når jeg hører forsvarsministeren også nevne nordisk forsvarssamarbeid, som jeg synes hun gjør litt for sjelden, at det var litt mer engasjement og litt mer innlevelse i det som har med nordisk forsvarssamarbeid å gjøre. Det er ikke nok kraft i det.

Jeg mener også at vi må ha et nærmere samarbeid med andre NATO-land som vi står nærmere politisk og sikkerhetsmessig – land som Danmark, land som Nederland, og i særdeleshet vil jeg trekke fram Tyskland. Derfor håper jeg når dagen kommer og det skal velges framtidige ubåter, at det blir et samarbeid med Tyskland og andre land som det er naturlig å samarbeide med om det prosjektet, fordi det er viktig både politisk og sikkerhetsmessig. Forsvarsministeren skal slippe å svare for hva slags ubåter vi kommer til å velge.

Mange har sagt at Andøya-saken er vanskelig. Det er den. Ikke nok med at Andøya er et luft fungerende samfunn, det er også en godt fungerende luftforsvarsbase. Det er argumenter for og argumenter imot nedleggelse og kraftansamling på Evenes, men skal vi samle på Evenes, må vi i alle fall være sikre på at i denne utbyggingssaken vil de økonomiske beregningene holde.

Det har vært en vanskelig sak, men jeg vil også si at helikopterspørsmålet har vært en vanskelig sak. Hæren trenger helikopter. Hæren i Troms må ha helikopter. Men også spesialstyrkene trenger helikopter. Jeg vil si at det hadde vært uansvarlig av Stortinget hvis vi hadde sett bort fra det

klare rådet vi har fått om at spesialstyrkene må ha helikopter. Derfor synes jeg vi har funnet en god løsning på det, at flertallet nå skisserer en god løsning.

Da må jeg si at jeg ble veldig overrasket tidligere i debatten når Venstres leder – om det var fordi hun ikke ville eller ikke kunne, vet jeg ikke – ikke kunne svare på hva som er Venstres løsning for å sikre at spesialstyrkene har helikopter. Jeg har også sett at Venstres Ola Elvestuen har svingt seg i det spørsmålet. Vi må få klarhet i hva Norges eldste parti mener om helikopterstøtte til spesialstyrkene. Så langt har vi ikke fått det. Mange av talerne har stilt spørsmål. Venstre har ennå ikke svart.

Presidenten: De talerne som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Elin Rodum Agdestein (H) [14:06:31]: I mer enn én generasjon har forsvarsdebatten vært preget av for stor sikkerhetspolitisk optimisme og for liten økonomisk realisme. Det har ikke vært balanse mellom oppgaver, struktur og økonomi i Forsvaret. Det er avdekket et vedlikeholdsetterslep, mangel på reservedeler, ammunisjon og beredskapslagre på om lag 2,5 mrd. kr. Slik kunne det ikke fortsette, og Høyre og Fremskrittspartiet startet snuoperasjonen straks vi kom i regjering i 2013.

Det nye trusselbildet og den alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen forsterker behovene og utfordringene ytterligere. Vi skal møte utfordringene med et sterkt og troverdig nasjonalt forsvar i kombinasjon med et tett og nært alliansesamarbeid. Vi skal styrke forsvarsevnen og i kombinasjon med beroligende tiltak bygge en troverdig forebyggende avskrekking – en ny normalsituasjon for Forsvaret.

I en krevende tid med økende regionale og globale sikkerhetstrusler trenger verden mer internasjonalt samarbeid og samhold, ikke mindre. Vi må ivareta våre sikkerhetsinteresser i fellesskap med våre venner og allierte og slå ring om de grunnleggende verdiene vi deler: frihet, demokrati, rettsstat og menneskerettigheter – verdier det er lett å ta for gitt, men som er under sterkt press.

Vi har i Norge basert vår forsvars- og sikkerhetspolitikk på allianseforpliktelsene i NATO og på et tett bilateralt samarbeid med vår viktigste allierte, USA.

Vi er «NATO i nord», beskytter av NATOs yttergrense, vi skal ha kontroll over all aktivitet i våre interesseområder og sikre suverenitetshevdelse territorielt og i havområdene gjennom økt tilstedeværelse, etterretning og situasjonsforståelse. Det legger denne langtidsplanen et solid grunnlag for.

Vi legger til grunn at de kollektive sikkerhetsgarantiene fortsatt gjelder, og at partnerskapet i NATO og mellom Norge og vår viktigste allierte, USA, ikke vil bli svekket. Samtidig må vi erkjenne at både Norge og Europa må ta mer ansvar for egen sikkerhet. Vi kan ikke forvente at andre land skal komme oss til unnsetning med mindre vi selv er villige til å prioritere grunnlaget for at det skal være mulig. Norge etterlater derfor ikke tvil om at vi står ved forpliktelsene våre som NATO-medlem, og at målet om å bruke 2 pst. av BNP til Forsvaret står fast.

Aldri før har det vært lagt fram en tilsvarende sterk langtidsplan for å styrke forsvar av landet. Økningen på 165 mrd. kr i perioden er et historisk løft. Gjennom forliket

og budsjettavtalen med Venstre og Kristelig Folkeparti er langtidsplanen blitt enda bedre.

Stortinget sikrer Forsvaret nødvendig forutsigbarhet gjennom langsiktige forpliktelser, uavhengig av skiftende regjeringer. Det er gjort en mengde krevende valg og endringer. Forsvarets behov har vært retningsgivende, og skal gi økt operativ evne, reduserte klartider og større kampkraft og sørge for at vi får mest mulig forsvarsevne ut av de samlede ressursene.

Med fasthet og styrke skal vi møte sikkerhetsutfordringene. Med et sterkt forsvar trygger vi Norge – alt vi har, og alt vi er – for framtiden.

Janne Sjelmo Nordås (Sp) [14:09:49]: Senterpartiet har vært, og er, en trofast forsvarer av folkeforsvaret, vernepliktinstituttet og Heimevernet. Norges trygghet avhenger av forsvarsviljen og kompetansen til det norske folk. Derfor er det så viktig for Senterpartiet å styrke vernepliktinstituttet og de strukturene i Forsvaret som holder opptaket av vernepliktige oppe. Skal Norge bestå som en selvstendig nasjonalstat, må det norske terskelforsvaret basere seg på norske soldater.

Regjeringen vil beslutte investeringer knyttet til sjø- og luftstridskrefter uten å ha klarlagt landmaktenes rolle. Man binder store drifts- og investeringsmidler til sjø og luft uten samtidig å se på hvordan Hæren, Heimevernet og forsvaret av kysten skal håndteres. Det mener Senterpartiet er svært uheldig. Alle forsvarsgrener må ses i sammenheng.

Senterpartiet foreslår at maritim luftovervåking skal videreføres og driftes fra Andøya. Evenes beholdes som QRA-base for F-35.

Det er mange sterke argumenter for videreføring av maritim overvåkingsfly fra Andøya, bl.a. for videreutvikling av Andøya Space Center og Andøya Test Center. Andøya Test Center bidrar til en betydelig alliert øvingsaktivitet i nord. I tillegg vil man ved flytting av overvåkingsfly til Evenes måtte bygge opp så godt som alt av det som trengs for å huse overvåkingsflyene på Evenes. Derfor mener Senterpartiet at en delt løsning mellom Andøya og Evenes er det beste, eller for å si det som pensjonert flaggkommandør Jacob Børresen har sagt det:

«Andøya er et unikt godt tilfelle der distriktpolitisk og militærpolitiske hensyn er perfekt sammenfallende. På Andøya bor de aller fleste som jobber på flybasen og i flyene. Dette gir basen en svært god beredskap som ikke vil bli like god om de ansatte tvangsflyttes til Evenes og må bosette seg spredt ved enten Narvik, Harstad eller andre steder.»

Flytting av lufthavna i Bodø ser Senterpartiet på som svært positivt, og det er viktig at det sikres finansiering, slik at planene for å bygge ny flyplass kan realiseres.

Videre må Generalinspektøren for Luftforsvaret flyttes til Reitan, i tråd med Stortingets vedtak i forrige langtidsplan. Det er et stort paradoks og et problem at Stortingets vedtak ikke blir gjennomført.

Margunn Ebbesen (H) [14:12:57]: I dag stadfester Stortinget med stort flertall de store linjene i langtidsplanen for Forsvaret.

Dette er en langtidsplan som er viktig for framtiden til norsk forsvarsevne. Ikke minst er dette en langtidsplan som også styrker og øker forsvarsaktiviteten i nord. For-

svaret er i dag ikke tilpasset de utfordringene de står overfor for å bidra til å sikre din og min trygghet.

Gjennom denne planen er det en historisk økning i forsvarsbudsjettene for årene framover. Økte budsjetter og tilpasninger i struktur gir økt seiling i nord. Dette vil medføre økt aktivitet ved Sjøforsvarets base i Ramsund. Basen skal være maritim logistikkbase for overflatefartøyer og ubåter og videreføres som et øvingscenter for spesialstyrkene. Et nytt logistikkfartøy vil øke utholdenheten i operasjoner i nord. I tillegg videreføres Sjøforsvarets kystvaktbase og Kystvaktens ledelse på Sortland. Innfasingen av NH90, økt utnyttelse av de helikopterbærende fartøyene og anskaffelsen av nye havgående kystvaktfartøy bidrar til at Kystvakten får økt kapasitet i de nordlige havområdene.

Jeg har registrert at det fra ulike hold, også innenfor Forsvaret, kommer ulike signaler om behovet for beskyttelse av baser med luftvern. Jeg har tillit til både forsvarssjefen og Forsvarsdepartementet når de legger fram hvordan dette skal løses for framtiden. Dette er fagmilitære vurderinger som er gjort ut fra det moderne trusselbildet. Derfor må kampflybasen være godt beskyttet med moderne luftvern. Med den styrkingen og kraftsamlingen som skjer rundt Evenes, vil vi få en godt beskyttet base både for kampfly og for de nye maritime patruljeflyene. Basen på Evenes er planlagt med et fast belegg på opp mot 600 ansatte og 300 vernepliktige soldater, i tillegg til både kontinuerlig og periodisk tilstedeværelse av personell fra andre baser. Etableringen medfører, på tross av at Andøya flystasjon legges ned, en vesentlig økning av aktiviteten i Ofoten-regionen, og det tror jeg det er verdt at vi snart begynner å merke oss.

Når det er sagt, skjønner også jeg at en slik framtidsrettet plan også innehar noen negative konsekvenser, og jeg tenker da spesielt på Andøya. Da er jeg glad for at regjeringen, og nå Stortinget, er så tydelige på at regjeringen må stille opp med kompenserende tiltak. Dette vil jeg ha et sterkt fokus på framover i lag med både et framoverlent politisk miljø og et framoverlent næringsliv i regionen.

Svein Roald Hansen (A) [14:15:56]: Det er bred enighet om det meste i denne langtidsplanen. Den varsler en enda sterkere vekst i bevilgningene i forsvarsbudsjettene framover enn det vi har hatt i årene bak oss. Jeg tror vi bør erkjenne at det kan bli krevende – men det er nødvendig.

Likevel: Jeg har lyst til å advare mot at man blir litt for euforiske, slik som representanten Øyvind Halleraker etter min mening ble da han sa at vi «bygger opp igjen landets forsvarsevne». Vi har styrket landets forsvarsevne hele det siste tiåret. I 2005 var forsvarsbudsjettet på under 30 mrd. kr. Neste år blir det på over 50 mrd. kr. Det er en økning på over to tredjedeler. I disse årene er det investert i nytt utstyr, fra kokekar og ski til fregatter og nye jagerfly. Hæren er styrket. Det er ikke nå vi starter å bygge opp igjen landets forsvarsevne. Det startet vi med da vi gikk i gang med den store omstillingen av Forsvaret fra århundreskiftet, fra et invasjonforsvar til et innsatsforsvar. Så er det fortsatt behov for endringer og omstilling, i lys av den sikkerhetspolitiske situasjonen, den teknologiske utviklingen og økonomiske utfordringer.

Jeg sier dette fordi jeg tror vi skal være litt edruelige i debatten om Forsvaret. Vi har fått mange reaksjoner i det siste hvor det ofte brukes betegnelser som kan tyde på at

det er en uro hos mange som det etter mitt skjønn ikke er grunnlag for. Det er helt avgjørende at vi får økonomisk sett bærekraftige strukturer. Hvis ikke undergraves den militære forsvarsevnen. Nødvendige omstillinger utsettes i noen av de alternative forslagene her. Da blir de mer omfattende, og ofte mer smertefulle, når de må tas. Mellompartienes opplegg innebærer å gå i denne fella. De frykter at den effektiviseringen Forsvaret selv skal bidra med, er for optimistisk – og den er krevende. Men samtidig vil de beholde flere av basene. Det krever mer penger og gjør effektiviseringen enda mer utfordrende. Likevel foreslår verken Venstre eller Kristelig Folkeparti mer penger til Forsvaret i sine alternative budsjetter, og det gjenstår å se hva Senterpartiet foreslår. Man har varslet en økt bevilgning.

Jeg er også glad for enigheten om at vi skal sikre tilstrekkelig helikopterstøtte til spesialstyrkene, som jo er Hæren i sør, og at det også skal sikres nødvendige helikoptre til Hæren i nord. Det kan hende denne studien vi skal ha, tilsier at de helikoptrene skal være av en litt annen og kanskje bedre kapasitet enn det Bell-helikoptrene er.

Hårek Elvenes (H) [14:19:26]: Høydepunktet på det forsvarspolitiske området i stortingsperioden er behandling av langtidsplanen. Problemet med behandlingen av de siste langtidsplanene har vært at høydepunktet har blitt veldig kortvarig. Gapet mellom mål, midler og de oppgavene som Forsvaret etter hvert var i stand til å løse, ble større og større. Daværende statsminister, Jens Stoltenberg, sa i 2009 at omstillingen i Forsvaret er så godt som gjennomført, vi har et forsvar som strutter av tillit. Slik var det dessverre ikke.

Denne regjeringen gikk til verket og fikk avdekket tingenes tilstand i Forsvaret raskest mulig etter at man inntok regjeringskontorene. Det fagmilitære rådet fra forsvarssjefen ble fremskyndet. Det var et illevarslende råd, men det var et meget godt råd. Rådet var tindrende klart: Fortsetter man med de samme bevilgninger til Forsvaret, går man mot en styrt avvikling. Forsvaret var altså i ferd med å gå mot kanten av stupet.

Statens viktigste oppgave er å beskytte landet og trygge innbyggerne. Denne langtidsplanen tar statens oppgave på dypeste alvor. Vår forsvarsevne er kombinasjonen av vårt nasjonale forsvar og det NATO kan bidra med. Norge er NATO i nord.

Med våre enorme havområder, som er syv ganger vårt landområde, sier det seg selv at vi må ha et sjøforsvar og maritime kapasiteter som er i stand til å drive overvåkning og suverenitetshevdelse, skal vi ha den nødvendige forutsigbarhet og kunne treffe de riktige tiltakene militært og på det forsvarspolitiske området. Derfor investeres det nå i nye ubåter, i nye overvåkningsfly og i nye kystvaktfartøy. Det er helt nødvendig. Det er en oppgave som Norge selv må ivareta 365 dager i året, det er ikke noe vi kan overlate til våre allierte. Det ville blitt oppfattet som en trussel av vår store nabo i øst. Men skal vi ha et forsvar, må vi ha et forsvar som har forsvarsgrener som er så sterke og så balansert mot hverandre at de kan samvirke. Derfor investeres det i fireårsperioden 6 mrd. kr ekstra til Hæren, og Hæren ligger inne med 20 mrd. kr i 20-årsperioden.

Til slutt: Jeg ser at tiden er i ferd med å løpe fra meg, men jeg må nesten komme tilbake til min egen replikk til Venstre. Jeg bare konstaterer at Venstre ikke har noe svar

på hvordan transportstøtten, helikopterkapasiteten til spesialstyrkene og beredskapstroppen skal styrkes. Det er et oppfølgingspunkt fra Gjærv-kommisjonen som det er umåtelig viktig at regjeringen følger opp.

Liv Signe Navarsete (Sp) [14:22:51]: Når me les framlegget til langtidsplan, kan ein undre seg på om me som bur på Nord-Vestlandet, ikkje har same krav på tryggleik som andre i Noreg. Det burde me ha, men det ser ikkje ut til at regjeringa meiner det. Ein går jo laus på nedbygginga av Heimevernet allereie i statsbudsjettet for 2017, og ein vil avvikle HV-11. Heldigvis har Venstre brukt den politiske kapitalen sin til å hindre at det skjer, dvs. til å utsetje at det skjer, og så får ein jobbe godt i mellomtida.

Sjøheimevernet vert dessverre lagt ned, og ein vil òg ta bort korvettane. Det betyr at kysten vert svekt. Eg sa litt i hovudinnlegget mitt om kor stor kapasitet ein meiner ein skal ha på å drifte Sjøforsvaret, slik at det skal vere 80 pst. av tida i drift. Det er ingen som trur at det er mogleg, og eg trur at kystbefolkninga vil få eit svekt forsvar. Dersom me ser det i samanheng med politireforma, meiner eg at me òg får svekt tryggleik. Riksrevisjonen har sagt at korkje politiet, Justis- og beredskapsdepartementet eller Forsvarsdepartementet gjer jobben sin når det gjeld objektsikring, og me veit at mange av dei objekta som skal sikrast, òg ligg langs kysten og utanfor kysten.

I dag har me høyrte representantar frå Arbeidarpartiet, Høgre og Framstegspartiet i flokk og følgje gå opp her og seie kor triste og leie seg dei er, og kor frykteleg det er å leggje ned Andøya flystasjon. Vel, ein behøvde faktisk ikkje gjere det, dersom ein synest det er så trist. Ein kunne faktisk utsett det, for det er ikkje noko hastverk. Ein har ikkje gjennomført det prosjektet ein burde gjort, eit luftvernprosjekt, for å få dei reelle kostnadene på bordet. Det verkar etter dagens debatt som at ein trur ein kan forlate Andøya – 11,5 millionar m² areal og 95 000 m² bygg – utan at det skal koste noko. Så skal ein oppretthalde flystripa for å sikre at Andøya Test Center kan få bruke ho og dei andre fasilitetane. Heng dette på greip?

I tillegg veit me òg ganske så sikkert at det kjem til å verte ein langt større kostnad enn det ein vart førespegla for Evenes. Ein burde lært av Ørlandet, ein burde lært at her treng ein langt betre og sikrere fakta. Me meinte at det var greidd ut opp og ned og i mente, men me ser at det sprekk som berre juling.

Eg skulle ynskje at det var eit enda breiare fleirtal i denne salen i dag, men det verkar som at nokre prestisjeprosjekt var så viktige at det ikkje var mogleg å gi seg på det i forhandlingane. Dessverre var eitt av dei Andøya.

Kjell-Idar Juvik (A) [14:26:10]: Dagen i dag er en trist dag for mange, ikke minst for Andøy-samfunnet. Selv om det skal gå 4–6 år før de nye maritime overvåkingsflyene er på plass på Evenes, vil dette få konsekvenser fra dag én for Andøya. Det er bra at man valgte å opprettholde de maritime overvåkingsflyene, men skuffende at de ikke ble værende på Andøya.

Som nordlandsrepresentant er jeg selvsagt glad for satsingen i Ofoten, det er bare sånn at skuffelsen i dag overgår gleden.

Det har vært, og er, store diskusjoner om grunnlaget denne beslutning er tatt på, holder mål økonomisk. Når

man valgte ikke å utsette denne avgjørelsen, er jeg fornøyd med at vi har fått med en klar forutsetning i innstillingen, og jeg siterer:

«Komiteen viser til at det er reist spørsmål ved det økonomiske beslutningsgrunnlaget knyttet til deler av langtidsplanproposisjonen, herunder samlingen på Evenes og Værnes. Dersom det fremkommer vesentlige endringer i beslutningsgrunnlaget, legger komiteen til grunn at regjeringen kommer tilbake til Stortinget i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett våren 2017 med en oppdatering.»

Alle i denne salen er enige om at av forslagene som foreligger, er nedleggelsen av Andøya flystasjon det som gir de mest negative konsekvensene for berørte lokalsamfunn. Det er nå viktig at vi alle er med på å legge til rette for at Andøy kommune skal ha gode forutsetninger for å omstille og videreutvikle seg etter nedleggelsen av flystasjonen. Denne jobben må starte nå. Jeg har registrert at Nordland fylke allerede er i kontakt med kommunen, og at man krever straktiltak. Jeg mener også at et av tiltakene må være at vi som en del av omstillingen tilfører Andøy-samfunnet statlige arbeidsplasser. Jeg mener også at man må finne en snarlig løsning for fiskerihavna på Andøya.

Jeg viser også til at det i innstillingen er klare formuleringer fra flertallet, som forplikter. Jeg siterer noen av dem:

- «regjeringen tar et helhetlig ansvar for å ivareta Andøy-samfunnet»
  - «legges til rette for ekstraordinær statlig innsats og bevilges midler»
  - «i perioden frem til 2020 legger til rette for en målrettet omstilling med sikte på i størst mulig grad å minimere de negative effektene»
  - «Andøya flyplass opprettholdes også etter 2020, med en rullebanelengde som gjør det mulig for ATC å basere sin drift på at store fly fortsatt kan lande på Andøya. Komiteen legger videre til grunn at Forsvaret ved spesielle anledninger kan støtte ATC der militær tilstedeværelse er en forutsetning for gjennomføring av aktiviteten».
  - «utrede etablering av et nasjonalt kompetansesenter for droner/ubemannede farkoster, der Andøya Space Center og Andøya Test Center vurderes som en mulig lokalisering»
- Ikke minst forlenges Forsvarets rammeavtale til 2026 og ut over det.

Jeg forventer derfor at vi ser denne satsingen allerede i budsjettet for 2017 og i transportplanen som kommer til våren.

Trine Skei Grande (V) [14:29:37]: Jeg rakk ikke innom budsjettet i mitt hovedinnlegg, men jeg må bare – både ut fra hvem som har tegnet seg, og hvem som akkurat har hatt ordet – si at Arbeiderpartiets krokodilletårer for Andøy-samfunnet har jeg ikke veldig stor respekt for. Hvis det hadde vært viktig for Arbeiderpartiet å sikre Andøya, hadde det vært et klart flertall i denne salen. Det vet Arbeiderpartiet godt.

Venstre har hatt muligheten til å påvirke ved at vi nå er en del av budsjettenigheten, og vi kan bruke budsjettet til å få gjennom noen av de for oss viktige sakene. Overordnet har det handlet om at vi ikke skal legge ned viktige hær- og heimevernsstrukturer før vi har landmaktstudien

på plass, sånn at vi beholder de strukturene vi har, inntil vi ser helheten. Det mente vi var svakheten ved regjeringens budsjett, nemlig at man foregrep en del av de vedtakene der man egentlig har trykt på pauseknappen.

For oss var det viktig med kystjegere, med en del investeringer til Hæren og Heimevernet, og med utdanningsreformen, at den også blir sett som en helhet, og at man ikke foretar den massive nedleggelsen.

Så det er helt klart at dette kan bli en valgkampsak, en sak som også kommer til å gripe inn i valget. Jeg tror det skal stor kreativitet til i denne salen hvis man skal danne regjering og komme utenom alle de tre sentrumpartiene for å få til det.

Det siste jeg har vært opptatt av, som ikke direkte påvirker vår militære del, er musikkorpssene. Jeg kan røpe at jeg har hatt en personlig kampanje på gang mot forsvarsministeren; ved enhver offisiell situasjon har jeg lent meg fram mot forsvarsministeren og påpekt: Hvordan hadde dette blitt uten korps? For meg handler korpssene også om en del av Forsvaret, for det handler om en del av moralen, om en del av kulturen og om den tradisjonsbærer som ligger i Forsvaret vårt. Vi har falt ut av merknaden om musikkinspektøren, som SV står alene om, og som vi gjerne skulle vært med på, men vi må finne noen gode løsninger for musikkorpssene framover som gjør at denne kampen ikke må kjempes hver gang. Jeg tror dette er tredje gangen jeg holder på med dette i min tid i Stortinget. Vi må lage noen forutsigbare og klare rammer, som gjør at det kan være forutsigbart for folk som jobber i dem, og at dette ikke er en diskusjon i hver eneste langtidsplan eller ved hver eneste viktige merkestein i Forsvarets historie.

Så må vi huske at hele det kulturalarbeidet som ligger bak både korps, kunst og museene våre, er viktige formidlere av de verdiene som vårt forsvar bygger på.

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [14:32:53]: Forsvarssjefen har noen meget lesverdige kommentarer til regjeringens langtidsplan for Forsvaret. Jeg synes det er verdt å merke seg at forsvarssjefen betegner langtidsplanen som «et historisk økonomisk løft i 20-årsperioden» og dessuten «fremmer en plan i langsiktig balanse». I sum mener forsvarssjefen at dette «legger grunnlaget for å kunne utvikle et forsvar som er i stand til å løse de pålagte oppgavene».

Men vi skal også merke oss at forsvarssjefen også har kritiske kommentarer, som er vel verdt å lytte til. De gjelder ikke minst regjeringens forslag om å vedta en rask gjennomføring av en stor utdanningsreform i Forsvaret. Forsvarssjefen skriver følgende, på side 119 i proposisjonen:

«Min anbefaling var å vente med strukturelle endringer inntil Forsvaret har implementert ny militær ordning og erfaringer med denne var kartlagt. Regjeringen anbefaler imidlertid en omfattende omlegging av utdanningssystemet uten at erfaringer av ny militær ordning foreligger og tilsynelatende uten at konsekvensen av løsningen er grundig vurdert.»

For det første: Forsvarssjefen vil vente med en omlegging inntil Forsvaret har fått erfaringer med ny militær ordning. Men det er en enda sterkere melding når forsvarssjefen til og med slår fast at regjeringen foreslår en omfattende omlegging av utdanningssystemet «uten at konsekvensen av løsningen er grundig vurdert».

En bør helst vite konsekvensene når en foreslår så omfattende endringer av utdanningssystemet som regjeringen har lagt opp til i langtidsplanen. For egen del velger jeg å understreke forsvarssjefens anbefaling på dette punktet og støtter dette: Først få en grundig vurdering av konsekvensene av foreslått omlegging. Og så: Før vi vedtar en så omfattende utdanningsreform, burde omleggingene og konsekvensene bli presentert i en egen sak for Stortinget. Vi må vite hva vi gjør, når vi endrer noe så viktig som Forsvarets utdanningssystem, og ikke la en sånn fundamental endring slippe gjennom uten en grundig konsekvensanalyse.

Derfor bør Stortinget i dag vente med å vedta en utdanningsreform en ikke har en grundig konsekvensvurdering av. Og derfor støtter vi i Kristelig Folkeparti ikke et vedtak om å nedlegge Kjevik. Kristelig Folkeparti vil stemme imot dette forslaget i dag.

Ketil Kjenseth (V) [14:36:02]: Dette er en stor debatt om lange linjer, men det er også en svært viktig debatt. Jeg synes nok vi bruker litt lite tid på egne fortrinn og mye tid og ressurser på avhengigheten av andre. Det er klart NATO er vår viktigste allierte og en helt nødvendig aktør for å ivareta det norske forsvaret og sikkerheten i vårt land. Derfor er diskusjonen om hvordan en bruker pengene, ganske viktig, og heldigvis har Venstre pådratt seg en debatt om det. Det var jo også ønsket med å komme med en alternativ prioritering. Heimevernets rolle er et av fortrinnene i et langstrakt land der kjennskapet til eget land er viktig. Derfor har det vært en høy prioritet for oss, men også landmakta og Hærens rolle og hvordan de kan spille på hverandre.

Debatten om helikoptre har vært en del av diskusjonen om hvordan en finansierer dette alternativt. Det er litt vanskelig å forstå det rommet fra 2016 til 2020, hvorfor en salderer Hæren med helikoptre på Bardufoss og ikke øker den sivile tryggheten og beredskapen på Østlandet i den perioden, fram til 2020, for den må åpenbart være for lav. Hva har regjeringa tenkt å gjøre med det? Det står igjen som et ganske stort spørsmålstegn her nå, hvor en ikke avviker på Bardufoss, men har en ambisjon om å bygge opp Rygge.

Så må jeg en tur innom mitt eget valgdistrikt. Fra Oppland har det ikke vært så mange talere her, men det digitale skytefeltet vi er i ferd med å vedta nå, skal etableres og bygges opp og bli et stort satsingsområde, cyberforsvaret, og det er viktig at det nå finner sin forankring på Jørstadmoen. Det har vært mange kamper opp gjennom årene for å etablere det, det er mange motstridende interesser. Men det er viktig at det kommer på plass, at vi får den ledelsen til å bygge opp det cyberforsvaret, som vi så sårt trenger, også fordi vi bygger opp annen sivil cyberkompetanse i samme region, knyttet til Center for Cyber and Information Security ved NTNU på Gjøvik. Det er en viktig kompetanse som bygges opp i den regionen. På Nordisk råds siste sesjon for fjorten dager siden var det en interessant debatt om nødvendigheten av det i alle land. Her kan vi samarbeide mer i Norden, vi kan også samarbeide mer sivilt. Det er viktig å spille på den sivile kompetansen og kapasiteten uten at vi nødvendigvis er medlemmer av NATO og EU parallelt, men landene kan samarbeide.

Lisbeth Berg-Hansen (A) [14:39:25]: La meg starte med å si at jeg er glad for at Arbeiderpartiet gjennom for-

handlingene med regjeringen har bidratt til å styrke en viktig satsing på Forsvaret i nord. Det er i nord man må ha det skarpeste blikket festet. Det har ikke regjeringens forslag – til tross for at forsvarsministeren i sitt innlegg i dag sa: «Vi er NATO i nord.»

Allikevel kan jeg ikke legge skjul på at jeg er skuffet i dag. Som politikere har vi også ansvar for konsekvensene av de vedtakene vi fatter som berører lokalsamfunn. I innstillingen vises det også til at det tiltaket som får størst negative konsekvenser, er nedleggelsen av flystasjonen på Andøya. Jeg føler inderlig med innbyggerne i Andøy kommune. Derfor er det også særdeles viktig at beslutningsgrunnlaget kvalitetssikres. Det må ikke hefte tvil ved det når regjeringen kommer tilbake til Stortinget senest i revdert budsjett.

Minst like viktig er det at man setter i gang med det jeg vil kalle øyeblikkelig omstilling. Det verste som kan skje, er at kompetanseflukten starter nå. Derfor forventer jeg, særlig med bakgrunn i Venstres og Kristelig Folkepartis engasjement for Andøya, at man allerede i budsjettforliket for 2017 finner tiltak for Andøy-samfunnet.

Det ene er å reversere regjeringens forslag til reduksjon i deltakelsen i ESAs frivillige romprogram. Jeg anbefaler budsjettkameratene å følge opp Arbeiderpartiets forslag om å doble bevilgningen til følgeforskning. Det vil være et viktig bidrag til Andøya. Det andre jeg forventer, er at oppstart og utbedring av Andøy havn kommer inn i budsjettforliket for 2017. Dessverre ser vi at fylkeskommunen, som er en viktig aktør, får kuttet sin bevilgning av regionale utviklingsmidler – penger det hadde vært nyttig å ha.

Så registrerer jeg at Venstre er opprørt over at jeg har sagt at de kunne ha reddet Andøya hvis de hadde villet. La meg ta dette i rekkefølge. Punkt nummer 1: Det var regjeringen som foreslo å legge ned Andøya. Det er altså Venstre som har vært med på å innsette denne regjeringen. Hvis Andøya var viktigst for Venstre, kunne de ha fortsatt i forhandlingene – i stedet for å ta en timeout, gå ut av rommet – og da satt Andøya øverst. Jeg konstaterer bare det faktum at de ikke gjorde det.

André N. Skjelstad (V) [14:42:35]: Nådegaver er så mangt. Noen ganger overgår også frekkheten det. Hvis Arbeiderpartiet hadde villet berge Andøya, hadde det faktisk vært flertall for det. Det er det ingen som helst tvil om.

Men det er lenge siden det har vært en debatt som har vært så stor som debatten om det norske forsvaret denne høsten. Og som en som tidligere har vært kledd i grønt, synes jeg det er gledelig at ingen partier i denne sal faktisk kutter i bevilgningene til Forsvaret – selv om det er forskjellige prioriteringer. Om dette er en oppvåkning knyttet til at vi er inne i en ny tid der bastionforsvaret kanskje kryper litt inn over oss, synes jeg i hvert fall det bør nevnes at det på mange måter er en merkedag, selv om det er forskjellige prioriteringer som gjøres.

Det synes jeg er betryggende på mange måter, men det ligger også noen bekymringer i dette. Noen av bekymringene går på det at Forsvaret også har et samfunnsperspektiv – som at samvirkeprinsippene ikke bare kan være gjeldende mellom forsvarsgrener, men også overfor det sivile. Derfor var det også med undring jeg så hva som skjedde i forbindelse med flystasjonen på Andøya. Jeg syntes det

var merkelig, da man faktisk hadde mulighet til å videreføre den.

Det forundrer meg også, som mange har påpekt, dette med helikoptrene på Bardufoss, som det faktisk var mulig å videreføre – og når enkelte partier, som Arbeiderpartiet, kommer inn i rommet, så videreføres det faktisk ikke. Her synes jeg at en burde ha klart å være tydelig, hvis en faktisk ønsket det, og jeg mener at dette også er viktig med hensyn til landmakten i nord.

Uansett: Norge skal og må være en aktiv bidragsyter til NATO, og da trengs selvfølgelig kapasiteter som både fly og fartøyer. Det som man, etter min mening, på mange måter setter på vent i den LTP-en som ligger foran oss, og som blir vedtatt i dag, er landmakten. Jeg mener det går noen klare paralleller til hvordan en tenker landmakt over tid, ikke minst når det gjelder det folkeforsvaret som er tuffet på vernepliktsforsvaret. I beste fall kan man si at landmakten er bærekraft minus etter denne dagen, og det bekymrer meg, for vi har i mange tilfeller sett at det å skyve ting foran seg ikke er bærekraftig.

Øyvind Korsberg (FrP) [14:45:51]: Jeg er glad for at det er en bred enighet om det meste i langtidsplanen for Forsvaret. Jeg vil gi ros både til saksordføreren og dem som har forhandlet fram denne enigheten, men jeg vil gi størst ros og honnør til regjeringen og statsråden som har lagt fram denne langtidsplanen. Den er lagt fram i en svært krevende tid med store endringer og der det er store utfordringer ved å ivareta vår sikkerhet og trygghet ute og hjemme.

Jeg har vært med som innvalgt representant siden 1997 og behandlet noen langtidsproposisjoner og -meldinger, men vi har aldri hatt et så urolig bakteppe og uklart farvann som vi har denne gangen. Det synes jeg man skal reflektere litt over, hvis det er noen som føler at de har lyst til å kritisere regjeringen for at denne planen kommer for sent, og at den ikke har alle elementer i seg. Den har i alle fall fanget opp den tiden vi står oppe i.

Et annet bilde er at denne gangen har faktisk denne forsvarssaken interesse i riksmidlene – sånn har det ikke vært tidligere. Bare for å gi et annet lite bilde på hvordan ting endrer seg: I fjor sommer sto jeg i Pasvik og kikket østover. Vi så ingenting – det var for så vidt fredelig og rolig. Tre måneder senere er hele verdens øyne rettet mot nettopp den grensen. Det forteller hvor vanskelig og vrient det er.

Det er selvfølgelig enkelte ting i langtidsplanen som får mer oppmerksomhet enn andre. Andøya er et sånt eksempel. I februar var jeg på Andøya og besøkte dem, og slo fast at jeg støttet at Orion skulle bli på Andøya. Det gjør jeg ikke i dag – rett og slett fordi jeg har fått et helt annet, helhetlig bilde av Forsvaret. En forsvarsfaglig vurdering for å flytte fra Andøya støtter jeg fullt ut. Derfor er jeg veldig glad for at man tar vare på Andøy-samfunnet så godt som man gjør i de merknadene som ligger i innstillingen, og jeg vet også at de kommer til å bli fulgt opp. Det er stor tverrpolitisk enighet, og da liker jeg egentlig ikke det svarteperspillet som enkelte prøver å få fram, om hvem som har skylden for nedleggelsen av Andøya flystasjon. I respekt for det samfunnet og den muligheten dette kommer til å gi dem på sikt, forventer jeg at disse omkampene stopper når denne debatten har endt her i salen.

Dag Terje Andersen (A) [14:49:02]: Jeg må si meg enig med foregående taler, representanten Korsberg, når han sier at denne langtidsplanen kom for sent og den inneholdt ikke alt det en langtidsplan skal inneholde. Men med utgangspunkt i det, er jeg glad for at det ble funnet en løsning der en gjennom forhandlinger mellom regjeringspartiene og Arbeiderpartiet har kommet fram til en helhet som er betydelig forandret i forhold til det regjeringa la fram.

Det er viktig at våre langsiktige planer for forsvarsutviklingen tåler regjeringsskifter og er forutsigbare og stabile over tid.

Det at vi forhandlet, har jo også gjort at Arbeiderpartiet har fått innflytelse over innholdet og får ansvar også for det som ikke er av det mest populære. Men jeg er glad for den innflytelsen Arbeiderpartiets forhandlinger har gitt for oss i Vestfold. Flere har alt vært inne på musikkorpsene, og for vår del gjelder det spesielt marinemusikken. I den sammenheng viser jeg til den meldinga som tidligere statsråd Anne-Grete Strøm-Erichsen la fram, som het «Kultur å forsvare», som virkelig understreket den betydningen Forsvarets brede kultur – herunder korpsene – har for kontakten mellom Forsvaret og sivilsamfunnet og sånn sett også for forsvarsviljen i Norge. Med det som bakgrunn hadde jeg selvfølgelig ønsket at korpsene i sin helhet var finansiert av Forsvaret. Men når det er sagt, er jeg veldig glad for at kompromisset nå sørger for at Høyre og Fremskrittspartiets ønske om å legge ned bl.a. marinemusikken gjennom avtalen, er stoppet.

Det samme gjelder Forsvarets logistikkorganisasjon og verkstedet i Horten. Representanten Nybakk var inne på hvor viktig det er for vår forsvarsevne at den typen avansert teknologi, avanserte produkter, her lages som skreddersøm til våre styrker, bl.a. i utlandet, av spesialister som Forsvaret har selv. Jeg kan vanskelig tenke meg et eksempel på noe som er så meningsløst å foreslå å privatisere av ideologiske årsaker som det Forsvaret selv lager, som bl.a. bør være forbeholdt militære når det gjelder kunnskap for våre styrker som bl.a. skal til utlandet. De leverer kvalitet, og jeg er veldig glad for at vi også på det området stoppet Høyre og Fremskrittspartiets ønske om å legge ned. Det er en kvalitet for Forsvaret framover.

Elin Rodum Agdestein (H) [14:52:25]: Jeg representerer en landsdel der Forsvaret står sterkt og har flere hundre år lange tradisjoner. Trøndelag leverer høyt motivert ungdom til førstegangstjenesten, og mange velger videre tjeneste i Forsvaret. Selv har jeg gleden av å ha en datter i førstegangstjeneste i Sjøforsvaret nå, og hun stortrives. Forsvaret har tatt godt imot jentene i det historiske 97-kullet.

Jeg er stolt av Forsvaret, av den høye kompetansen, profesjonaliteten og innsatsviljen som preger Forsvaret i tjeneste for Norge hjemme og ute. Forsvaret er rotfestet i folket. Ikke minst står Heimevernet sterkt ute i distriktene. Derfor er Høyre i Nord-Trøndelag glad for at Heimevernet blir styrket i forliket. For en relativt lav kostnad gir det etterbruk av allerede opplært personell og en styrking av totalforsvaret og det folkelige engasjementet for Forsvaret, selve forsvarsviljen.

Jeg er også glad for at Kystjegerkommandoen videreføres. Med vår lange kystlinje, sjønære baser og installasjo-

ner representerer denne enheten en operativ og strategisk kompetanse vi trenger mer enn noen gang.

Trøndelag vil også stå sentralt i framtidens forsvar. Gjennom kampflybasen på Ørland er regionen allerede et strategisk tyngdepunkt. Basen på Ørland skal være klar til å ta imot de første F-35-kampflyene i løpet av neste år. Med samlingen av Luftforsvarets skole- og utdanningsvirksomhet på Værnes kraftsamles hovedtyngden av Luftforsvarets aktivitet i Trøndelag.

Vertslandsstøttebataljonen styrkes i langtidsplanen og gjør økt alliert øving og trening i Norge mulig. Avtalen om en rotasjonsordning for 330 US Marines ved Værnes Garnison ønskes i så måte velkommen. Kunnskap og kompetanse om norske forhold er avgjørende for å kunne yte bistand dersom det skulle kreves.

Det er ikke vanskelig å forstå skuffelsen og usikkerheten i de lokalsamfunnene som nå står foran en situasjon der Forsvaret får en mindre rolle, eller der baser legges ned. Jeg vet en god del om hva det kan bety. På mitt hjemsted hadde vi Steinkjersannan leir i over 300 år: ekserserplass siden 1600-tallet, i årene etter krigen og fram til 1990-tallet infanteriregiment, øvingsavdelingen IØ III med rekruttskole, Heimevernet, Forsvarets verksted og alliert treningssenter. Generasjoner av oss vokste opp med en sterk identitet knyttet til Forsvaret, som vi har med oss videre. Vi våknet av morgenrevljen og sovnet til rosigalet, så å si. Rekruttskolen ble lagt ned i 1994, og 30. august 2002 ble splittflagget firet for siste gang. Det var en sorgreaksjon i lokalmiljøet, med en påfølgende krevende omstillingsperiode for kommunen og for oss som var lokale folkevalgte den gangen.

Basert på våre erfaringer i ettertid vil jeg imidlertid si at i endring ligger det også nye og spennende muligheter. Det er samtidig avgjørende at storsamfunnet stiller opp og tar ansvar, både for å ta vare på historien og for å sikre omstilling og ny aktivitet lokalt. Det er jeg trygg på at vil skje også denne gangen.

Sverre Myrli (A) [14:55:44]: Nå har vi vært så enige i dag, så nå tenkte jeg at vi også fikk prate litt om det vi ikke er helt enige om, og det bringer meg over til å si noen ord om det som har med konkurranseutsetting og privatisering å gjøre. Der skiller helt klart regjeringspartiene og Arbeiderpartiet lag, noe som framkommer klart også i innstillingen.

Når vi ser hva som har skjedd med renholdet i Forsvaret, er det grunn til å bruke litt tid på dette. Renholderne – lavest nede på rangstigen – skulle altså konkurranseutsettes. Mange av dem mister jobben, mange av dem mister pensjonsrettighetene sine og de rettighetene de har hatt tidligere. Samtidig ansettes det massevis av sjefer i nye prosjekter og nye enheter, både i Forsvaret og andre steder – men renholderne skulle altså tas. Det har helt klart ikke blitt noe bedre renhold. Jeg er ganske sikker på at hvis en regner inn alle utgifter til omstilling og alt mulig, kommer en heller ikke til å spare noe særlig med penger på det, antageligvis ingenting. Men det reiser også noen prinsipielle spørsmål om hva Forsvaret skal drive av egen virksomhet, og hva det er greit å leie inn private firmaer til.

Jeg har pratet med mange militære sjefer og vært på mange forsvarsbaser, og over kaffekoppen på tomannshånd sier ofte de militære lederne: Dette er tull og tøys! Det er ikke vårt forslag å sette bort renholdet til private,

dette er en dårlig løsning, og vi er svært skeptiske til å slippe inn private firmaer for å vaske og rengjøre Forsvarets fasiliteter.

Hvis regjeringen har tenkt å fortsette slik de har gjort med renholdet også innenfor andre områder av Forsvaret, er jeg veldig skeptisk. I proposisjonen står det – jeg siterer en setning: «Forsvarets laboratorietjenester anbefales skilt ut fra Forsvarets virksomhet og konkurranseutsatt». «Skilt ut» og «konkurranseutsatt» – hva betyr det? Skilt ut: Skal Forsvaret, eller Forsvarsdepartementet, lage en egen enhet? Eller skal det hele legges ned og alle tjenestene kjøpes inn fra private? Skilt ut og konkurranseutsatt: Jeg tror egentlig ikke forsvarsministeren heller har svar på det. Men hun har bestemt seg, og regjeringen har bestemt seg – som vi ser både på jernbanesektoren og andre steder. Dette er et ideologisk prosjekt. Det er om å gjøre å skille ut, konkurranseutsette og privatisere mest mulig. Blir det bedre tjenester? Nei. Blir det billigere? Nei, antageligvis ikke. Innenfor Forsvaret og forsvarssektoren reiser det også noen svært prinsipielle spørsmål om det rett og slett er riktig ut fra et sikkerhetsmessig perspektiv.

Ruth Grung (A) [14:59:06]: Et stadig mer kompetansekrevende forsvar stiller også krav om at vi klarer å utdanne og videreutvikle militær kjernekompetanse. Det blir en krevende oppgave å opprettholde kvaliteten når utdanningssystemet samtidig skal reduseres med 20 pst., dvs. 530 mill. kr.

Innstillingen er tydelig på at egenarten skal opprettholdes i utdanningen. For Sjøforsvaret betyr det at de trenger sjøkrigere som først og fremst får opplæring i godt sjømannskap – blir kjent med elementene og klarer den tette samhandlingen ombord på fartøyene, der man i stor grad opplever å bli overlatt til seg selv. Det samme antar jeg vil gjelde de andre forsvarsgrenene.

Egenart og militær kjernekompetanse bygges nedenfra, med god fordeling mellom praktisk opplæring og akademisk kunnskap. Jeg kjenner best Sjøkrigsskolen, og de har høstet usedvanlig gode erfaringer med å ha de nye rekruttene tre måneder på Statsraad Lehmkuhl, der de virkelig får kjent på kreftene og hva det betyr å bli overlatt til seg selv og, for mange, å være hjemmefra. Når man er trygg på egen kompetanse, har man også det beste grunnlaget for å bygge felles kultur og profesjonsidentitet, noe som også proposisjonen legger stor vekt på.

Forsvaret er i stadig endring, og det er helt avgjørende med tett dialog mellom den operative delen av Forsvaret og utdanningen. For Sjøkrigsskolen er det generalinspektøren på Haakonvern som er den operative parten, og de har hele tiden dialog om både innhold og omfang, for å ha et godt sjøforsvar.

Innstillingen foreslår en samordning av all utdanning under Forsvarets høyskole, uten at det går på bekostning av kvalitet, og det står tydelig i merknadene i innstillingen at det ikke skal medføre at man danner «et nytt lag av komplekse styringslinjer og unødig byråkratisering».

Vi kommer til å følge nøye med. Vi skjønner at dette er en krevende oppgave. Vi vet hva forsvarssjefen har ment. Men vi vet også hva Sjøkrigsskolen betyr for kompetansen. Når vi skal videreutvikle og skape nye arbeidsplasser, er den kompetansen som Sjøkrigsskolen har, helt avgjørende, ikke bare for å utdanne gode ledere, men også for den maritime og marine klyngen.

Kåre Simensen (A) [15:02:07]: Jeg kan ikke dy meg for å kommentere det representanten Elvenes sa om det forsvaret han overtok. Jeg lurer på om han har fulgt godt med i timen, eller om dette var et rent valgkamputspill. Jeg kan ikke ta det på alvor.

Jeg tar ordet for å snakke om alliert trening og NATO i nord, og at det er viktig at man trener i nordområdene. Det sies og skrives at øving og trening skal skje der hvor våre soldater trener og øver i det daglige, men de føringene som legges i landmaktstudien om Hærens plass i indre Troms og Porsanger, gir håp om økt aktivitet, også i øvingsområdet i Porsanger.

Sikkerhetspolitikken og forsvarspolitikken er selvfølgelig to sider av samme sak. Jeg har lyst til å fokusere litt på den viktige jobben Etterretningstjenesten gjør. Finnmarkskysten har som kjent mange anlegg som følger med på vår store nabo i nord. Jeg synes det er betryggende, og det er også en viktig arena for å dempe både frykt og usikkerhet om hva som er på den andre siden. Å vite hva den andre gjør, og at de vet hva vi gjør, er en god måte å praktisere sikkerhetspolitikk på i hverdagen.

Åpenheten i vårt etterretningsarbeid og hvordan det praktiseres, har vært tema og blitt satt på dagsordenen i flere sammenhenger i det siste. Jeg synes det er viktig at man diskuterer Etterretningstjenestens arbeid. Det må være på dagsordenen, og det er viktig at folk også får vite hvorfor vi har en etterretningstjeneste.

Når det gjelder spørsmålet om hva man arbeider med, og hvorfor man arbeider med det, synes jeg Etterretningstjenesten fortjener skryt for sin åpenhet. Vi leser alle sammen Fokus-rapportene, og Fokus 2016 er et godt eksempel på åpenheten. Men jeg synes det er viktig at Etterretningstjenesten setter ned foten når det gjelder å vite hvem som gjør arbeidet, og hvordan arbeidet gjøres. Det er en vesensforskjell. Men at vi diskuterer E-tjenestens arbeid, er særdeles viktig. Statsministerens redegjørelse tidligere i dag er et godt eksempel på nettopp en jobb som vår E-tjeneste har gjort for å sikre at både vi som politikere og andre kan ta de riktige beslutningene, basert på god og nødvendig kunnskap.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [15:05:04]: Det er en historisk dag i dag, og jeg syns debatten vi har hatt, har vært god. Den understreker også at regjeringa nå får gjennomslag for både en historisk økonomisk styrking av Forsvaret og alle hovedlinjene i langtidsplanen.

De to siste åra har regjeringa flyttet veldig mye av aktiviteten nordover. Vi seiler, flyr og øver mer i nord enn tidligere. Regjeringa har også satt av ca. 100 mill. kr til å ha en ubåt fast stasjonert på Ramsund og også til å fly mer med P-3 Orion. Det er viktig for vår situasjonsforståelse. Denne langtidsplanen vil, isolert sett, også føre til ytterligere flytting av aktivitet og årsverk nordover.

Vi har lagt inn en betydelig styrking av Hæren og Heimevernet. Det er den største styrkingen av Hæren på over ti år – den har blitt ytterligere forsterket gjennom budsjettforliket, og det er jeg godt fornøyd med.

Det er mange ting man kunne tatt tak i i det som er kommet fram. Jeg vil nevne en av de tingene som representanten Sverre Myrli er opptatt av, nemlig samarbeidet med andre. I løpet av et drøyt år nå har jeg hatt besøk av min franske, tyske, amerikanske og britiske kollega. Jeg får besøk av min svenske kollega til uka. Det er en betydelig økt

interesse for Norge og våre vurderinger, særlig av nordområdene. Det mener jeg er noe vi skal ta vare på, for vi sitter med en unik kompetanse, mye takket være den veldig gode og langvarige innsatsen som er gjort fra Forsvarets side her.

Når det gjelder Andøya, er jeg den første til å si at dette var en tung beslutning. Det har vi også gitt veldig klart uttrykk for i langtidsplanen, samtidig som vi er trygge på det tallgrunnlaget vi har lagt fram. Noe av årsaken til at vi nå fatter denne beslutningen er for det første for å gi Andøya-samfunnet tid til å omstille seg og begynne omstillingen, og for det andre for at Luftforsvaret også skal komme i gang med nødvendig utbygging på Evenes – og omstilling. Skulle det, som jeg sa, komme endrete forutsetninger, vil regjeringa selvfølgelig på vanlig måte komme tilbake til det, men det er altså ikke noe nå som tilsier det. Vi er trygge på det vi har lagt fram. Jeg vil videre si at det å stille spørsmål ved tallgrunnlaget, opplevde også den forrige regjeringa, knyttet til flere av vedtakene som ble tatt i den forrige langtidsplanen. Det betydde jo ikke at vedtakene var gale, men at det selvfølgelig alltid stilles spørsmål fra dem som er uenig i en beslutning. Det er ikke noe nytt.

Når det gjelder utdanningsreformen, er det en kvalitets- og strukturreform som er organisatorisk, og som først og fremst skal bidra til å heve kvaliteten på utdanningen vi har i Forsvaret.

Når det gjelder helikoptre, viser jeg til det som ligger i innstillinga, der det er enighet om at man skal flytte helikoptrene til Rygge, men at man legger til grunn, som regjeringa også har gjort i langtidsplanen, at tidsfasingen av dette er avhengig av at andre helikopterkapasiteter kommer på plass i nord. Dette fordi Bell-helikoptrene best operativt kan brukes til å styrke spesialstyrkene og gi dem mobilitet. Det er sårt tiltrengt, og det vil styrke vår nasjonale beredskap.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [15:08:20]: Senterpartiet er opptatt av forutsigbarhet i forsvars- og sikkerhetspolitikken, våre NATO-forpliktelser, og at vi skal ha et sterkt nasjonalt forsvar. Derfor har vi også vært opptatt av å følge opp de tunge vedtakene som ble gjort i langtidsplanen fra 2012, men ikke minst også satsingen på nye kampfly. Det er et tungt vedtak som vil kreve løft i stortingsperiode etter stortingsperiode. Vi står bak det vedtaket.

Vi støtter kjøp av nye ubåter, for vi ser at Norge trenger å ha den typen kapasitet med vår lange kyst og våre store havområder, akkurat som at vi trenger å ha mulighet til luftherredømme over landet vårt med gode kampfly.

Vi har arbeidet for et bredt forlik. For oss handlet det å få til et bredt forlik om at man skulle følge opp tidligere vedtak og investeringsplaner for Hæren og Heimevernet. Det er der vi føler at vi ikke har kommet langt nok. Det var dessverre ikke mulig å få Høyre og Fremskrittspartiet med på det. Så vi ser på landmakten som en av taperne i denne langtidsplanen. Tidligere forsvarssjef Harald Sunde har uttalt at denne langtidsplanen legger opp til den svakeste landmakten Norge har hatt siden den andre verdenskrigen. Han er ikke en mann av store ord, men dette er hans ord, og vi synes det er svakt at ikke regjeringa har kommet oss i møte når det gjelder den prioriteringen vi har hatt av Hæren og Heimevernet, og at man har skapt uforutsigbarhet for denne viktige delen av vårt forsvar.

Vi har vært opptatt av Andøya. Det som har vært vårt utgangspunkt der, er at vi har ønsket en delt løsning. Vi har vært svært usikre på de kostnadsanslagene som har kommet, og vi er redd for at når man ser tilbake på det vedtaket som stortingsflertallet dessverre nå kommer til å gjøre, vil man se at det ble en mye større regning også for Forsvaret, ikke bare for lokalsamfunnet på Andøya. Vi hadde et sterkt ønske om et bredt forlik, fordi vi mener at det er viktig for Forsvaret å ha forutsigbarhet, og i forhandlingene om langtidsplanen fremmet vi forslag om at en ikke skulle beslutte det nå, men ha et tydeligere beslutningsgrunnlag. Det har blitt stilt så mange gode og relevante spørsmål rundt beslutningsgrunnlaget for Andøya at vi ønsket at man skulle gå nye runder før man tok en endelig beslutning, både av hensyn til oss som ønsket en delt løsning, og de partiene som ønsket flytting til Evenes. Dessverre har det ikke vært mulig å få det til.

Fordi vi ikke har klart å få den nødvendige tryggheten og roen rundt landmakten, Hæren og dimensjoneringen av Heimevernet, og fordi vi ikke har klart å få gjennomslag for at man skulle være grundigere og få en mer gjennomtenkt beslutning når det gjelder Andøya og Evenes, kan vi dessverre ikke være en del av det forliket som tre partier nå har blitt enige om.

Men på tunge nye investeringer, som kampfly og ubåter, står vi side om side med de andre partiene, for vi mener at det er viktig å ha forutsigbarhet i så mye som mulig, men dessverre har de tre partiene som har inngått forlik, ikke skapt forutsigbarhet for vårt lands landmakt.

Øyvind Korsberg (FrP) [15:11:33]: I mitt forrige innlegg ga jeg regjeringen skryt for langtidsplanen, og det gjør jeg fremdeles. Representanten Dag Terje Andersen tolket meg vel slik at jeg ga kritikk for at noen hadde ment at den var mangelfull. Jeg sa i mitt innlegg at jeg støttet ikke dem som kom med den kritikken – bare så det er oppklart.

Ellers merker jeg meg representanten Sverre Myrlis innlegg og omtale av renholdere i Forsvaret. Når han uttrykker at renholderne er de som står nederst på rangstigen, synes jeg det er svært uheldig å omtale en yrkesgruppe på den måten. Jeg mener at de gjør en god jobb, og for min del kan renholderne plasseres øverst på rangstigen. Å omtale en yrkesgruppe på en så nedsettende måte, synes jeg er uheldig.

Jeg vil også benytte anledningen til å komme med noen korte kommentarer om et par punkter som jeg ikke fikk berørt i mitt første innlegg, og det er om helikopter på Bardufoss, som har vært mye omtalt. Jeg synes det forliket man har kommet til når det gjelder helikopter på Bardufoss, er et godt forlik, for det som er avgjørende for Forsvaret, er mobilitet for Hæren. Og er «mobilitet» et nøkkelord, er det etter mitt syn «helikopter» som er svaret. Så jeg ser fram til hva som kommer til å bli den videre utviklingen i den saken.

Avslutningsvis vil jeg også si noen ord om kommuner og lokalsamfunn som har vært vertskap for forsvarer vårt over lang, lang tid. Jeg kommer fra Troms og kjenner mange av de lokale forholdene godt. Jeg må bare berømme den jobben som både kommuner og lokalsamfunn har gjort for Forsvaret, og for at de har vært vertskap. Det har selvfølgelig gitt mye god erfaring og positivitet, men det har også vært utfordrende ved at Forsvaret legger beslag på store

naturressurser og store områder som ikke har kunnet vært brukt til annen næringsvirksomhet. Jeg hadde bare lyst å avslutte med akkurat det.

Presidenten: Elin Rodum Agdestein har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Elin Rodum Agdestein (H) [15:14:32]: På tampen av debatten noen få kommentarer til utdanningsreformen og de organisatoriske endringene som kommer:

Jeg tror alle erkjenner at Forsvarets utdanningsinstitusjoner er viktige og har en rolle og en tradisjon som kulturbærere som det er viktig å ta vare på videre. Krigsskolene skal bestå der de er i dag, men organiseres under Forsvarets høyskole.

Det er viktig å ivareta egenarten i profesjonsutdanningen når man legger om den organisatoriske strukturen. I den omstillingen som Forsvarets utdanningsinstitusjoner nå står foran, bør de tas aktivt med i prosessen og gis rammer og armslag for å håndtere omstillingen på en god måte, slik at kvalitetene og de særegne behovene ved selve profesjonsperspektivet ivaretas framover.

Ikke minst vil jeg understreke betydningen av å bygge videre på og sikre nærheten til de operative miljøene.

Kent Gudmundsen (H) [15:15:40]: Vi behandler i dag en historisk satsing på Forsvaret. Selv om enkelte deler av planen uten tvil har vært krevende, både i form av faglige vurderinger og i form av konsekvenser for lokalsamfunn, må aldri sistnevnte gå foran det viktigste, nemlig styrking av landets forsvarsevne.

Planen som ligger til behandling i dag, er i stor grad på linje med det som er forsvarssjefens anbefaling. I så måte hviler et stort flertall i dag på de fagmilitære vurderingene.

Jeg vil i den sammenheng påpeke noe som jeg har funnet ganske oppsiktsvekkende. Når forsvarssjefen mener at vi trenger 175 mrd. kr på toppen av eksisterende rammer de neste 20 årene, forteller det at Stortinget ikke har hatt den fulle oversikten tidligere. Det er alvorlig. Forsvarsbudsjetter og tidligere forsvarsplaner har vært behandlet innenfor magre rammer og med liten vilje til prioritering.

Jeg er derfor veldig fornøyd med at dagens regjering ikke feier noe under teppet, legger seg på en helt ny linje og har vilje til å prioritere Forsvaret. Bare i statsbudsjettet for 2017 foreslår regjeringen en økning som tilsvarer mer enn summen av det den rød-grønne regjeringen f.eks. ville at forsvarsbudsjettene skulle øke med på sine åtte år. Og dette er ikke et unntaksår. I inneværende år har budsjettet økt med eksempelvis 9,4 pst. fra året før. Det står også i ganske sterk kontrast til det årlige snittet på 0,2 pst. i de rød-grønnes regjeringssperiode.

Det er liten tvil om at dette taktskiftet styrker Forsvarets økonomiske rammer og øker kampkraften. Det har vært helt nødvendig for å møte Forsvarets behov, trusselbildet og, ikke minst, for å styrke tilstedeværelsen i nord. Regjeringen har bidratt til å doble marin seilingstid i nord, har også stasjonert en egen ubåt i Ramsund for økt tilstedeværelse og framskynder innkjøp av nye helikopterbærende og isforsterkede kystvaktskip med to år. Alt dette skal trappes videre opp. Det er kanskje ikke så rart at forskningssjefen

på FFI har omtalt planen som kanskje den beste siden den kalde krigen.

Historisk høye bevilgninger, nytt materiell som sikrer nødvendig modernisering, og i sum en reform som følges opp på en kraftfull måte, flytter tyngdepunktet i Forsvaret nordover. Investeringer i nye jagerfly, ubåter, overvåkingsfly og langtrekkende luftvern vil gi oss et forsvar med en bedre tilstedeværelse i våre nærrområder. Vi ivaretar vår rolle som NATO i nord og supplerer med strategiske kapasiteter i alliansen.

Jeg er særlig fornøyd med at det nå er funnet rom og en løsning for videreføring av Kystjegerkommandoen i Harstad som en strategisk kapasitet. Landmakten får også solide løft i planen. Allerede gjennom budsjettet for 2017 og forliket ser vi det. Den varslede landmaktutredningen, som selvsagt vil behandle Hærens mobilitet, er nå løftet særlig fram. Denne mobiliteten må ivaretas når landmaktstudien skal følges opp av regjeringen og Stortinget. Jeg ser fram til det.

Jenny Klinge (Sp) [15:18:48]: Forsvaret vårt skal forsvare oss mot truslar. I alt vi har av forsvarsgreiner og militære avdelingar, er Heimevernet noko vi i Senterpartiet meiner ikkje må undervurderast. Verdien av eit velfungerande heimevern er større enn det den summen vi brukar på Heimevernet, tyder på, noko eg seier både fordi Heimevernet gjev mykje forsvar for pengane, og fordi vi bør bruke meir pengar på Heimevernet.

Årsaka til at Heimevernet kan mobilisere raskt, er at dei er der folk bur. Om leiinga av heimevernssoldatane på Nordvestlandet etter kvart blir flytta frå Setnesmoen i Rauma til HV-09 i Bergen og HV-12 på Værnes, vil det svekke viktige faktorar som nærleik og lokalkunnskap, noko som kan vere heilt avgjerande i ein krisesituasjon.

Det er fint at regjeringspartia, saman med Arbeidarpartiet, ikkje gjekk inn for å leggje ned HV-11 på Setnesmoen no. Det er likevel urovekkjande at desse tre partia ikkje kjem med ein einaste garanti for HV-11, men heller skyv på avgjerda til etter valet neste år. Då skal landmaktutgreinga handsamast i Stortinget og framtida til Hæren og Heimevernet avgjerast. Vi i Senterpartiet har heile tida vore tydelege på at vi vil føre vidare HV-11, og på at Hæren og Heimevernet generelt treng ei styrking.

Det vi har sett i det siste, er ei formidabel mobilisering for Heimevernet frå mange hald. Det er viktig at dette engasjementet ikkje blir svakare fram til neste gong saka kjem opp. Senterpartiet vil halde fram med å stå på for meir midlar til Forsvaret og for eit sterkare heimevern, men det vi veit om regjeringa, er at dei allereie har gjort framlegg om å leggje ned Setnesmoen. Vi veit altså kva dei ønskjer å gjere. Det er såleis all grunn til å tru at dersom Høgre og Framstegspartiet kjem i regjering igjen neste haust, vil dei bruke landmaktutgreinga som eit godt høve til å leggje ned HV-11.

Alvorlege hendingar kan skje i alle delar av Noreg, og då orkanen «Dagmar» råka Nordvestlandet i romjula 2011, gjorde HV-11 ein formidabel innsats under oppryddinga, både i Møre og Romsdal og i Sogn og Fjordane. Denne hendinga viste kor riktig det er å ha Heimevernet i området, og at Heimevernet må vere desentralisert og landsdekkjande, inneber i praksis at vi må føre vidare HV-11.

Senterpartiet er oppteke av å sørge for forsvarsevne og beredskap der folk bur. Dersom ikkje regjeringa får halde fram med sentraliseringspolitikken sin i det uendelege, kjem det jo framleis til å bu folk i heile det langstrakte landet vårt. Forsvaret og Heimevernet kjempar for tryggleiken vår, og for at dei skal kunne halde fram med det, er det viktig at vi får eit stortingsfleirtal etter neste val som vil kjempe godt for Forsvaret og Heimevernet.

Tore Hagebakken (A) [15:21:50]: Komiteen understreker at IKT-virksomheten i Forsvaret konsolideres på Jørstadmoen, og vil ha dette som framtidig hovedbase. Dette er en oppfølging av Stoltenberg-regjeringas politikk, og jeg er veldig glad for at det gode arbeidet videreføres, og at dette er lagt til grunn for det som ligger til behandling i dag. Alt ligger til rette for et styrket cyberforsvar på denne måten, og dette er sjølsagt også svært positivt for vår del av landet. Jeg vil understreke at det er veldig viktig at vi raskt får gjennomført det Stortinget i dag enstemmig legger til grunn. Jeg er trygg på at en lokalt vil bidra til dette, bl.a. hva gjelder bygningsmasse og infrastruktur. Her vet jeg at Lillehammer kommune er proaktive overfor mulige investorer, og med den positive stemningen det er rundt dette i Lillehammer og Oppland, er jeg helt sikker på at det ikke vil være vanskelig å få private investorer til å bli med.

Det som skjer i dag, og understrekes i forbindelse med Jørstadmoen, er også svært viktig for NTNU og cybermiljøet på Gjøvik, som er et av de aller fremste i Europa – et miljø som også har vært avgjørende for at Jørstadmoen er i den posisjonen som den nå er.

Så på mine hjemtrakter skal det ikke skorte på verken høy kompetanse, rekruttering eller investeringslyst der det måtte trenges. Jeg er også sjølsagt veldig glad for at HV-skolen skal videreføres på Dombås. Det er god læring, det er bra for Forsvaret, og det er rimelig. Jeg er ikke minst svært imponert over hvor godt en har tatt vare på lokalitetene og maksimalt utnyttet dem, altså lokaler som er fra andre verdenskrig.

Hovemoen på Lillehammer har lang tradisjon i det norske forsvaret og har gjort og, vil jeg også legge til, ville kunne ha gjort en god jobb videre, men jeg innser at det ikke har latt seg gjøre å beholde Hovemoen i den tenkningen og de planer som en nå har greid å samle seg om. Men i det store og hele vil jeg si at vi i Oppland vel har all grunn til å være fornøyd.

Frank Bakke-Jensen (H) [15:24:49]: Jeg har vokst opp med en NATO-doktrine som fortalte at vi skulle forsvare kongeriket fra Skibotn og sørover, den såkalte Lyn-gen-doktrinen. Jeg har selv vært i Forsvaret, og jeg har også vært med som politiker og rigget en langtidsplan som sa at vi skulle forsvare Norge i Libya og Afghanistan. Og nå er jeg med og behandler en langtidsplan som sier at vi skal forsvare Norge fra russergrensa og sørover, inkludert landområdene i Finnmark og inkludert alle havområdene våre. Det er jeg særdeles fornøyd med.

Da er det viktig at man i forarbeidene stiller seg et spørsmål: Hva slags forsvar trenger vi nå? Da er det viktig at vi har bestemt oss for at vi skal fly mer i nord. Vi skal ha et moderne flyvåpen, og vi skal fly mer i nord. Da er det viktig at vi bestemmer oss for at vi skal ha en moderne marine over og under vann som seiler mer i nord. Da er det

viktig at vi tenker oss om når vi ser på hæren vår. Har vi en hær som evner å øke forsvarsevnen også i nord? Da er det viktig at vi spør oss: Hvordan skal vi bruke Heimevernet? Er Heimevernet, slik det er skrudd i hop i dag, egnet til å skape forsvarskraft, når de bl.a. ikke kan kommunisere med Hæren med det utstyret de har fått utdelt.

Vi har altså fått presentert en proposisjon som tar hensyn til alle disse spørsmålene, og som gir mange gode svar, som gir god fart, som tar de viktigste grepene nå, og som varsler at vi skal gjøre en landmaktstudie slik at vi rigger en hær og et heimevern vi kan være tjent med framover. Uavhengig av studien starter vi nå opprettelsen av et jegerkompani ved Garnisonen i Sør-Varanger, som gir oss den forsvarskrafta vi trenger der. Uavhengig av den har vi prioritert Panserbataljonen i Brigade Nord. Uavhengig av den har vi styrket Heimevernets ledelse slik at vi kan løfte dem i Troms og Finnmark. Og de neste fire årene planlegger vi å styrke Landforsvaret med omtrent 6 mrd. kr.

Retningen på langtidsplanen og summen av disse satsingene gir oss en evne til å forsvare Norge i en moderne tid, og det gir oss en evne til å vise at vi også forsvarer den nordligste delen av Norge, som er Finnmark, og alle de utvidede havområdene vi har fått siden vi behandlet en langtidsplan sist.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [15:27:38]: Med denne langtidsplanen fortset utviklinga i retning av eit meir spesialisert forsvar der utvalde våpengreiner blir prioriterte, og der avhengnaden av alliert støtte blir meir slående. Vi tar no nye steg vekk frå det som har kjenneteikna norsk forsvarspolitik, eit breiddefølgjande utslaga i regjeringas opplegg har blitt stansa i forliket ved justering av ulike kutt, men linja er den same.

Det er paradoksalt at SV, som ikkje har deltatt i konkurransen om å vere forsvarspartiet, legg fram alternative budsjett år for år der vi satsar meir på hær, marine og kystforsvar enn regjeringa legg opp til. Og i møte med regjeringas forslag til langtidsplan har vi føreslått fleire endringar – som å styrkje landmakta, spesielt i Nord-Noreg. Landmaktstudien som er varsla i langtidsplanen, utset investering i landmakta og skyv viktige avgjerder fram i tid. SV meiner det er uforvarleg og i praksis ei nedprioritering av landmakta samanlikna med dei andre våpengreine. Vi føreslår å styrkje forsvaret av kysten vår, spesielt i Nord-Noreg. Vi vil prioritere ei raskare modernisering av Kystvakta, oppretthalde kapasiteten i Kystjegerkommandoen, behalde Sjøheimervernet. Vi vil styrkje beredskap og kapasitet til å møte terrorhendingar. Vi ønskjer å løfte satsinga på nye truslar gjennom god overvaking, etterretning og større satsing på cyberforsvar. Og ja, vi ønskjer å redusere talet på kampfly Noreg skal bestille. Kampflya utgjør ei enorm investering, og både innkjøps- og driftskostnader har allereie overskride opphavlege berekningar. Noreg kan behalde eit sterkt kampflyvåpen med langt færre fly enn det blir lagt opp til, og det gir rom for investering og satsingar på andre område i det norske forsvaret.

Det har vore mykje som har vore vanskeleg å begripe i langtidsplanen: flytting av Bell-helikoptera, utsetjing av nødvendige investeringar i utstyr og flytting av generalinspektøren til Rygge, for å nemne noko.

Noko har blitt endra gjennom forhandlingane, anna ikkje. Nedlegginga av Andøya flystasjon er av det som

ikkje har blitt endra. Argumentasjonen frå Huitfeldt er uforståeleg. Kraftsamling på Evenes er det som no står igjen som argument. Og kostnadsargumentet er tatt ut, registrerer eg, kanskje fordi innsparingar langt fram i tid basert på usikre anslag heller ikkje har slått an i Arbeidarpartiet. Det er jo ikkje flya i seg sjølve som er best i verda. Vi har dei same Orion-flya som Pakistan, New Zealand og Australia, men vi har dei beste folka, og ei flytting vil bety ei stor svekking av kompetansmiljøa vi har der, og overgangsfasen vil bli dyr – dette i ei tid da verdas viktigaste operative ressurs i nordområda verkeleg trengst.

Presidenten: Sverre Myrli har hatt ordet to ganger før og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Sverre Myrli (A) [15:30:53]: Det var Øyvind Korsbergs kommentar til meg og min omtale av renholderne i Forsvaret som fikk meg til å ta ordet. Snakk om å snu saken på hodet! Jeg og Arbeiderpartiet støtter renholderne – renholderne som gjør en stor jobb, er glad i jobben sin, går på jobb hver dag og gjerne ville fortsette. Jeg og Arbeiderpartiet ville beholdt dem som ansatte i Forsvaret. Jeg snakker jo renholderne – og den jobben de gjør – opp hver eneste dag, og derfor burde de også fortsatt i Forsvaret.

Korsberg har antakeligvis ikke pratet med så mange av de aktuelle renholderne, men det bør han gjøre, og så kan han jo spørre dem om de er mest enige med regjeringen og Korsberg, eller om de er mest enige med Arbeiderpartiet og meg i spørsmålet om konkurranseutsetting av renholdet i Forsvaret.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [15:32:12]: Når vi har lagt opp langtidsplanen, har den hatt en veldig klar indre logikk, nemlig en oppbygging der vi bygger grunnmuren først, sørger for at vi kan øke aktiviteten i neste fase, og så går vi løs på de store investeringene. Det betyr også at vi nøye har avstemt og vurdert hvor stor omsetningsevne vi har når det gjelder faktisk å omsette de midlene som nå legges inn i Hæren, i Heimevernet, i Sjøforsvaret og i Luftforsvaret. Jeg må jo si til representanten Torgeir Knag Fylkesnes at jeg ikke helt forstår resonnetmentet knyttet til at vi trenger raskere modernisering av Kystvakten, og dermed er man imot langtidsplanen. Hele langtidsplanen trekker nettopp til seg investeringen i nye helikopterbærende fartøyer for Kystvakten. Vi gjør det med to år fram i tid og legger også inn penger til det. Det er for at vi raskere skal få den kapasiteten på plass, og vi trenger å modernisere de fartøyene vi har.

Langtidsplanen gjør oss ikke mer avhengig av alliert støtte, men vi er avhengig av alliert støtte. Det har vi vært siden 1949. Da tok vi et veldig tydelig valg, og det vi gjør med denne langtidsplanen, er å styrke vår egen forsvarsevne, samtidig som vi også kan bidra mer substansielt i alliansen. Denne langtidsplanen har blitt usedvanlig godt mottatt av våre nærmeste allierte. Det tar jeg som et veldig godt tegn. Vi viser retning, vi satser, og vi gjør en del av de tunge strategiske valgene som skal til for å bygge vår egen forsvarsevne og bygge NATOs forsvarsevne.

Representanten mener også – det er flere som har vært inne på det her – at i kampflykjøpet er prisen overskredet. Enhetsprisen for kampflyene går ned. Valutakostnaden

har vært uheldig, men det handler ikke om prisen på flyene, og vi har i tillegg i langtidsplanen nå foreslått et såkalt «Block Buy», dvs. at vi kjøper flere fly samtidig, også det for å redusere prisen. Dette har vi orientert grundig om i budsjettproposisjonen.

Så helt til slutt, knyttet til renholderne: Det er mye man kan si om det, men vi har altså valgt en løsning som kom etter innspill fra Forsvaret, der vi nå har virksomhetsoverdratt de renholderne som var ansatt i Forsvaret. Vi har vernet dem på 60 år og eldre som har 15 års ansiennitet eller mer – de er fortsatt ansatt i Forsvaret. 222 renholdere har fått virksomhetsoverdragelse og beholdt sine lønnsbetingelser over i ISS. 142 av dem er fast ansatt, 80 var midlertidig ansatt, og vi kommer altså i 2016 til å spare ca. 52 mill. kr. Det er flytimer, seilingstimer og øvingsdøgn. Vi ønsker å bruke pengene best mulig, sånn at vi får mest mulig operativ evne ut av de pengene vi bruker i Forsvaret. Og så er det selvfølgelig sånn at alle som skal jobbe i den type stillinger, må ha sikkerhetsklarering. Det har selvfølgelig også disse renholderne.

Anniken Huitfeldt (A) [15:35:24]: Jeg vil takke for en god diskusjon, men det er noe om det overordnede forsvarskonseptet som jeg tenker ikke kan stå uimotsagt. For det er blitt hevdet fra denne talerstolen at det forsvarer som vi nå legger opp til, handler mer om avskrekking enn tidligere. Det er ikke riktig. Det konseptet som ligger til grunn for denne forsvarsplanen, er nøyaktig det samme som har preget det norske forsvarer siden annen verdenskrig – både avskrekking og beroligelse.

Jeg er glad for at det er stor oppslutning om kampflyene. Et parti vil gjøre om på vedtaket fra 2012, et annet vil skyve på innfasingen. Men det betyr likevel at det er stor oppslutning om de store investeringene som er helt avgjørende for at vi skal kunne ha kontroll over norsk territorium.

Jeg er overrasket over dem som sier at de vil skyve på overvåkingsflyene. Dette er en av de mest sentrale kapasitetene som vi har i NATO, og jeg mener det er helt avgjørende at vi gjør denne jobben selv. Vi er avhengig av at vi har nasjonal kontroll over våre egne territorier, derfor vil vi også ha nye fly.

Jeg er også uenig med dem som stiller spørsmål ved det teknologiske forsvarer. Vi trenger å ha det teknologiske overtaket. Hvis vi ser på antall mennesker, har NATO et stort overtak i dag, men vi ser at andre land er i ferd med å ta oss igjen på det teknologiske. Det er helt avgjørende skal vi ta Forsvaret inn i en ny tid.

Jeg synes det er litt artig å se på Høyres representanter her, som på den ene siden forsøker å si at det er et taktskifte, og på den andre siden tar ære for de tilleggene som er lagt inn i denne planen, men jeg ser på dette som en positiv konkurranse der vi konkurrerer om å bruke mest mulig til forsvaret. Det er en konkurranse jeg er med på. Jeg er derimot ikke med på konkurransen om en tungest mulig struktur. Det er nemlig veldig ødeleggende for Forsvaret i framtida. Det er mange som har protestert mot en del basenelleggelse. Slik er det alltid, men det er nødvendig. Å si til de lokalsamfunnene som nå står midt oppe i krevende omstillinger, at vi tar omkamp på omkamp framfor omstilling, mener jeg er et feil signal. Skal man ha omsorg for disse lokalsamfunnenes framtid, må vi legge mye penger inn i omstilling. Det er mange kommuner i Norge som har

vært gjennom krevende omstillinger i Forsvaret, og de som nå går gjennom disse omstillingene, skal også få hjelp av storsamfunnet.

Jeg takker for en veldig god diskusjon. Det er stor enighet om hovedlinjene i norsk forsvarspolitik, og aldri har så mange stortingsrepresentanter stilt seg bak en langtidsplan som det som vil bli tilfellet under voteringen senere i dag.

Presidenten: Representanten Liv Signe Navarsete har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Liv Signe Navarsete (Sp) [15:38:34]: Det er interessant å lytte til mange gode innlegg. Me kan vere ueinige om mykje, men me er òg samde om mykje, og det er viktig for nasjonen vår. Eg kunne likevel ikkje avslutte debatten utan å kommentere siste talar, som er forundra over at ein kan skuve på overvakingsfly. Det same partiet som utan å nøle skuver landmakta inn i ei utgreiing, går inn for investering i nye overvakingsfly. Kvar er utgreiingane? Dei aksepterer at Noreg som einaste NATO-land må ha luftvern for å halde fram på Andøya, altså MPA-basen. Kvar er utgreiinga om det som er vorte lagt fram for oss? Kvifor kan ein skuve nokre sektorar av Forsvaret inn i ei utgreiing, mens andre aksepterer ein over bordet, utan å vite verken pris, tidspunkt eller kva implikasjonar det måtte ha. Det er forunderleg – men takk for debatten!

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [15:39:46]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Helga Pedersen, Stein Erik Lauvås, Marianne Aasen og Ruth Grung om en kompetansereform for kommunen (Innst. 46 S (2016–2017), jf. Dokument 8:68 S (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til inntil tre replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Bjørn Lødemel (H) [15:40:36] (ordfører for saka): Først vil eg takke komiteen for godt samarbeid om saka. Handsaminga blei stoppa før sommaren på grunn av mange saker som skulle handsamast i komiteen, og ho blei teken opp att no i haust.

Forslagsstillarane ber om at det blir vurdert fleire ulike tiltak for å heve kompetansen i kommunane, og at arbeidet med ein kompetanseplan må byggje på:

– ei forventning til arbeidstakarane om at dei skal halde seg fagleg oppdaterte

– ei forventning til kommunen som arbeidsgjevar om at han skal leggje til rette for fagleg utvikling og etter- og vidareutdanning

– tett kontakt mellom kommunane og forskings- og utdanningsinstitusjonane

Ein samla komité viser til at statsråden er einig med forslagsstillarane i at god og rett kompetanse er viktig for kvaliteten på dei tenestene innbyggjarane får av kommunane, og at det er avgjerande å jobbe med kompetanseutvikling lokalt gjennom ein aktiv arbeidsgjevarpolitikk som bidreg til utvikling og forbetring.

Fleirtalet i komiteen viser til at statsråden ikkje er einig i behovet for å innføre ei kompetansereform, slik dette er lagt fram av forslagsstillarane.

Fleirtalet viser også til at statsråden meiner at nokre av tiltaka representantane foreslår, vil føre til betydeleg statleg detaljstyring, sidan mange av tiltaka i representantforslaget er utforma som krav.

Det same fleirtalet viser også til at det er kommunane sjølve som er ansvarlege for å føre ein god arbeidsgjevarpolitikk overfor sine tilsette, noko som m.a. betyr strategisk kompetanseutvikling basert på lokale behov.

Regjeringspartia er glade for å kunne vise til at regjeringa har svart på behovet for ei kompetansereform gjennom ulike kompetansehevande tiltak på dei fleste område, og at forslaga frå opposisjonen allereie langt på veg er oppfylte. Dette viser at vi har ei regjering som har høge ambisjonar for det norske kunnskapssamfunnet. Difor er også kunnskap eitt av regjeringa sine åtte satsingsområde.

Kompetanse og kunnskap er avgjerande for å byggje landet for framtida og sikre innbyggjarane god kvalitet på tenestene. Difor varsla regjeringa allereie i statsbudsjettet for 2015 at det skal utviklast ein nasjonal kompetansepolitisk strategi som vil bidra til ei målretta utvikling av innbyggjarane sin kompetanse.

Regjeringa og staten legg gjennom ulike tiltak til rette for auka kompetanse, men kommunane er ansvarlege for å ha rett kompetanse til å kunne utføre oppgåvene sine. Slik vil det vere også i framtida.

For å kunne møte dei store utfordringane i samfunnet framover er det behov for eit kunnskapsløft. Eit viktig tiltak som regjeringa har lagt fram, er ein langtidsplan for forskning og høgare utdanning for perioden 2015–2024. Ei av prioriteringane er fornying av offentleg sektor og betre og meir effektive velferdstenester.

Auka oppgåveomfang, fleire spesialiserte oppgåver, auka krav til kvalitet i tenestene og auka forventningar frå innbyggjarane set store krav til kommunane om sterke fagmiljø og tilstrekkeleg kapasitet og kompetanse. Regjeringa legg vekt på at innbyggjarane skal sikrast eit godt og likeverdig tenestetilbod uavhengig av kvar dei bur i landet.

Her er nokre døme på dei satsingane som regjeringa står bak:

Kunnskapsdepartementet la i 2014 fram Lærarløftet – på lag for kunnskapsskolen. Regjeringa vil gjennom denne planen gjennomføre eit betydeleg kompetanseløft for lærarane, noko som vil bidra til at elevane får meir kunnskap og dermed betre moglegheiter.

Regjeringa følgjer opp kompetansestrategien Kompetanse for framtidens barnehage, som gjeld for perioden 2014–2020. Målsetjinga med strategien er å heve kompetansen for alle som jobbar i barnehagar, og å auke statusen for arbeid i barnehage.

Regjeringa la også fram ei melding til Stortinget i 2015 om primærhelsetenestene i framtida. Med denne meldinga sørgjer regjeringa for å gje ei tydeleg politisk retning for ei moderne kommunal helse- og omsorgsteneste, som er rusta for behova i framtida. Kompetanse er ein grunnleggjande premiss for framtidsretta tenester og effektiv ressursbruk.

Regjeringa sin kompetanse- og rekrutteringsplan for dei kommunale omsorgstenestene, Kompetanseløftet 2015, har som hovudmål å bidra til å sikre omsorgstenestene tilstrekkeleg kompetent og stabil bemanning og å utvikle kompetanse, tenester og fagmiljø i omsorgssektoren.

I tillegg til alt dette har regjeringa også arbeidd med å sikre kommunane sin planfaglege kompetanse, både innan samfunnsplanlegging og arealplanlegging, i tillegg til eit yrkesfagløft.

Som det går klart fram i saka, har vi ei regjering som jobbar målretta med auka kunnskap og kompetanse på alle område. Det er difor heller ikkje behov for ei kompetansereform, slik som forslagsstillarane ber om.

Marit Nybakk hadde her overtatt presidentplassen.

Helga Pedersen (A) [15:45:50]: Flere eldre, økt innvandring, klimaendringer, ny teknologi – alt dette stiller nye krav til kommunene om hele tiden å tenke fornyelse og forbedring. Kommunalt ansatte legger hver eneste dag ned en formidabel innsats rundt om i norske lokalsamfunn, men kommunene vil i framtiden for det første trenge veldig mange flere ansatte for å levere alle de tjenestene vi trenger, og i tillegg vil vi som samfunn stille enda høyere krav til den kunnskapen og kompetansen som de ansatte må ha innenfor helse, omsorg, utdanning og tekniske fag. Derfor er det sånn at skal vi ruste oss for framtiden, må vi satse på de ansatte.

I et samfunn der endringene vil komme enda hurtigere i årene som kommer, er det behov for en tyngre satsing på livslang læring som sådan i det norske samfunnet, men vi ønsker altså å begynne i kommunene. Vi ønsker at kommunene skal være lærende organisasjoner, der faglig påfyll og livslang læring er en naturlig del av arbeidshverdagen. Derfor har vi foreslått den reformen vi diskuterer i dag. Vi ønsker ikke statlig detaljstyring, som er høyresidens unnskyldning for å si nei til dette. Vi ønsker at denne reformen skal utformes, gjennomføres og finansieres i tett samarbeid mellom kommunene, de ansatte og staten. Trepartssamarbeidet er en juvel i den norske modellen, og det må vi bygge på også når vi skal utvikle framtidens kommuner og lokalsamfunn.

Vi ønsker at denne kompetansereformen skal bygge på tre grunnpilarer. For det første må arbeidstakerne møtes med en forventning om å holde seg faglig oppdatert. For det andre må kommunen som arbeidsgiver legge til rette for faglig utvikling og etter- og videreutdanning. For det tredje må det være tettere kontakt enn i dag mellom kommunene på den ene siden og forsknings- og utdanningsinstitusjonene på den andre.

I forslaget vårt peker vi på en rekke konkrete tiltak for å gjøre kommunene til læringsarenaer. Vi peker bl.a. på at det må utarbeides kompetanseplaner for alle virksomheter i kommunen, og at alle ansatte uten fullført videregående skole skal få et tilbud om fagopplæring i kombinasjon med

arbeid. Vi må gjøre en større innsats for å skaffe nok lærlingplasser, og det er også viktig at kommunene stiller nok praksisplasser til disposisjon for utdanninger som er relevante for kommunen.

Ny teknologi er helt nødvendig å ta i bruk for å ruste velferdstjenestene for framtiden. Derfor vil vi at IT og velferdsteknologi skal være en del av både profesjonsutdanningene og etter- og videreutdanningstilbudene for å sikre tilstrekkelig kompetanse og på den måten bidra til at ny teknologi raskt blir en del av hverdagen innenfor helse og omsorg.

Jeg har nevnt samarbeid mellom kommunene og utdanningsinstitusjonene, og vi har pekt på flere tiltak for spesialisering for at man skal kunne jobbe både ute i praksisfeltet og på forskningsfeltet samtidig. Det er mange muligheter for tettere samarbeid. Poenget vårt er at mens forskning og bruk av forskningsbasert kunnskap er en del av oppdraget til spesialisthelsetjenesten, som helseforetakene har ansvaret for, arbeides det ikke like systematisk med dette i kommunene, og det mener vi det bør gjøres noe med. Det er i kommunene velferden skapes, og det er flinke, kompetente ansatte som gjør jobben. Vi vil gi dem mulighet til å gjøre jobben enda bedre for at de skal kunne møte de høye kravene vi stiller til dem.

Jeg er skuffet over at regjeringen er så defensiv i dette spørsmålet. De ramser opp mange enkelttiltak og satsinger på enkelte fagfelt som isolert og hver for seg er bra, men vi trenger en helhetlig tilnærming til dette. Det virker som om regjeringen mener at strukturendringer er svaret på alle kommunenes utfordringer, men det er det jo ikke. Fornuftig organisering er fornuftig, men kommunene er også avhengige av nok penger og dyktige fagfolk til å gjøre jobben, og på begge disse punktene lener regjeringen seg tilbake i stedet for å gjøre høyst nødvendige investeringer i framtiden.

Helge André Njåstad (FrP) [15:50:47]: Tusen takk til saksordføreren for ein god gjennomgang av saka.

La meg starta med å tilbakevisa påstanden til representanten Pedersen om at me lener oss tilbake og berre tenkjer at strukturendringar er svaret på alt. Hadde ein høyrte innlegget til saksordføreren, hadde ein registrert at han lista opp ei rekkje av dei offensive tiltaka som denne regjeringa har sett i verk nettopp for å auka kompetansen. Me ser at skal me yta gode tenester til innbyggjarane i Noreg, handlar det både om å ha den riktige strukturen og om å ha nok fagfolk og dei riktige fagfolka og ei smart organisering for å yta gode tenester, så me er ikkje på langt nær på det sporet at me meiner at struktur er svaret på alt.

Eg synest det var bra at representanten Pedersen til slutt i innlegget sitt anerkjende at det er ein del kompetanse i norske kommunar, og eg synest det er viktig å anerkjenne den kompetansen òg frå denne talarstolen. Når me er på tur med komiteen, og òg elles, er det vel ein ting me sit igjen med eit inntrykk av, og det er at norske kommunar er sette saman av ekstremt mange gode fagfolk på eit utruleg vidt spenn av kompliserte oppgåver – alt frå barnehagar til skule, til eldreomsorg og til spesialiserte lover dei skal forvalta. Dette løyser kommunane i all hovudsak på ein veldig god måte, nettopp fordi dei er opptekne av at kvaliteten på tenestene er best om dei har gode arbeidstakarar. I tillegg veit kommunane at dei er i ein konkurransesituasjon med det private næringslivet, og at skal dei vera attraktive ar-

beidsgjevarar, må dei fokusere på kompetanseheving. Så mitt inntrykk er at norske kommunar er gode på å vera gode arbeidsgjevarar. Eg vil ikkje la det henga igjen eit inntrykk av at ein no treng ei statleg kompetansereform fordi det står så ille til. Det står godt til i Kommune-Noreg. I både små og store kommunar har ein dyktige folk som brenn for fagfeltet sitt, det har me sett ved sjølvsyn ved ei rekkje anledningar.

Eg las ein rapport som den førre regjeringa bestilte frå Fafo, som blei levert i 2013, og som fortel ein del om kva utfordringar Kommune-Noreg ser for seg, basert på intervju med både rådmenn, ordførarar og andre. Det viser seg at dette feltet er viktig, så difor er eg veldig glad for at denne regjeringa har gjort masse. Eg skal ikkje trøyttas forsamlinga med å lista opp alt ein har gjort, ein gong til, for den lista er ganske lang, men eg kan nemna Kunnskapsløftet som eitt eksempel og Lærarløftet, som denne regjeringa verkeleg har sett meir på dagsordenen enn nokon regjeringar før. Me har òg hatt ein kompetanseplan for framtidens barnehage, og me har ei rekkje ordningar.

Eg vil bruke dei siste minuttane til å dvela litt ved ei ordning som eg synest er litt interessant. Me veit at med samhandlingsreforma blir det stilt større kompetansekrav til eldreomsorga i ein kommune enn før. Fleire av oppgåvene spesialisthelsetenesta tok seg av tidlegare, er i dag i stor grad løfta til kommunesektoren, slik at det å vera tilsett på ein sjukeheim i dag kontra for ein del år sidan er to forskjellige ting. Der stilte regjeringa til rådvelde ei eiga tilskotsordning for sjukepleiarar for å ta ein mastergrad innanfor avansert klinisk sjukepleie, som det heiter, nettopp for å auka kvaliteten på det riktige området.

Me sette i år av 21 mill. kr og hadde trudd at det skulle vera ekstremt mange kommunar som no såg at dei kunne få staten med på laget for å løfta kompetansen innanfor eldreomsorga. Då må eg seia at me vart litt skuffa, mange, når me såg kva kommunane faktisk søkte om, for det var ein god del mindre enn det som var stilt til rådvelde. Så viss eg kan få lov, vil eg gje ei oppfordring til Arbeidarpartiet om å setja dette på dagsordenen, snakka med sine egne 200 ordførarar og be dei ta i bruk dei ordningane som finst, før dei initierer nye frå staten si side. Budsjettet for neste år er redusert til 6,5 mill. kr til den same tilskotsordninga nettopp fordi søknadene frå kommunane var så få. Behovet er stort, det veit me, så ein burde absolutt nytta dei ordningane som finst, i staden for å be om nye. For er det noko som er sikkert, så er det at det er eit stort behov i norske kommunar for å auka kompetansen innanfor eldreomsorga, og då bør ein ikkje seia nei takk til staten, som stiller 21 mill. kr til rådvelde.

Så synest eg avslutningsvis at det er litt ironisk at Arbeidarpartiet, som har over 200 ordførarar, tek initiativ til at staten, med Framstegspartiet og Høgre i spissen, skal ta eit større ansvar. Når det faktisk er kommunane som har hovudansvaret for å utvikla sin eigen kompetanse og bringa han vidare, burde ein gjort eit stykke arbeid i alle kommunane i Noreg heller enn å be om at staten skal ta eit enda større ansvar, i tillegg til det staten allereie gjer gjennom mange ordningar.

Heidi Greni (Sp) [15:56:19]: Arbeidarpartiets representanter fremmer her et forslag om en kompetansereform for kommunene, der det foreslås 20 ulike tiltak som en mener må inngå i reformarbeidet. Fra Senterpartiets side

er vi positive til mange av disse tiltakene. Det er viktig at det arbeides med kompetanseheving i kommunal sektor. Det er viktig at inntaket av lærlinger øker, og at vi gjennom forskning får bedre innsikt i hvordan vi bør utvikle det kommunale velferdstilbudet – bare for å nevne noen av forslagene.

Jeg er enig med forslagsstillerne i at kommunene stadig stilles overfor nye krav. Det å styre en kommune betyr at både politikere og ansatte må ha en kultur for hele tiden å tenke fornyelse og forbedring.

Mitt inntrykk er at kommunene erkjenner dette, og at det jobbes godt med kompetanseutvikling og fornyelse. Men akkurat som i statlig virksomhet er det også i kommunal virksomhet forskjeller. Jeg er derfor ikke uenig med forslagsstillerne i at det er behov for nasjonale tiltak for å fremme fornyelse og forbedring.

Etter min og Senterpartiets mening går imidlertid representantforslaget vi har til behandling, for langt i statlig detaljstyring av kommunene. De mange forslagene som fremmes, vil, om de iverksettes, bidra til at lokalt ansvar gjøres til nasjonalt ansvar. Det er, som Stortinget kanskje har registrert, ikke hver dag jeg er enig med statsråden. Men her mener jeg statsråden har et vesentlig poeng når han viser til at kommunene har et selvstendig arbeidsgiveransvar som må ivaretas lokalt.

KS – Kommunenes Sentralforbund – er gode støttespillere for kommunene i innovasjonsarbeid og kompetansebygging. Det er utviklet faste konsultasjonsrutiner mellom KS og departementene. Min reservasjon mot en statlig igangsatt kompetansereform for kommunene betyr ikke at jeg mener staten skal være tilbakeholden med å fremme forventninger til kommunesektoren på de saksområdene som representantforslaget tar opp.

Staten styrer kommunesektoren gjennom lovverk, forskrifter og budsjett. Om vi fra nasjonalt hold mener det må iverksettes tiltak på et bestemt område, har vi virkemidler til å få det gjort. Det er viktig at vi bruker forutsigbare styringsvirkemidler. Jeg tror vi gjentatte ganger har registrert at kommunesektoren opplever statlige styringssignaler som diffuse, f.eks. gjennom utsagn og rundskriv mer enn gjennom lov, forskrifter og budsjettforutsetninger.

Senterpartiet ser det selvsagt som viktig at stat og kommunesektor samhandler om å nå nasjonale mål. Men vi er opptatt av at de virkemidlene vi bruker for å nå målene, er mest mulig i tråd med den formelle ansvarsfordelingen som er mellom forvaltningsnivåene i offentlig sektor.

Senterpartiet fremmer derfor et alternativt forslag hvor vi ber

«regjeringen i samarbeid med KS og arbeidstakerorganisasjonene vurdere gjennomføring av en kompetansereform for kommunene».

Som Stortinget er kjent med, ble det i perioden 2011 til 2015 gjennomført et trepartssamarbeid mellom regjeringen, kommunesektoren og arbeidstakerorganisasjonene kalt «Sammen om en bedre kommune», med mål om å ta tak i de viktigste utfordringene i kommunesektoren. Det er etter modell fra dette prosjektet vi mener samarbeidet om kompetanseutvikling bør utvikles.

Prosjektet «Sammen om en bedre kommune» er nylig evaluert på oppdrag av Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Rapporten er nyttig lesing. Den konkluderer med at prosjektet var vellykket og ga positive resultater på mange områder.

Evalueringsrapporten sier bl.a. at lokal forankring av prosjektet og et godt samarbeid mellom tillitsvalgte, administrasjon og folkevalgte, ser ut til å være en suksessfaktor i arbeidet. I evalueringen sies det at

«kommunene som selv står midt oppi sine egne problemstillinger har de beste forutsetningene for å vite hvordan de bør jobbe med dette og hvordan ressursene best kan brukes til å oppnå resultater».

På konkrete områder viser rapporten at deltakerkommunene har fått en samlet reduksjon i sykefraværet sammenlignet med andre kommuner. På samme måte har kommunene jobbet med heltid–deltid og oppnådd gode resultater.

Jeg er, som det framgår av innstillingen, positiv til intensjonene bak forslaget og til mange av de konkrete tiltakene. Mitt forbehold er knyttet til at kommunene har et selvstendig ansvar for å organisere sitt arbeid og for å følge opp statlig gitte rammer, lover og forskrifter. En kompetansereform for kommunene må derfor, etter Senterpartiets mening, etableres som et samarbeid mellom nasjonale myndigheter, kommunene og arbeidstakerorganisasjonene, og ikke vedtas som en statlig styrt reform.

Til slutt vil jeg ta opp Senterpartiets forslag.

Presidenten: Representanten Heidi Greni har tatt opp det forslaget hun refererte til.

André N. Skjelstad (V) [16:01:49]: Det var et godt innlegg av representanten Greni. Jeg er for så vidt enig i at det her er mange gode intensjoner, veldig mange gode intensjoner, men jeg mener også, i likhet med foregående taler, at dette på mange måter må komme fra kommunene selv og ikke som et statlig pålegg. Vi har en kommunereform som tar inn over seg ganske mange av de gode intensjonene som ligger i forslaget, og det er litt forunderlig – når vi debatterer dette – at de som stiller forslaget, ikke har sett det og støttet helhjertet opp om den kommunereformen som faktisk ivaretar dette, men samtidig lar kommunene i større grad få styre det selv, og at det ikke er et statlig pålegg. De er viktige de momentene som ligger i listen, for jeg mener det ligger et ansvar på kommunestyrene rundt omkring i hele landet, for det er lokaldemokratiet som må bringe dette opp. Men her er det selvfølgelig viktig at vi også har gode nok rammer for kommunal sektor, noe som også regjeringen er nødt til å merke seg, for det vil gi muligheter for kompetansepåfyll og det som i dette forslaget kalles en reform, men som jeg mener bør komme nedenfra.

Så er det jo sånn at kommunene ikke nødvendigvis skriker etter flere oppgaver. De trenger verktøy for å håndtere de oppgavene som de har per i dag. Det er også en viktig bit i dette. Men gjennom økt selvstyre og sterkere kommuner, som også har vært Venstres mål gjennom både regionreformen og kommunereformen, oppfatter jeg det som ligger inne i forslaget, som et klart ønske om detaljstyring av norske kommuner fra denne sal, og det er jeg imot. Jeg ønsker et levende folkestyre med et velfungerende lokaldemokrati. I så måte går dette forslaget, som også Senterpartiet uttrykte på en fortreffelig måte, i feil retning. Jeg synes at dette på mange måter blir feil medisin i forhold til det kommunene nå står oppe i. Man skulle selvfølgelig også ønske at Senterpartiet hadde vært helhjertet med hensyn til en kommunereform som ivaretar mye av dette – også den

lokale forankringen. Det kommer kanskje etter hvert, får man håpe. Men uansett kommer vi i dag til å stemme imot dette sammen med Kristelig Folkeparti og Høyre. Vi mener at dette er en detaljstyring som norsk kommunestruktur ikke trenger noe mer av. Vi trenger større grad av frihet til norske kommuner, og ikke mer detaljstyring.

Karin Andersen (SV) [16:05:15]: Først vil jeg ta opp det forslaget i innstillingen som SV og Arbeiderpartiet står bak.

Så må jeg si at jeg blir litt forundret over debatten her nå. Jeg oppfatter at dette forslaget er et ønske om at man fra statens side skal gjøre det mulig for kommunene å oppfylle de kompetansekravene som er framover, og så omtaler man det nærmest som et overgrep mot norske kommuner. Nei, dette er for å se hvordan staten kan gjøre sin jobb for å gjøre dette mulig. Vi kan diskutere kommuneøkonomi f.eks. – det er en viktig bit av dette. Men nå kom det altså en ny SSB-rapport i dag, som viser hvilke yrker vi trenger framover, og veldig mange av dem er i kommunesektoren. Så har man mange gode oppspill fra regjeringen, men et av dem, som det blir vist til her, er kompetansehevingsordninger som ikke blir brukt. Ja, da er de kanskje ikke gode nok. Det er kanskje behov for å se over dette arbeidet også fra statens side, helhetlig, og det er det dette går på.

Og nå hører jeg at man skal ha en strategi. Ja, det er det samme for meg hva man kaller det, om man kaller det strategi, plan, reform eller hva det er. Poenget her er at man trenger å se gjennom hva staten gjør for at kommunene nå skal få den kompetansen de trenger, og bistå med det som en god samarbeidspartner.

Det er også viktig å se på den styringskulturen som utvikler seg, og det handler om tillit. Jeg har truffet altfor mange ansatte i både kommunal og statlig virksomhet som har kompetanse, men som ikke får lov til å bruke den ordentlig, fordi styringsstrukturene er slik at det verken er tid eller lov. Det er ikke lov til å si noe f.eks. når de oppfatter at noe ikke er faglig forsvarlig. Det blir ikke tillatt, og de har heller ikke tid til å bruke sin faglighet når de skal utføre sine oppgaver. Det er et alvorlig problem at vi har fått en styringskultur som teller en del ting som kan telles, men som ikke teller en del av de aller viktigste funksjonene som kommunene har. Det har vært sagt at kommunen er et grepa kvinnfolk med svart belte i å rydde opp i ting som er vanskelig for folk, og det er jeg enig i, og en del av de tingene er det altså ikke mulig å få ned på et Excel-ark. Men det er viktig, og det er mye faglighet bak det.

Så har det vært vist til prosjektet «Saman om ein betre kommune». Det var veldig mange gode resultater av det, og et av resultatene handler bl.a. om at vi er nødt til å sørge for at folk får full jobb, full stilling. Vi kan ikke mene at folk skal ta høyere utdanning i mange år for så å ende opp med 18,3 pst. stilling, og tro at vi klarer å rekruttere folk på sånne ting. Det går ikke an, så dette må vi få til.

Det andre er lærlinger. Denne rapporten fra SSB viser at det er veldig mange av disse yrkene som er faglærte yrker. Da må kommunene få mulighet til å ta imot lærlinger, og et av forslagene som SV fremmer i budsjettet nå, er bl.a. å gi fylkene mulighet til å gi økt lærlingtilskudd til kommunene, for de har bare lønnsutgifter og ikke inntjening på lærlingene, og de trenger mange flere lærlinger for å få fagarbeidere. Det er en viktig sak som vi er nødt til å se på.

Jeg var litt overrasket over at det ikke var mer støtte til SVs merknader om lærlinger, for der har også Riksrevisjonen sine påpekninger, og det er dem vi har referert til. Det er i dem jeg har gått inn og sett at det er mangler når det gjelder hvordan man jobber med lærlinger for å få inn nok faglærte folk.

Så er det også et punkt her om IKT og velferdsteknologi. Det er grunn til å minne om det når det nå i dag er store virksomheter, også på statens side, som flagger ut slike ting – om hvordan vi skal jobbe med dette framover for å sikre fagkompetanse i kommunene, i staten, som vi eier, slik at vi ikke blir avhengig av bare å plassere dette i et annet land og sjøl sitter uten kompetanse på dette. Det er skummelt. Og hvorfor skulle vi det, hvorfor skal vi ikke ha de arbeidsplassene i kommunesektoren og i Norge?

Til slutt vil jeg nevne det punktet som handler om tilskuddsordninger til lokale studiesenter for å sikre tilgang på livslang læring over hele landet. Det er kanskje et av de aller viktigste tiltakene jeg vil oppfordre kommunalministeren til å støtte enda sterkere. At folk kan fylle på kompetansen sin mens de står i jobb, gjennom livsløpet, der de bor, i samarbeid med sin arbeidsgiver, som kanskje er kommunen, er noe av det aller viktigste vi kan bidra til, og dagens studiefinansieringsordning legger ikke godt nok til rette for det.

Presidenten: Representanten Karin Andersen har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Statsråd Jan Tore Sanner [16:10:31]: Utgangspunktet for denne debatten er det aller beste. Det er en felles erkjennelse av at kommunene bærer store deler av velferdssamfunnet på sine skuldre. Vi er avhengig av god ledelse, god kompetanse og god fagopplæring i kommunene. Det er også en erkjennelse av at Kommune-Norge står overfor betydelige utfordringer i årene som kommer. Bare for å opprettholde dagens nivå på velferdstjenestene må kommunene ansette 60 000 nye innenfor helse, omsorg, barnehage og skole frem mot 2026. Det betyr at vi står overfor betydelige utfordringer.

Derfor legger regjeringen stor vekt på å fremme innovasjon i hele offentlig sektor. Senest i går la vi sammen med KS frem en verktøykasse som kan hjelpe kommunene med å fjerne tidstyver, slik at kommunale medarbeidere kan få mer tid til å løse viktige oppgaver for innbyggerne og bruke mindre tid på unødvendig byråkrati. Kommunene kan lære mye av hverandre, og vi har fortsatt en vei å gå i å fremme innovasjon i offentlig sektor.

Når vi allikevel ikke anbefaler en kompetansereform i tråd med opposisjonens forslag, skyldes det dels at departementet, i likhet med Senterpartiet og samarbeidspartiene i Stortinget, mener at opposisjonen her går for langt i statlig detaljstyring av kommunene. Det er viktig å understreke kommunenes selvstendige ansvar.

Derimot er vi enig i at samarbeid mellom partene er et viktig virkemiddel. Vi har gjennomført «Sammen for en bedre kommune», som flere har vist til, og vi har nå en intensjonsavtale med partene om et nytt utviklingsprogram for kommunene. Arbeidet for det starter opp i 2017, og da skal vi diskutere innholdet i det programmet.

Videre er det også riktig som flere har påpekt, at vi står midt i gjennomføringen av en stor kommunereform. Ett viktig mål med denne er nettopp å styrke fagmiljøene i

kommunene, slik at flere innbyggere kan få bedre tjenester der de bor. Så langt er det over 80 kommuner som har gjensidige vedtak. Mer enn en av fire innbyggere vil bo i en ny kommune fra 2020. Det betyr at i mange kommuner blir det sterkere fagmiljøer. Det er et viktig skritt i retning av både økt kompetanse og bedre tjenester til innbyggerne.

Fylkesmennene har gjennom sine rapporter i kommunereformen påvist at det er betydelige utfordringer i mange kommuner. Det knytter seg særlig til sårbare fagmiljøer. Det viser at vi fortsatt har en vei å gå.

Så er det også viktig å understreke at det gjennomføres viktige programmer for å øke kompetansen i kommunene. Vi gjennomfører et betydelig lærerløft for skolen. Vi gjennomfører Kompetanseløft 2020, som knytter seg til fagskoleutdanning innen helse- og sosialfag, og Helse-Omsorg21-strategien, som også skal bidra til mer kompetanse i kommunene.

Dette er programmer som langt på vei dekker de områdene som opposisjonen har vært opptatt av, uten at vi går for langt i å detaljstyre kommunene.

Så til slutt: Jeg er også enig med opposisjonen i at kommuneøkonomi er viktig for at kommunene skal kunne utvikle kvaliteten på sine tjenester. Da bør det jo glede også opposisjonen at kommunene har fått et større handlingsrom, større vekst, i denne fireårsperioden enn de fikk i den foregående fireårsperioden.

God kommuneøkonomi er et godt grunnlag for å bygge ut velferden. Vi skal stille krav til kommunene og ha programmer som bidrar til at de kan løfte kvaliteten, og ikke minst legger vi gjennom kommunereformen et godt grunnlag for sterke fagmiljøer, til det beste for velferdstilbudene i kommunene.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Stein Erik Lauvås (A) [16:15:18]: Statsråden startet bra med de første setningene – det skal han ha. Forslagsstillerne vil kort og godt at staten skal bidra med litt positiv drahjelp til kommunene for å kunne løse ett av de viktigste utfordringsområdene kommunene står overfor – det var statsråden også selv inne på – og det er å sørge for at de ansatte har riktig og god kompetanse.

Som ordfører i mange år vet jeg at det er en utfordring å sørge for at de ansattes kompetanse blir oppgradert og vedlikeholdt, og det er viktig at man sjekker ut med de ansatte – de ansattes organisasjoner – hva som er riktig og viktig å satse på. Hvor skal man sette inn innsatsen?

Jeg registrerer her at man snakker om denne innsatsen, tilskuddene til sykepleierutdanning, og at det er kommuner som ikke har søkt om det. Kan statsråden svare på om han har sjekket ut med kommunene om det var dette kommunene etterspurte på forhånd? Var det dette kommunene ønsket at skulle prioriteres?

Statsråd Jan Tore Sanner [16:16:30]: Jeg er glad for at det er bred enighet i Stortinget om at vi skal satse på kompetansebygging både i stat og i kommune. Vi er også enige om at partssamarbeid er viktig. Når det gjelder det spesifikke programmet, vet også representanten at det ligger under et annet departement, så spørsmålet om i hvilken grad det er sjekket ut med partene, må nesten rettes til ansvarlig statsråd.

Det jeg viste til i mitt innlegg, er at vi har en intensjonsavtale med partene i arbeidslivet, inklusive KS, om at vi skal utvikle et nytt samarbeidsprogram, og vi skal i begynnelsen av neste år starte diskusjonen om hva som skal være innholdet i det. Da er jeg helt sikker på at kompetanse kommer til å være ett av spørsmålene som vil bli diskutert i det videre samarbeidet.

Heidi Greni (Sp) [16:17:38]: I statsrådens svar til komiteen vises det bl.a. til prosjektet «Sammen om en bedre kommune», som nylig er avsluttet, og at departementet har dialog med partene om en mulig videreføring. Jeg ser at det nylig, etter bestilling fra departementet, ble gjennomført en evaluering av «Sammen om en bedre kommune», og rapporten viser gode resultat. Til sammen 110 kommuner deltok i programmet, og de hadde sykefravær, heltid, deltid, kompetanse, rekruttering og omdømme som tema. Kommunene jobbet sammen i mindre nettverksgrupper, som var satt sammen etter de temaene som kommunen ønsket å prioritere å arbeide med. I Senterpartiet ser vi positivt på den typen trepartssamarbeid og mener det har vært lærerikt og nyttig for alle parter. Mitt spørsmål til statsråden er: Vil statsråden bidra aktivt til å få videreført programmet «Sammen om en bedre kommune»?

Statsråd Jan Tore Sanner [16:18:34]: Partene som vi samarbeider med, LO, Akademikerne, Unio, YS og KS, er enige om at programmet skulle avsluttes i tråd med den fremdriften som var lagt. Derfor er det nå evaluert, og rapporten viser at det er en del gode erfaringer og noen litt variable erfaringer. Så partene er enige om at vi skulle starte opp et program nå, og det knytter seg til de kommunene som har avtale om å bygge ny kommune. Jeg hadde selv gleden av å møte om lag 300 representanter for de over 80 kommunene som skal slå seg sammen, på Gardermoen for få uker siden. Det er viktig at de kommunene kan lære av hverandre og inspirere hverandre. Så er det slik, som jeg påpekte i mitt innlegg, at vi har en intensjonsavtale om at vi skal starte opp et nytt program, og vi skal samtale med partene i arbeidslivet i begynnelsen av 2017 om hva det programmet skal inneholde.

Karin Andersen (SV) [16:19:45]: Når man lager ordninger for å heve kompetansen, er det viktig at man også gjør det i riktig rekkefølge og ikke slik som det nå er gjort på lærersiden, der man hever kravene, slik at det blir færre studenter. Det betyr at det faktisk blir flere ufaglærte lærere, i hvert fall i en periode. Det er ingen god måte å gjøre det på.

Jeg kunne tenke meg å spørre statsråden om lærlinger i kommunene. Kommunene har ikke inntjening på lærlingene sine, slik som private bedrifter har. Det betyr at de bare har lønnsutgifter. De har også mange praksisoppgaver knyttet til andre fagprofesjoner som gjør at det er en ganske stor belastning i både sykehjem, barnehager og skoler i tillegg til at de da ikke har inntjening, men bare lønnsutgifter. Ser statsråden at det kan være behov for å se på tilskuddene til lærlinger i kommunene nettopp for å kunne sikre at de faktisk har lønnsmidler til å ta inn det nødvendige antall?

Statsråd Jan Tore Sanner [16:20:49]: Vi er heldigvis enige om viktigheten av å satse på lærlinger, og of-

fentlig sektor må gjennomføre et lærlingløft. Det gjør vi i staten. Gjennom departementer og direktorater har vi økt satsingen på lærlinger. Vi har nye programmer for å utvikle nye fag innenfor staten. Og vi stiller også krav ved offentlig innkjøp om at de som skal handle med det offentlige, også må ansette lærlinger.

Så mottok jeg underskrifter fra de fleste førstekandidatene i forbindelse med kommunevalget i 2015, hvor kommunepolitikerne forpliktet seg til å ta inn flere lærlinger. Mange kommuner gjør en god jobb. Om vi skal ha særskilte ordninger knyttet til lærlinger, eller om kommunene skal dekke dette innenfor sine økonomiske rammer, vil det kunne være en diskusjon om. Det viktige er at kommunene satser på lærlinger, og jeg ser at det går riktig vei – i hvert fall i mange kommuner, men mange har fortsatt en vei å gå for å komme opp på det nivået man bør være.

Presidenten: Replikskordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Stein Erik Lauvås (A) [16:22:21]: I forslaget ligger det en rekke momenter som burde ha vekket entusiasmen også hos regjeringspartiene, Venstre og Kristelig Folkeparti. Så har ikke skjedd, og man kan lure litt på hvilke briller man her har valgt å lese forslaget med.

Det er jo flere her med ordførerbakgrunn, og i hvert fall for min del var en del av ordførerergjeringen å diskutere med ansatte og deres organisasjoner ulike problemstillinger som dukket opp, og som de ansatte var spesielt opptatt av. Kompetanseutvikling var i hvert fall i min kommune mange ganger et slikt tema, som kom på bordet når vi hadde disse møtene og diskusjonene, og da var det ikke alltid penger det sto på. Selvfølgelig er økonomi en vesentlig del av å kunne gjennomføre en kompetansetilføring til ansatte. Det må settes inn vikarer, og det kan være utgifter til undervisning, reiser osv. Men det er også mulig å ha oppmerksomhet rundt ansattes muligheter til faglig påfyll, uten de store kostnadene.

I dokumentet ligger det jo en rekke ulike forslag – om utarbeiding av kompetanseplaner for alle virksomhetene i en kommune, om fullført videregående utdanning for dem som ikke har det, om å få flere til å ta fagbrev osv. Det er bare noen av de forslagene som ligger i dokumentet, og som vi ber om at blir vurdert i en kompetansereform, og om at dette blir gjort i et trepartssamarbeid.

Dette er altså ikke en statlig, ensidig sak som skal tres ned over hodet på kommunene. Det er en partsreform, som staten selv burde se viktigheten og nytten av, og derfor burde, etter mitt syn, regjeringen, regjeringspartiene og støttepartiene ha satt seg i førersetet og vært med på å løfte fram dette.

Jeg registrerer at det er en oppgave de ikke ønsker å være med på å drive fram på denne måten. Det er litt synd, og det er litt lite framsynt. Spesielt lite forståelig blir det jo når vi kan lese at statsråden egentlig er enig med forslagsstillerne i dette brevet til komiteen, der han uttaler at han er enig i behovet for god og rett kompetanse for å sikre høy kvalitet i kommunale tjenester. At flertallet prøver å vri dette forslaget over til en tvangssak for kommunene, er for meg vanskelig å forstå, og det burde vært mulig å unngå.

Helt til slutt: Når man fra talerstolen her, også fra komiteens leder Njåstad, viser til satsinger for kommunene,

bl.a. videreutdanningen av sykepleiere, og det blir stilt spørsmål om hvorvidt man faktisk har spurt kommunene om dette er et prioritert tiltak, og man ikke kan svare på det, synes jeg at det er noe svakt. Det burde man kunne svare på. For øvrig skal jeg gi Njåstad helt rett i at det er mye god kompetanse i kommunene. Det ser vi når vi er ute og besøker dem.

Ruth Grung (A) [16:25:33]: Som representant i helse- og omsorgskomiteen har jeg alltid foran meg det bildet at 90 pst. av alt som utføres innenfor helse, skjer i kommunene. Men kommunene får 50 pst. av støtten, og 50 pst. går til spesialisthelsetjenesten. Vi vet at tidlig innsats forebygger sykdom. Det er god samfunnsøkonomi. Vi vet også at jo lenger man har kontroll på egen tilværelse og helst får behandling i eget hjem, jo lenger klarer man å mobilisere egne ressurser, og man klarer også å øke livskvaliteten og redusere kostnadene.

Derfor er kompetanse så avgjørende for at vi får til det løftet. Vi har vedtatt mange gode intensjoner, avtaler, samarbeidsavtaler og tilskuddsordninger osv., men resultatet er ikke der ennå. Vi ser også at det er store forskjeller fra kommune til kommune. Det er heller ikke bra. De forskjellene går på tvers av store eller små kommuner.

Det vi får tilbakemeldinger fra ansatte i helsesektoren om, er at de savner den oppmerksomheten som de opplever at lærerne får med Lærerloftet. De ønsker «Helseløftet» – det å bli sett. Det er egentlig litt av det vi prøver å svare på. Men vi prøver også å svare på at vi bør ha en mer rettferdig fordeling av fellesskapets ressurser. Det ser vi innenfor forskning. Det er veldig lite forskning rettet mot primærhelse, selv om vi har sagt at det er der det skal løftes. Helseforetakene har egne midler til å forske for. De har også egne midler til å støtte opp under opplæringen av fastleger. Skal vi lykkes med samhandlingsreformen, må vi ha fastleger som kan det med samhandling, og vi må ha en struktur som gjør at de ønsker å bli fastleger og få turnusordninger der.

Det samme gjelder sykepleien. De begynner i eldreomsorgen, for det er lavest status. Så slutter de i sykehus når de får opplæring. Dette må vi snu, for jeg er helt enig med flere representanter her om at den største utfordringen er den helsehjelpen som gis i kommunene.

Så er det det med mangel på kliniske sykepleiere. Vi har fått tilbakemeldinger fra Helsedirektoratet om at de mener at det skyldes at for få kommuner har lagt til rette for at de skal ta opplæringen. Det som er litt trist, er at de som har søkt, er først og fremst de som bor i byene – som har lettere tilgang til spesialisthelsetjenesten. Men der det er størst behov, er det lengre avstand til sykehusene.

Jeg er helt enig med representanten Helge André Njåstad om at det betyr noe når du skifter regime. Arbeiderpartiet i Bergen samarbeider med Kristelig Folkeparti og Venstre i byrådet, og for første gang har de vedtatt en plan for forskning innen helse, sånn at man får kunnskapsbaserte helsetjenester framover.

Helga Pedersen (A) [16:28:50]: Det er interessant å høre hvor annerledes enkelte av representantene fra høyresiden argumenterer når vi diskuterer kompetansereform versus det man gjør når vi diskuterer kommunereform. Når vi diskuterer kommunereform, er det ikke måte på hvor ille det står til i norske kommuner, og hvor forferde-

lig stor mangel det er på kompetente fagfolk. Men når vi diskuterer kompetansereform og behov for den, er det ikke måte på hvor bra det står til, og det er nærmest ikke noen problemer noe sted.

Men det var ikke derfor jeg tok ordet. Jeg registrerer at stortingsflertallet og regjeringspartiene går imot forslaget vårt fordi de ikke vil detaljstyre kommunene. Fremskrittspartiet mener at de kravene vi snakker om her, bare bør stilles til arbeiderpartistyrte kommuner – artig å si i en partipolitisk utveksling. Men vi mener at en systematisk satsing på kompetanse er viktig å gjennomføre i alle norske kommuner, fordi det er så grunnleggende for å sikre likeverdige velferdstjenester til befolkningen uansett hvor man bor i landet. Når regjeringen ikke greier å dele ut penger til master i sykepleie, konkluderer man umiddelbart fra Fremskrittspartiets side med at det er kommunene det er noe galt med. Kanskje er det regjeringens utforming av tilskuddsmidlene som er feil, eller mangel på dialog eller informasjon overfor kommunene. Det er nettopp derfor vi foreslår en reform organisert gjennom trepartssamarbeidet, som skal forplikte kommunene, men også arbeidstakerne, og ikke minst staten til å stille opp med ressurser. Jeg har en mistanke om at det er der skoen trykker for regjeringspartiene når de sier nei takk til dette, fordi dette så tydelig også ville forplikte staten.

Representanten Andersen tok opp dette med behovet for å bruke mer tillit i styring av offentlig sektor. Det er vi helt enig i. Jeg savner vel kanskje en oppfølging fra regjeringens side av det som handler om kultur, holdninger og ledelse i offentlig sektor. I hvert fall er det en kjensgjerning at hvis man i større grad skal slutte å bruke tellekanter og slutte bare å måle innsatsfaktorer i arbeidet framfor å fokusere på resultater og hva man får ut i andre enden, er det en forutsetning at de ansatte har riktig kompetanse og mulighet til refleksjon over egen praksis.

Så til slutt om kommuneøkonomien: Den er ikke god. Den er i hvert fall ikke god nok per i dag til å utvikle kvaliteten i tjenestene til de yngste og de eldste. Jeg vil minne om at Fremskrittspartiet gikk til valg på at det ikke skulle stå på penger i eldreomsorgen. Jeg har ikke møtt en eneste ordfører som skriver under på at det er tilfellet i dag.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [16:31:58]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Endringer i burettslagslova mv. (omfanget av legalpantretten (Innst. 32 L (2016–2017), jf. Prop. 134 L (2015–2016))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 5 [16:32:27]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande og André N. Skjelstad om nye og mer treffsikre metoder for alderstesting av barn som søker asyl (Innst. 40 S (2016–2017), jf. Dokument 8:93 S (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Presidenten vil videre foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Det anses vedtatt.

Heidi Greni (Sp) [16:33:42] (ordfører for saken): Først vil jeg få takke komiteen for et godt samarbeid. Komiteen er positiv til intensjonen i representantforslaget fra representantene Trine Skei Grande og André N. Skjelstad om å sikre mest mulig treffsikre metoder for alderstesting av barn som søker asyl. Dette er også nedfelt i integreringsforliket fra desember 2015.

Komiteen mener det er viktig at utlendingsmyndighetene til enhver tid har gode rutiner for aldersvurdering. Feilvurderinger kan få store konsekvenser for den det gjelder, da enslige mindreårige asylsøkere har særlige rettigheter i kraft av det å være barn.

Samtidig er det viktig at utlendingsmyndighetene har gode verktøy for å avdekke og forhindre at voksne oppgir å være under 18 år for å oppnå fordeler som mindreårig. Det må også nevnes at en hovedutfordring for UDI er at bare 2 pst. av de enslige mindreårige asylsøkerne bærer med seg id-dokumenter. I tillegg er dokumentetsikkerheten lav, noe som gjør id-avklaringsprosessen krevende.

Komiteen noterer seg at aldersundersøkelser er omstridt i flere fagmiljøer. Samtidig er disse undersøkelsene ifølge UDI de mest objektive og faglig begrunnede vurderingene de har til rådighet når alder skal fastsettes. Komiteen er positiv til at Folkehelseinstituttet skal ta over det faglige ansvaret for de medisinske aldersundersøkelsene. Vi er kjent med at det foreløpig jobbes med kunnskaps- og metodeutvikling for å få på plass hensiktsmessige og treffsikre metoder. Vi ser fram til at Folkehelseinstituttet får på plass et kompetansemiljø og forutsetter at det i den forbindelse vurderes supplerende eller alternative metoder for aldersvurdering.

Flertallet i komiteen, alle utenom regjeringspartiene, understreker også at det er betydelige kostnader knyttet til alderstesting. Offentlig tildelte midler skal forvaltes på en forsvarlig måte, og aldersundersøkelser skal gjennomføres når det med rimelig sikkerhet ikke kan fastslås om søkeren er over eller under 18 år.

Ifølge NOAS og Redd Barna alderstester UDI for tiden alle som oppgir å være mellom 15 og 18 år. Utlendingsloven og FN's retningslinjer er veldig tydelig på at aldersundersøkelser kun skal foretas ved tvilstilfeller. Komiteens flertall har likevel kommet fram til at det ikke er nødvendig av Stortinget å be regjeringen instruere UDI om når aldersundersøkelser skal brukes. Stortinget må kunne forvente at statsråden følger opp sine underliggende etater hvis eller når det avdekkes praksis som avviker fra lovverket og internasjonale retningslinjer.

I NOAS og Redd Barnas rapport fra mars 2016 framgår det at aldersuttalelser fra saksbehandlere i UDI og Politiets utlendingsenhet – PU – er dårlig begrunnet, og at utseende vektlegges i altfor stor grad. Om lag 5 500 enslige mindreårige asylsøkere kom til Norge i 2015. Det er et stort antall

sammenlignet med tidligere år. Det betyr bl.a. økt arbeidsmengde for saksbehandlerne i UDI. Uavhengig av arbeidsmengde er det viktig at asylsøkerens rettssikkerhet ivaretas, og at den helhetlige aldersvurderingen er av god kvalitet. Senterpartiet vil derfor støtte forslagene som går ut på å sikre at saksbehandlere som fatter vedtak, har tilstrekkelig kompetanse til å uttale seg om alder, og at ansatte ved mottak og omsorgssentre involveres i større grad ved aldersuttalelser.

Komiteen registrerer også at det fra flere hold er et ønske om å utvikle metoder for psykososiale undersøkelser, bl.a. fra UNICEF Norge og fagpersoner ved Regionsenter for barn og unges psykiske helse. UDI er også positiv til dette. Komiteen mener at dersom slike undersøkelser kan bidra til å styrke kvaliteten på aldersvurderinger, bør det utredes. Regjeringen bør sørge for at det utvikles metoder for psykososiale aldersundersøkelser. Det er regjeringens ansvar at de mest treffsikre, tilgjengelige metodene blir benyttet.

I etterkant av komitébehandlingen er vi gjort kjent med, bl.a. gjennom oppslag i VG, at firmaet Barnesak AS, som siden 2013 har hatt ansvaret for å sammenfatte de medisinske aldersundersøkelsene, har en eneste ansatt. Det finnes ingen metode for aldersfastsetting som gir helt sikre svar. Derfor mener Senterpartiet det er svært uheldig at enkeltpersoner skal foreta disse vurderingene. Senterpartiet fremmer derfor forslag der vi ber om at regjeringen snarest mulig overfører det faglige ansvaret for gjennomføring av aldersvurdering til Folkehelseinstituttet. Det er viktig at vurderingen foretas av et større fagmiljø, ikke av en person alene. Mindretallsforslag som Senterpartiet ikke er en del av, regner jeg med at forslagsstillerne selv gjør rede for.

Til slutt vil jeg ta opp de forslagene Senterpartiet er medforlagsstiller til og det forslaget vi står alene om.

Presidenten: Representanten Greni har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Eirin Sund (A) [16:39:06]: Først har jeg lyst til å takke saksordføreren for godt arbeid. Som saksordføreren sa i sitt innlegg, er også Arbeiderpartiet positiv til intensjonene i forslaget og ser behovet for å sikre mest mulig treffsikre metoder for alderstesting av barn som søker asyl. Barn som kommer alene til landet, er en sårbar gruppe som trenger særlig oppfølging. For Arbeiderpartiet er det viktig å sikre et forsvarlig opplegg for barn på flukt som kommer til Norge. Når det søkes om asyl, er alder av grunnleggende betydning for hvordan søknaden vurderes og hva slags rettigheter en har. Det er derfor svært viktig at de metodene som benyttes for å vurdere alder i tvilstilfeller, er så treffsikre som mulig.

Som en del av integreringsforliket ba Stortinget regjeringen om å utrede nye og mer treffsikre metoder for alderstesting av barn. Regjeringen har gitt uttrykk for at denne bestillingen fra Stortinget blir fulgt opp i og med utredningen som nå finner sted, og kunnskapsmiljøet som bygges opp rundt dette på Folkehelseinstituttet. Slik vi oppfatter det per nå, har regjeringen satt i gang et viktig arbeid for å få på plass nye og mer treffsikre metoder for alderstesting av barn. Samtidig oppfatter vi det slik at metodene som utredes og vurderes, utelukkende knyttes til medisinske metoder. Vi er langt på vei positive til de forslagene som representantforslaget tar opp, men siden vi

allerede har støttet et anmodningsvedtak i samme retning, mener vi det er rett å avvente regjeringens forslag om dette.

Jeg registrerer at saksordfører, representanten Greni fra Senterpartiet, i dag har levert et løst forslag om å overføre det faglige ansvaret for gjennomføringen av medisinsk alderstesting til Folkehelseinstituttet, og at de ønsker å sikre at bruk av medisinsk aldersvurdering alltid skal ses i en helhetlig sammenheng og benyttes etter vurdering i den enkelte sak. Vi vil ikke gå for det forslaget – både fordi det kom i dag, og fordi vi heller ikke vet konsekvensen av hva det vil bety for den kompetansen som er på Folkehelseinstituttet.

Jeg skulle ønske, når statsråden er her, at hun kunne sagt noe om hva hun mener om forslagene – og da spesielt om å overføre det faglige ansvaret til Folkehelseinstituttet. Jeg og mange med meg leste VG den 6. november der det framgikk – og det vet vi jo – at i budsjettet for 2016 fikk Folkehelseinstituttet i oppdrag å bygge opp et kompetansemiljø som kan overta ansvaret for testene. Folkehelseinstituttet skulle startet dette analysearbeidet den 1. juli, leste jeg, men det rakk de ikke. Nå er planen å være klar ved nyttår. Hvis vi har forstått dette rett, har regjeringen gitt Folkehelseinstituttet i oppdrag å bygge opp et kompetansemiljø som kan overta ansvaret for å analysere testene, og da hadde det vært fint om statsråden kunne si noe om når ansvaret kan bli overført, og hvor langt en har kommet i den prosessen.

Frank J. Jenssen (H) [16:42:53]: Også fra Høyres side er vi åpenbart opptatt av at intensjonen i forslaget skal ivaretas, nemlig at vi sikrer best mulig treffsikkerhet i alderstesting av barn som søker asyl i Norge. Man har særlige rettigheter som barn, og det er et poeng at barn skal behandles som barn og ikke som voksne, og at voksne skal behandles som voksne og ikke som barn.

Når det gjelder flere av forslagene som er framsatt, f.eks. at UDI skal instrueres i bruk av aldersundersøkelser, eller at det skal lages nye forskningsprosjekt for å lage psykososiale alderstester, vil vi fra Høyre ikke gå inn for de forslagene slik de foreligger. Vi velger å støtte oss på det tunge faglige arbeidet og de vurderingene som gjøres i dag, og som er gjort, og at det faktisk også fins forskning – forskning som man også har behov for å se nærmere på. Fra Høyres side legger vi vekt på det statsråden også opplyser til komiteen i sitt svar, nemlig at fagområdene for aldersundersøkelser er i veldig utvikling. Nettopp derfor, som også representanten Sund var inne på, har Folkehelseinstituttet fått ansvar for å utvikle kunnskap og metoder på området når man gradvis bygger opp et kompetansemiljø i løpet av 2016.

Jeg ser også fram til at statsråden eventuelt sier mer om dette. Men i den forbindelse vil man selvfølgelig også vurdere alternative eller supplerende metoder i medisinsk aldersvurdering, og jeg tror det er riktig at Stortinget avventer også det arbeidet før man herfra nærmest gir instruksjoner om hvordan alderstesting skal foregå. I tillegg er det nettopp avsluttet et forskningsprosjekt som UDI har bestilt, som er knyttet til videreutvikling av de medisinske undersøkelsene.

Fra Høyres side støtter vi, som sagt, intensjonen. Vi er opptatt av at det er i alles interesse at vi får en best mulig aldersfastsettelse, men jeg tror vi gjør klokt i å vente med

ytterligere forskningsprosjekter og stortingsstyring av hvordan alderstesting skal foregå inntil de avsluttede forskningsprosjektene er vurdert og inntil også Folkehelseinstituttet har fått gjort sitt arbeid.

Geir Jørgen Bekkevold (KrF) [16:45:58]: Jeg vil starte med å takke forslagsstillerne for å ta opp dagens praksis for alderstesting av barn som søker asyl, og de relativt svake metodene som vi har i dette arbeidet. Det er en viktig sak, og Kristelig Folkeparti støtter intensjonen i forslaget om å sikre mest mulig treffsikre metoder for alderstesting. Vi vet at feilvurdering kan få store konsekvenser for dem dette gjelder.

Kristelig Folkeparti mener det er grunn til å gjøre endringer i dagens praksis. I dag benyttes medisinsk alderstesting for alle som oppgir å være mellom 15 og 18 år. Det er en praksis som er på kant med forarbeidene til utlendingsloven og Stortingets forutsetninger, som var at slike tester kun skal brukes dersom det er grunn til å tro at opplysningene som er gitt, ikke er korrekte. Slik sett er innholdet i forslaget bare en presisering av det som allerede følger av lovarbeidet. Og som det heter i Ot.prp. nr. 75 for 2006–2007:

«Det er ikke slik at det er nødvendig å få gjennomført aldersundersøkelser av alle som mangler tilfredsstillende identitetsdokumenter.»

I tillegg anfører flere organisasjoner i høringen at disse alderstestene kan være en ekstra belastning for barna, barn i en sårbar situasjon. Det taler for å bruke testene kun i tilfeller der det er konkrete holdepunkter for å tvile på opplysningene som er gitt om alder. Et annet moment er at disse testene er relativt kostbare; de kostet 13 mill. kr i 2015. Det må da være viktigere å bruke ressursene på grundige alderstester der det er reell tvil om alder, heller enn enkle undersøkelser i alle saker. Kristelig Folkeparti støtter derfor forslag nr. 1, om at regjeringen sørger for at aldersundersøkelse kun brukes i saker der det er konkrete grunner til tvil om asylsøkernes oppgitte alder.

I integreringsforliket på Stortinget i fjor høst ble det enighet om å be regjeringen utrede nye og mer treffsikre metoder for alderstesting av barn. Dette ble enstemmig vedtatt i denne sal. Kristelig Folkeparti forventer at regjeringen nøye følger opp dette vedtaket, og her er det ikke nok bare å vise til at Folkehelseinstituttet overtar ansvaret på området, slik man gjør i integreringsmeldingen. Kristelig Folkeparti vil ikke i dag pålegge regjeringen at dette gjøres gjennom et særlig forskningsprosjekt på psykososiale aldersundersøkelser, men det er naturlig at regjeringen sørger for at også denne type undersøkelser utredes. Et viktig moment her er at FN's retningslinjer tilsier at også modenhet vurderes i forbindelse med aldersundersøkelser.

Videre løfter forslagsstillerne fram betydningen av kompetanse og kvalitet i aldersundersøkelser fra saksbehandlere i PU og UDI. Som tidligere nevnt vil alderstester og aldersuttalelser kunne få stor betydning for dem det gjelder, og derfor er det viktig at uttalelser om alder fra ansatte i PU og UDI er kvalifisert og holder høy kvalitet, og det er naturlig at regjeringen følger dette opp, selv uten pålegg fra Stortinget.

Presidenten: Presidenten antar at representanten skal ta opp nettopp forslag nr. 1?

Geir Jørgen Bekkevold (KrF) [16:49:52]: Det har presidenten rett i.

Presidenten: Da har representanten Geir Jørgen Bekkevold tatt opp det forslaget han refererte til.

André N. Skjelstad (V) [16:50:08]: Enslige mindreårige asylsøkere er unger som kommer alene til Norge uten voksne som har foreldreansvar for dem. Barn alene på flukt har en særlig rettighet ifølge FNs barnekonvensjon. For at disse barna skal få innfridd rettighetene de har krav på, må norske myndigheter vite om asylsøkere er under eller over 18 år. Det er svært viktig at barn ikke blir feilvurdert som voksne, og at ikke voksne blir feilvurdert som barn.

Et bredt flertall i denne salen ble i integreringsforliket som ble inngått før jul i fjor, enige om at det var behov for mer treffsikre metoder for alderstesting av barn. Venstre fremmet derfor det forslaget som en oppfølging av integreringsforliket, og det er derfor skuffende at partiene bak forliket ikke ønsker å følge opp. Det var bred enighet om at dagens metode ikke er god nok. Både Legeforeningen og Norsk barnelegeforening er kritiske til bruken av metodene.

Folkehelseinstituttet, som har fått tildelt oppgaven med aldersbestemmelser, vurderer ikke dagens undersøkelser og metoder og kategorier for medisinsk aldersvurdering til å være tilstrekkelig vitenskapelig bevist til at de kan overta den gjeldende praksis. Likevel ser ikke flertallet i denne sal behovet for mer treffsikre metoder.

At metodene ikke er treffsikre, betyr at en ikke alltid får fastsatt riktig alder. Det illustrerte Vergeforeningen godt i sin uttalelse. De viste til en sak hvor Det odontologisk fakultetet etter å ha gjennomført en tannundersøkelse anslo en alder på rundt 16 år, mens Unilab etter røntgen av både hånd og håndrot anslo en alder på ca. 19 år. For barnet, som selv hevder å være rundt 16 år, var det dramatisk at alderen ble satt til 19 år. Da anses man som en voksen, med de plikter og forventninger som følger med. Da får en ikke den samme oppfølgingen og de samme rettighetene som barn har krav på.

I en rapport fra mars 2016 konkluderte Norsk organisasjon for asylsøkere og Redd Barna med at dagens praksis for aldersvurderinger bryter med utlendingsloven og FNs retningslinjer. Den viser at alle asylsøkere som oppgir å være enslige mindreårige, mellom 15 og 18 år, nå undersøkes uten at det foretas en individuell vurdering av hvorvidt det foreligger tvil om alder. Dette er i strid med § 88 i utlendingsloven, som sier at det skal gjøres en konkret individuell vurdering av om det foreligger tvil om alder før aldersundersøkelse gjennomføres. Praksis er altså i strid med FNs retningslinjer, som sier at aldersundersøkelser bør gjennomføres som en siste utvei og kun dersom det er rimelig grunn til å tvile på oppgitt alder.

Vi fremmer derfor forslaget om at aldersundersøker bare skal brukes i saker der det er konkrete grunner til tvil om asylsøkerens oppgitte alder. En samlet komité mener at dersom psykososiale undersøkelser bidrar til å styrke kvaliteten på aldersvurderingen, bør det utredes hvordan ulike undersøkelser kan anvendes. Likevel ønsker de ikke å bidra til at slik kunnskap fremskaffes ved å støtte vårt forslag om å be regjeringen legge til rette for etablering av et

forskningsprosjekt for utvikling av en metode for psykososiale aldersundersøkelser.

Norsk barnelegeforening er tydelig på at en kartlegging av en asylsøkers mentale modenhet og sosiale funksjoner vil gi et bredere grunnlag for aldersbestemmelse. Psykososiale undersøkelser vil kunne bidra til kartlegging av hva som er til barnets beste, avdekke oppfølgingsbehov og bidra til opplysning av asylsaken. Psykososiale aldersundersøkelser kan f.eks. gjennomføres som en utvidet del av helseundersøkelsen på transittmottak og kan gjennomføres uten bruk av uforholdsmessig store økonomiske ressurser.

Ifølge FNs retningslinjer må det gjøres helhetlige aldersvurderinger som ser hen til både fysisk og psykologisk utvikling. Psykososiale aldersundersøkelser som et tillegg til medisinske aldersundersøkelser vil derfor være i tråd med FNs anbefalinger og bidra til mer solide aldersvurderinger ved tvil om alder. Ingen former for aldersundersøkelse bør iverksettes med mindre det er tvil om asylsøkerens oppgitte alder. Dersom det foreligger tvil, vil aldersvurderinger bli mer solide med bruk av to ulike undersøkelser.

Vi mener derfor at det er behov for en kvalitetssikring av disse uttalelsene, og det må sikres at saksbehandlere har tilstrekkelig kompetanse til å uttale seg om alder. Rapporten dokumenterer også at aldersfastsettelse begrunnes for dårlig i UDIs vedtak. Det er svært viktig for asylsøkernes rettsikkerhet at UDIs aldersvurdering synliggjøres i tilstrekkelig grad i asylvedtaket.

Vi ber derfor regjeringen iverksette tiltak for å sikre at aldersuttalelser fra saksbehandlere i Politiets utlendingsenhet og UDI er av god nok kvalitet, og at aldersfastsettelse i vedtak synliggjøres i tilstrekkelig grad. Dette burde være en selvfølge, og det overrasker meg at flertallet ikke ser det, og at dette handler om barn og barns rettssikkerhet. Vi vil ikke kunne akseptert en tilsvarende praksis overfor norske barn.

Jeg tar opp forslag nr. 4, som Venstre er medforlagsstiller til. Samtidig vil jeg påpeke at vi kommer til å støtte det løse forslaget som Senterpartiet har lagt fram i dag.

Presidenten: Da har representanten André N. Skjelstad tatt opp det forslaget han refererte til.

Karin Andersen (SV) [16:55:27]: SV kommer også til å støtte Senterpartiets forslag, så er det avklart.

Dette er en vanskelig sak, det skal jeg innrømme, men jeg tror den også lider under at vi nå har et politisk klima som gjør at ivaretagelse av våre fundamentale plikter når det gjelder både barnekonvensjonen og flyktningkonvensjonen, er under press, hvis ikke langt overskredet. Veldig mange rettseksperter mener det.

Denne saken viser også at på tross av hva Stortinget har vedtatt om aldersundersøkelsene, på tross av lovens forarbeider, fortsetter en praksis som fagfolk sier er helt uforutsvarlig. Jeg kan ikke forstå i hvilken annen sak vi hadde godtatt dette, hvis Legeforeningen og Norsk barnelegeforening hadde fortalt oss at dette er metoder det ikke går an å stole på. Det er vel bare i asylpolitikken og i behandlingen av enslige mindreårige asylsøkere Stortinget vil være i stand til å håndtere det på denne måten. Derfor finner jeg det nødvendig å vise til Norsk barnelegeforenings høring, der de sier at de allerede i 2010 konkluderte – dette

er ikke noe nytt spørsmål, det har vært et stridstema og en vanskelig sak lenge – og at de går så langt at de sier at leger ikke bør delta i dette arbeidet fordi metoden ikke er god nok. Det er ganske alvorlig. De sier at dette skal ikke leger drive med, for det er ikke greit.

Jeg kan fortelle at jeg har to sønner som har blitt alderstestet fordi de var veldig små. Vi lurte på om de kom til å vokse, eller om de trengte hormoner. De hadde kanskje blitt tatt for å være 16 år da de var 20. Nå er de voksne, har vokst og blitt helt alminnelig store. I land der de f.eks. har dårlig kosthold, der ungdom og barn har vært utsatt for store påkjenninger, vet vi at kroppen kan eldes tidlig. Kropper husker vonde ting, og mange av disse unge har opplevd fæle ting. Og så holder vi på med en test som vi vet ikke holder mål. Jeg er skuffet over at ikke flertallet i det minste kunne være med på det forslaget som går ut på å instruere regjeringen til å si at testene skal brukes slik de var ment, nemlig ikke på alle, men kun på dem man er i tvil om.

Det er også grunn til å stille spørsmål om hvordan resultatene faktisk brukes. Hvis det er sånn at man slår fast at alderen kan være mellom 17 og 19 år, sier man alltid 19. Hvis det er mellom 15 og 18 år, er det alltid 18. Det er litt hvordan disse testene også brukes som det er behov for å gå igjennom. Man tar alltid det som er til asylsøkerens ugunst.

Dette føyer seg inn i det jeg opplever, særlig fra statsråden, når hun blir konfrontert med at Norge og norske myndigheter på grunnlag av barnekonvensjonen, vår egen grunnlov og også våre egne lovbestemmelser har et selvstendig ansvar for barn uansett. Uansett hvordan foreldrene har oppført seg, har vi det ansvaret. Og så svarer statsråden alltid: Nei, foreldrene kunne ha oppført seg annerledes; det er noen foreldre som har sendt disse av gårde. Vi vet veldig lite om det. Uansett har statsråden, uansett har regjeringen, uansett har Stortinget ansvar for disse barna, og for å behandle dem på en ordentlig måte.

Så ser jeg at flertallet velger å vise til en tidligere sak for å tilbakevise behovet for at det kan gis aldersuttalelser. De viser til Innst. 103 L for 2014–2015. Den saken handlet om fullstendig å oppheve mottaksansattes taushetsplikt angående barn. Det er noe helt annet enn å si at man kan innhente informasjon og vurderinger fra ansatte i mottak om hvor gammelt dette barnet er, for det er der barnet bor, og det er kanskje de som har den beste vurderingen av om dette er et barn, eller om det er en ungdom.

Jeg tror alle hadde ønsket at det hadde vært noen tester som kunne si dette ordentlig, eller at alle som kom, hadde papirer som kunne være verifiserbare, men slik er ikke verden. Da er det vår plikt først og fremst å ta hensyn til barna.

Statsråd Sylvi Listhaug [17:00:42]: Formålet med aldersvurderingen er å respektere barns rettigheter og unngå misbruk av systemet. Barn skal ikke feilvurderes som voksne, og voksne skal ikke feilvurderes som barn.

Enslige mindreårige asylsøkere har langt bedre rettigheter, og det er mange som oppgir uriktig alder ved ankomst. Det er tvil om alder i svært mange saker. Det er svært få av de enslige mindreårige asylsøkerne som har ID-dokumenter når de søker beskyttelse i Norge. De fleste kommer også fra land med lav dokumentssikkerhet og hvor søkeren ikke selv er sikker på alderen.

Medisinske aldersundersøkelser er et viktig verktøy for utlendingsforvaltningen der det er tvil om alder. Imidlertid finnes det ingen metode for aldersfastsettelse som gir helt sikre svar. Aldersundersøkelsen er en del av en helhetsvurdering, hvor andre moment også inngår. Det kreves klar sannsynlighetsovervekt før man fastsetter alder til over 18 år.

Jeg er enig i at de best mulige metoder bør benyttes for å vurdere alder i saker om beskyttelse. For å styrke arbeidet med aldersvurdering har Folkehelseinstituttet fått fagansvaret for medisinske aldersundersøkelser. Instituttet gjennomfører i disse dager en kvalitetsvurdering av gjeldende metoder og vurderer både alternative og supplerende metoder. Folkehelseinstituttet ser også nærmere på psykososiale tester som en mulig måte å aldersvurdere personer på. Så langt har de ikke kunnet finne noen etablert metode i bruk, ingen internasjonal litteratur eller standard på feltet og heller ingen informasjon om målbar sammenheng mellom resultatet av slike tester og kronologisk alder. Modenhet er individuelt, særlig med tanke på hva enkelte barn og unge voksne har opplevd før de kommer til Norge. Det er så langt ikke grunnlag for å tro at psykososiale aldersundersøkelser vil gi mindre variasjon i resultatet enn gjeldende metoder.

Etter min mening bør vi avvente ytterligere forskningsprosjekt inntil Folkehelseinstituttet har gjort sine vurderinger. UDI skal også vurdere og eventuelt følge opp et nylig avsluttet forskningsprosjekt fra Norsk Regnesentral mfl.

Jeg har merket meg at et mindretall i komiteen mener at UDIs praksis om når det skal foretas aldersundersøkelse, må endres. Jeg vil understreke at aldersundersøkelse i dag benyttes der det er rimelig tvil om søkerens alder. Hvem som anmodes om å la seg aldersundersøke, beror på en individuell vurdering hvor identitetsdokument, registreringsopplysninger, søkerens bevissthet om egen alder mv. er avgjørende. UDI foretar, slik jeg ser det, gode vurderinger om det foreligger tvil om oppgitt alder. Jeg mener derfor det ikke er behov for å instruere UDI om å endre praksis.

Jeg er enig i at aldersuttalelser fra saksbehandlere i Politiets utlendingsenhet og UDI skal være så gode som mulig. UDI har allerede detaljerte retningslinjer om hvordan søknader fra enslige mindreårige skal behandles. De gir detaljerte beskrivelser av hvordan opplysninger som belyser alder, skal framgå i vedtaket. Endring av oppgitt alder skal begrunnes, og alle avgjørende momenter i aldersvurderingen skal komme tydelig fram i vedtaket. Det er i tillegg utarbeidet rundskriv, bl.a. til Politiet, om registrering av enslige mindreårige asylsøkere. Saksbehandler skal vurdere om det foreligger tvil om alder, og alle vurderingene skal begrunnes konkret og formidles til søkeren. Jeg mener at eksisterende rutiner er gode, og at det er overflødig å be regjeringen iverksette ytterligere tiltak.

Så er jeg bedt om å kommentere det løse forslaget fra Senterpartiet. Jeg mener at regjeringen allerede har fulgt opp dette. For det første overførte vi det overordnede faglige ansvaret for aldersvurderinger til Folkehelseinstituttet 1. januar 2016. For det andre startet Folkehelseinstituttet fra det tidspunktet arbeid med en kunnskapskartlegging av metoder, og de har bygd kompetanse i 2016. Derfor er planen at Folkehelseinstituttet fra februar 2017 skal overta oppgaven med å tolke de medisinske undersøkelsene og på basis av det gi en aldersvurdering til UDI – så med det vil

dette følges opp. Vi håper at den planen følges, slik at februar blir det tidspunktet da de kommer i gang.

Sverre Myrli hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Geir Jørgen Bekkevold (KrF) [17:05:47]: I mitt innlegg tok jeg opp betydningen av at det er god kompetanse i både PU og UDI når det gjelder det å fastsette alder, for vi vet at de konklusjonene som man kommer fram til, får veldig stor betydning for de barna det gjelder. Derfor er det viktig at det er høy og kvalifisert kompetanse i de to etatene. Jeg ser at det er fremmet forslag som pålegger regjeringen å følge dette opp. Jeg mener at det burde vært helt unødvendig, for det burde vært selvsagt at regjeringen fulgte opp og sørget for at det var god og kvalifisert kompetanse, i både PU og UDI.

Det statsråden kan gjøre rede for, er hvordan hun sørger for at vi har den riktige og den kvalifiserte kompetansen.

Statsråd Sylvi Listhaug [17:06:45]: Vi setter krav til våre underordnede etater om at de skal følge opp det regelverket som til enhver tid gjelder. Jeg har tiltro til at de som jobber med disse sakene, har god kompetanse når det gjelder enslige mindreårige. Det vil være ulik grad av erfaring blant dem som jobber på dette feltet, men i de fleste tilfeller vil det være flere inne i hver sak for å gjøre disse vurderingene. Så det mener jeg er ivaretatt. Men vi kan alltid bli bedre, og det jobber både UDI og PU fortløpende med.

Geir Jørgen Bekkevold (KrF) [17:07:25]: Det håper jeg også regjeringen gjør.

Når statsråden sier at det er forskjellig grad av modenhet hos dem som utfører disse undersøkelsene, blir jeg ganske rystet, for hvis det er modenheten hos den ene saksbehandleren som avgjør om et barn blir riktig alderstestet eller ikke, med de alvorlige konsekvensene det får, stusser jeg litt og lurer på om regjeringen kanskje er litt for bakoverlent. Her burde man heller ha brukt de mest modne til å utføre de undersøkelsene. Er ikke statsråden enig i det?

Statsråd Sylvi Listhaug [17:08:06]: Disse avgjørelsene blir fattet basert på en helhetsvurdering, der man først gjør medisinske undersøkelser – enten det er av tenene eller av håndroten osv. – i de tilfellene hvor det er tvil, for deretter å ta en vurdering av også andre opplysninger i disse sakene.

Der det er tvil om alderen, vil tvilen alltid komme disse til gode, slik at de vil bli kategorisert som under 18 år. Derfor mener jeg at dette er et system som fungerer så godt som det går an. Det finnes ingen «quick fix» der ute for hvordan man skal gjøre dette på en annen måte. Vi er blant de fremste landene i verden, etter det vi kjenner til. Det er ingen land rundt oss som vi har undersøkt, som gjør dette på en annen måte. Men vi ligger ikke på latsiden, og derfor jobber Folkehelseinstituttet nå med å se på andre metoder også, om de kan supplere slik at vi kan få enda mer treffsikre metoder.

Heidi Greni (Sp) [17:09:26]: Gjennom arbeidet med denne saken har vi blitt gjort kjent med at UDI har brukt

et selskap, Barnesak AS, helt fra 2013 til alle sammenfatninger av disse aldersvurderingene. Aldersvurdering er ingen eksakt vitenskap, der man kan sette to streker under svaret, men det må gjøres en vurdering etter flere forskjellige undersøkelser. Gjennom medieoppslag i det siste har vi blitt gjort kjent med at Barnesak AS drives av én person, én pensjonert lege. Det er altså én person som har hatt alle disse vurderingene siden 2013. Dette var nye opplysninger for meg. Jeg er veldig glad for at statsråden kan fortelle at Folkehelseinstituttet skal ta over dette fra februar – det er veldig bra.

Mitt spørsmål er: Har statsråden vært klar over at det var én enkeltperson som har hatt alle disse sakene de siste tre årene, og deler statsråden min bekymring over at det er uheldig å belage seg på at kun én person skal jobbe med den typen sammenfatninger av aldersundersøkelser?

Statsråd Sylvi Listhaug [17:10:38]: Jeg har tillit til at UDI bruker aktører som de mener er kvalifisert til å gjøre de vurderingene som her skal gjøres. Det er også riktig å si at den personen som eier dette firmaet, har vært professor i barnemedisin ved Ullevål universitetssykehus, og at han var klinikkjef der da Ullevål hadde ansvaret for å utføre disse testene. Så han har vært involvert i dette arbeidet i veldig mange år. Men nå skal Folkehelseinstituttet overta dette på nyåret, og det blir spennende å se hvilke vurderinger de gjør seg av om det er andre metoder som skal legges til for å utfylle det bildet, som kan være interessant. Så vi får komme tilbake til akkurat det. Men Folkehelseinstituttet er forhåpentligvis klar i februar.

Karin Andersen (SV) [17:11:50]: Jeg synes statsrådens svar når det gjelder ansvaret for fagligheten i det som har pågått til nå, er svakt. Hun sier at man stoler på, osv. Spørsmålet fra representanten Greni var jo: Hadde hun kjennskap til at det var bare én person, og er det vurdert som et faglig kompetent miljø? Jeg antar at det ikke er det, i og med at man har satt i gang et arbeid for å få denne jobben gjort i et større faglig miljø framover.

Men det jeg hadde behov for å spørre om, er om statsråden kan dokumentere det når hun sier at tvilen kommer asylsøkerne til gode, altså at hvis det er tvil om alder – om man er over eller under 18 år – kommer det asylsøkerne til gode. Både Vergeforeningen, NOAS og alle organisasjoner som jobber med dette, sier at det fungerer stikk motsatt – at tvilen slett ikke kommer dem til gode, men at man alltid legger seg i den øverste enden av skalaen, og at mange blir vurdert som voksne, som ikke er det.

Statsråd Sylvi Listhaug [17:12:56]: Nå har jeg hatt en gjennomgang med UDI av hvordan disse aldersfastsettelsene skjer. Det skjer på bakgrunn av medisinske undersøkelser, men i tillegg til det gjøres det en helhetlig vurdering. Det som er utgangspunktet, er at når det er tvil, kommer det disse personene til gode, slik at de blir karakterisert som under 18 år.

Så må jeg få si at det er vel et poeng her at man gjør en så god jobb som mulig, også for å skille ut dem som er over 18 år. Er det noe som ikke er bra, er det i hvert fall at de som er over 18 år, blir plassert f.eks. på mottak med dem som er under 18 år. Her kan det høres ut som om man ønsker at flest mulig skal være under 18 år, i stedet for at vi

faktisk skal finne ut hvem som er under, og hvem som er over, og ha et rettferdig basert system basert på det.

Metodene kan bli bedre. Det jobber vi for, og det blir spennende å se om Folkehelseinstituttet finner nye måter å gjøre dette på, sånn at vi kan få utfyllende informasjon.

Karin Andersen (SV) [17:14:00]: Det er ingen som er uenig i at det er viktig å skille mellom dem som er over og under 18 år. Problemet her er bare at de medisinske undersøkelsene man har gjort til nå, er beheftet med så mye tvil at Norsk barnelegeforening sier at deres medlemmer ikke bør delta i det. Det er ganske alvorlig. Da er spørsmålet hvor stor vekt man legger på dette når avgjørelsene tas, og det er en alvorlig og viktig sak.

Jeg vil igjen be statsråden om å dokumentere at det faktisk er sånn at man legger seg på en vurdering av alder som kommer disse asylsøkerne til gode – ikke fordi man ønsker at flest mulig skal komme, men fordi man ønsker ikke å gjøre noe barn urett. Det regner jeg med at statsråden er enig i at man må. Men da må det også kunne dokumenteres at det er slik praksisen er, og ikke bare en påstand.

Statsråd Sylvi Listhaug [17:14:57]: Jeg mener at det er det som er praksisen. En kan gå gjennom f.eks. de tallene som UDI gir over hvor mange som får innvilget tillatelser, basert på hvor stor sannsynlighet det er for at man er under eller over 18 år. Da vil man se det av tallene. Så er det ikke bare disse undersøkelsene som ligger til grunn. Det er også en helhetsvurdering av andre forhold som ligger utenfor det rent medisinske, så det vil selvfølgelig også være en del av det som man ser på.

Men det er faktisk sånn at aldersundersøkelser og de tingene vi gjør i dag, er det beste vi har hvis vi skal greie å skille hvem som er over 18 år og under 18 år, og for meg er det faktisk viktig – både fordi jeg mener det er feil å blande dem som er over 18 år, med dem som er mindreårige, og fordi jeg mener det er feil at personer som er over 18 år, skal få de rettighetene som det innebærer å være mindreårig. Derfor må man ha et sånt system, som vi skal jobbe for å forbedre.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.
Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [17:16:14]

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Arild Grande, Sonja Mandt, Anette Trettebergstuen og Hege Haukeland Liadal om en strategi for økt satsing på norske tv-serier (Innst. 50 S (2016–2017), jf. Dokument 8:91 S (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra familie- og kulturkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Ib Thomsen (FrP) [17:17:13] (ordfører for saken): De siste årene har vi vært bortskjemt med at det har kommet mange gode norske tv-serier. Jeg vil understreke viktigheten av at det fortsatt finnes gode norske tv-serier. Tv-serier som Nobel, Øyevitne, Skam og Frikjent holder et meget høyt nivå og har mange seere som følger programmene uke etter uke. Serier som disse har gitt stor glede for norske tv-seere og har blitt solgt videre og vist internasjonalt. Dette kan også være med på å markedsføre Norge på en god måte i utlandet.

Det er viktig at det fortsatt finnes gode finansieringsløsninger for produksjon av norske tv-serier, og at flere private investorer og tv-selskaper bidrar med produksjonsmidler, om de føler at dette er interessant. Det har jeg inntrykk av at de gjør når man viser til andre gode produkter eller resultater.

Når flere norske tv-serier er solgt til utlandet de siste årene, vil dette kunne føre til at det i fremtiden vil være lettere å innhente kapital til framtidige satsinger. Jeg ønsker at det også i fremtiden skal bli laget norske tv-serier med høy kvalitet, og anerkjenner bransjens viktige arbeid innenfor hele kultursektoren. Tv-serier grenser opp mot kreative kulturnæringer som filmproduksjon og animasjon. Det beviser at vi nå har utviklet dette området på en god måte. Det kan også føre til gode synergieffekter mellom ulike kulturnæringer. Jeg anser tv-serier som viktige for nyskaping innenfor kultursektoren.

Tv-serien Skam har markert seg som en svært nyskappende tv-serie som har klart å nå mange grupper som ellers anses vanskelige å nå. Ja, vi snakker om unge mennesker som ikke har de samme tv-vaner som det vi har, vi «gamingene», med «streaming» og en helt annen tilværelse på det området. Dette resultatet har man klart å nå bl.a. ved å bruke sosiale medier.

Vi ser at Arbeiderpartiet har vært ute i media, og det kan virke som om de tror at det kun er menn som har mulighet til å jobbe i mindre forutsigbare filmproduksjoner, mens tv-produksjon, med mer ryddig arbeidstid, er godt tilpasset kvinner. Jeg er litt forundret over at Arbeiderpartiet kan gå så kraftig ut og mene dette, at tv-produksjon har gode forutsetninger for å være en kvinnevennlig industri. Jeg vil si at det er sprøyt. Det virker sånn på meg. Det er ikke riktig, som Arbeiderpartiet påstår, at tv-produksjon er godt tilpasset kvinner. Hva mener man med det? Er det for at «hun» kan rekke hjem i god tid for å lage middag til mann og barn? Er det det man mener? Det er virkelig et ganske tradisjonelt kvinnesyn Arbeiderpartiet viser her. Jeg tror at både menn og kvinner like fint kan jobbe i det yrket, som er uforutsigbart. Også innenfor vårt område, politikken – som jeg mener er et uforutsigbart yrke – har vi vist at vi har klart å nå femti-femti. Jeg mener at også tv-produksjon og filmproduksjon er innenfor det området, i hvert fall når vi er kommet til 2016.

Regjeringen har satsset på norsk tv-produksjon de siste årene, og jeg viser til regjeringens krav om tilskudd til produksjon av tv-drama i tildelingsbrev til Norsk filminstitutt, som er helt tydelig. Jeg vil også framheve at Norsk filminstitutts tilskudd til tv-drama har økt fra 5 pst. til 13 pst. fra 2010. Det er meget positive tall. Jeg vil også peke på at det i statsbudsjettet for 2017 er foreslått å styrke den kreative næringen med over 70 mill. kr. Denne satsingen omfatter

alle kunstuttrykk, og det vil også kunne gis støtte til film- og serieproduksjon.

Sonja Mandt (A) [17:22:26]: Norsk film- og tv-seriebransje er i skuddet som aldri før og høster stadig mer anerkjennelse både hjemme og internasjonalt. Det gir gode opplevelser for publikum, økt lønnsomhet i bransjen, det styrker profesjonaliteten og øker attraktiviteten for Norge som innspillingsland og reisemål. Det kan også bidra til at flere talenter slipper til og får muligheter til å vise seg fram og blomstre opp. Arbeiderpartiet ønsker derfor å bidra til enda sterkere satsing på tv-serier framover.

Først og fremst ønsker vi å bidra til å øke antallet årlige produksjoner og har lansert en rekke forslag som kan bidra positivt til det.

I filmforliket signaliserte Stortinget et sterkt ønske om å få på plass et medfinansieringsansvar fra aktører som tjener penger på formidling av audiovisuelt innhold. Dette arbeidet bør intensiveres, og vi venter på oppfølging fra kulturministeren.

Videre er det viktig å øke innsatsen for norske produksjoner over statsbudsjettet, fortrinnsvis med nye, friske midler fra medfinansieringsansvaret. Jeg vil i den forbindelse nevne at Arbeiderpartiet i sitt alternative statsbudsjett foreslår 50 mill. kr mer til filmfeltet, noe som helt sikkert ville kunne føre til flere tv-serieproduksjoner.

Etterhåndsstøtten for film utbetales i dag etterskuddsvis, og suksess for norske kinofilmer kan føre til at midler til nye kinofilmer og serieproduksjoner blir satt på vent. Dette gir for lite forutsigbarhet for bransjen, og Arbeiderpartiet mener det er grunn til å vurdere å gjøre etterhåndsstøtten til en rettighetsfestet ordning som utbetales uavhengig av øvrige midler til produksjon av audiovisuelt innhold.

Incentivordningen er i dag en rammestyrte ordning, og det er høy terskel for å kunne søke om midler. For at også norske tv-serieproduksjoner skal komme i betraktning, mener vi at ordningen bør videreutvikles ved å se på både innretning og utvidelse av rammen. Ordningen bør dessuten flyttes til Næringsdepartementet.

Nå har riktignok regjeringa foreslått å øke rammen, men vi har ikke sett at statsråden har fulgt opp Stortingets ønske om å videreutvikle incentivordningen. Regjeringas budsjettforslag innebærer i realiteten et kutt til norske filmer og tv-serier.

Vi vil også understreke allmennkringkasterens ansvar for å styrke satsingen på norske tv-serier. Jeg vil, som saksordføreren, nevne et eksempel. Skam har markert seg som en svært nyskapende tv-serie, som har klart å nå mange i en gruppe som anses som vanskelige å nå, også i Norden. Det har de klart med bl.a. utbredt bruk av sosiale medier. Men jeg vil påstå at Skam aldri ville blitt realisert dersom det skulle vurderes i et kommersielt marked. Det er takket være en modig og tålmodig allmennkringkaster som ikke kun tenker lønnsomhet, at prosjektet lot seg realisere. Det virker som regjeringspartiene hopper bukk over dette når de skryter av Skam, samtidig som regjeringa kutter i lisensen og fjerner krav om bidrag til norsk film og tv-drama fra kommersiell allmennkringkaster.

Komiteen er enig om at det er viktig for den enkelte ansatte, produksjonsselskaper og investorer i denne bransjen at det finnes forutsigbarhet når det gjelder både ansettelses-

prosjektene varighet og framtidige muligheter. Men forutsigbarhet for alle deler av bransjen forutsetter gode og nettopp forutsigbare støtteordninger. Derfor mener vi det er på tide med en strategi for økt satsing på norske tv-serier. Jeg tar med dette opp Arbeiderpartiets forslag.

En liten kommentar til saksordføreren: Jeg skjønner godt Fremskrittspartiets behov for å snakke om likestilling, noe som er fraværende i det partiet, men i denne saken forstår jeg det ikke.

Presidenten: Representanten Sonja Mandt har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Svein Harberg (H) [17:26:44] (komiteens leder): Når det gjelder ønsket om økt satsing på norske tv-serier, tror jeg det er full enighet på Stortinget. Det ønsker vi alle sammen, og det synes jeg vi skal fortsette å jobbe for alle sammen. Det arbeider regjeringen for i mange sammenhenger. Det ser kanskje ut til at det har gått inflasjon i det å lage strategier, men regjeringen har en strategi for å få dette til. Det er derfor den har gjort de grepene den har så langt. Det er derfor vi er veldig tydelige på at når vi har en allmennkringkaster, har den et ansvar for å sørge for at noe av det den får av ressurser, skal gå til å produsere norske tv-serier. Det er derfor vi har lagd de ordningene vi har for betaling. Jeg synes det er litt rart at når vi for ikke lenge siden var gjennom alle støtteordninger omkring produksjon av lyd og bilde, skal vi plutselig se på det hele på nytt. Det er ikke lenge siden vi behandlet en filmmelding som tar opp alle disse støtteordningene.

Så skjønner jeg også at det er fristende og gøy i opposisjon å snakke om at alle poster skal være rettighetsbasert, men vi vet jo at det ikke er sånn det fungerer. Vi vet at vi må lage rammer for det som skal skje, og det må vi ta inn over oss. Det er heller ikke sånn at hvis man fikk et rettighetsbasert etterhåndstilskudd, ville det sikre disse produksjonene. Da må en jo oppfylle alle de andre kravene som er, for å få dette tilskuddet.

Fra min side var dette bare et behov for å påpeke at regjeringen har en strategi, og den gjør konkrete tiltak. Vi hadde et stort forlik her i salen for kort tid tilbake, der vi gikk gjennom de forskjellige ordningene og fant fram til en felles enighet. Det blir underlig å skulle begynne på det arbeidet på nytt nå.

Statsråd Linda C. Hofstad Helleland [17:29:32]: Jeg vil takke forslagsstillerne fra Arbeiderpartiet for muligheten til å snakke om norsk tv-dramasatsing fra Stortingets talerstol. Av representantforslaget, hvis man leser det, kan det fremstå som om regjeringen ikke er opptatt av norsk tv-drama, og at det derfor er behov for en satsing. Det er feil, og det vil jeg fastslå med en gang. For ikke bare satser denne regjeringen på tv-drama, men norsk tv-drama går så det suser. Det har aldri gått så bra med norsk tv-drama som det gjør nå. Norske tv-serier er rett og slett inne i en gullalder. Vi hevder oss internasjonalt, det er våre tv-serier som blir etterspurt og snakket om. Da tror jeg kanskje at en strategi, vedtatt av det norske Stortinget, ikke er det norske tv-serier først og fremst trenger akkurat nå.

Denne regjeringen er opptatt av å sikre fortsatt produksjon av og tilgang til norsk kvalitetsinnhold. Det er derfor vi har hatt en sterkere satsing på tilskudd til tv-drama de

siste årene. Tv-drama har fått en stadig større del av bevilgningene på filmområdet, og Kulturdepartementet har også fremhevet tv-drama som en særskilt prioritering i tildelingsbrevet til Norsk filminstitutt. Denne satsingen, kombinert med norske tv-kanalers egen satsing på tv-drama, gir resultater. I Norge ser vi nå at det produseres mer tv-drama enn noen gang, og ikke minst av en særdeles høy kvalitet.

Som flere representanter har vært inne på, har vi f.eks. bare i høst tre store norske dramaserier som trekker et stort publikum: Nobel på NRK, Frikjent 2 på TV 2 og Aber Bergen på TV3. Aldri før har norske serier vært så etterspurt av norsk og nordisk publikum. Ja, man omfavner norske serier. Det er ekstra artig å se at også tv-serier som er norskprodusert, blir etterspurt internasjonalt.

Det er ikke bare Norge som liker dramaseriene. For eksempel ble Nobel nylig kåret til Europas beste dramaserie under Prix Europa-utdelingen i Berlin, i konkurranse med 25 av de beste europeiske dramaseriene. Serien ble også et av tidenes største tv-salg til utlandet. Det er faktisk seere i oppimot 200 land som vil få muligheten til å se serien. Også andre tv-serier gjør det bra ute og hjemme. Nysgjerrigheten på audiovisuelt innhold fra de nordiske landene er stor.

Da regjeringens forslag til ny filmpolitikk ble debattert for snart ett år siden, ble det fokusert på at film- og tv-bransjen står midt i en digital revolusjon. Digitaliseringen skaper nye utfordringer, men enda viktigere er det at den har åpnet en verden av nye muligheter. Her er selvsagt Skam et eksempel. Da jeg var på Nordisk ministerråd i København for noen dager siden, diskuterte vi nordisk film og tv-drama. Da ble én serie løftet frem av den danske kulturministeren, som i sitt innlegg til Nordisk ministerråd nevnte ett eksempel: Den norske tv-serien Skam hadde ført til at hans tenåringsbarnebarn nå begynte å interessere seg for Norge og ville lære seg norsk. Det var gledelig!

Kulturdepartementet ønsker å samarbeide med aktørene – kringkastingene og andre aktører i kjeden – og finne gode løsninger for medfinansiering. De etablerte bransjestrukturane og forretningsmodellene er vanskelige å vende, selv om de er truet. Derfor ønsker vi å tenke nytt, og derfor utlyste vi også pilotprosjektmidler i sommer for at innovasjon og å tenke annerledes skal være mulig på dette feltet.

Igjen vil jeg takke Stortinget for muligheten til å diskutere norsk tv-dramasatsing.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Sonja Mandt (A) [17:34:51]: I filmforliket uttrykte Stortinget en forventning om å få på plass medfinansieringsansvaret. Hva har statsråden gjort for å følge opp det punktet, og når kan vi forvente sak om det til Stortinget? Jeg hørte at statsråden sa noe, men når kan vi få en sak?

Statsråd Linda C. Hofstad Helleland [17:35:08]: Vi er opptatt av å få på plass en medfinansieringsordning. Derfor har også Kulturdepartementet tatt initiativ til en rundebordskonferanse med aktørene for å få på plass en løsning. Der så man at avstanden var ganske stor, for å si det på den måten, og det har ført til at vi fortsatt har en dialog. Vi kommer på nytt til å invitere til en samtale, selv om vi har hatt en prosess på gang. Så er vi opptatt av at

bransjen selv er nødt til å gå foran og finne løsninger. Det opplever vi nå at er i gang, og derfor har jeg tro på at vi kommer til å komme frem til en løsning om ikke så altfor lenge.

Sonja Mandt (A) [17:36:11]: Ja, jeg forventer at statsråden leverer på det punktet. Mens vi venter på det, har vi to andre viktige verktøy, allmennkringkasterne, men statsråden har valgt å svekke innsatsen til norsk film og tv-drama ved å fjerne kravet om bidrag fra kommersiell allmennkringkaster og ved kutt i NRK-lisensen. Hvorfor har ikke statsråden større ambisjoner på vegne av norsk film?

Statsråd Linda C. Hofstad Helleland [17:36:41]: Jeg må rette opp i en ting representanten Mandt hevder, nemlig at vi kutter i NRK-lisensen. Det gjør vi ikke. Det er altså feil. Vi øker den ikke, men det er noe annet enn å kutte.

Norsk tv-drama går som aldri før, har aldri vært mer etterspurt internasjonalt, kompetansen og satsingen er veldig tydelig både fra bransjens og fra myndighetenes side, og flere sier at norsk tv-drama er inne i en gullalder. Da tror jeg at politisk innblanding og vedtatte strategier fra Stortinget er det bransjen trenger minst. Det er ikke alt politikere trenger å løse i dette landet, og når norsk tv-drama virkelig nå hevder seg, synes jeg vi skal være stolte av det og applaudere det bransjen selv klarer å få til.

Presidenten: Dermed er replikkordskiftet omme. Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [17:37:55]

Innstilling fra finanskomiteen om Endring i skattebetalingsloven (utsatt betaling av formuesskatt) (Innst. 36 L (2016–2017), jf. Prop. 2 L (2016–2017))

Presidenten: Etter ønske fra finanskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Hans Andreas Limi (FrP) [17:38:46] (ordfører for saken): La meg starte med å rette en takk til samtlige partier i finanskomiteen for å ha bidratt til rask behandling og tilslutning til regjeringens lovforslag om endringer i skattebetalingsloven ved at det nå innføres en midlertidig ordning med utsatt betaling av formuesskatt for eiere av virksomheter som går med regnskapsmessig underskudd.

Rask behandling og vedtak i Stortinget gir ordningen effekt for forskuddsskatten og forskuddstrekket allerede i 2016. Komiteens flertall, bestående av regjeringspartiene sammen med Kristelig Folkeparti og Venstre, har ytterligere utvidet og forsterket ordningen slik at den også vil omfatte konsern med underskudd selv om morselskapet

har positivt årsresultat. Holdingselskaper er også inkludert, og ordningen er utvidet til å gjelde personlig eide aksjer generelt, slik det fremgår av flertallets innstilling til nytt lovvedtak.

Forslaget om utsatt betaling av formuesskatt er en oppfølging av Stortingets anmodningsvedtak i forbindelse med behandling av stortingsmeldingen om skattereform for omstilling og vekst. Stortinget ba da regjeringen vurdere problemet med formuesskatt i forbindelse med likviditetsutfordringer for eiere og bedrifter når bedriftene går med underskudd og det ikke er grunnlag for å utbetale utbytte til eierne, og regjeringen varslet allerede i revidert nasjonalbudsjett for 2016 at det ville bli fremmet forslag i budsjettet for 2017. Dette er en rask og konkret oppfølging av et meget viktig tiltak for å hjelpe norske bedrifter gjennom en vanskelig periode med manglende etterspørsel og færre oppdrag. Selv om kapitaltilgangen kan hevdes å være god i Norge og for norsk næringsliv generelt, kan enkeltbransjer ha midlertidige utfordringer med å finansiere sin virksomhet. Store kapitalbindinger og liten eller ingen inntjening presser likviditeten, og store utbytter for å betjene eiernes formuesskatt gir ytterligere negativ effekt på selskapenes egenfinansiering og evne til å investere i nye arbeidsplasser.

Skattelettelser til bedriftene gir økte investeringer, og økte investeringer gir flere arbeidsplasser. Formuesskatten drar i motsatt retning og er en skadelig særnorsk skatt på norskeide arbeidsplasser som bedriftene må betale uavhengig av om de tjener eller taper penger. Norske bedrifter eid fra utlandet slipper formuesskatt, og det betyr at formuesskatten tapper norskeide bedrifter for egenkapital og innovasjonsevne til fordel for konkurrentene. Stortingets vedtak om å be regjeringen foreslå en ordning med utsatt betaling av formuesskatt er nettopp en erkjennelse av denne problemstillingen og vil bl.a. bety at bedrifter på Sør- og Vestlandet slipper å tappe seg for kapital i en situasjon hvor Norge trenger investeringer i nye arbeidsplasser.

Med dette vil jeg på det aller varmeste anbefale flertallets innstilling.

Truls Wickholm (A) [17:42:03]: Det er riktig som representanten Limi sier, at dette gjør regjeringen i tråd med skatteforliket fra i vår, et skatteforlik som jo også Arbeiderpartiet er en del av. Derfor støtter vi også forslaget utgangspunkt, at man skal få utsettelse av betaling av formuesskatt i den situasjonen som vi er i nå. Vi ser at det kan ha noe for seg. Derfor er vi også med på forliket.

Nå er det allikevel sånn at Arbeiderpartiet synes det regjeringen levte til Stortinget først, var det beste forslaget. Antakeligvis burde vi da ha fremmet igjen regjeringens opprinnelige forslag som et mindretallsforslag. I mangel av muligheten til å gjøre det nå kommer Arbeiderpartiet til å stemme imot første og andre ledd i den lovendringen som ligger inne, da vi tenker at det best ivaretar utgangspunktet vi har i denne saken. Vi er også uenig i regjeringens vurdering av å gå videre med en høyere sats, men det er også omtalt i merknads form, da dette er en del av forskriften og ikke en del av selve loven. Men Arbeiderpartiet stiller seg bak det vi har vært enige om i skatteforliket.

Siri A. Meling (H) [17:43:42]: En viktig målsetting med skattereformen som ble lagt frem for ca. ett år siden,

og som fikk bred tilslutning her i Stortinget, var å legge til rette for vekstkraft og utvikling i næringslivet og styrke rammebetingelsene for å skape nye arbeidsplasser og trygge eksisterende jobber. I den forbindelse ble også formuesskatt diskutert.

Formuesskatten har den egenskapen at den beregnes ut fra objektets verdi på et gitt tidspunkt. Det betyr at en kan ha tilsynelatende store formuesverdier uten at objektet disse verdiene er beregnet på, faktisk genererer et overskudd.

Flertallet bak skatteforliket, dvs. alle partiene utenom SV og Miljøpartiet De Grønne, erkjente at det er en uheldig side ved formuesskatten at den ikke tar hensyn til hvorvidt et selskap går med underskudd. Norske, private eiere må betale formuesskatt av arbeidende kapital uavhengig av den faktiske inntjeningen fra denne kapitalen. Dette betyr i realiteten at norske eiere av norske arbeidsplasser kan komme i en situasjon hvor de må ta ut utbytte av et selskap som faktisk går med underskudd, for å kunne betale sin formuesskatt knyttet til dette eierskapet.

Flertallet bak skatteforliket var bekymret for at dette skaper likviditetsproblemer for en del eiere og bedrifter, og ønsket derfor en vurdering av hvordan midlertidige likviditetsproblemer eventuelt kunne avhjelpes, uten at dette skulle skape en omgåelsesmulighet for formuesskatten, eller at det skulle kreve uforholdsmessig store administrative ressurser å gjennomføre dette.

Det er bra at et flertall erkjenner problematiske sider ved formuesskatten. Og det er bra at regjeringen allerede i revidert nasjonalbudsjett i vår varslet at en ordning med utsatt formuesskatt skulle komme, og at denne skulle gjelde allerede fra ligningsåret 2016.

Proposisjonen vi nå har til behandling, omhandler nettopp dette. Her foreslås at eiere av virksomheter som går med underskudd, kan utsette formuesskatten i to år. Forslaget innebærer at personlige eiere av virksomheter med underskudd kan kreve å få utsatt betaling av formuesskatt på aksjer, andeler i deltakerlignende selskaper og driftsmidler i enkeltpersonforetak i to år. Forslaget som fremmes, er midlertidig og vil gjelde for to år, nemlig inntektsårene 2016 og 2017.

For å sikre at ordningen er målrettet, er det foreslått at ordningen avgrenses til skattytere som har en formuesskatt som kan utsettes, på minst 30 000 kr. Regjeringen foreslo 5 pst. rente på den utsatte skatten, men Høyre stiller seg bak de endringene som er foreslått av flertallet i komiteen, om å utvide ordningen til å gjelde personlig eide aksjer generelt, og at vi for å gjøre denne endringen provenynøytral setter renten på utsatt formuesskatt til 6 pst.

Norge er inne i en omstillingsfase, og særlig bedrifter knyttet til petroleumsnæringen har mange utfordringer i denne omstillingen. Blant annet ligger det i dag mange skip i opplag langs kysten.

Endringen med utsatt formuesskatt vil være et bidrag til å styrke norske eiere av selskaper som går med underskudd. Det vil også være et bidrag til å styrke selve selskapene og arbeidsplassene som er knyttet til disse. I vanskelige tider trenger vi minst av alt å tappe selskaper og bedrifter som sliter, ytterligere, for å dele ut utbytte istedenfor å sette ressursene inn på å styrke bedriftene i krevende tider.

Snorre Serigstad Valen (SV) [17:47:56]: På side 4 i innstillingen viser flertallet til at ordningen som nå fore-

slås, kan gjøres provenynøytral ved å øke renta i ordningen med ett prosentpoeng til 6 pst. Så står det:

«Dette flertallet antar dette i praksis vil bidra til at ordningen blir en mulighet for eiere av virksomhet med midlertidig underskudd som har behov for utsettelse av formuesskatten, mens eiere av overskuddsvirksomhet ikke vil finne ordningen attraktiv.»

Da en slikt ordning ble diskutert i vår, var det en rekke problemstillinger som meldte seg. For det første er formuesskatten en personlig skatt, mens overskudd og underskudd i enkelte selskaper er et annet spørsmål. Mange formuesskattytere kan ha eierskap i enkelte virksomheter som går med overskudd, og andre med underskudd. Andre kan f.eks. ha en fordel av å få utsatt formuesskatten av andre likviditetsgrunner. Ingen av disse problemstillingene er egentlig synliggjort i særlig grad i proposisjonen, eller i komiteens innstilling, så en må jo nesten mistenke at dette er et vedtak Stortinget gjør uten helt å vite for det første hvilke konsekvenser det egentlig får, for det andre hva slags provenyvirksomhet det kan få på sikt, og for det tredje om man har sikret seg mot de skattetilpasningsmuligheter som jeg ved kort gjennomlesing synes å se er ganske åpenbare.

Det er ikke sannsynliggjort, synes jeg, at det vil være lettere å betale formuesskatt for både f.eks. 2016 og 2017 i neste skatteoppgjør enn å betale kun for 2016 i dette skatteoppgjøret. Dermed kan dette ende opp med å bli en mer permanent utsettelse av formuesskatten for dem som velger å benytte seg av ordningen, framfor en reell lettelse for dem som betaler formuesskatt, hvis det var det som var formålet.

Dette er med på å tegne et bilde av at vedtaket her er et uttrykk for symbolpolitikk som først og fremst skal bidra til å forsterke inntrykket høyresida skaper av at formuesskatten er et større problem enn den egentlig er. På toppen av det virker det som om flertallet til og med er villig til å belaste seg selv med større administrative utfordringer for å få fram det poenget.

Regjeringen skriver i proposisjonen:

«Ordningen med utsatt betaling av formuesskatt vil være administrativt krevende både for skattyter og Skatteetaten.»

Til å være byråkratspråk er det ganske klar tale. Det må bety at også regjeringen selv er usikker på hvordan dette egentlig vil fungere, og hvordan man skal få det til å virke i praksis. Dermed blir forslaget også nok et eksempel på at regjeringen, til tross for masse retorikk mot økt byråkrati, går inn for nettopp økt byråkrati når de setter sin politikk ut i livet. Dette er et av de svakere funderte og svakere utredede forslagene jeg kan huske å ha vært med på å behandle i Stortinget, og i det finner vi kanskje også grunnen til at det er så få som tegner seg til innlegg i denne saken, ikke fordi enigheten er stor, men fordi mange av representantene kanskje ganske enkelt ikke vet hva de skal si.

På bakgrunn av dette går Sosialistisk Venstreparti mot forslaget.

Statsråd Siv Jensen [17:51:44]: Det er fristende å åpne med å si at det var hyggelig at Arbeiderpartiet og representanten Wickholm heier på regjeringen. I revidert nasjonalbudsjett varslet vi at vi i budsjettet for 2017 ville foreslå en midlertidig og avgrenset ordning med utsatt formuesskatt for eiere av virksomheter som går med regn-

skapsmessig underskudd. Det var i tråd med Stortingets behandling av stortingsmeldingen om skattereformen. Bakgrunnen var at mange virksomheter har opplevd en periode med manglende etterspørsel og bortfall av oppdrag. Selv om kapitaltilgangen generelt er god i norsk næringsliv, kan det være segmenter av virksomheter som har vanskelig for å få finansiering. Vi vil nå få en god lovregel som gir disse eierne en midlertidig likviditetshjelp, slik at de slipper å ta kapital ut av virksomheten for å betale formuesskatt.

Jeg er glad for den brede enigheten i finanskomiteen om at det er behov for en midlertidig ordning med utsatt betaling av formuesskatt. Flertallet i komiteen har dessuten foreslått å utvide ordningen til personlig eide aksjer generelt. Utvidelsen forenkler reglene for aksjer og bidrar til at flere kan benytte ordningen, og for å gjøre den provenyøytral har flertallet i finanskomiteen foreslått å øke renta til 6 pst. Renteøkningen vil trolig bidra til at ordningen blir enda mer målrettet mot skattytere som har vanskelig for å få finansiering andre steder.

For at ordningen skal få effekt for forskuddsskatten og forskuddstrekket allerede i 2016, var det nødvendig å behandle endringene før siste betaling av forskuddsskatt forfaller i dag.

Jeg er glad for at finanskomiteen og Stortinget har behandlet lovforslaget raskt. Det betyr at tiltaket kan virke effektivt allerede nå ved at virksomhetseiere kan få nedsatt siste termin av forskuddsskatten.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Snorre Serigstad Valen (SV) [17:53:53]: Når SV får første replikk i en sak, tyder ikke det på overveldende interesse fra Stortinget for øvrig. Men jeg gjør meg likevel mine tanker når denne saken vedtas. Jeg tenker at om Siv Jensen og regjeringen hadde vist like stor oppfinnsomhet i å sikre tiltak for å lette byrdene for dem som sitter nederst ved bordet i Norge, hadde det vært et mye bedre land å bo i for flere. Men jeg har inntrykk av at når det er snakk om f.eks. uføre forsørgere, er det harde virkemidler som gjelder; det er å frata dem penger, det er å presse selv mennesker som er for syke til å jobbe, ut i arbeidslivet. Men er det snakk om formuende, er det mye virkemidler som må til, bl.a. unntaksordninger.

Mitt spørsmål er: Ville finansministeren vært like villig til å innføre lettelse for dem som sitter nederst ved bordet i Norge, selv om de skulle vise seg å være administrativt krevende både for skattyter og for skatteetaten?

Statsråd Siv Jensen [17:54:50]: Det kan vel hende at det er stor interesse for det vedtaket Stortinget fatter i dag, men at det er bred enighet om det. Det handler om å ha en grunnleggende forståelse for de utfordringene mange bedrifter nå møter som følge av det kraftige oljeprisfallet Norge har opplevd de siste to årene. Det er alvorlig for mange av disse bedriftene. Mange av dem er familieeide bedrifter, de er viktige i sine lokalsamfunn. Jeg synes det er trist at SV tilnærmer seg dette med så kraftige ideologiske skylapper på. Når det er sagt – denne regjeringen har gjort mye for dem nederst ved bordet. Vi letter skatteinne for dem med lavere og midlere inntekter, vi styrker en lang rekke velferdsordninger nettopp for også å ivareta gode velferdsordninger. Men det må være mulig å ha to

tanker i hodet samtidig: både å legge til rette for å bevare arbeidsplasser og skape flere og samtidig legge til rette for gode velferdsordninger for dem som har lite.

Snorre Serigstad Valen (SV) [17:55:51]: Jeg hadde nesten forventet at finansministeren skulle bruke den pågående krisa, spesielt på Vestlandet, som argument i denne saken – som om ikke dette er politikk Fremskrittspartiet uansett hadde foreslått i denne perioden på grunn av sin motstand mot formuesskatten. Jeg må si at finansministerens tårer for dem som er rammet av den pågående krisa, ikke er fullt så troverdig med tanke på at det er den samme finansministeren som har iført skatt på sluttvederlag, som har tatt feriepengene fra arbeidsløse og som nå kutter i startavskrivninger for maskiner i næringsliv som trenger å fornye seg. Dette er bare retorikk.

Jeg har lyst til å spørre igjen: Ville finansministeren vært like villig til å innføre unntaksordninger for f.eks. utføre, selv om det skulle vise seg at det ville «være administrativt krevende både for skattyter og Skatteetaten»?

Statsråd Siv Jensen [17:56:50]: Det er helt feil at vi bruker den pågående krisen, som Serigstad Valen kaller det, som argument for å gjennomføre dette. Det er et faktum at som følge av at mange bedrifter nå opplever betydelige likviditetsproblemer, var det nødvendig å iverksette grep rundt midlertidig utsettelse av betalingen av formuesskatt. Dette er ingen lettelse, det er en midlertidig utsettelse.

Jeg vedstår meg for øvrig alle forslag til lettelse i den generelle formuesskatten som denne regjeringen har foreslått, jeg mener det er rett, men dette er altså et annet tiltak som et bredt flertall i Stortinget slutter opp om. Det er jeg glad for.

Jeg kan minne representanten Serigstad Valen om at da vi skulle sette ut i livet utførereformen som den forrige regjeringen la til rette for, oppdaget denne regjeringen behovet for å gjennomføre flere overgangsordninger, nettopp for å ivareta interessene til dem som sitter nederst ved bordet. Derfor la vi frem overgangsregler, og de ble vedtatt i Stortinget.

Snorre Serigstad Valen (SV) [17:57:54]: Jeg merker meg at statsråden ikke besvarte spørsmålet om skatteøkningene og de nye byrdene finansministerens regjering har lagt på bordet for dem som er rammet hardest av arbeidsløshetskrisa. Mens arbeidsløse skal få skatteøkning på sine sluttvederlag, skal mange av de rikeste formuende i landet få mulighet til å utsette sin skatt.

Hvis det er sånn at det er helt akutt for enkelte bedrifter som er rammet av den pågående oljekrisa å få utsatt sin skatt, ville det ikke da vært bedre å ha målrettede tiltak mot de faktiske bedriftene som er rammet, i stedet for en helt generell ordning som bare tilfeldigvis kan benyttes av alle i formuesskatteposisjon i landet, og ikke kun eksemplene statsråden bruker?

Line Henriette Hjemdal hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Siv Jensen [17:58:43]: Jeg vil minne representanten om at vi så langt i denne perioden har fått vedtatt skatte- og avgiftsreduksjoner på over 18 mrd. kr.

Gjennom skattereformen og en lang rekke andre grep har vi ryddet opp i mye av regelverket, men innenfor en struktur hvor målet hele tiden har vært å lette den samlede skatte- og avgiftsbyrden, og det mener jeg har vært vellykkede grep.

Så er det en ærlig sak at SV ikke er spesielt interessert i privateide norske bedrifter i Norge, og at de av den grunn også har en sterk ideologisk motstand mot lettelse, endringer eller utsettelse i formuesskatten. Men det er et viktig grep å rekke ut en hånd til alle de familieeide bedriftene som sysselsetter mange, som bidrar med store verdier, og hvor mange nå opplever en betydelig utfordring som følge av oljeprisfallet som rammet Norge for to år siden.

Snorre Serigstad Valen (SV) [17:59:47]: Det handler nok mer om ulike prioriteringer enn om manglende interesse for næringsliv. Der SV i vårt budsjett f.eks. foreslår å gi bedriftene et skatteutt på 1,8 mrd. kr for å investere i en tid der det trengs omstilling, og der man trenger å omstille seg, har regjeringen, som finansministeren selv sier helt klart, prioritert formuesskatteutt i flere år. Mange milliarder kroner i formuesskatteutt. Det er ingenting ved disse skatteuttene som så langt kan dokumenteres å ha effekt i det hele tatt. Men det bringer oss tilbake til det opprinnelige spørsmålet: Hvorfor er det sånn at når det først skal komme unntaksordninger på plass som skal hjelpe dem som er rammet av krisa, er det ikke måte på hvor langt finansministeren er villig til å gå innen administrativt krevende ordninger for eierne – mens de som mister jobben, får skatteøkning og fratras sine feriepenger?

Statsråd Siv Jensen [18:00:41]: La meg først rette opp en feil. Det er ikke riktig at det er formuesskattelettelsene som har hatt høyeste prioritet fra denne regjeringens side, men vi har gjort det også. Reduksjonen i formuesskatt er altså betydelig mindre enn øvrige lettelse gitt til både privatpersoner og arbeidstakere og ikke minst gjennom selskapskatte-reduksjoner. Men det har vært en viktig sak for denne regjeringen også å gjennomføre lettelse i formuesskatten, rett og slett fordi det er en urettferdig skatt for norskeide selskaper i Norge. Det favoriserer utenlandske bedrifter som opererer i Norge, skattemessig. Det er en forskjellsbehandling vi ønsker til livs. Derfor går vi også inn for å redusere formuesskatten.

Snorre Serigstad Valen (SV) [18:01:36]: Det stemmer at det ikke bare er formuesskatteutt som har vært en av de store prioriteringene til regjeringen. Det å fjerne arveavgiften er en annen stor prioritering regjeringen har gjennomført, som heller ikke kan vises å ha noe effekt i det hele tatt på sysselsetting eller verdiskaping. En annen stor prioritering regjeringen har hatt, er å innføre oljepenger i et tempo man hittil ikke har sett maken til i norsk økonomi, og til belastning for akkurat den landbaserte industrien som finansministeren nå pretenderer å være så bekymret for. Jeg merker meg at finansministeren etter fire forsøk ikke vil svare på hvorfor hun ikke er villig til å gi like store lettelse, selv om de skulle være administrativt krevende, for dem som er hardest rammet av krisa. Derfor tror jeg rett og slett ikke at jeg gidder å spørre igjen, og jeg takker for ordskiftet.

Statsråd Siv Jensen [18:02:20]: Jeg har allikevel lyst til å svare, for sannheten er at de store pengene som har vært brukt fra denne regjeringen over alle de budsjett vi har lagt frem, altså ikke har gått til skattereduksjoner. De har gått til helt nødvendige satsinger – til helse, kommunene, veibygging, utdanningssektoren, for å nevne noen viktige områder, og ikke minst til å opprettholde og styrke mange viktige velferdsordninger som er av stor betydning for det norske folk.

Så har jeg merket meg at SV synes det er ille at arveavgiften nå er historie. Da er det verdt for velgerne å merke seg at ett av forslagene til SV er å gjeninnføre arveavgiften, som er en forhatt avgift, og som mange av oss kalte skatt på død.

Presidenten: Replikordskiftet er omme. Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [18:03:25]

Innstilling fra finanskomiteen om Endringer i ligningsloven (land-for-land-rapportering til skattemyndighetene (Innst. 42 L (2016–2017), jf. Prop. 120 L (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra finanskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletiden, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Truls Wickholm (A) [18:04:06] (ordfører for saken): Først har jeg lyst til å takke resten av komiteen for et veldig godt samarbeid om denne saken. Stortinget og finanskomiteen har igjen samlet seg i arbeidet med finansiell åpenhet og kamp mot kapitalflukt og skatteunndragelse gjennom aggressiv skatteplanlegging eller direkte lovbrudd. Jeg synes at komiteen ofte er på sitt beste når vi jobber med denne type saker.

Disse problemstillingene fører til at velferdssamfunnet tappes for store summer. Problemet deles egentlig av alle land i verden, men særlig OECD har satt i gang et arbeid knyttet til dette, og det er det arbeidet som ligger til grunn – kampen mot uthuling av skattegrunnlaget og over-skuddsflytting – som regjeringen her implementerer.

Når noen betaler for lite skatt, er det andre som sitter igjen med en større regning. I tillegg til at fellesskapet går glipp av skatteinntekter, skaper aggressiv skatteplanlegging en stor konkurranseulempe for bedrifter som ikke benytter seg av disse teknikkene. De lokale mindre norske bedriftene taper i konkurranse med de store multinasjonale. Arbeidet mot overskuddsflytting og inntektsskifting er derfor også et arbeid for å skape et sunnere og mer velfungerende marked og mer rettferdig konkurranse.

Dette er, som sagt, en del av regjeringens oppfølging av OECD/BEPS-prosjektet og et helt konkret tiltak, tiltak 13. Komiteen er veldig positiv til at regjeringen har jobbet raskt med det, men er samtidig utålmodig med hensyn til å

komme i gang med resten av anbefalingene fra OECD, slik det er enighet om i skatteforliket.

Denne loven vil gjelde for flernasjonale konsern som defineres med utgangspunkt i regnskapslovens regler om konsern og plikten til å utarbeide konsernregnskap. I den sammenheng er det verdt å merke seg at det finnes en rekke eksempler på selskaper som skjuler sin egen konsernstruktur gjennom kompliserte juridiske og finansielle arrangementer. Det er en samlet komité som ber regjeringen i merknads form være oppmerksom på denne problemstillingen og komme tilbake til Stortinget på et egnet tidspunkt med en vurdering av om definisjonen som gis her, er dekkende for å fange opp det som er intensjonen, nemlig at alle faktiske flernasjonale selskap skal rapportere. En kan da minne om at man i skatteforliket ber regjeringen sette i gang et arbeid som har som innhold nettopp dette, og dersom finansministeren skulle ha noe interessant å si om det i kveld, kunne det være interessant å høre hvordan det arbeidet ligger an. Men det er ikke en absolutt forventning her og nå.

I komiteens høring ble det også trukket fram at terskelverdien for å bli omfattet av denne loven er for høy – det var mange høringsinstansers mening – og at mange selskaper ikke blir inkludert. Et flertall, med unntak av regjeringspartiene, ber regjeringen vurdere dette nærmere.

Komiteen er av den oppfatning at åpenhet og offentlighet er avgjørende for å motvirke kapitalflukt og aggressiv skatteplanlegging, og det er positivt at denne loven pålegger selskapene som omfattes, å rapportere til skattemyndighetene konfidensielt. Dette muliggjør at skattemyndighetene raskt kan sjekke opplysningene også gjennom automatisk informasjonsutveksling med andre land som deltar i dette samarbeidet, noe som vil kunne avdekke og motvirke kapitalflukt og aggressiv skatteplanlegging. Dette gjør allikevel at sivilsamfunn, presse og offentligheten generelt ikke får tilgang til den type informasjon som rapporteres inn, og en samlet komité foreslår derfor at enkelte nøkkeltall skal være offentlig tilgjengelige og ikke omfattet av taushetsplikten. En god debatt om hvordan skattesystemet virker og oppfattes, er avhengig av dette. Pressen har også en viktig rolle i å avdekke uoverensstemmelser og juks, som ikke alltid fanges opp av myndighetene. Det er en samlet komité som velger å løse det på den måten at man ber regjeringen fremme forslag som sikrer at regjeringen utarbeider forskrifter, ikke i denne loven, men via regnskapsloven og verdipapirhandelloven. Komiteen er enig om hvilke nøkkeltall som skal rapporteres, og hvem som skal rapportere de samme omfangsbestemmelsene som ligger inne i dette lovverket, og vi imøteser selvfølgelig regjeringens løsning på dette ved første praktiske mulighet.

Siri A. Meling (H) [18:09:20]: Arbeidet mot skatteflukt og aggressiv skatteplanlegging har kommet stadig høyere opp på den globale agendaen så vel som på den nasjonale agendaen.

Det er dessverre slik at mange land går glipp av skatteinntekter til fellesskapet gjennom denne formen for skatteunndragelse. Dette er en utfordring for alle land, men kanskje er utfordringen aller størst for sårbare stater eller utviklingsland med store naturressurser, som mangler sterke strukturer og gode institusjoner som kan arbeide for at verdiene i større grad kommer landet og befolkningen til gode.

Norge har en aktiv og synlig rolle i dette arbeidet. Skattemeldingen som ble lagt frem av regjeringen i fjor, og det brede skatteforliket mellom alle partiene, utenom SV og Miljøpartiet De Grønne, viste med all tydelighet at dette er spørsmål både regjering og storting tar på stort alvor.

Kapital flyter lett over landegrensene, og store multinasjonale selskaper med innviklede organisasjonsstrukturer kan gjennom aggressiv skatteplanlegging nærmest ende opp med å betale lite eller tilnærmet null skatt i land de opererer i.

I tillegg til at land går glipp av skatteinntektene, har dette også innvirkning på konkurransesituasjonen mellom de selskaper som kan, og de som ikke kan, benytte seg av denne type aggressiv skatteplanlegging. Dessverre er det slik at de som klarer å unndra beskatning, gjerne da får et konkurransefortrinn over de selskaper som ikke har den muligheten. Og det er, som saksordføreren var inne på, ofte mindre, nasjonale selskaper dette går utover.

I arbeidet med en bedre skatteinnretning er vi imidlertid avhengig av å ha et godt og sterkt internasjonalt samarbeid. Derfor er samarbeidet om OECD/G20-initiativet, det såkalte BEPS-prosjektet, et viktig prosjekt. Det fokuserer på arbeid mot uthuling av skattegrunnlaget og overskuddsflytting.

Regjeringen følger i denne proposisjonen opp tiltak 13 i BEPS-prosjektet. Dette innebærer at store flernasjonale konsern får plikt til å levere en land-for-land-rapportering for skatteformål til skattemyndighetene, og at denne rapporten skal inneholde opplysninger om fordeling av inntekter og skatter mv. i de landene der konsernet har foretak. Skattemyndighetene vil her få en skjematisk oversikt over den økonomiske aktiviteten i hvert foretak i konsernet, og i hvilke land foretaket er hjemmehørende eller etablert. Dette vil både forenkle og forbedre kvaliteten på skattemyndighetenes risikoanalyser og kontroller.

Det er en terskelverdi for konsernets inntekter som skal overstige 6,5 mrd. kr før rapporteringsplikten inntreffer. Jeg registrerer at opposisjonen har en merknad hvor de ønsker en vurdering etter to års virketid av om denne minimumsgrensen eller terskelverdien på rapporteringsplikt er riktig, eller om den bør settes lavere.

Nå er det gjerne slik at det er i opposisjonens natur å skulle være noe mer ambisiøs enn regjeringen, men det er gode grunner til at Høyre har valgt å stå utenfor denne merknaden sammen med Fremskrittspartiet. For det første er det viktig at landene innfører likt regelverk, fordi det styrker opplysningenes troverdighet, og det tar også hensyn til foretakenes rapporteringsbyrde. For det andre skal reglene i BEPS-prosjektet uansett evalueres i 2020, og da vil også skattemyndighetene ha noe erfaring med den praktiske bruken av regelverket.

Høyre er enig i at åpenhet og offentlighet er avgjørende for å motvirke skatteunndragelse, kapitalflukt og aggressiv skatteplanlegging, og vi stiller oss bak at norske selskaper som er omfattet av denne land-for-land-rapporteringen, også blir pliktige til å rapportere etter regnskaps- og verdipapirhandelloven på enkelte nøkkeltall.

Innenfor BEPS-prosjektet er informasjonen forbeholdt skattemyndighetene, men det er viktig at regjeringen fortsetter sitt aktive arbeid mot overskuddsflytting og aggressiv skatteplanlegging – også gjennom å arbeide for økt offentlighet rundt disse nøkkeltallene, også innenfor rammen av det internasjonale samarbeidet og ved revisjon av

BEPS-modellovgivning for land-for-land-rapportering for skatteformål.

Roy Steffensen (FrP) [18:14:09]: La meg først få takke saksordføreren og komiteen for den enigheten som i dag er på plass, og som i stor grad baserer seg på enighet som tidligere har framkommet i salen.

Skadevirkningene av ulovlig kapitalflukt og skatteunndragelser utgjør en stor trussel mot inntektsgrunnlaget i mange land, og derfor er det viktig å finne gode løsninger for å kunne bekjempe ulovlig kapitalflukt og synliggjøre kapitalstrømmer over landegrensene. Med dagens vedtak innfører Norge nå land-for-land-rapportering for skatteformål med virkning for regnskapsåret som begynner 1. januar 2016 og senere. Regelverket er aktuelt for de største norske konsern og for datterselskaper og faste driftssteder i Norge som er en del av et internasjonalt konsern med omsetning på 6,5 mrd. kr eller mer. Rapporten skal inneholde informasjon om inntekt, skatt og forretningsvirksomhet per land samt hovedaktivitet for alle selskaper og faste driftssteder i konsernet. Konsern som kun har virksomhet i Norge, vil ikke omfattes av forslaget. Formålet med rapporteringen er å gi skattemyndighetene bedre grunnlag for å utarbeide risikoanalyser til bruk i sin kontrollvirksomhet. Rapporteringen skal som hovedregel skje til myndighetene i morselskapets hjemland, og skal utveksles automatisk mellom myndighetene i alle land hvor konsernet har selskaper eller faste driftssteder.

Avslutningsvis vil jeg påpeke at det er en enstemmig komité som fremmer forslaget om at foretak med land-for-land-rapporteringsplikt etter likningsloven skal få rapporteringsplikt etter regnskaps- og verdipapirhandelloven for de opplysningene Stortinget har bedt om.

For øvrig er det en viktig forutsetning at rapportene skal være undergitt taushetsplikt. Fremskrittspartiet har som utgangspunkt at nøkkeltall for foretak bør gjøres offentlige, men samtidig er det viktig å være klar over konsensus i BEPS-prosjektet om at land-for-land-rapportering til skattemyndighetene skal være unntatt offentlighet. Norge verken kan eller bør gå lenger enn det som er konsensus, og jeg er glad for at vi har funnet en god løsning på dette gjennom regnskapsrapporteringen. Vi må ikke risikere å komme i en situasjon hvor Norge bryter dette, og hvor konsekvensen blir at vi ikke mottar rapporter, samtidig som det kan bli stilt spørsmål ved vår troverdighet i arbeidet for å sikre skattemyndigheter tilstrekkelig informasjon.

Hans Olav Syversen (KrF) [18:16:46] (komiteens leder): Takk til saksordføreren og komiteen som har jobbet fram en såpass enstemmig innstilling; det er jeg helt enig med saksordføreren i. Det har nesten vært gjengs i denne type saker, og vi fortsetter den gode trenden med den innstillingen vi i dag behandler.

Dette er ingen liten sak, for det er et ledd i et større arbeid som egentlig skal sikre skattefundamentet i det enkelte land – og er det noe vi vet er under press, er det nettopp det. Åpenhet om selskapers inntekter og skattebetaling er derfor en nøkkel i kampen for å sikre det nasjonale skattegrunnlaget, som igjen er grunnlaget for vår velferd.

At vi nå har et bredt flertall på Stortinget som vedtar regler som innebærer at store flernasjonale konsern får plikt til å levere en land-for-land-rapport for skatteformål til

skattemyndighetene, er et godt og viktig nytt skritt i denne retningen.

Departementet la i vår fram forslag som innebærer at store flernasjonale konsern får plikt til å levere en land-for-land-rapport for skatteformål til skattemyndighetene. Det er bra. Og så har vi i Stortinget behandlet dette forslaget og samlet oss om ytterligere forslag for å styrke den åpen og god rapportering fra selskapene til skattemyndighetene.

Det er nevnt av de foregående talerne hvordan vi har sikret dette uten å komme i konflikt med det fellesarbeidet som gjøres bl.a. i OECD-sammenheng, nemlig at selskapene nå blir pliktige til også å rapportere etter regnskapsloven og verdipapirhandelloven.

Det er selvfølgelig viktig hva som skjer internasjonalt. Fra flertallet ligger det en sterk oppfordring til regjeringen om at vi i OECD-sammenheng og når det gjelder revisjonen av modellovgevingen som BEPS er bygget på, er en aktiv pådriver for ytterligere økt åpenhet. Det er klart at vi er avhengig av konsensus i denne type saker, men jeg håper og tror at Norge vil sette seg i førersetet for å bidra til stadig mer åpenhet. For til syvende og sist er det dette som skal sikre vår nasjonale skattebase og dermed også vår velferd i årene som kommer. Og vi vet hvor aggressive mange selskap er når det gjelder å bedrive skatteplanlegging som sørger for at man betaler minst mulig der man holder på – der man har sin havn, for å si det slik.

Jeg er glad for innstillingen og anbefaler den.

Snorre Serigstad Valen (SV) [18:20:03]: Det er ikke så veldig mange år siden et konsept som land-for-land-rapportering ble omtalt som en praktisk umulighet. Siden den gang har det skjedd veldig mye, og det er veldig gledelig – først og fremst fordi den aggressive skatteplanleggingen, den kapitalflukten og den skatteunndragelsen som pågår globalt, er en av de største truslene mot velferden i så å si alle verdens land. Det er helt utrolige summer som unndras, det er voldsomme summer som kunne bidratt til bedre liv for de fleste av jordas innbyggere, som forsvinner og unndras beskatning. Regjeringene i de fleste land har begått en unnlattelsessynd i mange år ved ikke å komme dette til livs tidligere. Det er godt at vi tar et skritt videre.

Det brukes veldig sinnrike metoder for å tilsløre de reelle pengestrømmene i mange store selskap. Derfor er jeg blant dem som mener at terskelverdiene ideelt sett burde vært lavere, og at åpenheten burde vært større. Jeg skulle ønske at Høyre og Fremskrittspartiet også var med på flertallets merknader – men tenker de seg litt om, kommer de nok etter om en stund. For dette haster. Det er hele bransjer også i Norge som endres som følge av den urettferdige konkurransen de utsettes for. Norske medier har f.eks. ingen mulighet til å konkurrere på like vilkår med globale annonseformidlere som knapt betaler skatt i noe land, og som har sine hovedseter i tropiske paradis. Det må det gjøres noe med. Det er ikke bare av solidaritet med de landene representanten Meling nevnte – de fattigste landene i verden og mellominntektslandene, som rammes knallhardt av denne formen for skatteunndragelse – men også med våre egne arbeidsplasser og vårt eget næringsliv. Harmonisering med BEPS er derfor ikke nok. Det er et godt skritt på veien, men det er ikke nok.

Er det en ting jeg vil etterlyse i denne debatten, er det en større vilje fra regjeringen til aggressivt å forfølge nye

muligheter for å sikre en mer reell, lik skattlegging av norske og utenlandske selskap. Det hadde vi jo en liten runde på i stad. Finansministeren senker gjerne formuesskatten, den mest omfordelende skatten vi har i Norge, og den eneste skatten som sikrer at de rikeste blant oss betaler skatt. Da tyr man gjerne til kreative metoder som regjeringen selv oppgir er svært administrativt krevende å få på plass. Men når det gjelder dette området, som er mye viktigere for overlevelsen for hele norske næringer, er den samme kreativiteten ikke like sterkt til stede. Det skulle jeg ønske at den var, for dette er et onde som må bekjempes, og vi har det travelt. Jeg tror derfor mer må til – for det første fordi framdriften i det internasjonale samarbeidet mot skatteunndragelse, kapitalflukt og aggressiv skatteplanlegging avhenger av at enkeltland er offensive, lener seg framover og krever at mer kommer på plass, for det andre fordi norsk næringsliv som sagt er avhengig av at vi gjør alt vi kan for å stoppe den strømmen av milliarder som skulle ha vært beskattet i Norge, men som ender opp i en digital bankboks på en tropisk øy. Slik tilstanden er nå, har vi ikke engang oversikt over omfanget av denne skatteflukten. Vi har noen anslag, men vi vet ikke om de er nøyaktige. Sannsynligvis er mørketallene enda større. Det er et stort problem for norsk næringsliv og norske arbeidsplasser, men det betyr også at noen må plukke opp regningen. Hver krone som store konsern stikker unna skattlegging i Norge, er en ekstra krone som folk flest må betale i skatt. Sånn sett skulle man tro at incentivene virkelig var til stede for at et Fremskrittsparti-ledet finansdepartement sto i førersetet i kampen mot kapitalflukt og aggressiv skatteplanlegging, men det er ikke tilfellet ennå.

Dette er et lite skritt på veien, men jeg håper på større innsats i regjeringens siste år.

Statsråd Siv Jensen [18:24:38]: Skattemyndighetene får gjennom land-for-land-rapporteringen et bedre informasjonsgrunnlag for å foreta risikoenalysen og utvalg av kontrollobjekter, særlig på internprisingsområdet. Dermed vil skatteetaten kunne spisse kontrollene og utnytte ressursene sine mer effektivt. Regjeringen følger med dette opp enigheten i BEPS-prosjektet og i skatteforliket.

La meg understreke at regjeringen vil fortsette arbeidet med økt åpenhet, både gjennom regnskapsrapportering og som pådriver i internasjonale fora.

Det er tverrpolitisk enighet om at åpenhet og nøkkelinformasjon i foretak er viktig og ønskelig. Koordinert innføring av land-for-land-rapportering i BEPS-prosjektet er en minimumsstandard som alle deltakerland har forpliktet seg til å gjennomføre. En viktig forutsetning i denne tilnærmingen er at rapportene skal være undergitt taushetsplikt. Dersom Norge bryter denne forutsetningen, er det fare for at norske skattemyndigheter ikke vil motta rapporter fra utlandet, og at vår troverdighet som avtalepartner i det internasjonale arbeidet for å sikre skattemyndighetene tilstrekkelig informasjon, svekkes.

Jeg vil følge opp Stortingets anmodningsvedtak og fremme forslag om at foretak med land-for-land-rapporteringsplikt etter ligningsloven skal få rapporteringsplikt etter regnskapsloven og verdipapirhandelloven for de opplysninger Stortinget har bedt om. Jeg vil også fortsette å være pådriver for økt åpenhet i OECDs revisjon av land-for-land-rapporteringen til skattemyndighetene. Det er få spørsmål som blir viet større oppmerksomhet i både

OECD-møtene og for så vidt i IMF-møtene, og jeg kan forsikre om at i alle de møtene jeg deltar på, tar jeg disse spørsmålene opp. Jeg mener at vi skal fortsette å være utålmodige. Jeg mener at det er gode grunner til at dette regelverket kontinuerlig skal videreutvikles og forbedres. Men forutsetningen for at vi skal gjøre det, er at det blir bred enighet om det. Hvis ikke ender det bare opp som en god intensjonsreklæring, og da er vi på en måte ikke kommet et eneste skritt videre.

La meg også si at Finansdepartementet nå jobber med å få igangsatt den varslede evalueringen av land-for-land-regelverket, slik at denne kan ferdigstilles senest våren 2017. Vi sendte 30. september et høringsforslag til endringer i forskriften i tråd med Stortingets anmodning. I forslaget er det foreslått at rapporteringspliktige må rapportere flere nøkkelopplysninger om sin virksomhet og skattemessige forhold. Det sistnevnte er for så vidt også basert på EU-kommisjonens forslag til endringer i EUs konsoliderte regnskapsdirektiv.

La meg avslutte med å si at jeg er glad for den brede enigheten som er i Stortinget rundt disse spørsmålene. Jeg tror vi er tverrpolitisk enige om betydningen av denne type internasjonale regler. Jeg er veldig enig i mye av det representanten Serigstad Valen sa. Dette handler om å sikre skattegrunnlaget for det enkelte land. Det er selvfølgelig viktig for oss for å sikre vårt skattegrunnlag som grunnlag for å videreutvikle og opprettholde gode velferdsordninger, men det er enda viktigere for veldig mange land med lave skatteinntekter og mindre velfungerende strukturer at disse tingene kommer på plass. At man skattlegges der hvor bedriften faktisk hører hjemme, vil kunne bidra til betydelig større inntektsstrømmer til veldig mange land som har betydelig større behov for det enn Norge. Derfor er det viktig at vi gjør dette internasjonalt. Derfor er det viktig at stadig flere land slutter seg til disse avtalene. Det gjør det mulig å ha et mye bredere spekter av informasjonsutveksling, og det gjør det også mulig at vi i tiden fremover vil få færre av den typen skandaleavsløringer som vi har hatt med et tilbakeskuende perspektiv. Derfor skal vi fortsette med å jobbe ufortrødent videre med dette.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Truls Wickholm (A) [18:29:10]: Nå bekrefter i og for seg statsråden at hun er i gang og har en plan for hvordan hun skal implementere Stortingets ønske om en utvidelse av forskriftene i regnskapsloven og verdipapirhandelloven knyttet til det vedtaket Stortinget vil fatte i dag. Det er veldig positivt. Hun bekrefter også at regjeringen er i gang med en hel rekke andre arbeider knyttet til disse spørsmålene.

Hun nevner også at hun vil være en pådriver innen OECD. Det er da jeg blir litt i stuss over hvorfor regjeringspartiene ikke er med på merknaden om å vurdere terskelverdien. Det står ikke noe der fra Stortingets side om at det nødvendigvis er feil. Her er det lagt helt i regjeringens hender å foreta en vurdering av om det er riktig, om det er for mange som går utenom, eller ikke, og så komme tilbake til Stortinget etter to år. Hadde man gjort noe sånt, ville man kanskje også vært bedre rustet til å kunne ta den samme diskusjonen i OECD. Jeg lurer på om det er et perspektiv som statsråden forstår?

Statsråd Siv Jensen [18:30:15]: Jeg har ikke noen problemer med å forstå ambisjonene og det som ligger i flertallsmerknaden. Den har jeg merket meg. Men man ber altså om en vurdering av konsekvensene ved å senke terskelnivået innen 2019. På det tidspunktet vil skatteetaten bare ha mottatt rapporter i ett år og i realiteten ha svært begrenset erfaring med bruk av denne typen rapporter.

OECD skal gjennomføre en vurdering av disse land-for-land-rapporteringsreglene i 2020. Etter min vurdering er det da mest hensiktsmessig både med tanke på grunnlaget for en slik vurdering og ressursbruken å avvente den vurderingen til etter at OECD har gjennomført sin evaluering i 2020. Så for å avslutte: Jeg tror ikke vi er uenige om at dette perspektivet må frem på et eller annet tidspunkt, men vi må ha gode data å basere det på.

Truls Wickholm (A) [18:31:15]: Jeg er ikke uenig i det, og jeg skal ikke holde statsråden ansvarlig for hva hennes partikamerater er med på, og ikke, i Stortinget, men en kunne jo tenke seg at dersom noen hadde nevnt for opposisjonen at et mer hensiktsmessig årstall for en sånn vurdering ville ha vært 2020 og ikke 2019, kunne man ha vært tilbøyelig til å være med på det. Det kunne gjort innstillingen bedre. Men nå bekrefter statsråden at dette er noe hun vil jobbe med.

En annen ting jeg gjerne vil spørre om, er det som jeg tok opp i innlegget, om at vi i skatteforliket ble enige om å se på hvordan norsk lovverk er rustet for å takle komplekse finansielle instrumenter og juridiske konstruksjoner. Jeg tror det er et viktig arbeid å sette i gang på egen kjøll og også kunne være en pådriver innenfor det området når man kommer til OECDs evalueringer.

Statsråd Siv Jensen [18:32:13]: Til den første problemstillingen: Jeg har oppfattet at det flertallsmerknaden handler om, er å få en vurdering av konsekvensene av å skulle senke terskelnivået for rapportering, ikke at man skal gjøre det. For å vurdere om man i det hele tatt skal gjøre det, må man ha et rapporteringsgrunnlag å basere det på. Igjen tror jeg vi må ha litt erfaringsdata for å kunne gi et relevant sakskompleks til Stortinget som grunnlag for eventuelt videre arbeid med dette.

Jeg er enig i at det er mye arbeid som må gjøres med finansielle instrumenter gjennom ulike fora, og jeg mener at vi følger det opp på en veldig god måte på alle de arenaene vi har mulighet for å gjøre det.

Hans Olav Syversen (KrF) [18:33:18]: Jeg synes statsrådens innlegg lover veldig godt, ikke minst for den rollen Norge har, og har hatt, med å være en pådriver for økt åpenhet også internasjonalt.

Statsråden var selv innom den revisjonen som skal skje av modellovgevingen innenfor BEPS, og det er, som det ble sagt, en minimumsstandard som vi nå er avhengig av at alle er enige om for at det skal fungere. Hvilket inntrykk har statsråden når hun snakker med sine kollegaer og ulike lands myndigheter av muligheten for å heve terskelen noe og dermed bidra til at dette virkemiddelet blir mer effektivt?

Statsråd Siv Jensen [18:34:12]: Jeg skal være forsiktig med å svare veldig bombastisk på det, men det inn-

trykket jeg sitter igjen med etter de diskusjonene som foregår rundt dette særlig i OECD, er at en er veldig stolt over at man har lyktes med å få på plass denne enigheten, og at stadig flere land slutter seg til det. Det er et utrolig viktig utgangspunkt og grunnlag for å bekjempe aggressiv skatteplanlegging og ikke minst skatteunndragelse. Vi har kommet langt bare med det.

Ja, det er en tilfredshet over at man har gjort det. Så er man samtidig veldig opptatt av å skaffe seg erfaring. Basert på erfaringsdata kan man på et senere tidspunkt se på mulighetene for å kunne gå videre med dette. Men jeg mener at vår rolle med å være pådriver for dette ikke skal sakkess av den grunn.

Hans Olav Syversen (KrF) [18:35:11]: Det kunne være fristende å spørre om hvilke land statsråden ser som sine fremste allierte for å komme et steg videre. Det er vel enda vanskeligere å spørre om hvilke land hun ser på som motspillere, men jeg kan eventuelt høre hva statsråden velger å svare uansett.

Statsråd Siv Jensen [18:35:32]: Jeg opplever egentlig at det er veldig mange allierte i dette. Særlig etter Panama Papers og den typen ting mener jeg at det nå blir ganske pinlig å være i en situasjon hvor man ikke har sluttet seg til internasjonale regler rundt disse tingene, fordi man rett og slett får et veldig krevende flomlys på seg som enkeltland som har valgt å ikke slutte seg til. Det gjør at flere nå har fortet seg litt med å delta og reise stemmen litt tydeligere i internasjonale fora. Det er veldig bra. Jeg opplever at de aller fleste land er veldig fornøyd med at man har kommet så langt som man har gjort. Jeg har også lyst til å si at OECDs generalsekretær er den som ivrer aller mest for å videreutvikle dette. Det er klart at når lederen av organisasjonen er en så sterk pådriver, smitter det også over på medlemslandene, det er i hvert fall helt sikkert.

Presidenten: Representanten Snorre Serigstad Valen får den siste replikken.

Snorre Serigstad Valen (SV) [18:36:41]: Takk, president, jeg har brukt min kvote i dag!

Dette er et problem som er så stort i omfang at jeg flere ganger har opplevd at når man prøver å sette ord på det, er det vanskelig å tro på. De summene som unndras beskatning, ikke bare fra Norge, men fra andre land, er så store og anslagene så enorme at det er lett bare å slå av. Et problem vi har også i den norske debatten, er at det er vanskelig å få konkretisert hva dette faktisk betyr, altså hvilke summer som kunne vært brukt på velferd, veier, jernbane og politi, men som isteden havner på skjulte bankkontoer. Jeg lurer på om statsråden har vurdert å få synliggjort dette bedre, f.eks. i forbindelse med statsbudsjettet. Vil statsråden f.eks. ta initiativ til å få et mer samlet og helhetlig anslag over hva slags summer vi faktisk snakker om, som unndras beskatning i Norge hvert år, og som kan være med og danne grunnlaget for den bredere debatten om skatt, økonomi og budsjett i norsk offentlighet?

Statsråd Siv Jensen [18:37:47]: La meg først si at vi de siste årene har tatt i bruk flere virkemidler som har bidratt til å hente penger hjem. Det er bra. Skattemyndighetene rapporterer om at mange har tatt muligheten i bruk,

og det gjør at penger kommer tilbake til Norge for skattlegging her. Det er veldig bra.

Så er neste spørsmål: Er det grunn til å tro at dette er veldig omfangsrikt, sett med norske øyne? Jeg vet ikke. Jeg har ikke noe behov for å gå kraftig ut og mistenke at det er et betydelig omfang, men jeg mener at det omfanget som måtte være, skal vi gå etter og få rede på, og ikke minst bringe midlene til beskatning der de hører hjemme. Man kan gjerne gjøre en vurdering av spørsmålet til representanten – men det har jeg faktisk ikke tatt stilling til, det må jeg tenke litt på.

Presidenten: Replikordskiftet er omme. Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8.

Sak nr. 9 [18:38:53]

Innstilling fra finanskomiteen om Samtykke til å sette i kraft avtale om utveksling av opplysninger i skattesaker mellom Norge og De forente arabiske emirater (Innst. 43 S (2016–2017), jf. Prop. 152 S (2015–2016))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 10 [18:39:10]

Innstilling fra finanskomiteen om Samtykke til å sette i kraft en protokoll til endring av skatteavtalen mellom Norge og Sveits (Innst. 38 S (2016–2017), jf. Prop. 153 S (2015–2016))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 11 [18:39:25]

Innstilling fra finanskomiteen om Samtykke til å sette i kraft en skatteavtale mellom Norge og Zambia (Innst. 37 S (2016–2017), jf. Prop. 156 S (2015–2016))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Votering

Etter at det var ringt til votering, uttalte **presidenten:** Da er Stortinget klar til å gå til votering.

Presidenten: Sak nr. 1 var redegjørelse av statsministeren om Norges bidrag til kampen mot ISIL. Som tidligere vedtatt vil redegjørelsen bli vedlagt protokollen.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt 32 forslag. Det er

- forslagene nr. 1 og 2, fra Knut Arild Hareide på vegne av Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti
- forslagene nr. 3–5, fra Knut Arild Hareide på vegne av Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre

- forslagene nr. 6–8, fra Knut Arild Hareide på vegne av Kristelig Folkeparti og Venstre
  - forslagene nr. 9–11, fra Liv Signe Navarsete på vegne av Senterpartiet og Venstre
  - forslagene nr. 12–15, fra Liv Signe Navarsete på vegne av Senterpartiet
  - forslagene nr. 16–32, fra Trine Skei Grande på vegne av Venstre
- Det voteres først over forslagene nr. 19, 28 og 29, fra Venstre.

Forslag nr. 19 lyder:

«Sjef Luftforsvaret, Luftforsvarsstaben og Luftoperativt inspektorat lokaliseres til Rygge.»

Forslag nr. 28 lyder:

«Områdestrukturen i Heimevernet etableres med 40 000 personell.»

Forslag nr. 29 lyder:

«Innsatsstyrken i Heimevernet etableres med 5 000 personell.»

Voteringstavlene viste at det var avgitt 92 stemmer mot og 4 stemmer for forslagene fra Venstre.

(Voteringsutskrift kl. 18.49.22)

Flere fra salen [18:49:37]: Systemet fungerer ikke, vi får ikke stemt!

Presidenten: Vi tar voteringen på nytt, vi skal stemme med ny teknologi.

Votering:

Forslagene fra Venstre ble med 92 mot 4 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.50.22)

Presidenten: Presidenten vil gå til neste votering for å se om vi da har med oss de nye skjermene.

Det voteres over forslagene nr. 16 og nr. 24–26, fra Venstre.

Forslag nr. 16 lyder:

«Stortinget slutter seg til Forsvarets fremtidige styrkestruktur som beskrevet i Venstres alternative tabell til proposisjonens Tabell 5.1.»

Forslag nr. 24 lyder:

«Bestilling av 18 stk. F-35 faseforskyves med fem år.»

Forslag nr. 25 lyder:

«Jegerbataljon bygges opp ved Garnisonen i Porsanger.»

Forslag nr. 26 lyder:

«To sett med mobilt kampluftvern anskaffes.»
Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Voteringstavlene viste at det var avgitt 89 stemmer mot og 5 stemmer for forslagene fra Venstre.

(Voteringsutskrift kl. 18.51.25)

Stein Erik Lauvås (A) [18:51:36]: President! Jeg fikk ikke votert, systemet fungerer ikke!

Presidenten: Er det andre enn representanten Lauvås som ikke har en skjerm som fungerer? – Flere av represen-

tantene får ikke votert. Vi tar også denne voteringen på nytt.

Votering:

Forslagene fra Venstre ble med 91 mot 5 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.52.25)

Stein Erik Lauvås (A) [18:52:54]: Det virker fortsatt ikke!

Presidenten: Representanten Lauvås blir flyttet – han får låne nabosetet. Er det andre representanter som ikke har voteringsmulighet på skjerm? – Det ser det ikke ut til å være.

Det voteres så over forslagene nr. 22, 27 og 31, fra Venstre.

Forslag nr. 22 lyder:

«Luftforsvarets Programmeringssenter lokaliseres til Sørreisa.»

Forslag nr. 27 lyder:

«Det bygges opp en hærreserve med base på Rena Leir.»

Forslag nr. 31 lyder:

«Forsvarets verksted på Karljohansvern selges.»

Senterpartiet har varslet støtte til forslagene.

Voteringstavlene viste at det var avgitt 87 stemmer mot og 10 stemmer for forslagene fra Venstre.

(Voteringsutskrift kl. 18.55.03)

Presidenten: Lauvås' stemme er ikke registrert, det er heller ikke presidentens.

Presidenten kan nå se fortløpende hvem som stemmer hva, på sin skjerm. Tidligere har presidenten hatt oversikt bare når det har vært inntil 5 stemmer, nå er det litt større skjerm bilde. Verken Lauvås' eller Hjemdals stemme er altså registrert.

Da tar vi denne voteringen på nytt. Vi går tilbake til knappene, de knappene vi har brukt i tre år i denne stortingsperioden.

Votering:

Forslagene fra Venstre ble med 87 mot 11 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.56.44)

Presidenten: Virker knappene? – Det ser slik ut.

Det voteres over forslagene nr. 17, 18, 20, 21, 23, 30 og 32, fra Venstre.

Forslag nr. 17 lyder:

«Kystjegerkommandoen, Taktisk båtskvadron og Skjold-klasse korvetter inngår i et nytt kystforsvar.»

Forslag nr. 18 lyder:

«DA-20 EK og VIP-fly fases ut. 717 skvadronen legges ned.»

Forslag nr. 20 lyder:

«Luftforsvarets EK-støttesenter videreføres på Rygge.»

Forslag nr. 21 lyder:

«Luftforsvarets flytaktiske skole videreføres på Rygge.»

Forslag nr. 23 lyder:

«334 skvadronen videreføres på Bardufoss.»

Forslag nr. 30 lyder:

«Forsvarets leir på Kjeller med flyplass legges ned.»

Forslag nr. 32 lyder:

«Hovemoen leir legges ned.»

Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Venstre ble med 86 mot 12 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.57.12)

Presidenten: Det voterer over forslagene nr. 13 og 14, fra Senterpartiet.

Forslag nr. 13 lyder:

«Stortinget ber regjeringa etablere ei ståande og sjølvstendig mekanisert stridsgruppe på Porsangmoen. Materiell og personellheimlar til denne avdelinga vert henta frå dagens brigadesystem.»

Forslag nr. 14 lyder:

«Heimevernet vert tilført auka ressursar som sikrar årleg trening med seks dagar for soldatane og ni dagar for befalet.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Senterpartiet ble med 91 mot 6 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.57.31)

Presidenten: Det voterer over forslag nr. 12, fra Senterpartiet.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa om å syte for at det vert gjenoppretta ei nasjonal kornlagerordning i Noreg.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Senterpartiet ble med 91 mot 7 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.57.53)

Presidenten: Det voterer over forslag nr. 15, fra Senterpartiet.

Forslaget lyder:

«Generalinspektøren for Luftforsvaret, Luftforsvarsstaben, Luftoperativt inspektorat og Luftforsvarets utdanningsinspektorat vert lokalisert til Reitan, i tråd med Stortingets vedtak jf. Innst. 388 S (2011–2012) jf. Prop. 73 S (2011–2012).»

Sosialistisk Venstreparti har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Senterpartiet ble med 89 mot 9 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.58.15)

Presidenten: Det voterer over forslag nr. 11, fra Senterpartiet og Venstre.

Forslaget lyder:

«Sjøheimevernet etableres med en styrke på 1 200 personell og en innsatsstyrke på 500 personell.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Senterpartiet og Venstre ble med 86 mot 11 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.58.34)

Presidenten: Det voterer over forslag nr. 9, fra Senterpartiet og Venstre.

Forslaget lyder:

«Leopard 2 moderniseres i tråd med Stortingets vedtak i Innst. 337 S (2014–2015).»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Senterpartiet og Venstre ble med 86 mot 12 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.58.55)

Presidenten: Det voterer over forslag nr. 10, fra Senterpartiet og Venstre.

Forslaget lyder:

«Artilleri anskaffes i tråd med Stortingets vedtak i Innst. S 370 (2008–2009).»

Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Senterpartiet og Venstre ble med 83 mot 15 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.59.25)

Presidenten: Det voterer over forslagene nr. 6 og 7, fra Kristelig Folkeparti og Venstre.

Forslag nr. 6 lyder:

«Luftforsvarets skolesenter (LSK) med Luftforsvarets befalsskole (LBSK), Luftforsvarets tekniske skole og avdeling for teknologibasert læring (ATL) videreføres på Kjevik.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Ansvarlig sjef for Luftforsvarets skolesenter legges til Kjevik.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Kristelig Folkeparti og Venstre ble med 86 mot 12 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.59.45)

Presidenten: Det voterer over forslag nr. 8, fra Kristelig Folkeparti og Venstre.

Forslaget lyder:

«Åsegarden leir overføres til Harstad kommune.»

Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Kristelig Folkeparti og Venstre ble med 80 mot 18 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 19.00.09)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 4, fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre.

Forslaget lyder:

«Heimevernet videreføres med dagens distrikter.»

Votering:

Forslaget fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre ble med 81 mot 17 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 19.00.28)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 3 og 5, fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre.

Forslag nr. 3 lyder:

«Fire stk. P-3 Orion moderniseres.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Forsvarets fem musikkorps videreføres i samarbeid med Kulturdepartementet.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre ble med 80 mot 18 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 19.00.52)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 1 og 2, fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Andøya flystasjon videreføres som base for maritime overvåkningsfly.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede eventuelt behov for luftvern og kostnader ved dette ved videreføring av maritime overvåkningsfly på Andøya flystasjon og legge dette fram for Stortinget på egnet måte.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti ble med 76 mot 22 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 19.01.17)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

I

Stortinget slutter seg til Forsvarets fremtidige styrkestruktur som beskrevet i proposisjonens tabell 5.1, med tre unntak: 18 Bell 412 helikoptre opprettholdes inntil videre, Kystjegerkommandoen og Taktisk båtskvadron opp-

rettholdes og antall distriktstaber i Heimevernet forblir elleve og endres ikke til ti. Forsvarsdepartementet gis fullmakt til å iverksette endringene.

Presidenten: Bak innstillingen står Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet.

Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 77 mot 21 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 19.01.59)

Videre var innstilt:

II

Generalinspektørene endrer navn til sjef Hæren, Sjøforsvaret, Luftforsvaret og Heimevernet.

Presidenten: Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til innstillingen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Videre var innstilt:

III

Skjold-klasse korvetter fases ut.

Presidenten: Kristelig Folkeparti og Sosialistisk Venstreparti har varslet støtte til innstillingen. Senterpartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 84 mot 12 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 19.02.47)

Videre var innstilt:

IV

DA-20 EK og VIP fly fases ut. 717 skvadron legges ned. 339 skvadron lokaliseres til Rygge. 334 skvadron lokaliseres til Haakonsværn orlogsstasjon.

Presidenten: Kristelig Folkeparti og Sosialistisk Venstreparti har varslet støtte til innstillingen. Senterpartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 85 mot 12 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 19.03.16)

Videre var innstilt:

V

333 skvadron lokaliseres til Evenes. Andøya flystasjon legges ned.

Presidenten: Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 75 mot 22 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 19.03.43.)

Videre var innstilt:

VI

Sjef Luftforsvaret, Luftforsvarsstaben, Luftoperativt inspektorat og Forsvarets EK-støttesenter videreføres på Rygge. Luftforsvarets programmeringssenter lokaliseres til Rygge.

Presidenten: Kristelig Folkeparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til innstillingen. Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 84 mot 14 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 19.04.13)

Videre var innstilt:

VII

Luftforsvarets skolesenter lokaliseres til Værnes. Forsvarets virksomhet på Kjevik legges ned.

Presidenten: Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti har varslet støtte til innstillingen.

Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 85 mot 11 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 19.04.41)

Videre var innstilt:

VIII

Sjøheimevernet legges ned.

Presidenten: Sosialistisk Venstreparti har varslet støtte til innstillingen.

Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 80 mot 17 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 19.05.09)

Videre var innstilt:

IX

Forsvarets leir på Kjeller med flyplass legges ned. Hovemoen leir og Åsegarden leir legges ned.

Presidenten: Kristelig Folkeparti, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til innstillingen.

Senterpartiet og Venstre har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 86 mot 11 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 19.05.36)

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt to forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Karin Andersen på vegne av Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti
  - forslag nr. 2, fra Heidi Greni på vegne av Senterpartiet
- Det voteses først over forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i tråd med Dokument 8:68 S (2015–2016) sette i gang et arbeid med en kompetansereform for kommunene i samarbeid med partene i arbeidslivet.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 62 mot 34 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 19.06.28)

Presidenten: Det voteses så over forslag nr. 2, fra Senterpartiet.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i samarbeid med KS og arbeidstakerorganisasjonene vurdere gjennomføring av en kompetansereform for kommunene.»

Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet subsidiær støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Senterpartiet ble med 59 mot 39 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 19.06.55)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

Dokument 8:68 S (2015–2016) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Helga Pedersen, Stein Erik Lauvås, Marianne Aasen og Ruth Grung om en kompetansereform for kommunene – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 4

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak til lov

om endringer i burettslagslova mv. (omfanget av legalpanteretten)

I

I lov 6. juni 2003 nr. 39 om burettslag skal disse endringane gjerast:

§ 5-20 første ledd skal lyde:

(1) For krav på dekning av felleskostnader og andre krav frå lagsforholdet har laget panterett i andelen framfor alle andre hefte. Pantekravet kan ikkje vere større enn ein sum som svarar til to gonger grunnsummen i folketrygda. *Grunnsummen som gjeld på tidspunktet da tvangsdekning blir vedteken gjennomført, skal leggjast til grunn for berekninga. Panteretten omfattar også krav som skulle ha vore betalte etter at det har kome inn eit kravsmål til namsstyresmaktene om tvangsdekning.*

II

I lov 23. mai 1997 nr. 31 om eigarseksjonar skal disse endringane gjerast:

§ 25 første ledd skal lyde:

De andre sameierne har panterett i seksjonen for krav mot sameieren som følger av sameieforholdet. Pantekravet kan ikke overstige et beløp som for hver bruksenhet svarer til folketrygdens grunnbeløp. *Grunnbeløpet som gjelder på tidspunktet da tvangsdekning besluttes gjennomført, skal legges til grunn for beregningen. Panteretten omfatter også krav som skulle ha vært betalt etter at det har innkommet en begjæring til namsmyndighetene om tvangsdekning.*

III

I lov 29. mai 2009 nr. 30 om Husbanken skal disse endringane gjerast:

§ 4 første ledd skal lyde:

Husbanken vert leidd av ein administrerande direktør som vert *tilsett av Kongen* i statsråd.

IV

I lov 15. juni 2001 nr. 70 om fastsetjing og endring av kommune- og fylkesgrenser skal desse endringane gjerast:

§ 14 første ledd skal lyde:

I samband med disposisjon som er ei direkte følge av grenseendring etter lova *her, skal* det ikkje betalast dokumentavgift etter § 6 i lov 12. desember 1975 nr. 59 om dokumentavgift, tinglysingsgebyr *etter § 12 b i lov 7. juni 1935 nr. 2 om tinglysing, gebyr etter § 16 i lov 1. juli 1927 nr. 1 om registrering av elektriske krafledninger* eller omregistreringsavgift etter § 1 i lov 19. juni 1959 nr. 2 om avgifter vedrørende motorkjøretøyer og båter.

V

Loven trer i kraft straks.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 5

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt fem forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Geir Jørgen Bekkevold på vegne av Kristelig Folkeparti, Venstre og Sosialistisk Venstreparti
  - forslagene nr. 2 og 3, fra Heidi Greni på vegne av Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti
  - forslag nr. 4, fra André N. Skjelstad på vegne av Venstre og Sosialistisk Venstreparti
  - forslag nr. 5, fra Heidi Greni på vegne av Senterpartiet
- Det voteres først over forslag nr. 5, fra Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen snarest mulig overføre det faglige ansvaret for gjennomføring av medisinske aldersvurderinger til Folkehelseinstituttet, og sikre at bruk av medisinsk aldersvurdering alltid ses i en helhetlig sammenheng og benyttes etter vurdering i den enkelte sak.»

Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Senterpartiet ble med 83 mot 15 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 19.08.53)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 4, fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for etablering av et forskningsprosjekt for utvikling av en metode for psykososiale aldersundersøkelser.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti ble med 89 mot 9 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 19.09.15)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 2 og 3, fra Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak for å sikre at aldersuttalelser fra saksbehandlere i Politiets utlendingsenhet og UDI er av god nok kvalitet, og at aldersfastsettelse i vedtak synliggjøres i tilstrekkelig grad.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak for å sikre at aldersuttalelser fra omsorgssenter og asylmottak foreligger i flere saker.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti ble med 83 mot 15 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 19.09.39)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Kristelig Folkeparti, Venstre og Sosialistisk Venstreparti.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge fram endringer i bruken av aldersundersøkelser i utlendingsaker som klargjør at slike undersøkelser bare skal brukes i saker der det er konkrete grunner til tvil om asylsøkers oppgitte alder.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Kristelig Folkeparti, Venstre og Sosialistisk Venstreparti ble med 83 mot 15 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 19.10.07)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

v e d t a k :

Dokument 8:93 S (2015–2016) – Representantforslag fra Trine Skei Grande og André N. Skjelstad om nye og mer treffsikre metoder for alderstesting av barn som søker asyl – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 6

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt ett forslag. Det er

– forslag nr. 1, fra Sonja Mandt på vegne av Arbeiderpartiet.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme sak om en strategi for økt satsing på norske tv-serier, for å få opp antallet nyproduserte norske tv-serier i alle kanaler.»

Senterpartiet har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Arbeiderpartiet ble med 62 mot 36 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 19.11.04)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

v e d t a k :

Dokument 8:91 S (2015–2016) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Arild Grande, Sonja Mandt, Anette Trettebergstuen og Hege Haukeland Liadal om en strategi for økt satsing på norske tv-serier – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 7

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak til lov

om endring i skattebetalingsloven (utsatt betaling av formuesskatt)

I

I lov 17. juni 2005 nr. 67 om betaling og innkreving av skatte- og avgiftskrav (skattebetalingsloven) skal ny § 15-3 lyde:

§ 15-3. *Betalingsutsettelse for formuesskatt*

(1) Personlig eier av aksje kan kreve å utsette betalingen av formuesskatten på aksjen.

(2) Personlig eier av annen virksomhet kan kreve å utsette betalingen av formuesskatten på virksomhetsformuen dersom virksomheten har underskudd i årsregnskapet kalenderåret før inntektsåret. Som virksomhetsformue regnes andeler i selskaper med deltakerfastsettning og driftsmidler i enkeltpersonforetak som er omfattet av skatteloven § 4-17 annet ledd.

Presidenten: Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 58 mot 40 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 19.12.06)

Videre var innstilt:

(3) Formue i land utenfor EØS er ikke omfattet av utsettelsesordningen.

(4) Utsatt betaling etter denne bestemmelsen kan kreves i to år for formuesskatt for inntektsårene 2016 og 2017 når samlet utsatt formuesskatt overstiger 30 000 kroner i det enkelte inntektsåret.

(5) Utsatt formuesskatt tillegges en egen rente frem til ny betalingsfrist for den utsatte formuesskatten. Ved oversittelse av ny betalingsfrist beregnes forsinkelsesrente etter § 11-1 av kravet tillagt rente etter første punktum.

(6) Skattyter som kan kreve betalingsutsettelse etter denne bestemmelsen, kan fritas for forskuddstrekk og forskuddsskatt tilsvarende forventet utsatt formuesskatt.

(7) Departementet kan i forskrift gi nærmere regler til utfylling og gjennomføring av denne paragraf.

II

Endringene under I trer i kraft straks med virkning for formuesskatt i inntektsårene 2016 og 2017.

Presidenten: Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 90 mot 4 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 19.12.31)

Presidenten: Det votes over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble bifalt med 90 mot 4 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 19.12.55)

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 8

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak til lover

A.

lov

om endringer i ligningsloven (land-for-land-rapportering

til skattemyndighetene)

I

I lov 13. juni 1980 nr. 24 om ligningsforvaltning (ligningsloven) gjøres følgende endring:

Ny § 4-13 skal lyde:

§ 4-13 *Plikt til å levere land-for-land-rapport for skatteformål*

1. Morselskap som er hjemmehørende i Norge og har foretak i utlandet, skal innen 31. desember i året etter regnskapsåret levere en rapport med opplysninger om fordelingen av inntekt og skatt i de landene konsernet har foretak (land-for-land-rapport for skatteformål). Rapporten skal også inneholde en beskrivelse av konsernets økonomiske aktivitet i hvert enkelt land, samt opplysninger om hvert foretak i konsernet og den økonomiske aktiviteten foretakene driver.

2. Rapporteringsplikten etter nr. 1 gjelder tilsvarende for andre foretak i Norge enn morselskap som er hjemmehørende i Norge, dersom:

- Det utenlandske morselskapet ikke har plikt til å levere land-for-land-rapport for skatteformål i landet der det er hjemmehørende,
- landet der morselskapet er hjemmehørende, ikke har avtale med Norge om automatisk utveksling av land-for-land-rapporter for skatteformål med virkning ved utløpet av rapporteringsåret etter nr. 1, eller
- ligningsmyndighetene har varslet foretaket i Norge om at landet der morselskapet er hjemmehørende, ikke overholder avtale som nevnt i bokstav b eller av andre grunner ikke sender land-for-land-rapporter for skatteformål til Norge.

3. Foretak som er hjemmehørende i Norge og som inngår i et konsern der ett eller flere foretak har plikt til å levere land-for-land-rapport for skatteformål etter nr. 1 og 2, skal samtidig som det leverer selvangivelse for det året rapporteringen gjelder, opplyse ligningsmyndighetene om hvilket foretak i konsernet som skal levere land-for-land-rapport for skatteformål og i hvilket land dette foretaket er hjemmehørende.

4. Plikten til å levere land-for-land-rapport for skatteformål etter nr. 1 og 2 og til å gi opplysninger etter nr. 3 gjelder ikke dersom konsernet hadde en samlet inntekt under 6 500 000 000 kroner i året før regnskapsåret.

5. Land-for-land-rapporten skal utarbeides på engelsk.

6. Ligningsmyndighetene kan bare utlevere land-for-land-rapporten for skatteformål til andre etter reglene i § 3-13 nr. 2 til 8 og til utenlandske myndigheter etter folkerettslig avtale.

7. Departementet kan fastsette forskrifter og retningslinjer til utfylling og gjennomføring av denne bestemmelsen, herunder fastsette skjema for innrapportering av opplysninger og fastsette unntak fra plikten til å levere land-for-land-rapport.

II

Loven trer i kraft straks med virkning for regnskapsår som begynner 1. januar 2016 og senere. § 4-13 nr. 2 skal likevel bare ha virkning for regnskapsår som begynner 1. januar 2017 eller senere.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Videre var innstilt:

B.

I

Stortinget ber regjeringen sørge for at selskap som etter forslagene i land-for-land-rapportering til skattemyndighetene, også blir pliktige til å rapportere etter regnskaps- og verdipapirloven, og at selskapene skal rapportere betalt inntektsskatt og påløpt inntektsskatt, antall ansatte, akkumulert fortjeneste, resultat før skattekostnad, summen av inntekter fra transaksjoner med nærstående/ikke nærstående foretak og bokført egenkapital.

II

Stortinget ber regjeringen sørge for at Norge frem mot OECDs revisjon av BEPS-modellovgivningen for land-for-land-rapportering for skatteformål er en aktiv pådriver for økt åpenhet, slik at nøkkeltall for betalt inntektsskatt, påløpt inntektsskatt, akkumulert fortjeneste, resultat før skattekostnad, summen av inntekter fra transaksjoner med nærstående og ikke nærstående foretak og bokført egenkapital så snart som mulig kan offentliggjøres for alle bransjer omfattet av plikt til å levere land-for-land-rapport for skatteformål, og at dette blir den del av den internasjonale standarden. Norge bør i den sammenheng kunne vise til at vi praktiserer åpenhet på de samme punktene gjennom våre nasjonale krav i regnskaps- og verdipapirloven.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 9

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

Stortinget samtykker til å sette i kraft avtalen undertegnet 3. november 2015 om utveksling av opplysninger i skattesaker mellom Norge og De forente arabiske emirater.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 10

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

Stortinget samtykker til å sette i kraft protokollen til endring av skatteavtalen mellom Norge og Sveits undertegnet i Oslo 4. september 2015.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 11

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

Stortinget samtykker til å sette i kraft skatteavtalen mellom Norge og Zambia undertegnet i Lusaka 17. desember 2015.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Sak nr. 12 [19:14:46]

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat. Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 19.15.

